

Jaarstukken 2019 (PS 23/20)

Inhoudsopgave

blz.

Inleiding	3
------------------	---

Programmaverantwoording

1	Bestuur	7
2	Ruimte	17
3	Natuur, water en milieu	28
4	Economie	48
5	Mobiliteit	67
6	Cultuur en samenleving	83
	Algemeen Financieel beleid	94

Paragrafen

1	Bedrijfsvoering	98
2	Provinciale heffingen	101
3	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	109
4	Onderhoud kapitaalgoederen	114
5	Treasury	118
6	Verbonden partijen	126
7	Ontwikkelbedrijf en grondbeleid	146
8	Investeringsagenda	152
9	Europese programma's	156
10	Burgerjaarverslag	159

Jaarrekening

Overzicht van baten en lasten met toelichting	164
Balans met toelichting	185
Wet normering Topinkomens	211

Navigeren door de Jaarstukken:

Door in deze inhoudsopgave op het betreffende onderdeel te klikken.

Terug naar de inhoudsopgave door onderaan de pagina op het paginanummer te klikken.

De [bijlagenbundel](#) bij deze jaarstukken 2019 is onderdeel van de jaarstukken en bevat naast een aantal specificaties en toelichtingen op de balans ook de door het rijk voorgeschreven bijlagen.

Inleiding

2019 stond in het teken van de afronding van de vorige bestuursperiode en de start van een nieuw provinciebestuur. Provinciale Staten hebben op 14 juni jl. gedebatteerd over het bestuursakkoord 'Kiezen voor kwaliteit'. Daarna zijn wij voortvarend aan de slag gegaan met de uitwerking van het debat, is richting gegeven aan de verdere strategische koers van de provincie in de komende jaren en aan de uitwerking van het akkoord in de begroting 2020. Bij de vaststelling van de begroting 2020 in november jl. zijn hiertoe zes bestuursopdrachten geformuleerd uiteenlopend van het versterken van de economie, stoppen verdroging tot aan het veiliger maken van Noord-Brabant. Hierbij richten we ons op die opgaven die richting 2030 een maatschappelijke trendbreuk inzetten en waarbij de provincie het verschil kan maken door nu te investeren. Het gaat om bestuursopdrachten die dwars door de programma's lopen. Die op een integrale en verbindende wijze een antwoord geven op wat wij als belangrijke maatschappelijke uitdagingen zien. 2019 was een jaar waarin grote stappen zijn gezet in de realisatie van deze belangrijke maatschappelijke opgaven. De (economische) groeikansen voor onze regio hebben we hierbij afgelopen jaren ten volle benut.

Brabant beweegt

Brabant is enorm in beweging! Vanuit onze ambitie om een duurzame top kennis- en innovatieregio te zijn, werken we zowel aan grote transities op het gebied van onder andere energie en klimaat, digitalisering en landbouw. Deze vragen, net als afgelopen jaren, blijvende aandacht en inzet. We zijn daarbij voortdurend alert op bewegingen om ons heen. Met een brede inzet en betrokkenheid spelen we actief in op initiatieven uit de samenleving, op kansen en ontwikkelingen. Brabant fungeert hierbij als verbindende, betrouwbare partner in een groot en divers netwerk van marktpartijen en samenwerkingsverbanden. Afhankelijk van de opgave en de daarbij betrokken partners kiezen we onze rol zodanig dat onze toegevoegde waarde in het netwerk het grootst is: we geven richting, we stimuleren beweging en we maken mogelijk en/of waar. Het gaat goed met onze provincie. Ook in 2019 floreerde de Brabantse economie. Deze kende een groei van ruim 2%. De werkloosheid daalde tot rond de 3%, het laagste percentage in jaren. Onze plannen uit de begroting 2019, zijn afgelopen jaar grotendeels gerealiseerd. Daar waar zaken anders zijn gelopen dan we vooraf hadden gedacht, staat dit toegelicht bij de afzonderlijke programma-onderdelen. Wij zijn trots op de concrete resultaten die we hebben bereikt.

Het werken aan een opgavegestuurde netwerkorganisatie hebben we in 2019 voortgezet met voor ogen dat de organisatie denkt en handelt vanuit de maatschappelijke opgaven van en voor Brabant. Integraliteit in de uitvoering zien we overal in onze organisatie terug. Op veel terreinen wordt met partners in bedrijfsleven, onderwijs en overheid samengewerkt. Hierdoor wordt de bestuurskracht van provincie en regio's vergroot.

Het jaar 2019 stond voor een belangrijk deel in het teken van de stikstofproblematiek. Op 29 mei 2019 deed de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State een belangrijke uitspraak over het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Het PAS mag niet meer als basis gebruikt worden voor toestemming voor activiteiten die extra stikstofuitstoot veroorzaken. Dit omdat, op basis van het PAS, vooruitlopend op toekomstige positieve gevolgen van maatregelen voor beschermde natuurgebieden alvast toestemming gegeven wordt voor activiteiten die mogelijk schadelijk zijn voor die gebieden. Per activiteit moet nu duidelijk worden gemaakt dat beschermde natuurgebieden niet worden aangetast.

Brabant heeft relatief veel stikstofgevoelige natuur (14 van de 21 Natura 2000-gebieden), een hoge bevolkingsdichtheid, een flinke ruimtelijke dynamiek met industrie en wegen en een hoge veedichtheid. Net als in het verleden wil dit provinciebestuur voor de toekomst een goede balans borgen tussen maatschappelijke economische ontwikkelingen en natuur. De urgentie en ernst van het vraagstuk anno 2019 maakt dat we snel moeten handelen, maar evenzeer ook breed moeten kijken. Het gaat niet alleen om stikstof, en niet alleen de

provincie is aan zet. Ook op landelijk niveau wordt gezocht naar oplossingen. De maatregelen die bijvoorbeeld zijn ingegeven door het Klimaatakkoord kennen een samenloop met de maatregelen die nodig zijn voor de reductie van stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden. Het veehouderijbeleid, het economisch vestigingsklimaat, de aanpak van verdroging en de structurele inzet op klimaatadaptatie zijn sterk verweven met het stikstofvraagstuk. Kortom: een integrale gezamenlijke inzet van alle sectoren is nodig. Eind 2019 is in samenspraak met de andere provincies en het Rijk, een nieuwe provinciale beleidsregel Natuurbescherming vastgesteld waarmee het weer gedeeltelijk mogelijk is vergunningen te verlenen. Nadere uitwerking van instrumentarium volgt de komende periode. We werken aan een gebiedsgerichte aanpak om stikstoftransacties op gang te brengen en te stimuleren, economische en maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk te maken, natuurherstel te versnellen en intensiveren en een dalende lijn van stikstofdepositie op onze beschermde natuur tot stand te brengen.

In 2019 hebben we gewerkt aan het Uitvoeringsprogramma Energie 2020-2023 als verdere uitwerking van de in december 2018 vastgestelde Energieagenda 2019-2030. Hiermee borgen we, dat we als provincie een rol kunnen blijven spelen in de energietransitie. Met de instemming met de landelijke afspraken voor broeikasgasreductie in het Klimaatakkoord zijn regionale overheden in Noord-Brabant verantwoordelijk voor vier Regionale Energie Strategieën. Wij voerden en voeren actief regie op het proces.

Daarnaast heeft de beleidsvorming rond klimaatadaptatie een impuls gekregen met de Kadernota Klimaatadaptatie. Veel partners hebben hiervoor hun aandachtspunten ingebracht.

Veel inspanning is verricht voor de vaststelling van de interim omgevingsverordening in het proces van de implementatie van de nieuwe omgevingswet. Hierbij zijn zes verordeningen tot één nieuwe verordening samengevoegd.

Het stevige herstel van de woningbouw in Brabant de laatste jaren heeft zich – met een voorraadgroei van bijna 12.000 woningen – ook in 2019 doorgezet. Vanuit de actielijnen en richtinggevende principes uit onze Brabantse Agenda Wonen hebben wij ons langs diverse lijnen ingezet om de woningbouw op peil te houden, ertoe bij te dragen dat gemeenten steeds beschikken over voldoende (harde) plannen, die aansluiten bij de (veranderende) vraag en dat de woningbouw wordt ingezet voor het versterken van de ruimtelijke kwaliteit van onze steden en dorpen.

Met de succesvolle VABimpuls hebben we ingezet op het terugdringen van de leegstand. Tevens hebben we actief geparticipeerd in de verdere ontwikkeling van diverse campussen, waaronder de Automotive Campus, Pivot Park en Metalot. De Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat heeft vertraging opgelopen door vertraging in de behandeling door de raad van State.

Vanuit Agrofood is de versnelling van de transitie voortvarend doorgezet door de inspanning op innovatieve stalsystemen en de steun voor innovatieve trajecten door de Landbouw Innovatie Campus, Translab en Stuurgroep Landbouw Innovatie (Noord-) Brabant. Samen met de 'Brabanders' is een zogenoemd Voedselbesluit tijdens de 'Voedsel 1000' opgesteld. Daarnaast is veel aandacht uitgegaan voor preventie van de Afrikaanse Varkenspest en voor verschillende rijkstrajecten over kringlooplandbouw.

Om maatschappelijke transitieopgaven in Brabant te versnellen door het proactief inzetten van digitale technologieën in deze opgaven, zijn in 2019 diverse acties in gang gezet om de ambities uit de Agenda Digitalisering te realiseren. We hebben onder andere bijgedragen aan de uitwerking van het dataplatform voor Brainport Smart District.

Er zijn flinke stappen gezet in de verbetering van het provinciale (fiets)-wegennet, zoals de N629 Dongen – Oosterhout, N279 Veghel – Asten, de nieuwe verbinding N69 en snelfietsroutes. Daarnaast zijn belangrijke

afspraken gemaakt over MIRT-verkenningen inclusief korte termijn pakketten met flankerende maatregelen voor de A50 Paalgraven – Bankhoef en A2 Deil – 's-Hertogenbosch en een bereikbaarheidspakket voor De Run. De nieuwe visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk' is verder uitgewerkt in een transitiestrategie. Met de ondertekening van een bijbehorende intentieovereenkomst met regio West-Brabant is een belangrijke stap gezet in de doorontwikkeling van het mobiliteitssysteem in Brabant.

Op gebied van cultuur en samenleving is in 2019 o.a. uitvoering gegeven aan het in 2018 in B5 verband vastgestelde regioprofiel. Een belangrijke mijlpaal hierbij is de harmonisering van de regeling professionele kunsten van de B5-gemeenten en de provincie. Met het grootst opgezette programma Brabant Remembers is er in 2019 veel aandacht en inzet geweest voor de viering van 75 jaar bevrijding. Ook is onder grote belangstelling het Brabant Outcome Funds van start gegaan.

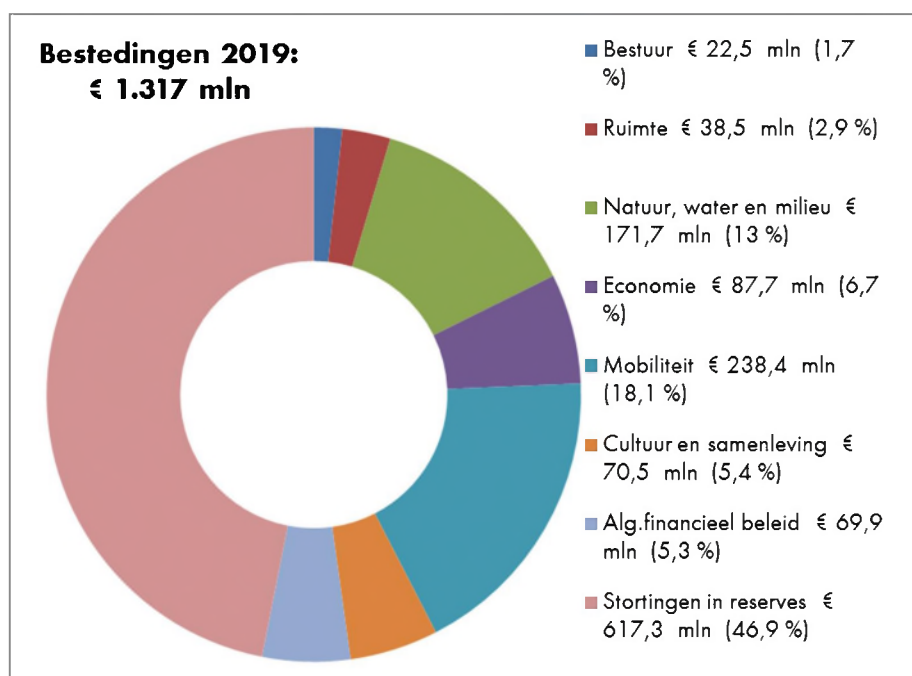
De voorbereidingen voor de Vuelta 2020 zijn gestart. In 2019 is de stichting Vuelta Holanda opgericht om de organisatie van dit evenement samen met onze partners te vergemakkelijken.

Financieel totaalbeeld

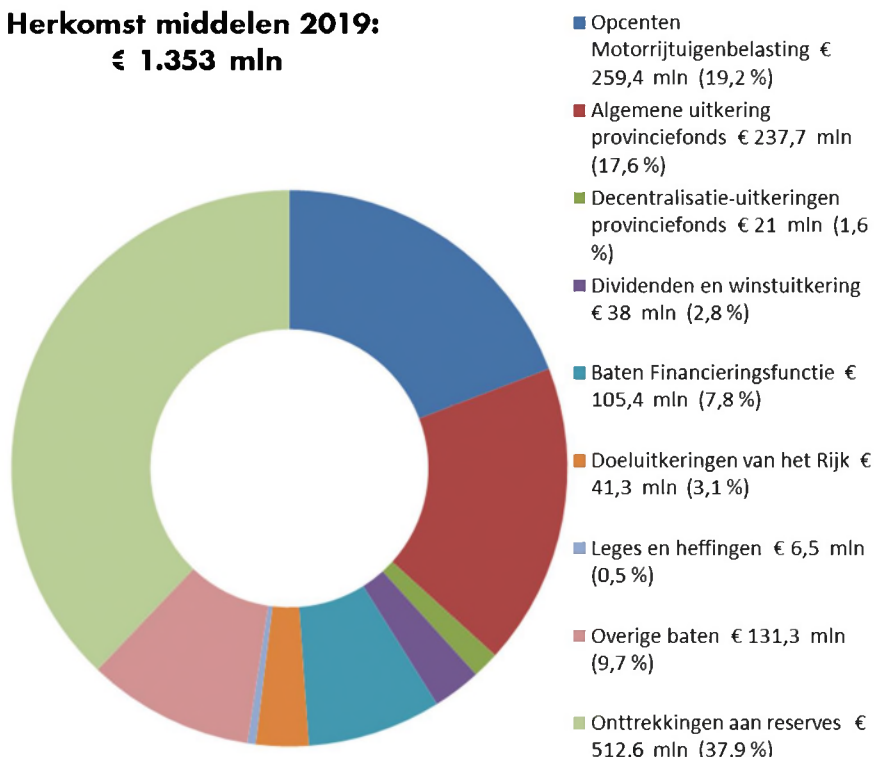
De jaarstukken laten een bruto rekeningresultaat van € 36,7 mln zien. Wij stellen voor om voor in totaal € 19,4 mln aan prestaties en daaraan gekoppelde middelen over te hevelen van 2019 naar 2020 en volgende jaren. Ook stellen we voor om voor een bedrag van per saldo € 7,9 mln mutaties in de reserves aan te brengen. Indien deze voorstellen worden gehonoreerd, resteert een netto besteedbaar rekeningresultaat van € 9,3 mln. Dit resultaat vloeit terug naar de algemene middelen.

Het positieve jaarrekeningresultaat gecombineerd met het feit dat we op koers liggen voor het bereiken van de beoogde doelstellingen en effecten, stemt tot tevredenheid.

De verdeling van de lasten over de verschillende programma's en de verdeling van de herkomst van de middelen is in onderstaande afbeeldingen weergegeven.

Herkomst middelen 2019: € 1.353 mln

Het financiële resultaat over 2019 is dus positief maar naar de toekomst toe moeten we er wel rekening mee houden dat de financiële gevolgen van het coronavirus ingrijpend kunnen zijn.

Ook Noord-Brabant wordt hard getroffen door het coronavirus en door de maatregelen om het virus te beteugelen. Op tal van terreinen liggen activiteiten en het openbare leven stil en hoelang dat gaat duren is ongewis. De zorgen zijn groot en de gevolgen voor de middellange en lange termijn zijn niet te overzien. De vrees dat de gevolgen van het virus een zware wissel trekken op de economie wordt steeds meer gevoeld en een recessie is onontkoombaar.

Wat de vertraging of het afblazen van activiteiten van de provincie zelf gaat kosten staat nog niet vast. En ook is niet duidelijk wat dit voor de grote projecten van de provincie betekent die op stapel staan.

Laat staan dat we weten wat het financieel voor onze partners, gemeenten, grote en kleine ondernemers, ondernemers die nog maar net zijn gestart en tal van instellingen op het gebied van cultuur samenleving en sport en voor onze burgers betekent.

Voor harde conclusies is het nog te vroeg. We brengen nu in kaart wat de gevolgen zijn voor onze eigen projecten, we gaan na wat het betekent voor onze kosten en opbrengsten, voor onze contractuele verplichtingen en overeenkomsten, voor onze subsidies en ons subsidieproces, voor onze aanbestedingen, voor onze deelnemingen, voor de verstrekte leningen etc etc.

Tegelijkertijd gaan we aan de slag om in aanvulling op de rijksmaatregelen te bezien waar samen met onze partners de inzet van de provincie het meest nodig en effectief is en in welke vorm die inzet het best uitvoerbaar is om de gevolgen van deze crisis zoveel mogelijk te verzachten.

Over de voortgang hiervan worden PS geïnformeerd.

Programma 1 Bestuur

Inleiding

Het programma Bestuur richt zich op het bewaken en waar mogelijk verder versterken van de kwaliteit van het openbaar bestuur in Noord-Brabant, het versterken van de bestuurlijke en netwerksamenleving in Brabant en het borgen van de toekomstbestendigheid van het openbaar bestuur.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

In 2019 hebben we onze inzet voor het vergroten van de integriteit en weerbaarheid van de overheid onverminderd voortgezet. Zo heeft de doorontwikkeling van de Taskforce geleid tot een nieuwe entiteit, de Taskforce RIEC Brabant Zeeland gericht op een zo georganiseerd en integraal mogelijke aanpak van ondermijning en daaraan verbonden criminaliteit.

Met het Bestuursakkoord 2019-2023 "Kiezen voor kwaliteit" zijn de thema's veiligheid en ondermijning nadrukkelijker op de provinciale agenda geplaatst. In 2019 hebben we de uitwerking van de bestuursopdracht 'Veilig en weerbaar Brabant' opgepakt, zodat we komende jaren onze inzet continueren voor betere weerbaarheid van de overheid en de samenleving om tegendruk te bieden aan ondermijnende criminaliteit.

De afgelopen jaren hebben we met (Veer)Krachtig Bestuur ervoor gezorgd dat alle Brabantse gemeenten voor het einde van de afgelopen bestuursperiode een adequaat en subregionaal afgestemd traject hebben doorlopen. Voor alle Brabantse gemeenten hebben GS een uitspraak gedaan over de bestuurlijke toekomst. In 2019 hebben we het programma (Veer)Krachtig Bestuur geëvalueerd en afgesloten met een slotconferentie met diverse betrokken stakeholders.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit het programma worden de onderstaande verbonden partijen ingezet:

- INPA Huis van de Nederlandse Provincies
- Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Zuidelijke Rekenkamer

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

01 Bestuur

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2019 oorspronkelijk	Begroting 2019 na wijziging	Jaarrek. 2019 realisatie	Vershil begr-realizatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	13.141	14.143	14.643	-500
Toegerekende organisatiekosten	7.080	6.578	7.831	-1.253
Totaal lasten	20.221	20.721	22.475	-1.754
<u>Baten</u>				
Programmabaten	2	168	249	81
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten			251	251
Totaal baten	2	168	500	333
Saldo van baten en lasten	-20.218	-20.554	-21.974	-1.421

Toelichting

Binnen programma Bestuur is de realisatie op de programmalasten € 0,5 miljoen hoger dan de begroting na wijzigingen.

Bij 01.01 Provinciebestuur is sprake van een overschrijding van de lasten die volgt uit de verplichte storting aan de voorziening pensioenlasten APPA (Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers). Deze storting van bijna € 2,1 miljoen wordt bepaald op basis van de jaarlijkse herberekening van de actuariële contante waarde van de pensioenverplichtingen.

Daartegenover zijn er diverse onderschrijdingen bij de budgetten voor PS/Griffie, de samenwerkingsverbanden BrabantStad en Vlaams Nederlandse Delta en (Veer)Krachtig Bestuur.

De toegerekende organisatiekosten komen op basis de gerealiseerde uren hoger uit dan geraamd.

01.01 Provinciebestuur

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Professioneel ondersteunen van ons bestuur bij het in- en extern functioneren

Ondersteuning bestuur

Conform planning. Provinciale Staten worden door de Griffie ondersteund, Gedeputeerde Staten door de provinciale organisatie en daarnaast wordt de commissaris van de Koning voor met name zijn Rijkstaken ondersteund door het Kabinet.

Vergroten van de integriteit en de weerbaarheid van het openbaar bestuur

Weerbare overheid

Conform planning. De twee 'hulpstructuren' die het openbaar bestuur in Noord-Brabant ondersteunen, die aanjagen en helpen innoveren bij de aanpak van ondermijnende criminaliteit zijn in 2019 samengevoegd tot één nieuwe entiteit; de Taskforce RIEC Brabant Zeeland. Kernwaarde voor de Taskforce RIEC Brabant Zeeland blijft: een één overheidssamenwerking waarin slagkracht en innovatie centraal staan. De provincie maakt uiteraard ook deel uit van de één overheidssamenwerking. Het provinciale veiligheidsprofiel wordt in synergie met en niet concurrerend aan de partners vormgegeven. En passend bij de taken en bevoegdheden van de provincie.

Ondanks een stevige (vooralsnog eenmalige) financiële impuls uit het zogenaamde Ondermijningsfonds blijft ook de nieuwe entiteit onverminderd (sterk) afhankelijk van financieel commitment van de samenwerkende partners (gemeenten, provincies, politie, OM en het ministerie van J&V). De provinciale subsidie is in 2019 onder meer ingezet als ontwikkelbudget voor drie bestaande programmalijnen, te weten: vergroten van bestuurlijke weerbaarheid, mobiliseren van maatschappelijke weerbaarheid en 1 Smart-overheid.

In 2019 hebben PS, GS en zo'n 200 provincieambtenaren de training Integriteit en Ondermijning gevolgd. Daarnaast zijn er stappen gezet om te komen tot een (intern) Kernteam Weerbaarheid inclusief een meldpunt.

Wet Bibob

Conform planning. De Wet Bibob (Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur) wordt structureel toegepast bij alle sectoren waar dit wettelijk gezien mogelijk is. De eind 2018 in werking getreden beleidsregel geeft daarvoor de handvatten. In totaal zijn in het jaar 2019 148 Bibob-onderzoeken verricht en 78 onderzoeken in openbare bronnen. Dat is een stijging van 90% ten opzichte van het voorgaande jaar.

Stimuleren van een effectieve en efficiënte kennisverwerving, -borging en -benutting

Investeren in een kwalitatief sterke interne kennisfunctie van de provincie is een noodzakelijke voorwaarde om onze ambities te laten slagen. Een kennisfunctie die strategisch in de organisatie is gepositioneerd en over de beleidsdomeinen en opgaven heen gaat. Met een coördinerende aanpak vanuit Kennis & Onderzoek dragen we hieraan bij onder andere door de concernbrede kwaliteitsborging van beleidsonderzoek. BrabantKennis levert hieraan een bijdrage door diverse trendverkenningen. Daarmee zetten ze aan tot nadenken en houden Brabant scherp. BrabantKennis observeert, confronteert en inspireert door trends te spotten, toekomstbeelden te schetsen en nieuwe perspectieven te bieden.

Kennis en onderzoek

Conform planning. Ook in 2019 heeft de provincie haar inzet op een effectieve en efficiënte kennisverwerving, -borging en benutting voortgezet, zowel intern als extern. BrabantKennis leverde hieraan een waardevolle bijdrage door op eigen wijze de toekomst van Brabant te verkennen: onafhankelijk, nieuwsgierig en vernieuwend in vorm.

In 2019 verkende BrabantKennis de weg van God en Geld naar Geluk. Samen met zo'n 350 goedgezinde gasten ging BrabantKennis in een prikkelend programma op zoek naar zingeving met een zachte G tijdens de Trendnacht 2019 en presenteerde tevens het gelijknamige [boekje](#).

Daarnaast ging BrabantKennis op verkenning naar de 'Culturele eigen/wijs/heid van Brabant'. Daarbij werd onderzocht wat Brabantse kunst en cultuur is voor cultuurmakers en cultuurexperts, maar bovenal wat de betekenis van kunst en cultuur is voor de Brabander. Begin 2019 werd de oogst van deze zoektocht gepresenteerd in een bloemrijke [publicatie](#).

Tenslotte onderzocht BrabantKennis wat we kunnen doen om de vitaliteit van het Brabantse platteland te borgen. In de longread ["Wat is er aan de rand?"](#) werden drie suggesties voor bestuur en beleid gedaan om de vitaliteit van het Brabantse platteland te borgen en rafelranden te voorkomen.

BrabantAdvies adviseert de provincie op thema's die in Brabant spelen. Van natuur tot economie, van gezondheid tot arbeidsmarkt. In het afgelopen jaar zijn diverse adviezen verschenen (zie [brabantadvies.com](#)) zoals Werklocaties ["toekomstproof"](#), [Toekomstbeelden Agrofood](#) en [Energietransitie: benut de speelruimte](#). Kennis & Onderzoek heeft rondom een aantal opgaven een tiental evaluaties en verkenningen verzorgd met voortuitblikken in het licht van de nieuwe bestuursperiode zoals de evaluaties Cultuur, Erfgoed en Sociale Veerkracht (zie voor volledig overzicht de bijlage 'Verantwoording onderzoeken en adviezen in 2019').

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Wet Bibob, notitie inzake uitvoering wet Bibob (afweegmoment: 2021)		
Vergroten van de integriteit en de weerbaarheid van het openbaar bestuur en de provinciale organisatie		
	De Wet Bibob structureel toepassen op subsidies en vastgoedtransacties op grond van in 2018 nieuw opgestelde beleidsregels. Streefwaarde 2019: uitgevoerd	Gerealiseerd
Statenvoorstel Kennis en Onderzoek (Besluit 19/13)		
Nota onderzoeksbeleid		
Kaders voor Onderzoek		
Het stimuleren van efficiënte kennisverwerving, -borging en benutting		
	Opstellen van de jaarlijkse Onderzoeks- en Adviesagenda Streefwaarde uitgevoerd	Gerealiseerd
	Aantal volgers social media BrabantKennis Streefwaarde : 3400	Gerealiseerd (4.237 volgers)
Basisset verplichte indicatoren (BBV) Kwaliteit van het openbaar bestuur		
	Onderzoeken door PS besproken Streefwaarde : 5	Gerealiseerd
	Opkomst bij verkiezingen: de opkomstcijfers van verkiezingen voor de Tweede Kamer, provinciale staten en gemeenteraden Streefwaarde % kiezers/stemgerechtigden.	Opkomst verkiezing provinciale staten 2019 in Noord-Brabant: 52,4 %

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Vershil a-b
Lasten	9.959	10.549	11.627	-1.078
Baten	2	2	39	37
Saldo lasten en baten	-9.957	-10.547	-11.587	-1.041

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Storting voorziening Appa	-2.089
- Kosten PS/Griffie	539
- Ontwikkelbudget veiligheid	235
- Overig	237
Totaal afwijking lasten	-1.078

Storting voorziening Appa (Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers)

In de voorziening Appa zijn de pensioenverplichtingen van de provinciaal bestuurders opgenomen. De jaarlijkse actuariële herberekening, op basis van de levenskansen en rekenrente, van de pensioenverplichtingen leidt tot een storting van bijna € 2,1 miljoen.

Kosten PS/Griffie

De onderschrijding bij PS/Griffie betreft lagere kosten voor ondersteuning PS en reis- en verblijfkosten PS leden.

Ontwikkelbudget veiligheid

Bij de bestuursrapportage 2019 is naar aanleiding van het bestuursakkoord 'Kiezen voor Kwaliteit' € 1 miljoen beschikbaar besteld voor het uitwerken en opstarten van het beleid voor veiligheid (weerbare overheid en samenleving) in 2019 en 2020. Vanuit de voor 2019 beschikbare € 250.000 zijn nog slechts beperkt uitgaven gedaan.

Overig

Daarnaast zijn er diverse kleinere onderschrijdingen op de budgetten voor bestuurskosten GS en Commissaris van de Koning en de budgetten voor Kennis&Onderzoek en BrabantKennis.

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Overige vergoedingen	37
Totaal afwijking baten	37

Daarnaast zijn diverse bijdragen van partners ontvangen evenals vergoedingen van derden ontvangen voor werkzaamheden door de Commissaris van de Koning en GS-leden.

01.02 Bestuurlijke samenwerking

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Samenwerken met andere overheden en partners

Voor het realiseren van onze maatschappelijke opgaven zijn de relaties met onze partners essentieel. Het intensiever samenwerken met andere overheden en andere partners heeft gevolgen voor de rollen, de werkwijze en de verhouding van GS en PS.

Bestuurlijke samenwerking en bestuurlijke vernieuwing

Conform planning. In 2019 hebben acht regionale ontwikkeldagen plaatsgevonden. De belangrijkste agendapunten waren: regionale energiestrategie, mestlocaties, ontwikkelen van bedrijventerreinen, stimuleren van woningbouw en slimme mobiliteit. Verder is in gang gezet om de ontwikkeldagen uit te laten groeien tot het regionale omgevingsoverleg zoals bedoeld in de provinciale omgevingsvisie. De Commissaris van de Koning heeft 14 werkbezoeken gebracht aan gemeenten.

In het nieuwe bestuursakkoord 'Kiezen voor kwaliteit' is afgesproken dat we verder werken aan burgerparticipatie. Zo is in 2019 gestart met het verder door ontwikkelen van het instrument internetconsultatie en zetten we in de vorm van een ambtelijke verkenning de eerste stappen in de introductie van het zogeheten 'Right to Challenge'. Op 19 december 2019 zijn uw Staten middels een [memo gedeputeerde](#) geïnformeerd over de voortgang van internetconsultatie.

Vanuit onze coördinerende rol zijn in 2019 alle IPO-vergaderingen (InterProvinciaal Overleg) voorbereid. Tevens vond voorbereiding plaats voor deelname aan de Kring van Provinciesecretarissen en de Vereniging van Brabantse Gemeenten.

Hoewel in 2019 de pilot Young Projects niet is gecontinueerd is er vanuit uw Staten een initiatief gekomen om kinderen/jongeren meer bij de politiek te betrekken.

Realiseren van een effectieve en democratisch gelegitimeerde bestuurlijke en/of organisatorische inrichting van de Brabantse gemeenten

(Veer)krachtig bestuur

Gerealiseerd. Veerkrachtig bestuur is van belang zodat gemeenten over voldoende bestuurlijke en organisatorische slag- en schakelkracht beschikken om hun huidige en toekomstige opgaven te realiseren. Tijdens de op 13 februari 2019 gehouden slotconferentie van het programma Veerkrachtig Bestuur in Brabant is het onderzoeksrapport rondom het thema Sociale Tweedeling verschenen ([Onderzoeksrapport Sociale Tweedeling](#)). Samen met de VBG wordt een nieuw onderzoeksthema bepaald. Tijdens de slotconferentie werden tevens de resultaten van de evaluatie van het programma Veerkrachtig Bestuur in Brabant gepresenteerd.

Algemene tendens was dat het goed is het programma te beëindigen maar dat dit niet tot gevolg mag hebben dat het nadenken over de eigen bestuurlijke toekomst stopt. Door middel van ambtelijke en bestuurlijke overleggen wordt met enige regelmaat met gemeenten gesproken over de bestuurlijke toekomst van individuele gemeenten of groepen van gemeenten. Zo is bijvoorbeeld in 2019 in Midden-Brabant een monitoringsonderzoek bij de samenwerkende gemeenten Goirle, Hilvarenbeek en Oisterwijk (GHO) afgerond. Dit onderzoek vormt de basis voor vervolgmetingen ten behoeve van de voortgang van de samenwerking. Daarnaast is een uitgebreid onderzoek uitgevoerd en is discussie gevoerd over de ambtelijk gefuseerde gemeenten Alphen-Chaam, Baarle-Nassau en Gilze-Rijen (ABG). Dit onderzoek vormt de basis voor een verbeterde gezamenlijke blik en insteek en een middel om ambtelijk én bestuurlijk te kunnen doorpakken op de versterking en ontwikkelingen van de ABG-organisatie. Door de Langstraatgemeenten (Waalwijk, Heusden en Loon op Zand) zijn nadrukkelijke stappen gezet om gezamenlijk de ondermijning in de gemeenten aan te pakken en daarvoor handvatten te gaan ontwikkelen in samenwerking met de provincie en de Tilburg University.

In 2019 hebben wij de GS-zienswijze, vanuit onze wettelijke taak, op het herindelingsadvies tot splitsing en opheffing van de gemeente Haaren aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gezonden. Doel is om de herindeling per 1 januari 2021 te effectueren. Daarnaast zijn de herindelingstrajecten Landerd-Uden en in het Land van Cuijk begeleid. De bestuurlijke samenvoeging van de voormalige gemeenten Aalburg, Werkendam en Woudrichem tot de nieuwe gemeente Altena is per 1 januari 2019 verwezenlijkt.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Bestuursakkoord (afweegmoment: 2019)		
Een effectieve inrichting van het Brabants openbaar bestuur		
	(Veer)Krachtig Bestuur: in 2018 hebben GS over alle Brabantse gemeenten (64 d.d. 1-1-2017) een uitspraak gedaan over de bestuurlijke toekomst variërend van voortzetting van bestuurlijke zelfstandigheid tot en met bestuurlijke fusie. Streefwaarde 64.	Gerealiseerd

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	3.104	3.517	2.987	529
Baten	0	165	210	44
Saldo lasten en baten	-3.104	-3.351	-2.778	574

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Bestuurlijke samenwerking	265
- Bestuursstructuur	264
Totaal afwijking lasten	529

Bestuurlijke samenwerking

De onderschrijding bij bestuurlijke samenwerking heeft betrekking op lagere gerealiseerde uitgaven voor de samenwerkingsverbanden BrabantStad en Vlaams Nederlandse Delta.

Krachtig bestuur

De kosten voor het programma Veerkrachtig Bestuur bestaan voor het grootste deel uit diverse vormen van ondersteuning aan gemeenten om te komen tot een visie op de eigen toekomst. In 2019 is het programma Veerkrachtig Bestuur afgerond waardoor de kosten lager zijn uitgevallen dan geraamd.

Daarnaast heeft in 2019 de verrekening van het batig saldo 2018 van het InterProvinciaal Overleg plaatsgevonden.

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- bestuurlijke samenwerking	44
Totaal afwijking baten	44

Bestuurlijke samenwerking

Voor de samenwerkingsverbanden Brabantstad en Vlaams Nederlandse Delta zijn bijdragen van de partners ontvangen.

01.03 Interbestuurlijk toezicht

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het versterken van functioneren van Brabantse gemeenten en waterschappen, zodat burgers blijvend kunnen vertrouwen op de overheid

Interbestuurlijk toezicht is een wettelijke kerntaak van de provincie. Met interbestuurlijk toezicht bevorderen we dat de Brabantse lokale overheden krachtige overheden zijn, die hun wettelijke medebewindstaken correct uitvoeren en het goede voorbeeld geven richting burgers en bedrijven. Onze werkwijze bestaat uit balans vinden tussen toezicht houden en adviseren, tussen grip houden en loslaten, tussen leren en corrigeren. Kort gezegd: 'toezicht in balans'. In 2019 hebben we daarbij aandacht besteed aan de risicogebieden archief en informatiebeheer, financiën, huisvesting vergunninghouders, monumentenzorg, omgevingsrecht en ruimtelijke ordening.

Interbestuurlijk toezicht (IBT)

Conform planning. Voor het onderdeel systematisch toezicht hebben we volgens planning de Brabantse lokale overheden beoordeeld op hun taakuitvoering en via het proces van hoor en wederhoor hen geïnformeerd over de uitkomsten daarvan. We zien daarbij een duidelijke verbetering van de prestaties ten opzichte van de start van de afgelopen provinciale bestuursperiode in 2016.

Voor het onderdeel themaonderzoeken hebben we volgens planning de voorgenomen onderzoeken uitgevoerd. Het betreft de volgende themaonderzoeken:

1. Volledigheid gearchiveerde gemeentelijke dossiers. Dit betrof de afronding van een lopend onderzoek uit 2018;
2. Hercontroles archivering audio- en videotulen en archivering digitale agenda's. Dit wordt in 2020 afgerond met een Brabantbreed rapport met conclusies en aanbevelingen en een themabijeenkomst;
3. Kwaliteit gemeentelijke monumentenzorg;
4. Toezicht constructieve veiligheid van gebouwen. Ook dit wordt in 2020 afgerond met een Brabantbreed rapport en een themabijeenkomst;
5. Herindelingsscan Landerd - Uden.

Als het gaat over kennisdeling en samenwerking hebben we diverse thema- en regiobijeenkomsten met Best Practices georganiseerd. Zo was er bijvoorbeeld in januari een bijeenkomst over archief- en informatiebeheer onder de nieuwe Omgevingswet, in april een themabijeenkomst met de resultaten van het in 2018 door ons uitgevoerde [themaonderzoek](#) 'externe veiligheidsmaatregelen langs het spoor' en in november 2019 regiobijeenkomsten over de beleidscyclus vergunningverlening met beleidsplan, uitvoeringsprogramma en evaluatieverslag. De opkomst bij deze bijeenkomsten is hoog en uit de door ons ontvangen feedback van de deelnemers blijkt dat deze aanpak zeer wordt gewaardeerd in het licht van onze slogan: "IBT is méér dan controleren alleen".

Voor wat betreft onze eigen beleidscyclus IBT stelden we in maart het [Jaarverslag IBT 2018](#) vast met daarin de behaalde resultaten van de uitgevoerde activiteiten uit het Uitvoeringsprogramma IBT 2018.

Gelet op het aflopen van het Beleidskader IBT 2016 - 2019 is het beleid in de eerste helft van 2019 geëvalueerd. Het [evaluatie rapport](#) met de conclusies over de doeltreffendheid van het interbestuurlijk toezicht in de afgelopen jaren hebben we in november vastgesteld en onderschreven. De conclusies en aanbevelingen betreffen we bij het nieuwe Beleidskader IBT 2020 - 2023.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
-------------	----------------------------	---------------------------------------

Beleidskader Interbestuurlijk Toezicht 2016-2019 (afweegmoment: 2019)

Door toezicht te houden, dragen wij bij aan een veilige en bestendige leefomgeving in Brabant. Met interbestuurlijk toezicht bevorderen wij dat de Brabantse lokale overheden krachtige overheden zijn, die hun maatschappelijke taken correct uitvoeren.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Aantal organisaties dat op alle toezichtgebieden is beoordeeld (gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen) Streefwaarde 107	Gerealiseerd
	Aantal organisaties dat eind 2019 geheel of gedeeltelijk voldoet op de zes toezichtgebieden Streefwaarde 100%	Niet gerealiseerd: 93% voldoet. Een groot aantal gemeenten heeft, buiten hun schuld om, de taakstelling met betrekking tot huisvesting vergunninghouders niet gehaald.
	Aantal organisaties (gemeenten en waterschappen) dat door middel van een vierjaarlijkse reality check is onderzocht, waarbij wordt vastgesteld of de informatie op papier overeenkomt met de werkelijkheid Streefwaarde 17	Gerealiseerd
	Verplichte indicator: Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht. Streefwaarde : 0.	Niet gerealiseerd: Eén gemeente onder preventief financieel toezicht wegens overschrijding van de inzendtermijn van de begroting.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	78	78	30	48
Baten	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-78	-78	-30	48

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
interbestuurlijk toezicht	48
Totaal afwijking lasten	48

Geen wezenlijke afwijkingen ten opzichte van de raming.

Programma 2 Ruimte

Inleiding

Ons doel is het behoud en de ontwikkeling van een fijnmazig mozaïek in Brabant, waarin steden, dorpen, landbouw, bedrijvigheid, natuur en water een samenhangend geheel vormen. Dit mozaïek maakt de provincie aantrekkelijk om er te wonen, te werken en te recreëren. Voor het behoud van dit mozaïek is het noodzakelijk dat er, gericht op het behouden en toevoegen van kwaliteit, duidelijke keuzes gemaakt worden. Daarnaast willen wij behoren tot de slimste en duurzaamste Agrofoodregio in Europa, waarbij de agrofoodsector opereert in evenwicht met de omgeving en met maximale aandacht voor gezondheid, dierenwelzijn en milieu.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Ruimtelijke ontwikkeling

In 2019 hebben we de kwaliteit van het fijnmazige mozaïek in Brabant behouden en versterkt door uitvoering van de Brabantse Agenda Wonen (versnellen woningbouw), het uitvoeringsprogramma Werklocaties (vitale en toekomstbestendige werklocaties), de Brabantse aanpak Leegstand (voorkomen en terugdringen leegstand en bijdragen aan binnen- en buitenstedelijke transformaties), het programma Omgevingswet en -visie en het programma Versterken Brabant Mozaïek (zorgvuldige ruimtelijke afwegingen). De resultaten zijn bereikt door invulling van verschillende provinciale rollen en in samenwerking met tal van partners. De gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat is vertraagd door vertraging in de behandeling van het Provinciaal Inpassingsplan door de Raad van State.

Agrofood 2020

Het programma ligt op schema. We hebben voortvarend invulling gegeven aan de versnelling van de transitie: het aantal veehouders dat gebruik maakt van de ondersteunende maatregelen groeit en de ontwikkeling van innovatieve stalsystemen is verder op gang gekomen. We hebben ook in 2019 mooie innovaties aangejaagd via de Landbouw Innovatie Campus, Translab, POP3 en LIB (Stuurgroep Landbouw Innovatie (Noord-) Brabant). Ook is ingezet op initiatieven ter voorkoming van voedselverspilling en op precisielandbouw waarbij planten met behulp van technologische toepassingen (zoals bodemscans en drones) nauwkeurig de behandeling krijgen die ze nodig hebben.

Naast de geplande werkzaamheden hebben we aandacht gehad voor de preventie van de Afrikaanse Varkenspest, de implementatie van de rijksregeling warme sanering van de varkenshouderij en verschillende Rijkstrajecten over kringlooplandbouw en hebben we gefaciliteerd dat 'Brabanders' een zogenoemd Voedselbesluit tijdens de 'Voedsel 1000' hebben opgesteld. Ook de stikstofproblematiek heeft binnen ons programma veel aandacht gevergd. De uitwerking van het nieuwe Bestuursakkoord vormde in de 2e helft van 2019 een onderdeel van onze werkzaamheden.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit het programma worden de onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (BIFN)
- Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR)
- Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

02 Ruimte

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2019 oorspronkelijk	Begroting 2019 na wijziging	Jaarrek. 2019 realisatie	Vershil <i>begr-realitie</i>
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	38.882	25.319	25.375	-56
Toegerekende organisatiekosten	10.257	11.009	13.166	-2.157
Totaal lasten	49.140	36.328	38.541	-2.213
<u>Baten</u>				
Programmabaten	10.449	1.519	25.448	23.930
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten			0	0
Totaal baten	10.449	1.519	25.448	23.930
Saldo van baten en lasten	-38.691	-34.809	-13.093	21.717

Programmalasten.

Het verschil t.o.v. de begroting na wijziging betreft een overschrijding van de lasten als gevolg van de ophoging voorziening kapitaalverstrekking aan deelnemingen green chemistry en pivotpark ad € 3,8 mln en de afwaardering ad € 5,4 mln waaronder die van de deelneming in OLSP ad € 4,5 mln.

Daartegenover staat een onderschrijding van de lasten i.v.m. een wel voorziene, maar niet beschikte subsidie t.b.v. innovatieve stalsystemen ad € 4,7 mln en lagere lasten voor uitvoering POP3 ad € 1,7 mln vanwege vertraging door capaciteitsproblemen bij RVO en diverse overige maatregelen die zijn doorgeschoven c.q. vertraagd waarvan de lasten tot ruim € 2 mln achterblijven bij de raming.

De toegerekende organisatiekosten komen op basis de gerealiseerde uren hoger uit dan geraamd.

Programmabaten

Het verschil t.o.v. de begroting betreft de bijdrage uit voorziening kapitaalverstrekking deelnemingen ontwikkelbedrijf € 22,3 mln waaronder de dekking van de afwaardering olsp-vastgoed ad € 4,5 mln en de correctie op de voorziening voor ruimte voor ruimte ad € 17,8 mln. Daarnaast is een positief liquidatieresultaat behaald van investeringsfondsen de Hoven en Havenmeester ad € 1,6 mln.

Toelichting investeringen

bedragen x € 1.000

	begr.2019	Realisatie 2019	Vershil
Investeringen			
Gronden ontwikkelbedrijf	0	27.120	-27.120
	0	27.120	-27.120

De investering betreft glastuinbouw Deurne.

02.01 Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaïek

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het behouden en waar mogelijk het versterken van de kwaliteit van het fijnmazige mozaïek in Brabant

Ruimtelijke Ontwikkeling Algemeen

We hebben gewerkt aan het behoud en de versterking van het Brabants mozaïek. Door een duurzame en zorgvuldige afweging van verschillende belangen te maken, waarbij gezocht wordt naar een optimale mix van 'people, planet, profit', met behoud en versterking van de omgevingskwaliteit en waarbij we in de geest van de omgevingsvisie en -wet rond, breed en diep kijken. In totaal zijn 2146 plannen aangemeld en beoordeeld. Daarnaast zijn via provinciale inpassingsplannen ontwikkelingen mogelijk gemaakt voor de energietransitie, klimaatadaptatie en andere gebiedsopgaven zoals Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat.

Omgevingswet / Omgevingsvisie

Na vaststelling van de [Omgevingsvisie](#) in december 2018 is gestart met de interim Omgevingsverordening. De zes losse verordeningen in de fysieke leefomgeving zijn samengevoegd tot één [Interim Omgevingsverordening](#). Deze is in de vergadering van 11 oktober 2019 vastgesteld door Provinciale Staten. De omgevingsprogramma's worden via de verschillende beleidslijnen uitgewerkt in thematische of gebiedsgerichte programma's. De uitwerking van de energietransitie of klimaatadaptatie kan via zo'n programma gerealiseerd worden.

Brabantse Agenda Wonen

Om in de behoefte aan nieuwe woonruimte te voorzien, zullen er de komende tijd jaarlijks tussen de 10.000 en 12.000 woningen aan de Brabantse voorraad moeten worden toegevoegd. In 2019 lag de groei op ca. 11.500 woningen en daarmee - vergelijkbaar met 2018 - op een van de hoogste niveaus in jaren. In lijn met ons beleid van duurzame verstedelijking en zorgvuldig ruimtegebruik is een groot deel van de woningbouw in onze provincie - de laatste jaren steeds zo'n 70% - gerealiseerd op binnenstedelijke locaties en via herbestemming van leegstaand vastgoed. In 2019 zijn we in verschillende rollen actief geweest in tal van binnenstedelijke gebiedstransformaties. Daarnaast hebben wij als onderdeel van de 'regionale perspectieven op bouwen en wonen', in 2019 per subregio kwantitatieve, kwalitatieve én ruimtelijke afspraken gemaakt over de woningbouwplanning en -programmering.

Werklocaties

In 2019 is het [Uitvoeringsprogramma Werklocaties 2016-2019](#) geëvalueerd. De evaluatie is met het advies "Brabantse Werklocaties toekomstproof" van BrabantAdvies in oktober 2019 aan PS voorgelegd ([zie statenmededeling](#)). Met de Brabantse regio's zijn of worden nieuwe regionale bedrijventerreinenafspraken gemaakt. Het verduurzamen van bedrijventerreinen is expliciet onderwerp in de regionale afspraken. De provincie speelt een actieve rol op tal van campussen en andere werklocaties: Automotive Campus, Pivot Park, Melalot, Science Park Ekkersrijt, Spark Campus, Kraaiven-Vossenbergh (greendeal), Vijf Eiken en het luchthavengebied Eindhoven. De opening van Brainport Industries Campus in Eindhoven en de nieuwe productievestigingen van Protix in Bergen op Zoom en Danone in Cuijk zijn waardevolle resultaten. Voor de vestiging van logistieke bedrijven in Brabant is de redeneerlijn Logistiek (X)XL ontwikkeld. De Monitor Brabantse Detailhandel is gerealiseerd en leerprogramma's detailhandel zijn voorbereid ([zie statenmededeling](#)). Projecten zijn gestart om leegstaande winkels op een creatieve manier opnieuw in te vullen en een forse bijdrage wordt geleverd aan het project Slimme Binnenstad Roosendaal.

Brabantse aanpak leegstand

In 2019 is onze provinciale inzet doorontwikkeld. Gemeenten benutten de data uit onze monitor Stand van Leeg om vraagstukken in stedelijk en landelijk gebied aan te pakken en waar nodig beleid te actualiseren ([zie statenmededeling](#)). De integrale gebiedsprogramma's in Elsendorp, Zundert en Asten gaan een volgende fase in en zijn een voorbeeld voor andere gemeenten en regio's. Eind 2019 hebben ruim 500 eigenaren van

(leegstaand) agrarisch vastgoed een beroep gedaan op [VABIMPULS](#). De samenwerking provincie – gemeenten in de Taskforce VAB's (36 wethouders) is versterkt door werkbezoeken op urgente thema's. De uitgangspunten van onze leegstands aanpak, zoals de eigenaar is verantwoordelijk en (meer) kansen grijpen door combinaties te maken met andere maatschappelijke opgaven, blijken breed toepasbaar.

Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat

De procedure bij de Raad van State over het Provinciaal Inpassingsplan duurt langer dan voorzien. De behandeling zal in ieder geval niet eerder zijn dan maart 2020. Pas na het onherroepelijk zijn, starten de uitvoeringswerkzaamheden. De opleverdatum is nog steeds voorzien eind 2022. Om verdere vertraging te voorkomen, is afgelopen jaar parallel aan de ruimtelijke procedure (PIP) de aanbestedingsprocedure gestart en is de beoogde opdrachtnemer geselecteerd. Definitieve gunning vindt plaats nadat het PIP onherroepelijk is. Ook is de markttoets uitgevoerd. Hierbij zijn risico's t.a.v. Programma Aanpak Stikstof (PAS) en Poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS) benoemd. De financiële consequenties van de markttoets worden meegenomen in de bestuursrapportage 2020.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Structuurvisie Ruimtelijke ordening / Verordening ruimte		
Zorgvuldige ruimtelijke afweging ten behoeve van een aantrekkelijk, bereikbaar en concurrerend Brabant ter versterking van het woon-, leef- en vestigingsklimaat en de omgevingskwaliteit		
	In alle gemeentelijke plannen zijn de provinciale ruimtelijke uitgangspunten en belangen, zoals verwoord in Structuurvisie en Verordening ruimte, afgewogen en geïmplementeerd inclusief aanpassingen op de kaarten Streefwaarde 100% (ca 2500)	Gerealiseerd
	Uitvoering Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL)	Niet gerealiseerd, realisatie is als gevolg van procedure Raad van State bij bestuursrapportage 2019 bijgesteld van 2019 naar 2020. Aanbestedingsprocedure en markttoets zijn gestart.
Brabantse agenda wonen		
Goed functionerende regionale woningmarkten, waarbij het woningbouwprogramma optimaal wordt ingezet op binnenstedelijke (transformatie)locaties en voor het herbestemmen van leegstaand vastgoed		
	Met gemeenten en andere woningmarktpartijen uitvoering geven aan regio specifieke 'doe' agenda. (streefwaarde uitvoering gerealiseerd)	Gerealiseerd
	Per (sub) regio worden afspraken over woningbouwplanning en -programmering herijkt en (zonnodig) geactualiseerd..	Gerealiseerd
	Actief participeren in concrete binnenstedelijke transformatieopgaven (streefwaarde 7-12 opgaven).	Gerealiseerd

Uitvoeringsprogramma Werklocaties 2016-2019 (Besluit: PS 19/16; Afweegmoment: 2019)

Een optimaal leef- en vestigingsklimaat in Brabant door vitale, kwalitatief hoogwaardige en toekomstbestendige werklocaties, waarbij elk bedrijf in Brabant zich kan vestigen op de juiste plek

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Met elke (sub)regio zijn nieuwe bestuurlijke afspraken gemaakt (in de Regionale Ruimtelijke Overleggen) over de ontwikkeling van bestaande en nieuwe werklocaties (bedrijventerreinen, kantoren én detailhandel).	Gerealiseerd
	Uitvoering gestart van nieuwe en/of doorontwikkeling bestaande campussen	Gerealiseerd, zie meerjarenperspectief ontwikkelbedrijf
	Evaluatie van het Uitvoeringsprogramma Werklocaties 2016-2019	Gerealiseerd Brabantse aanpak leegstand

Brabantse aanpak leegstand

Voorkomen en terugdringen van leegstand

Met de jaarlijkse actualisatie van de monitor maken we kennis over de omvang en over de aanpak van leegstand beschikbaar en breed toegankelijk voor alle betrokkenen in Brabant

Gerealiseerd

Met partners werken we samen in de ontwikkeling en uitvoering van (sub)regionale programma's gericht op het terugdringen van leegstand en kansrijke transformaties van leegstaand vastgoed

Gerealiseerd

Innovatieve aanpak leegstand buitengebied/VAB's via voucheraanpak VABIMPULS (Streefwaarde: 75 vouchers is bij bestuursrapportage bijgesteld naar 170)

Gerealiseerd

Brabantbrede uitrol sloop

Gerealiseerd

Ontwikkelen aanpak sloop met regio's

Gerealiseerd

Realisatie Brood en spelen initiatieven. .

Gerealiseerd

Programma Omgevingswet en -visie

Implementatie omgevingswet

Interim omgevingsverordening

Gerealiseerd

Vastgestelde set omgevingsprogramma's

De provinciale organisatie is georganiseerd in programma's. Door uitvoering van de programma's worden de doelen uit de omgevingsvisie gerealiseerd

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Vershil a-b
Lasten	28.251	6.320	14.863	-8.544
Baten	10.449	1.205	25.344	24.139
Saldo lasten en baten	-17.802	-5.115	10.480	15.595

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Toevoeging voorziening kapitaalverstrekking deelnemingen	-3.843
Werklocaties	247
Leegstand	210
Wonen	150
Ontwikkelbedrijf	-5.391
Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat	-215
Saldo overige over/onderschrijdingen	298
Totaal afwijking lasten	-8.544

Ophoging voorziening kapitaalverstrekking aan deelnemingen green chemistry en pivotpark ad € 3,8 mln

Werklocaties: betreft deels latere uitgaven t.a.v. provinciaal dataplatform, de 1ste tranche voor Eindhoven Internationale Knoop XL en nieuwe prognose werklocaties.

Leegstand: betreft met name vrijval a.g.v. lager vastgestelde subsidies VAB.

Wonen: betreft minder uitgaven dan geraamd ten aanzien van diverse adviezen en onderzoeken.

Ontwikkelbedrijf: betreft afwaardering van exploitatie Borkel en Schaft en OLSP.

Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat: Eerder dan geraamd heeft de provincie, net zoals de andere partners, in december de eerste afrekening ontvangen voor de voorbereidingskosten.

Overig: Saldo van diverse kleinere overschrijdingen en onderuitputtingen.

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Voorziening kapitaalverstrekking aan deelnemingen	22.321
Investeringsfondsen de Hoven en Havenmeester	1.632
Inkomsten ontwikkelbedrijf	186
Totaal afwijking baten	24.139

Bijdrage uit voorziening kapitaalverstrekking deelnemingen ontwikkelbedrijf € 22,3 mln waaronder de dekking van de afwaardering olsp-vastgoed ad € 4,5 mln en de correctie op de voorziening voor ruimte voor ruimte ad € 17,8 mln.

Investeringsfondsen de Hoven en Havenmeester: betreft een positief liquidatieresultaat op de investeringsfondsen. Beide fondsen zullen begin 2020 worden geliquideerd.

Inkomsten ontwikkelbedrijf: per saldo hogere inkomsten ontwikkelbedrijf m.b.t. diverse projecten.

02.02 Agrofood 2020; Brabant Quality

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het programma Landbouw & Voedsel ligt op koers:

-In 2019 hebben wij drie keer de hardheidsclausule gebruikt. Een pilot onder de Crisis- en herstelwet voor het stimuleren van innovatieve stalsystemen is opgesteld en een andere voor aanvullende bevoegdheden om overlast vanuit de veehouderij terug te dringen. Wij hebben in 2019 ook veel aandacht besteed aan de door de Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO) en Producenten Organisatie Varkenshouderij (POV) aangespannen rechtszaken gericht op het onverbindend verklaren van de nieuwe eisen voor de veehouderij in de verordeningen natuurbeheer en ruimte.

-Het programma Brabant Bemest Beter is samen met de partners in voorbereiding. Nadere afspraken hierover worden in 2020 gemaakt en dan start ook de uitvoering.

-Het in 2018 vastgestelde [Uitvoeringsprogramma Plantaardig](#) is verder uitgevoerd. Een aantal nieuwe teelten, zoals Nedersoja, Sorghum en Veldbonen zijn gestimuleerd evenals de toepassing van Agroforestry. Daarbij is veel aandacht geweest voor de uitbreiding van de kennisnetwerken betreffende Nedersoja, Sorghum en Agroforestry. Voor Veldbonen loopt een haalbaarheidsonderzoek.

-In het voorjaar is Henri's Escaperoom gelanceerd. Deze escaperoom is een instrument dat Brabanders, ambtenaren en burgers, inzicht geeft in de complexiteit waar een boer in zijn hele omgeving mee te maken heeft. Als speler krijg je inzicht waar boeren tegenaan lopen. Het spel is op tournee binnen en buiten Brabant.

-FoodUp! Brabant heeft de aardappelteler Jacob van den Borne ondersteund, die zich meer wil toeleggen op de combinatie precisielandbouw-strokonteelt. Zo hebben we in oktober tijdens de Dutch Design Week middels het concept Frietje Precies tien dagen lang friet verkocht. Daarmee maakten we de opgaven die we hebben voor bodemverbetering en natuurinclusieve landbouw heel concreet door dit te vertalen naar iets lekkers, nl. friet, met een meerwaarde.

-Om de samenwerking tussen onderwijs, agrarische bedrijven en de provincie op het gebied van voedseltransitie te verankeren hebben we in november met het Kennispact MBO Brabant, HAS Hogeschool, ZLTO en FoodUp! Brabant een handshake ondertekend.

-Binnen de Landbouw Innovatie Campus (LIC) hebben wij een aantal projecten ondersteund die boeren (gezinnen) helpen in het denken over een duurzaam toekomstperspectief. Een ander project richt zich op het bevorderen van substantiële stappen naar een natuurinclusieve gebiedsontwikkeling. Zie ook: [FoodUp! Brabant: Soc. innovatie als aanvullend uitvoerings. instrument t.b.v. UBA.](#)

-Bij Translab is in 2019 ingezet op korte ketens zoals de pilot opschaling Boerschappen (boodschappenboxen) en Dairylink (melk op maat, Orbiter in Udenhout). We zijn ook mede-initiatiefnemer van het online korte-ketenplatform RIJPI dat in samenwerking met boeren uit het FoodUp!-netwerk is ontwikkeld vanuit de vraag van de klant.

-Vanuit het Innovatieprogramma is ingezet op initiatieven op gebied van smart farming (Proeftuin precisielandbouw met drones, innovatieve teeltspecifieke smart farming, Voedselverspilling en verwaarding reststromen vanuit de Stichting Samen tegen Voedselverspilling.)

-Via Ondersteunende Maatregelen hebben 31 veehouders gebruik gemaakt van de regeling first movers (62 aanvragen), vouchers omschakelen/stoppen (240 beschikkingen) en van werk naar werk (56 aanmeldingen). Zie ook: [Rapportage Cie ondersteunende Maatregelen.](#)

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood 2016-2020 (Besluit: PS 24/16; Afweegmoment: 2020) Brabant wil in 2020 tot de meest duurzame en slimme agrofoodregio's van Europa behoren. Met een vitale, maatschappelijk gewaardeerde en bedrijfseconomisch gezonde sector die: • zichzelf organiseert volgens de principes van de circulaire economie en die toegevoegde waarde levert; • opereert in evenwicht met de omgeving, met maximale aandacht voor gezondheid, dierenwelzijn en milieu.		
Heldere kaders	Realisatie en bieden van experimenteerruimte voor innovatieve projecten streefwaarde 3 casussen Actualisatie BZV streefwaarde opdracht aan WUR (Wageningen University en Research)	Gerealiseerd Gerealiseerd:
Gezondheid	(Financieel) bijdragen aan het landelijke Kennisplatform Veehouderij en Humane Gezondheid. Het kennisplatform zorgt voor, een door alle deskundigen in Nederland gedragen, duiding van wetenschappelijke kennis op het gebied van humane gezondheid en veehouderij.	Gerealiseerd
Circulaire economie	Ondersteuning projecten nieuwe teelten/teeltmethodieken Streefwaarde 4 projecten	Gerealiseerd
Innovatie	-Het aantal clusters/nieuwe proeftuinen ontwikkeld en begeleid -Het aantal bedrijven doorgeleid/begeleid naar financiering -Ondersteuning innovatieve trajecten Agrofood op basis van de ontwikkelde werkwijze van de Landbouw Innovatie Campus Streefwaarde 4 ondersteunende trajecten Koplopende duurzaamheidsconcepten ondersteunen bij de ontwikkeling van niche naar mainstream (Translab) Streefwaarde 7 ondersteunende trajecten.	Deels gerealiseerd. In 2019 is ingezet op versterking en uitbouwen bestaande clusters en proeftuinen. Nieuwe Open datalab Agrofood. Gerealiseerd Gerealiseerd Gerealiseerd
Mest	Aantal regionale afspraken locatiebeleid over mest. Streefwaarde 4	Deel gerealiseerd: met de gemeenten is afgesproken om eerst een planMER op te laten stellen. Daarmee liggen wij op koers, maar Regionale afspraken komen er later (eind 2021)
Verbinden en aanjagen	Realisatie van Living-labs-experimenten (Agri Meets Design, enz.) Streefwaarde 2 Stimuleren van onderwijs dat de transitie agrofood ondersteunt streefwaarde aantal minors en projecten: 2 Streefwaarde uitreiken agro-foodpluimen is bij bestuursrapportage bijgesteld van 12 naar 10.	Gerealiseerd Gerealiseerd Deels gerealiseerd: mede vanwege de verkiezingen zijn er 5 agrofoodpluimen uitgereikt (BOON, 4 Vennekeshoeve, Familievarken, Plantenkwekerij Kapteins, Kakelhoeve).

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Aantal stalsystemen Streefwaarde 8	Deels gerealiseerd: Er lopen 51 innovaties. Er zijn echter in 2019 geen nieuwe brongerichte stalsystemen op de RAV-lijst bijgekomen. (RAV Regeling Ammoniak en Veehouderij)
	aantal veehouders dat gebruik maakt van ondersteunende maatregelen Streefwaarde 150	Gerealiseerd
	Aantal ondersteunde gemeenten Streefwaarde 20	Gerealiseerd
Uitvoering via ontwikkelbedrijf		
	Via Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR): terugverdienen verstrekte sloopvergoedingen i.v.m. sanering intensieve veehouderij en later ook glastuinbouw en voormalig militair terrein. (PS 101/01 Oprichting ORR, PS 68/15 Uitbreiding participatie)	
	Aantal gerealiseerde RvR-titels cumulatief Streefwaarde 1464, bij bestuursrapportage bijgesteld naar 1560	Gerealiseerd (1606)
	streefwaarde % terugverdiend bij bestuursrapportage bijgesteld van 59% naar 61,4	Gerealiseerd (62,3%)

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Vershil a-b
Lasten	10.631	18.999	10.511	8.487
Baten	0	314	104	-210
Saldo lasten en baten	-10.631	-18.685	-10.407	8.278

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Onderseunende maatregelen	4.705
Subsidies i.h.k.v. POP	1.700
Sanering knelpunten	887
Translab	266
Mestbeleid	264
Circulaire economie	239
Gezondheid	216
BZV	106
Overig	104
Totaal afwijking lasten	8.487

- Ondersteunende maatregelen: betreft met name een wel voorziene, maar niet beschikte subsidie t.b.v. innovatieve stalsystemen.

- POP 3: afspraken die gemaakt zijn met RVO over de uitvoering van POP3 voor Noord-Brabant om eind 2019 alle verleningen te behandelen, zijn niet volledig nagekomen door capaciteitsproblemen bij RVO. Daarom zullen een aantal verleningen pas begin 2020 worden afgegeven.
- Sanering knelpunten: er was budget gereserveerd in afwachting van een lopende bezwaarprocedure. De inzet hiervan is niet nodig gebleken.
- Translab: Een aantal opschalingsinitiatieven had meer tijd nodig dan was voorzien.
- Mestbeleid; betreft vertraging van de plan MER procedure
- Circulaire economie: Het opstarten van beoogde innovatietrajecten heeft meer tijd gekost dan verwacht.
- Gezondheid: Onze bijdrage aan het VGO-onderzoek is nog niet uitgegeven i.v.m. vertraging bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
- Brabantse zorgvuldigheidsscore veehouderij (BZV): De evaluatie is doorgeschoven naar 2020. De actualisatie is daarmee ook verplaatst naar begin 2020.
- Overig: Saldo diversiteit aan overige onder-/overschrijdingen

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Sanering knelpunten	-210

De afwijkingen t.o.v. de begroting voor sanering knelpunten zijn gering.

Programma 3 Natuur, water en milieu

Inleiding

De opgaven Verbindend Water, Milieu en Gezondheid, Uitnodigend Groen en Omgevingsrecht dragen bij aan een duurzame fysieke leefomgeving van Brabant. Deels door kaderstellend beleid op te stellen. In onze ontwikkelingsgerichte aanpak is het uitgangspunt dat gebruik zich duurzaam verhoudt tot de mogelijkheden die het water- en bodemsysteem bieden.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Water (03.01)

De beleidsvorming rond klimaatadaptatie heeft een impuls gekregen met de visie klimaatadaptatie inclusief uitwerking bestuursopdracht verdroging. Deze stukken zijn begin april 2020 aan PS toegezonden voor besluitvorming. In 2019 is een informerende bijeenkomst in PS geweest, waar veel partners hun aandachtspunten hebben ingebracht. De visie klimaatadaptatie en uitwerking bestuursopdracht vormen input voor het nieuwe regionale programma water en bodem 2022-2027.

Er is grote zorg over de dalende trends in zowel ondiep als diep grondwater. Als grootste grondwateronttrekker heeft Brabant Water met de provincie een bestuursovereenkomst gesloten over het verminderen van de groei van het drinkwaterverbruik. Brabant Water geeft dit vorm met het deltaplan waterbesparing. Met de overige grondwateronttrekkers sluiten we vergelijkbare overeenkomsten af.

Milieu (03.02)

Ook in 2019 hebben we gewerkt aan een Brabant waar mens, plant en dier gezond en prettig kunnen leven, met ruimte voor een elkaar versterkende economische, maatschappelijke en ecologische ontwikkeling. Met onze wettelijke taken leggen we de basis voor een duurzame, veilige fysieke leefomgeving: een schone, gezonde lucht, bodem en water. Om dit te bereiken is het beleid met betrekking tot de aanpak van bodemsanering en nazorg voor gesloten stortplaatsen gecontinueerd en zijn subsidieregelingen opengesteld om overlast van drugsafval tegen te gaan en bij te dragen aan een vitale bodem. Ook stimuleren en ondersteunen we initiatieven op het gebied van duurzaamheid, gezondheid en groene groei die hieraan een positieve bijdrage leveren. Extra aandacht is besteed aan probleemlocaties ten aanzien van geuroverlast.

Natuur (03.03)

De biodiversiteit heeft sterk te lijden onder een te grote stikstofdepositie. Sinds de uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019 inzake het Programma Aanpak Stikstof is hard gewerkt aan een nieuwe aanpak en aan beleidsregels om vergunningverlening (deels) weer mogelijk te maken. Dit heeft erin geresulteerd dat eind 2019 de Brabantse Aanpak Stikstof aan de Staten is aangeboden. In nauw overleg met de andere provincies in IPO verband en met het Rijk, is medio oktober 2019 de nieuwe beleidsregel natuurbescherming vastgesteld en is de vergunningverlening in het kader van de Wnb weer geleidelijk op gang gekomen. De gebiedsgerichte aanpak rondom stikstofgevoelige N2000 gebieden is in ontwikkeling, waarbij in IPO verband onder meer gewerkt is aan de totstandkoming van een door het Rijk gefinancierde provinciale uitkoopregeling. Besluitvorming daarover zal in het eerste half jaar van 2020 nader vorm krijgen. In het stakeholdersoverleg Stikstof is vanaf het najaar 2019 overleg gevoerd met een breed pallet van maatschappelijke actoren en mede overheden over de stikstofaanpak. Ondertussen is samen met manifestpartners daadkrachtig doorgewerkt aan het natuurherstel in de stikstofgevoelige N2000-gebieden. De noodzaak tot versnelling van de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en de aanleg van ecologische verbindingzones (EVZ's) heeft geleid tot aanvullende uitvoeringsafspraken met de manifestpartners, extra capaciteitsinzet en een bijgestelde subsidieregeling voor de EVZ's. In de afgelopen jaren zijn dankzij de inzet van heel veel partijen en vrijwilligers De Brabantse Wal, Het Groene Woud en De Maashorst echte 'Landschappen van Allure' geworden. Daarnaast is er geïnvesteerd in waardevolle cultuurhistorische landschappen door de uitvoering van meer dan 300 maatregelen.

Om natuur en landschap te verankeren in de samenleving is de subsidie 'Schoolplein van de toekomst' ontwikkeld. In 2019 is de 100ste school in Brabant hiermee aan de slag gegaan. Er is ook nadrukkelijk geïnvesteerd in de omschakeling van gangbare agrarische bedrijven naar natuurinclusieve landbouw. De streefwaarden voor het provinciaal deel van het Natuurnetwerk Brabant zijn gerealiseerd. Het rijksdeel loopt achter op planning. Zodra de voortgangsrapportage natuur (VRN) beschikbaar is wordt er een statenmededeling opgeleverd met de gerealiseerde hectares.

Omgevingsrecht (onderdeel van 03.02)

Op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) hebben wij in 2019 opdracht verstrekt aan de omgevingsdiensten, het VTH-beleid vormgegeven, de regiefunctie voor andere handhavingpartners door middel van het Bestuurlijk Platform Omgevingsrecht vervuld en beleid gemaakt ten aanzien van Omgevingsveiligheid. Ten aanzien van het VTH beleid en sturing op uitvoering wordt continu ingezet op verbetering en efficiency. Dat neemt niet weg dat vaak onvoorspelbare omgevingsinvloeden zeer bepalend zijn voor het werk dat hier plaats vindt. Zo was het besluit van de Raad van State over stikstof een bepalende factor geweest over het afgelopen jaar.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit het programma worden de onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen
- Groen Ontwikkelfonds Brabant BV
- Omgevingsdienst Brabant Noord
- Omgevingsdienst Midden-en West-Brabant
- Omgevingsdienst Zuidoost Brabant
- Brabant Water

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

03 Natuur, Water en Milieu				
Bedragen x € 1.000	Begroting 2019	Begroting 2019	Jaarrek. 2019	Vershil
	oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	begr.-realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	142.070	174.851	156.946	17.905
Toegerekende organisatiekosten	14.853	14.932	14.732	200
Totaal lasten	156.923	189.783	171.678	18.105
<u>Baten</u>				
Programmabaten	9.174	22.653	24.267	1.615
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten			0	0
Totaal baten	9.174	22.653	24.267	1.615
Saldo van baten en lasten	-147.749	-167.130	-147.411	19.720

De onderbesteding op de programmalasten binnen het programma Natuur, Water en Milieu van € 17,9 mln is als volgt opgebouwd:

- 03.01 Water (€ 4,2 mln) op de onderdelen Deltaplan Hoge Zandgronden en ven- en wijstherstel.
- 03.02 Milieu (€ 10,6 mln) op de onderdelen bodem, omgevingsdiensten en ambitiemiddelen milieu.
- 03.03 Natuur en landschap (€ 7,8 mln) op natuur- en landschapsbeheer, de gebiedsimpuls N69, projecten Dienst Landelijk gebied en biodiversiteit.

- 03.04 Natuurnetwerk Brabant (-/- € 4,7 mln) op de grondverwerving van NNB-gronden door het Groenontwikkelfonds Brabant (GOB). Deze overschrijding wordt afgedekt binnen de reserve natuurbeheer en -ontwikkeling.

De toegerekende organisatiekosten komen op basis de gerealiseerde uren lager uit dan geraamd.

03.01 Water

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Water

Klimaatbestendig Brabant

Deels gerealiseerd. De beleidsvorming rond klimaatadaptatie heeft een impuls gekregen met de visie klimaatadaptatie inclusief de uitwerking van de bestuursopdracht verdroging. In 2019 is hiertoe een informerende bijeenkomst in PS geweest, waar veel partners hun aandachtspunten hebben ingebracht. De visie klimaatadaptatie en uitwerking bestuursopdracht zijn intussen in april 2020 aan PS toegestuurd voor besluitvorming, conform de tijdlijn die overheden onderling hebben afgesproken. Deze documenten vormen het eerste niveau kaderstellend beleid onder de omgevingsvisie en vormen op hun beurt het kader voor de uitwerking in het regionaal water en bodemprogramma en de waterbeheersplannen van de Waterschappen. Daarnaast is de regeling voor gemeentelijke klimaatstresstesten succesvol geweest. En is de animo voor uitvoeringsprojecten op het gebied van klimaatadaptatie groot.

Ten aanzien van regionale wateroverlast is het inzicht ontstaan dat de effecten van klimaatverandering ook hier doorwerken. De watersysteemanalyses door de waterschappen laten zien dat maatgevende neerslagreeksen gemiddeld tot wel 15% intensiever zijn en leiden tot een groter areaal waar niet aan de geldende normen wordt voldaan (in 2019 zijn hiervoor waterbergingsprojecten uitgevoerd door de waterschappen in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst Ter Uitvoering van de Waterdoelen: STUW afspraken). Het gaat om grofweg 5000 ha in heel Brabant.

Verdrogingsaanpak natuur

Deels gerealiseerd. Op basis van de constatering dat de huidige aanpak van verdroogde natuurgebieden (de zogenaamde natte natuurplekjes) niet volstaat, zijn we een dialoog gestart met belanghebbenden, drinkwaterbedrijven, waterschappen en provincie. Deze beperkt zich niet tot de verdrogingsaanpak ten behoeve van natuurherstel, maar gaat in op de onderlinge afhankelijkheid van onttrekkingen en aanvullingen van (diep en ondiep) grondwater en de relatie met het oppervlaktewaterbeheer. Principes die breed worden onderschreven zijn herstel van het bodem- en watersysteem binnen en buiten natuurgebieden, meer en beter vasthouden van water (o.a. door infiltratie te verbeteren via bodemverbetering), verbetering van de grondwateraanvulling en het zuiniger omgaan met water. Deze principes zijn uitgewerkt in de Bestuursopdracht 'Verdroging stoppen via een klimaatbestendige inrichting van Brabant'.

Voldoende grondwater

Deels gerealiseerd. In 2019 is volop doorontwikkeld op voldoende grondwater. Er is grote zorg over de dalende trends in zowel ondiep als diep grondwater. Brabant Water heeft met het deltaplan waterbesparing belangrijke stappen gezet om de bewustwording bij zowel burgers als bedrijven te vergroten en ook op Dutch Design Week was zuinig en slim watergebruik een belangrijk thema. Het actualiseren van het vergunningenbestand en het maken van hernieuwde afspraken over onttrekkingshoeveelheden lopen goed. Mooi winstpunt is dat een vergelijkbare actie ten aanzien van de vergunningen nu met onze hulp door de waterschappen is gestart, zodat we als bevoegde gezagen ook dezelfde boodschap uitstralen. In het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg worden samen met de waterschappen veel thema's besproken met onze partners (vanuit landbouw, industrie, drinkwater, natuurbeheerders).

Waterveiligheid: Rivierverruiming

Deels gerealiseerd. De rivierverruimingsprojecten Meanderende Maas, brug Veerweg Alphen en Lob van Gennep verlopen conform de planning van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Hoewel het project Oeffelt reeds in 2018 klaar was voor de fase van planuitwerking, heeft het nog tot eind 2019 geduurd voordat de financiën helemaal rond waren (door veranderde rekenregels met betrekking tot dijkversterkingen). Nu dit is geregeld, wordt met voortvarendheid gewerkt aan de verdere planuitwerking. Het project Alem is voorlopig gestaakt: vanwege dezelfde veranderde rekenregels vallen de besparingen uit dijkversterkingen tegen en kan niet de stap worden gezet richting MIRT-planverkenning. Wel is in het Bestuurlijk Overleg MIRT het besluit genomen om

een MIRT-onderzoek te starten naar havenontwikkeling Werkendam in relatie tot hoogwaterbescherming. Hiermee zijn belangrijke stappen gezet naar het einddoel in 2050: een veilig en klimaatbestendig rivierengebied. Tevens is rijksbijdrage van € 10 miljoen toegezegd voor een verdere uitbreiding van het project Meanderende Maas.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Provinciaal Milieu- en Water Plan 2016-2021 (Besluit: 78/15; Afweegmoment: 2021)	
	Beleidsvisie op het benutten van de potenties in de ondergrond (Besluit: 49/13)	
	Risicobeleid externe veiligheid 2014-2018 (Besluit: okt-14; Afweegmoment: 2018)	
	Kaderstellende nota handhavingskoers 2013-2016 (Besluit: 32/12; Afweegmoment: 2018)	
	Samenwerken aan een Duurzame fysieke leefomgeving Water	
	Toestandsrapportage via http://www.brabantinzicht.nl Streefwaarde 1	Gerealiseerd
	Evaluatie PMWP Streefwaarde 1	Gerealiseerd. Met de statenmededeling ' Tussenevaluatie milieu- en waterbeleid Noord-Brabant ' zijn de resultaten van de evaluatie Provinciaal Milieu en Water Plan (PMWP) in januari 2019 aan PS aangeboden.
Klimaatproof Brabant	Aantal Brabant-dekkende regionale adaptatie- strategieën	N.v.t., staat gepland in 2020
	Aantal klimaatstresstesten (gemeentelijk en provinciaal) Streefwaarde 20-25 gemeentelijk en 1 provinciaal	Deels gerealiseerd. Er zijn 21 gemeentelijke stresstesten uitgevoerd. De provinciale stresstest is in 2019 is aanbesteed en wordt in 2020 opgeleverd
	Aantal projecten Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-NL Streefwaarde 20	Deels gerealiseerd. Er zijn 12 klimaatadaptatieprojecten gestart, waarmee het beschikbare subsidieplafond volledig is benut.
Basisset verplichte indicatoren (BBV)		
Gezonde fysieke leefomgeving Water		
Voldoende en schoon water		
	De actuele toestand van de afzonderlijke kwaliteits-elementen vindt u op www.brabantinzicht.nl .	
	De grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de waterkwaliteitseisen conform de Kaderrichtlijn water (= verplichte BBV-indicator). Streefwaarde % waterlichamen dat voldoet aan de KRW-eisen (100% in 2027)	Niet gerealiseerd. Het maatregelpakket 2016-2021 verloopt conform planning. Desondanks staat de doelrealisatie in 2027 onder druk.
	Grondwatervoorraad in grondwaterlichamen Zandmaas en Slenk Diep zijn in goede toestand conform Kaderrichtlijn Water (KRW) Streefwaarde Aantal grondwaterlichamen dat voldoet aan de KRW eisen 1 in 2019 en 2 in 2027	Deels gerealiseerd. Grondwaterlichaam Zandmaas voldoet. In 2019 is samen met Noord Rijn Westfalen, Vlaanderen en Limburg een verkennend onderzoek gestart naar de samenhang tussen de onttrekkingen in de verschillende deelstaten/provincies op de beïnvloeding van de toestand van het grondwaterlichaam Centrale Slenk. Dit onderzoek wordt afgerond in 2020.
	Verminderen nitraatgehalte in grondwaterbeschermingsgebieden n.a.v. 6e Nitraat Actie Programma Streefwaarde % deelnemende agrariërs bij bestuursrapportage bijgesteld van 20% naar 60%.	Gerealiseerd
	Voldoende zwemmogelijkheden van voldoende kwaliteit. Streefwaarde 100% zwemwaterlocaties voldoet	Deels gerealiseerd. 99,1% voldoet. De Binnenschelde voldoet niet. Er lopen onderzoeken om het maatregelpakket te bepalen.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Geen onaantvaardbare hinder door regionale wateroverlast Streefwaarde mate waarin voldaan wordt aan de normen uit de verordening is 100%.	Deels gerealiseerd, 99% van het beheersgebied voldoet aan de normen voor wateroverlast. De restopgave wordt door de waterschappen opgepakt in het kader van de STUW afspraken.
	Uitvoeren samenwerkingsovereenkomst tot uitvoering waterdoelen (STUW) met waterschappen Streefwaarde de STUW-afspraken zijn in 2021 gerealiseerd.	Deels gerealiseerd. De prestatieafspraken verdrogingsbestrijding lopen achter op planning. Uitwerking van afspraken Addendum STUW wordt, conform afspraak GS-NBWB december 2019, in 2020 samen met de waterschappen vorm gegeven.
Veilige fysieke leefomgeving		
	Risico's door hoogwater zijn aanvaardbaar	
	Primaire keringen voldoen aan nationale normering (per 1 januari 2017 geldt een nieuwe overstromingsrisiconorm die per 2050 moet zijn gerealiseerd): Uitvoeren Deltaprogramma Maas (Streefwaarde: voortgang rivierverruimingsprojecten, MIRT verkenning Meanderende Maas - Ravenstein-Lith en planstudie Oeffelt)	Deels gerealiseerd, stuurgroep Meanderende Maas heeft de verkenning afgerond en Gedeputeerde Staten van Gelderland en Noord-Brabant verzocht het voorkeursalternatief vast te stellen in een structuurvisie. Voor Oeffelt is de 100% financiering gerealiseerd en daarmee kan de planuitwerkingsfase, vertraagd, van start.
	Regionale keringen voldoen aan de provinciale normering (Streefwaarde: voortgang verbeterplannen en uitvoering, maatwerkafspraken per waterschap, Aa en Maas en Rivierenland voldoen reeds)	Gerealiseerd
Groene groei		
Duurzame benutting ondergrond – onderdeel grondwater		
	Actualisatie Waterwet vergunningen grondwateronttrekkingen (Streefwaarde: % geactualiseerde Waterwet vergunningen grondwateronttrekkingen 20%)	Gerealiseerd
	Uitvoeren grondwateronttrekkingsbeleid: herziene afspraken met drinkwaterbedrijven en industriële onttrekkers (Streefwaarde: aantal overeenkomsten, streven = 20 in 2021, voor 2019: bijgesteld bij bestuursrapportage van 8 naar 5 overeenkomsten)	Deels gerealiseerd. Één overeenkomst afgesloten met Brabant Water. Proces heeft meer tijd gekost dan vooraf ingeschat en de inzichten benutten we in de gesprekken die we voeren voor het opstellen van de overige overeenkomsten. We verwachten alle overeenkomsten in de periode t/m 2021 te realiseren.
Uitwerken Waterbeschikbaarheid		
	Uitvoering Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) (Streefwaarde: 1 openstelling subsidieregeling (provinciale middelen)	Gerealiseerd
	(Streefwaarde: 1 Openstelling bijdrageverordening (rijksmiddelen)	Gerealiseerd
	Regionale gebiedsontwikkeling rondom een zout Volkerak Zoommeer (bestuursopdracht Connecting Delta) (Streefwaarde: 1 aangaan bestuursovereenkomsten (afhankelijk van besluitvorming Tweede Kamer), daarna uitvoering)	Niet gerealiseerd. De minister van I&W heeft besloten tot 2030 geen geld uit te trekken voor het terugbrengen van getij in het Volkerak-Zoommeer. Wel is afgesproken dat het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta het initiatief neemt een gebiedsproces Volkerak-Zoommeer op te starten, met als doel een gedragen perspectief voor het Volkerak-Zoommeer, inclusief de zoetwatervoorziening.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Initiëren en deelnemen aan regionale samenwerkingsverbanden Zuidwestelijke Delta en Waterpoort (Streefwaarde: uitvoering samenwerkingsovereenkomsten, Waterpoort: afronding overeenkomst 2016-2019. Heroverweging 2020 e.v., ZWD doorlopend)	Gerealiseerd.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	29.192	39.404	35.185	4.219
Baten	3.800	4.968	5.403	435
Saldo lasten en baten	-25.392	-34.437	-29.782	4.654

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Delta: Zoetwatervoorzieningen Hoge Zandgronden	1.952
- Ven en wijstherstel	938
- POP3 bijdragen Water	584
- Gezonde leefomgeving water	286
- Groene groei water	253
- Overig	204
Totaal afwijking lasten	4.219

Deltaplan Hoge Zandgronden (zoetwaterbeschikbaarheid)

In 2019 zijn minder subsidieaanvragen vanuit de waterschappen ontvangen op het onderdeel 'waterbeschikbaarheid' van de subsidieregeling PMWP.

Ven- en wijstherstel

In 2019 zijn minder aanvragen ontvangen dan vooraf ingeschat op subsidieregeling Biodiversiteit en Leefgebieden onderdeel venherstel en op de subsidieregeling PMWP, onderdeel wijstherstel.

POP3 bijdragen Water

De POP3 subsidieopenstelling Fysieke investeringen Waterdoelen 2019 heeft niet het aantal en omvang van beschikkingen gehaald als vooraf ingeschat. De redenen zijn divers maar betreffen onder andere, dat aanvragen maar deels subsidiabel blijken.

Gezonde leefomgeving water

Het project Medicijnresten dat samen met onder andere het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat in 2019 is opgestart heeft een meerjarig uitgavenpatroon. De middelen waren in zijn geheel in 2019 geraamd. Bij de eerste bestuursrapportage 2020 zullen deze middelen worden verdeeld over de gehele looptijd van het project.

Groene groei water

De opdrachtverleningen ten behoeve van de meerjarige infiltratieprojecten Waterbeschikbaarheid zijn later dan gepland eind 2019 gegund, waardoor er minder uitgaven in 2019 hebben plaatsgevonden.

Overig

Diverse kleinere afwijkingen, zoals/op gebied van water.

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Overig	435
Totaal afwijking baten	435

Overig

Diverse kleinere afwijkingen, zoals/op gebied van grondwaterheffing en Deltaplan: Rivierverruiming.

03.02 Milieu

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Milieu

Zowel m.b.t. het realiseren van de doelstelling als de prestaties liggen we op koers. De luchtkwaliteit, geluid-, geur- en lichthinder voldoen op veruit de meeste plaatsen aan de geldende normen. De locaties waar nog een knelpunt is ten aanzien van luchtkwaliteit zijn in beeld en de verwachting is dat deze uiterlijk in 2023 zijn opgelost. Onze doelstelling gaat echter verder: ons doel is dat luchtkwaliteit, geluid en geur geen overlast meer veroorzaken. Dit blijft aandacht vragen, evenals het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en stikstof.

Wettelijke taken op gebied van lucht, geluid en Milieueffectrapportage (Mer) zijn uitgevoerd. Hierbij zijn wettelijk vastgestelde normen in acht genomen. De ontvangen verzoeken om ontheffing en/of vergunningen zijn binnen de wettelijk gestelde termijnen afgerond. GS-adviezen naar aanleiding van vergunningaanvragen op basis van de Mijnbouwwet zijn uitgebracht.

Schone bodem

De geplande uitvoering van bodemsaneringen (conform Bodemconvenant) loopt grotendeels conform de meerjarenplanning. Ook zijn er wezenlijke stappen gezet in het proces van de warme overdacht van de bodemtaken en voormalige stortplaatsen naar de gemeente i.h.k.v. de Omgevingswet.

Vitale bodem

De subsidieregeling Vitale Bodem voor praktijkprojecten is nagenoeg geheel besteed. Het lectoraat Bodem is in uitvoering en zet in op het opzetten van een digitaal kenniscentrum voor kennisuitwisseling en het verbinden van de praktijk met het bodemonderwijs, zowel voor middelbaar en hoger agrarisch onderwijs. De bodemkaarten als resultaat van de bestuursopdracht leveren daarbij een waardevolle bijdrage. Er is via cofinanciering en verbinding van partijen ondersteuning gegeven aan praktijkprojecten voor duurzaam bodembeheer in de akkerbouw en melkveehouderij.

De natuurlijke waarde van de diepe ondergrond wordt niet bedreigd door ingrepen zoals opslag afval of winning (schalie)gas.

Ter bescherming van de (diepe) ondergrond, inclusief grondwater, is er bezwaar op het gaswinningsplan 'Sprang' in Loon op zand en zienswijze/beroep op de voorgenomen gasboring 'Waalwijk Zuid' ingediend, in samenwerking met gemeente en waterschap.

Voor het verkrijgen van een Unesco Geopark status voor de Scheldedelta is een intentieverklaring tussen al deelnemende partijen en een samenwerkingsovereenkomst tussen de Nederlandse en Vlaamse provincies getekend. Na advisering en instemming van de Vlaams/Nederlandse Unesco Geopark Commissie is besloten het indienen van het bidbook met een jaar uit te stellen.

Grondstoffen zijn beschikbaar voor economische ontwikkelingen en grondstofketens zijn zoveel mogelijk gesloten. Verduurzaming van de grondstoffenvoorziening heeft een sterke relatie met Circulaire economie en hiermee wordt nauw samengewerkt. Momenteel lopen projecten met betrekking tot het sluiten van de grondstofketen voor textiel en plastic. In 2020 worden hier de eerste resultaten van verwacht.

Omgevingsrecht

Vanuit vergunningverlening, toezicht en handhaving zijn voorbereidende stappen gezet voor wat betreft de transitie veehouderijen, rekening houdende met de uitspraak van de Raad van State inzake stikstof en de komst van de Omgevingsverordening. Binnen de drie regio's van de omgevingsdiensten is gezamenlijk met de gemeenten afspraken gemaakt in regionale kadernota's. Daarnaast is er ingezet op versterking van Samen sterk in het buitengebied, de voorbereiding van de komst van de omgevingswet, en digitalisering door middel van de oprichting van het Brabants Omgevings Datalab (BOD).

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Provinciaal Milieu- en Water Plan 2016-2021 (Besluit: 78/15; Afweegmoment: 2021) Beleidsvisie op het benutten van de potenties in de ondergrond (Besluit: 49/13) Risicobeleid externe veiligheid 2014-2018 (Besluit: 41/13; Afweegmoment: 2018) Kaderstellende nota handhavingskoers 2013-2016 (Besluit: 32/12; Afweegmoment: 2018)	
Samenwerken milieu	De milieukwaliteit van de leefomgeving is stabiel of verbeterd	
	Ondersteunen van initiatieven met een positieve bijdrage aan een duurzame leefomgeving door burgers en bedrijven (samen met water) Streefwaarde 2	Niet gerealiseerd, opzet voor initiatievenregeling is in concept klaar. Openstelling in 2e kwartaal van 2020
	Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO2 equivalenten) van de provincie neemt jaarlijks met 5% af. (basisjaar 2015: totale CO2 emissie is 21.413.495 ton (bron: Klimaatmonitor) (Verplichte indicator uit BBV)	De beschikbare informatie uit de Klimaatmonitor van het rijk reikt tot en met het jaar 2017. In 2017 was de totale CO2-uitstoot 20.243.500 ton. Dat is een afname van 2,2% ten opzichte van 2016.
	Vaststellen subsidieregeling voor initiatieven/projecten die bijdragen aan de doelstellingen van het PMWP, onderdeel Milieu Streefwaarde 1 subsidieregeling	Niet gerealiseerd, opzet voor initiatievenregeling is in concept klaar. Openstelling in 2e kwartaal van 2020
	Uitvoeren van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het omgevingsrecht (via de omgevingsdiensten) Streefwaarde 3 vastgestelde opdrachten	Gerealiseerd
	De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen Streefwaarde geen gebruik wet dwangsom/ geen lex silencio positivo	De definitieve eindrapportages over de uitvoering van de VTH taken zijn nog niet beschikbaar. In april wordt net als in 2018 een statenmededeling opgeleverd met daarin de resultaten over de VTH uitvoering.
	beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld Streefwaarde 90%	De definitieve eindrapportages over de uitvoering van de VTH taken zijn nog niet beschikbaar. In april wordt net als in 2018 een statenmededeling opgeleverd met daarin de resultaten over de VTH uitvoering.
	handhavingsbeschikkingen die in stand blijven na rechterlijke toetsing Streefwaarde 90%	De definitieve eindrapportages over de uitvoering van de VTH taken zijn nog niet beschikbaar. In april wordt net als in 2018 een statenmededeling opgeleverd met daarin de resultaten over de VTH uitvoering.
	Geen repressieve handhaving zonder toetsing op artikel 20.8 Streefwaarde 100%	De definitieve eindrapportages over de uitvoering van de VTH taken zijn nog niet beschikbaar. In april wordt net als in 2018 een statenmededeling opgeleverd met daarin de resultaten over de VTH uitvoering.
	mate van spontane naleving (bij eerste controles) Streefwaarde 80%	De definitieve eindrapportages over de uitvoering van de VTH taken zijn nog niet beschikbaar. In april wordt net als in 2018 een statenmededeling opgeleverd met daarin de resultaten over de VTH uitvoering.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	geconstateerde ernstige overtredingen (bij eerste controles) Streefwaarde 7%	De definitieve eindrapportages over de uitvoering van de VTH taken zijn nog niet beschikbaar. In april wordt net als in 2018 een statenmededeling opgeleverd met daarin de resultaten over de VTH uitvoering.
	Intergemeentelijk samenwerken op het gebied van milieu binnen Brabantstad duurzaamheid en MOLO Streefwaarde 6 bijeenkomsten Streefwaarde is bijgesteld naar 2 bijeenkomsten.	Gerealiseerd
Fysieke gezonde leefomgeving milieu		
De luchtkwaliteit, geluid-, geur- en lichthinder voldoen aan de geldende normen, zodat deze een positieve invloed hebben op de gezondheid van de Brabander		
	Uitvoeren Plan van Aanpak Brabantse Health Deal:	Deels gerealiseerd. Er heeft een evaluatie plaatsgevonden en op basis daarvan is een contourennota opgesteld en vastgesteld in Brabantstad. Op basis van de contourennota wordt een nieuw plan van aanpak in maart 2020 aan Brabantstad voorgelegd,
	Opleveren Toolbox	Gerealiseerd
	Ondersteunen initiatieven/projecten die een positieve bijdrage leveren aan het welzijn en de gezondheid in Brabant Streefwaarde 2 projecten	Gerealiseerd
	Regionale projecten binnen Brabantse Health Deal Streefwaarde 3 projecten	Gerealiseerd
De bodem bevat geen urgente bodemverontreinigingen meer, is vitaal en geschikt voor maatschappelijke functies		
	Saneren bodem Chemie Park (gereed in 2025), passieve sanering is gestart	Gerealiseerd
	Uitvoeren projecten gericht op bewustwording, herstel vitaliteit, bodembiodiversiteit, biologische, chemische en fysische kwaliteit Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld van 1 naar 3	Gerealiseerd
	Subsidieregeling Vitale bodem Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld van 3 naar 1.	Gerealiseerd
Hergebruik van voormalige en/of gesloten stortplaatsen heeft geen nadelige gevolgen voor de leefomgeving		
	Aantal in beheer zijnde stortplaatsen. Streefwaarde 3	Niet gerealiseerd, Achter op de planning. In 2018/2019 heeft intensief bestuurlijke afstemming plaats gevonden over de uitkomsten van een ALM-studie betreffende het nazorgfonds. (ALM: Asset liability management)De beoogde overdracht van beheer van locaties aan de provincie is uitgesteld. De provincie heeft ingestemd met een overeenkomst op basis waarvan de overdracht voor een periode van 5 jaar wordt uitgesteld. In die tijd vindt een vervolgtrajecten blijft de provincie alleen het beheer uitvoeren over de twee locaties die al eerder waren overgedragen.
Fysieke veilige leefomgeving		
Natuurbranden worden zoveel mogelijk voorkomen en eventuele schade is minimaal		
	Operationele RIN-webapplicatie (Risiko Index Natuurbranden) ter ondersteuning van de gebruikers.	Bij Burap 2018 reeds gerealiseerd. Landelijk is beheer overgedragen aan Brandweer Nederland'

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Risico's/schade als gevolg van drugsdumpingen zijn tot een minimum beperkt	Risico's/schade als gevolg van drugsdumpingen zijn tot een minimum beperkt) Streefwaarde 4 bijeenkomsten	Gerealiseerd
	Schadeloos stellen gedupeerde grondeigenaren Streefwaarde 1 vastgestelde subsidieregeling	Gerealiseerd
Grondstoffen zijn beschikbaar voor economische ontwikkelingen en grondstofketens zijn zoveel mogelijk gesloten.		
	Vaststellen subsidieregeling initiatieven/projecten met een positieve bijdrage aan een duurzame grondstoffenvoorziening.	Niet gerealiseerd, Subsidieregeling wordt niet opgesteld. In het kader van Biobased Economy en Circulaire Economie wordt gedacht aan het verstrekken van leningen via het Innovatiefonds van de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij
	Ondersteunen initiatieven/projecten met een positieve bijdrage aan een duurzame grondstoffenvoorziening. Streefwaarde 3	Gerealiseerd
	Provincie ondersteunt het opzetten van het Innovatieplatform verwaarden reststromen Streefwaarde 1.	Niet gerealiseerd, Gesprekken met afvalinzamelaars en verwerkers lopen, hebben echter nog niet geleid tot het opzetten van Innovatieplatform. In 2020 zal dit pas tot een resultaat leiden.
De natuurlijke waarde van de diepe ondergrond wordt niet bedreigd door ingrepen zoals opslag afval of winning schaliegas		
	Benodigde ingrepen Streefwaarde 0	Gerealiseerd
	Kennisontwikkeling grondwater streefwaarde opgestelde grondwatermodellen : 1	Gerealiseerd
	Ontwikkelen Geo-Park Schelde Delta, bidbook is gereed voor indiening bij UNESCO Gereed 2020 (UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization)	Deels gerealiseerd, Bij Burap is gemeld dat Bidbook in 2020 gereed moet zijn. Indien bidbook wordt op advies van Unesco Geopark-commissie doorgeschoven naar 2021
De voedselvoorziening veroorzaakt geen uitputting van voorraden en milieukwaliteitsproblemen (bijdrage aan Agrofood Agenda 02.02)		
	Benutten vrijkomend fosfaat bij vernatting Streefwaarde 2019: 1 onderzoek	Gerealiseerd

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	38.920	49.488	38.930	10.558
Baten	2.163	9.304	6.721	-2.583
Saldo lasten en baten	-36.757	-40.184	-32.208	7.975

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Bodem	4.151
- Omgevingsdiensten	4.433
- Ambitiemiddelen Milieu	1.403

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Eco dorp Boekel	600
- Opruimen drugsafval	297
- Interim bedrijvenregeling bodemsaneringen	-676
- Overig (diverse posten milieu)	350
Totaal afwijking lasten	10.558

Bodem

Door vertraging in de uitvoering van de saneringen, van onder andere Chemiepack, verlopen de realisaties niet volgens planning. Dit leidt tot een onderschrijding van € 4,1 mln.

Omgevingsdiensten

De onderbesteding is voor het grootste deel het gevolg van een positief jaarrekeningresultaat van de omgevingsdiensten. De omgevingsdiensten betalen feitelijk terug wat in het voorafgaande jaar teveel betaald is door de deelnemers.

Ambitiemiddelen milieu

De uitgaven op de ambitiemiddelen ten behoeve het onderdeel milieu van het PMWP 2015-2021 waren in 2019 minder dan geraamd. Met name op de subonderdelen 'gezonde leefomgeving' en 'lucht, geur en geluid'.

Ecodorp Boekel

Het provinciaal risico op de lening aan Ecodorp Boekel dekken wij voor 50% af uit de programmabegroting.

Opruiming Drugsafval

Er zijn voor € 0,3 mln minder opruimingssubsidies drugsdumpingen aangevraagd dan voorzien.

Interim bedrijvenregeling bodemsaneringen

De provincie fungeert als doorgeefluik voor de Interim bedrijvenregeling m.b.t. bodemsaneringen vanuit het Rijk. De gemaakte kosten waren € 0,7 mln hoger dan geraamd. Deze kosten worden teruggevorderd bij het Rijk.

Overig

Diverse kleinere afwijkingen, zoals/op gebied van onder andere Milieu Effect Rapportages, kassiersfunctie IPO BOOG en gevelsaneringen.

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Leges en inkomsten vvgb's	-2.307
- Overig	-276
	-2.583

Leges en inkomsten verklaringen van geen bedenkingen (vvgb's)

De vergunningverlening op de Wet natuurbescherming is nagenoeg stilgevalen na de uitspraak van de Raad van State. Tegen de verwachtingen in is deze in 2019 niet opnieuw op gang gekomen. Dit heeft geleid tot minder leges- en vvgb inkomsten.

Overig

Diverse kleinere afwijkingen, zoals/op gebied van het verhaal van kosten voor repressieve handhavingsacties en de provinciale kassiersfunctie voor het IPO BOOG.

03.03 Natuur en landschap

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Natuur en Landschap

Samenhangend en robuust natuurnetwerk

Deels gerealiseerd. Samen met manifestpartners is voortvarend gewerkt aan de realisatie van herstelmaatregelen in stikstofgevoelige N2000-gebieden. Voor 5 gebieden is gewerkt aan een Provinciaal Inpassingsplan (PIP). Eind 2019 hebben PS het PIP voor de Oude Strijper Aa vastgesteld. In 2020 volgen de PIP's voor de andere 4 gebieden. De daadwerkelijke uitvoering van de herstelmaatregelen is gesubsidieerd door de provincie en wordt uitgevoerd door de manifestpartners.

Zie voor de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant productgroep 03.04.

Behoud en herstel van biodiversiteit

Deels gerealiseerd. Een te grote stikstofdepositie zorgt voor vermeting en verzuring van de Brabantse natuurgebieden. Het terugdringen van de stikstofuitstoot gebeurde ondermeer met het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Op 29 mei 2019 heeft de Raad van State een uitspraak gedaan over PAS: het PAS mag niet meer als basis worden gebruikt bij de toestemming voor activiteiten waarbij stikstof vrijkomt. Het PAS werd namelijk gebruikt om, vooruitlopend op toekomstige positieve gevolgen van maatregelen voor beschermde natuurgebieden, alvast toestemming te geven voor activiteiten die mogelijk schadelijk zijn voor die gebieden. Zo'n toestemming 'vooraf' mag niet (meer).

Sinds 29 mei 2019 is hard gewerkt aan een nieuwe aanpak en aan beleidsregels om vergunningverlening (deels) weer mogelijk te maken. In oktober 2019 is de nieuwe beleidsregel natuurbescherming vastgesteld en komt de vergunningverlening geleidelijk weer op gang. Eind 2019 is de Brabantse Aanpak Stikstof aan de Staten aangeboden. De stikstofaanpak is nog volop in ontwikkeling, zowel landelijk als in Brabant.

Brabants mozaïek van landschappen

Gerealiseerd. Middels het Stimuleringskader Groen Blauwe Diensten (Stika) zijn er 275 subsidies toegekend. Daarnaast zijn er 68 subsidies toegekend voor de inrichting van landschapselementen en 10 voor de aanleg van faunavoorzieningen. In overleg met de Brabantse gemeenten en waterschappen is gewerkt aan de aanpassing van het Stimuleringskader Groen Blauwe Diensten. De regeling is flexibeler gemaakt en er wordt meer verbinding gelegd met andere opgaven. De nieuwe regeling wordt in de 1e helft van 2020 opengesteld.

In januari vond de slotbijeenkomst van Landschappen van Allure plaats. Dankzij de inzet van heel veel partijen en vrijwilligers zijn De Brabantse Wal, Het Groene Woud en De Maashorst echte 'Landschappen van Allure' geworden, ieder met zijn eigen identiteit en dynamiek. In 2020 vindt de afronding van de laatste projecten plaats.

Verankering van natuur en landschap in de samenleving

Deels gerealiseerd. Op 11 april 2019 vierde basisschool De Schatkist in Budel dat ze de 100ste school in Noord-Brabant waren die aan de slag zijn gegaan met de subsidie 'Schoolplein van de toekomst'. In totaal zijn er nu 160 schoolpleinen gesubsidieerd, waarvan 85 in 2019.

Ook zijn ruim 30 andere projecten uitgevoerd om ervoor te zorgen dat de Brabantse burgers zich bewust zijn van het belang van natuur en landschap en dat ze daar ook zelf aan willen bijdragen.

Er zijn 7 ondernemerscoaches aangesteld om ondernemers te ondersteunen bij de omschakeling naar een natuurinclusieve bedrijfsvoering. Hun inzet is erop gericht dat er ten minste 40 gangbare veehouderijbedrijven omschakelen. De coaches hebben inmiddels meer dan 100 gesprekken gevoerd met belangstellenden. De eerste ondernemers hebben subsidie ontvangen voor het opstellen van een businessplan.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Natuur Brabant: Uitnodigend Groen (BruG) (Besluit: PS 50/12; Afweegmoment: 2022)		
Beleidsactualisatie BruG (Besluit: PS 77/17)		

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Oplevering rapportage "Toestand Brabantse Natuur, Water & Milieu Streefwaarde 1 toestandrapportage per jaar Oplevering jaarlijkse "voortgangsrapportage natuur" (VRN) Streefwaarde 1	Gerealiseerd. De toestandrapportage (natuur, water, milieu) wordt via de website brabant.inzicht.nl jaarlijks geleverd. Gerealiseerd.
	Vaststellen begrenzing NNB via natuurbeheerplan Streefwaarde 1	Gerealiseerd.
	Vaststellen Natura 2000 beheerplannen Streefwaarde 2019:0	Niet van toepassing

Uitvoering BrUG pijler 1 : een samenhangend en robuust netwerk van natuurgebieden

Het Natuurnetwerk Brabant is op orde.

Oppervlakte waarvoor subsidie voor natuur- en landschapsbeheer wordt verleend binnen het Natuurnetwerk met behulp van de provinciale subsidie SNL, onderdeel natuur en landschapsbeheer Streefwaarde 81.615 ha	Deels gerealiseerd. Er zijn iets minder ha gesubsidieerd (81.585 ha)
Het beheer van natuurwaarden met behulp van de subsidie SNL, onderdeel natuur en landschapsbeheer, (uitgedrukt in hectares) als percentage van de beoogde oppervlakten (streefdoelen) binnen het Natuurnetwerk Brabant (beoogde opp. is 87.510 ha). (Verplichte indicator uit BBV) Streefwaarde 93%, bij bestuursrapportage bijgesteld naar 91%	Gerealiseerd
Oppervlakte waarvoor subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt verleend buiten het Natuurnetwerk met behulp van de provinciale subsidie SNL, onderdeel agrarisch natuur en landschapsbeheer Streefwaarde 3.093 ha Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld naar 3839 ha.	Deels gerealiseerd. Er is voor 3.757 ha subsidie verleend. Er zijn meer 'dure' ha aangevraagd waardoor er met het beschikbare budget iets minder ha kunnen worden gesubsidieerd.
Het beheer van natuurwaarden met behulp van de subsidie SNL, onderdeel agrarisch natuur en landschapsbeheer (uitgedrukt in hectares) als percentage van de beoogde oppervlakten (streefdoelen) buiten het Natuurnetwerk Brabant (beoogde opp. is 3.093 ha). (Verplichte indicator uit BBV) streefwaarde 100% Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld naar 125%	121%
Realisatie van circa 440 herstelmaatregelen van aangewezen habitats in N2000 gebieden vóór 2022. Voor het aankopen van de benodigde gronden en verlenen van subsidies voor inrichting, zie 03.04 Streefwaarde aantal maatregelen 70-90.	Gerealiseerd.

Uitvoering BrUG pijler 2: Behoud en herstel biodiversiteit

Een gunstige staat van instandhouding van soorten en habitats die van nature in Brabant voorkomen.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Realisatie van circa 3.000 inrichtingsmaatregelen in 15 leefgebieden voor bedreigde diersoorten vóór 2027 door openstelling subsidieregeling. Streefwaarde 100-200 maatregelen	Gerealiseerd

Uitvoering BrUG pijler 3 : een Brabants mozaïek van landschappen met regionale identiteiten.

Een aantrekkelijk landschap voor mens en natuur.

Verlenen subsidie voor uitvoeren maatregelen t.b.v. karakteristiek landschap via Stimuleringskader groen blauwe diensten en Regeling verbinding en landschap. Streefwaarde 100-200 maatregelen resp 40 maatregelen	Gerealiseerd.
--	---------------

Beoordelen van 8 voortgangsrapportages Subsidieregeling landschappen van Allure Noord- Brabant. Streefwaarde aantal bij bestuursrapportage bijgesteld naar 1.	Gerealiseerd.
---	---------------

Tussen- en eindrapportage regeling Landschap van Allure. Streefwaarde 1	Gerealiseerd.
---	---------------

Uitvoering BrUG pijler 4 : verankering van natuur en landschap in de samenleving

Een groene maatschappij waar burgers zich bewust zijn van het belang van natuur en landschap en daar ook zelf aan willen bijdragen en ondernemers hun economische activiteiten laten plaats vinden binnen de randvoorwaarden van natuur.

Vergroening bedrijventerreinen Streefwaarde 2 locaties bij bestuursrapportage bijgesteld naar 0	Niet van toepassing.
---	----------------------

Toename natuurinclusieve landbouw Streefwaarde 5 bedrijven	Gerealiseerd.
--	---------------

Vrijwillige CO2 compensatie Streefwaarde 1 initiatief Bij bestuursrapportage bijgesteld naar 0.	Niet van toepassing.
---	----------------------

Initiatieven natuur en economie. Streefwaarde 10 uitvoeringsprojecten	Gerealiseerd.
---	---------------

Aantal (burger)initiatieven dat de meerwaarde van groen benut Streefwaarde 10 initiatieven	Gerealiseerd.
--	---------------

Aantal gezonde, klimaatbestendige groene schoolpleinen Streefwaarde 16 schoolpleinen. Bij bestuursrapportage bijgesteld naar 75.	Gerealiseerd.
--	---------------

Aantal initiatieven waar groen en gezond met elkaar verbonden zijn, inclusief toegankelijke natuur Streefwaarde 3 initiatieven.	Deels gerealiseerd. Er zijn twee projecten gerealiseerd (Natuurontwikkeling Luciapark en bloemrijke wandeltuin Liduina). Het project toegankelijke natuur is niet gerealiseerd. Een goede opzet daarvoor vergde meer tijd dan verwacht. Een voorstel en realisatie hiervan komt in 2020.
---	--

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Aantal projecten voor waardering van groene vrijwilligers, toename groene vrijwilligers of vergroten expertise vrijwilligers aansluitend beleidsvraagstukken Streefwaarde 3 projecten bij bestuursrapportage bijgesteld naar 4	Gerealiseerd.
	Bevorderen van draagvlak en samenwerking bij de realisatie van natuur en landschapsdoelen voor het verlenen van subsidie aan natuurorganisaties Streefwaarde 3-4 organisaties bij bestuursrapportage bijgesteld naar 4.	Gerealiseerd.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	72.858	72.745	64.928	7.817
Baten	3.211	3.026	2.680	-346
Saldo lasten en baten	-69.648	-69.720	-62.248	7.471

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Gebiedsimpuls N69	1.563
- Projecten Dienst Landelijk Gebied	929
- Bijdragen POP3 Natuur	528
- Uitgaven Natuurcompensatie	565
- SNL beheer	1.739
- Programma budget realisatie NNB	629
- Biodiversiteit	782
- Overig	1.082
Totaal afwijking lasten	7.817

Gebiedsimpuls N69

De realisatie van projecten en de voorbereiding hiervan vraagt meer tijd waardoor er nog geen subsidieaanvragen zijn geweest in 2019. Dit komt deels doordat een aantal partners de cofinanciering nog niet in de begroting heeft vastgelegd en omdat partners nog niet met de uitvoering aan de slag zijn.

Transitie Dienst Landelijk Gebied projecten

Aan de zogenoemde 'transitie DLG-projecten' is minder uitgegeven dan verwacht. De betaling aan het Noordbrabants Landschap voor de restopgave van De Hilver wordt doorgeschoven naar 2020 en een betaling aan de aannemer van het project Groote Peel heeft vertraging opgelopen in verband met een langlopende discussie over de hoogte van het te betalen bedrag en schuift eveneens door naar 2020.

Plattelandontwikkelingsprogramma (POP3) bijdragen Natuur

In 2019 heeft de garantstelling voor het EU-deel voor PAS- en natura 2000 projecten niet geleid tot een verplichting. Daarnaast zit op de LEADER-openstelling voor de N69 vertraging in de afhandeling van ingediende subsidieaanvragen.

Uitgaven natuurcompensatie

Eind 2019 zijn er nog 3 aanvragen in behandeling voor de realisatie natuur subsidieregeling N279 die niet meer beschikt zijn in 2019.

Subsidieregeling natuur- en landschapsbeheer (SNL)

De onderbesteding op SNL komt deels doordat er voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer gerekend is met 50% EU-subsidie en we tot nu toe 75% EU-subsidie krijgen. Dit sluit aan bij de afspraak over 50-50 financiering, waarbij in de eerste vier jaren al 75% wordt gedeclareerd in Brussel en resterende jaren 100% ten laste van de provincie komt.

Daarnaast verloopt de realisatie van het natuurnetwerk minder snel dan geraamd, waardoor de subsidies voor beheer later aangevraagd.

Programma budget realisatie Natuurnetwerk Brabant

In 2019 zijn minder subsidies aangevraagd dan verwacht, doordat de manifestpartners in afwachting waren van de samenwerkingsovereenkomsten met de manifestpartners met betrekking tot de versnelling realisatie Natuurnetwerk Brabant tot 2028, waarbij voor de periode 2020 tot en met 2022 afspraken over de ondersteuning worden gemaakt. Deze samenwerkingsovereenkomsten zijn in januari 2020 getekend.

Biodiversiteit

Op de opengestelde subsidieregeling 'Biodiversiteit en leefgebieden' zit een onderbesteding van 9%, omdat projecten niet voldeden aan de vereisten en of niet paste binnen het bedrag van een van de vier deelplafonds. De resterende middelen vloeien terug naar de reserve en blijven beschikbaar voor nieuwe openstellingen.

Overig

Diverse kleinere afwijkingen, zoals/op gebied van Pas en Natura 2000 projecten (€ 0,4 mln.), groenblauwe diensten (€ 0,33 mln.), BrUG; uitwerking Natuur + Samenleving (€ 0,25 mln.) en diverse kleine posten (€ 0,28 mln.).

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Overig	-346
Totaal afwijking baten	-346

De afwijkingen t.o.v. de begroting zijn beperkt.

03.04 Natuur Netwerk Brabant

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Realiseren volledige natuurnetwerk Brabant

Groen Ontwikkelfonds

In het provinciaal deel van het Natuurnetwerk is via het GOB hard gewerkt met particulieren, gemeenten en ondernemers, en zijn beduidend meer hectares verworven en ingericht dan gepland. In het Rijksdeel van het Natuurnetwerk lijkt de realisatie via het GOB tijdelijk min of meer stil gevallen. Naar alle waarschijnlijkheid wordt dit veroorzaakt door de urgentie voor de PAS. Grondverwerving in de complexe PAS/N2000 gebieden Peelvenen, Grote Heide Leenderbos, Kempenland-West en Westelijk Langstraat waarvan de eerste fase in 2021 gerealiseerd moet zijn, heeft prioriteit. Overigens is er voor een groot aantal projecten en hectares in het Rijksdeel, buiten de N2000 Herstelgebieden, al subsidie verstrekt, die de komende jaren worden gerealiseerd. De realisatie van Ecologische Verbindingszones blijft ver achter bij de raming. Hiervoor is intussen aanpassing van de subsidieregeling vastgesteld. Ook hiervoor geldt dat gesprekken over grondverwerving zorgvuldigheid en veel tijd vragen. Er is voor ruim 300 hectares in projecten subsidie verstrekt, die de komende jaren gerealiseerd worden.

Natuurnetwerk Brabant

Deels gerealiseerd.

Met de waterschappen Aa & Maas, De Dommel en Brabantse Delta en met Brabants Landschap, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten zijn afspraken gemaakt over het in een hoger tempo aanleggen van nieuwe natuur. Ze hebben daarbij aangegeven in welke gebieden zij de natuurrealisatie - en in combinatie daarmee het herstel van het watersysteem - op zich nemen. In totaal gaat het om 76 gebieden.

Onderdeel van deze gebieden vormen de complexe N2000 gebieden Peelvenen, Grote Heide-Leenderbos, Kempenland-West en Westelijke Langstraat. In deze gebieden zijn met alle eigenaren gesprekken over grondverwerving gevoerd. En er is gewerkt aan Provinciale Inpassingsplannen (PIP's). Naar verwachting zal dit in 2020 resulteren in de verwerving van ongeveer 400 ha, waarbij het overgrote deel via de minnelijke weg en een klein deel via onteigening verworven zal worden. Het bidboek Scheeken-De Mortelen is in 2019 afgerond en met de initiatiefnemers van het bidboek Markdal zijn afspraken gemaakt over verlenging van de looptijd tot en met 2022. In de Maashorst worden in het voorjaar van 2020 afspraken gemaakt over verlenging van de looptijd.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
<u>Groen Ontwikkelfonds Brabant BV</u> (Besluit: PS 42/13; Afweegmoment: 2027)		
	Realisatie Natuurnetwerk door provincie en de GOB BV.	
	Provinciaaldeel (totale opgave is 3.100 ha)	
	Verwerving/functiewijziging. Streefwaarde 200 ha.	Gerealiseerd
	Inrichting streefwaarde 150 ha	Gerealiseerd
	Rijksdeel (totale opgave is 6.500 ha verwerven en 12.148 ha inrichten)	
	Verwerving/functiewijziging Streefwaarde 500 ha	Deels gerealiseerd. Er zijn minder hectares gerealiseerd in 2019. Als de voortgangsrapportage natuur (VRN) beschikbaar is wordt er een statenmededeling opgeleverd met de gerealiseerde hectares.
	Inrichting Streefwaarde 250 ha	Deels gerealiseerd. Er zijn minder hectares gerealiseerd in 2019. Als de voortgangsrapportage natuur (VRN) beschikbaar is wordt er een statenmededeling opgeleverd met de gerealiseerde hectares.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Realisatie Ecologische verbingszone EVZ (totale opgave 1775 ha).	
	Verlenen subsidie of andere financiële arrangementen en/of beschikbaar stellen (ruil)gronden voor realisatie EVZ's door derden Streefwaarde 125 ha	Deels gerealiseerd. Er is 7 ha ecologische verbingszone gerealiseerd. Het aantal ha onderhanden bij het GOB is 314 ha. Hiervan is 187ha beschikt in 2019. De komende jaren worden deze ha gerealiseerd.
	Realisatie van enclaves in het NNB die nog in agrarisch gebruik zijn. Streefwaarde 30 ha.	Deels gerealiseerd. Er is 18 ha verworven.
	Realisatie grondverwerving Natte Natuurparels (Oost Brabant) Streefwaarde aantal natte natuurparels	Niet van toepassing.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	1.100	13.214	17.903	-4.689
Baten	0	5.355	9.463	4.108
Saldo lasten en baten	-1.100	-7.859	-8.440	-581

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- GOB grondverwerving NNB	-4.689
Totaal afwijking lasten	-4.689

GOB-grondverwerving NNB

De grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) laten zich moeilijk ramen. Bij de Bestuursrapportage wordt op basis van de meest recente grondmutaties ramingen bijgesteld.

In de laatste maanden van 2019 hebben nog een aantal aankopen van gronden plaatsgevonden met name rijks EHS die niet voorzien waren bij de slotwijziging 2019, waardoor een overschrijding van € 4,7 mln. optreedt (gedekt door GOB-fonds en rijksmiddelen).

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- GOB grondverkoop en pachtinkomsten	4.108
Totaal afwijking baten	4.108

GOB-grondverkoop en pachtinkomsten

De grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) laten zich moeilijk ramen. Bij verkoop worden boekwinsten en pachtinkomsten gerealiseerd. In de laatste maanden van 2019 hebben nog een aantal mutaties plaatsgevonden met name Rijks EHS welke niet voorzien waren bij de slotwijziging 2019, waardoor er per saldo meer baten € 4 mln. zijn gerealiseerd.

Programma 4 Economie

Inleiding

Dit programma richt zich op een toekomstbestendige economische ontwikkeling, met aandacht voor het op orde brengen en houden van de “basis” en waarin ruimte wordt gegeven voor verduurzaming en innovatie in een internationale context.

Onze doelstellingen zijn uitgewerkt in het Economisch Programma 2020 en de Energieagenda 2020.

Wij werken nauw samen met onderwijs en bedrijfsleven, triple helix organisaties, Rijk en Europa om deze te bereiken. Ook de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM) speelt een belangrijke rol als uitvoeringsorganisatie voor de provincie op economisch gebied.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Ook in 2019 floreerde de Brabantse economie en kende een groei van ruim 2%. De werkloosheid daalde tot rond de 3%, het laagste percentage in jaren. Onze doelen voor 2019 hebben wij op hoofdlijnen behaald.

De hausse waarin wij ons bevinden heeft ook een keerzijde. Vele sectoren hebben te maken met tekorten aan geschikt personeel. Met de arbeidsmarktregio's en andere partners is hard gewerkt om daarop een antwoord te bieden door het stimuleren van Strategisch Personeelsbeleid van werkgevers, inzet op Leven Lang Ontwikkelen, 21st-century skills, uitvoering van Kennispact MBO en versterking van het MKB. Ook zijn flinke stappen gezet met de Talentagenda en de Hoger Onderwijs-Agenda.

Met de opening van de Brainport Industries Campus, en specifiek met de activiteiten van het Summa College aldaar, is een unieke opleidingsomgeving voor jongeren in de techniek tot stand gekomen. Iets vergelijkbaars geldt voor het intrekken van Fontys Hogescholen op de Automotive Campus.

In 2019 zijn opnieuw stappen gezet om ons bedrijfsleven te versterken en te verduurzamen, voor Brabanders nieuwe kansen op de arbeidsmarkt te creëren en internationale samenwerkingsverbanden te creëren dan wel te versterken. Daarmee anticiperen wij op nieuwe ontwikkelingen in een globaliserende en snel veranderende wereld.

In de verschillende Uitvoeringsprogramma's zijn in 2019 flinke stappen vooruitgezet, zoals met de start van het Data Value Centre waarmee tientallen bedrijven op het pad van digitalisering worden geholpen. Het startersprogramma Braventure bracht meer dan honderd innovatieve starters in versnelling en vele starters zijn gefinancierd via het Brabant Startup Fonds. Via de MIT-regeling en OPZuid zijn opnieuw tientallen innovatieve projecten van het MKB ondersteund, waar straks nieuwe werkgelegenheid uit voortvloeit.

Samenwerkingsprojecten met partners uit Europa vonden steun in de verschillende Interregprogramma's. Dit draagt bij aan de aanpak van de maatschappelijke opgaven, zoals het circulair maken van onze economie, het verduurzamen van onze landbouw, de uitdagingen rondom vergrijzing en stijgende zorgkosten, en het verminderen van onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en het organiseren van slim en duurzaam vervoer. Daarbij maken wij maximaal gebruik van ons internationale netwerk en Europese fondsen.

Op onderdelen treedt enige vertraging op, veroorzaakt doordat veel van onze initiatieven en projecten met derden worden opgepakt en uitgevoerd.

Het Economisch programma Brabant loopt tot en met 2020. Eind 2018 is PS een bouwstenennotitie economisch beleid aangeboden, om in samenhang met het nieuwe bestuursakkoord voeding te geven aan de nieuwe Economische Visie Brabant 2020. In 2019 zijn de eerste stappen daartoe gezet. Parallel daaraan hebben de verzamelde provincies het nationale Kennis- en Innovatieconvenant (KIC) ondertekend, waarmee de basis is gelegd voor nadere samenwerking van Rijk, topsectoren, Regionale Ontwikkelings Maatschappijen (ROM's) en regio's.

De uitvoering van de Energieagenda 2010-2020 via het uitvoeringsprogramma Energie en het aanvullend uitvoeringsprogramma Energie 2018-2019 zijn afgerond. In april 2019 zijn PS uitgebreid geïnformeerd over de stand van zaken.

Als eerste uitwerking van de Energieagenda 2019-2030 is eind 2019 het nieuwe uitvoeringsprogramma 2020-2023 'Energie verbindt' vastgesteld. De provincie Noord-Brabant heeft ingestemd met de landelijke afspraken voor broeikasgasreductie in het Klimaatakkoord. In 2019 is daarnaast actief regie gevoerd op het proces van de Regionale Energiestrategieën (Statenmededeling 'Voortgang Regionale Energiestrategieën'). Verder is de subsidieregeling die hoort bij de beweging 'Brabant geeft Energie' drie keer opengesteld en nagenoeg volledig benut.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit het programma worden de onderstaande verbonden partijen ingezet:

- BOM Holding BV
- Businesspark Aviolanda (BPA)
- Enexis NV
- CBL Vennootschap BV
- CSV Amsterdam BV
- Green Chemistry Campus BV
- Havenschap Moerdijk
- Oss Life Science Park holding
- Oss Life Science Park Vastgoed
- PZEM NV
- Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant
- Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV
- Verkoop Vennootschap BV
- Vordering op Enexis BV

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

04 Economie

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2019 oorspronkelijk	Begroting 2019 na wijziging	Jaarrek. 2019 realisatie	Vershil <i>begr.-realisatie</i>
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	54.603	72.966	77.365	-4.399
Toegerekende organisatiekosten	7.496	7.888	10.348	-2.459
Totaal lasten	62.099	80.855	87.713	-6.858
<u>Baten</u>				
Programmabaten	18.304	7.071	20.798	13.728
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten			902	902
Totaal baten	18.304	7.071	21.701	14.630
Saldo van baten en lasten	-43.795	-73.784	-66.012	7.771

De lastenkant van programma Economie laat (per saldo) een overschrijding zien van € 4,4 mln. Dit bestaat enerzijds uit een overschrijding van € 13,8 mln. m.b.t. Efro bijdrage OPZuid. (Europese middelen), dit betreft voor de provincie een budgettair neutrale boeking (zie ook baten), een overschrijding i.v.m toevoeging aan voorziening leningen ad € 0,4 mln en anderzijds onderschrijding van € 10 mln. De onderschrijding van € 10

mln. wordt met name veroorzaakt doordat uitgaven m.b.t. Innoveren met topsectoren, van Gogh Vastgoed en Digitalisering niet in 2019 zijn gedaan en doorschuiven naar 2020.

M.u.v. van Gogh Vastgoed betreft het middelen uit Investeringsagenda 3e tranche)

De toegerekende organisatiekosten komen op basis de gerealiseerde uren hoger uit dan geraamd.

04.01 Algemeen economisch beleid

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versterken MKB

Versterken MKB (en daarmee versterking concurrentiekracht en werkgelegenheid)

Conform planning. In 2019 is overeenstemming op hoofdlijnen bereikt over de aansluiting van het financieringsinstrument voor innovatieve starters, de Vroege Fase Financiering, op regionale financieringsinstrumenten zoals het Brabant Startupfonds.

Daarnaast hebben wij met VNO-NCW Brabant-Zeeland en MKB Nederland afspraken gemaakt om in Brabant tot een versterkt MKB-label te komen.

Zorgdragen voor een wendbare en kwalitatief hoogstaande arbeidsmarkt

Arbeidsmarkt

De uitvoering van de uitvoeringsagenda "Veerkrachtige arbeidsmarkt" ligt op schema en vindt plaats via een aantal lijnen: flexicurity, onderwijs- arbeidsmarkt, iedereen doet mee, internationalisering en sociale innovatie in combinatie met versterking MKB.

Ten tijde van vaststelling van "Veerkrachtige arbeidsmarkt", zag de economie er anders uit dan nu. Toen was er sprake van een relatief hoge werkloosheid, nu is er sprake van een overspannen arbeidsmarkt met tekorten in vele sectoren. Dit betekent dat onze aandacht op onderdelen is bijgestuurd, mede op verzoek van uw Staten – met extra aandacht voor opleiden, aantrekken en het behouden van (internationaal) talent (motie: "[Toekomst van Brabant](#)") en als partner in Brainport Nationale Actieagenda.

Als uitwerking op de motie 'Toekomst van Brabant' is een aantal verkenningen en onderzoeken uitgevoerd naar de kansen en mogelijkheden naar het aantrekken en behouden van hoogopgeleid talent. De aanbevelingen worden in 2020 verder uitgewerkt.

2019 heeft ook in het teken gestaan van het verder ontwikkelen en versterken van een Brabants netwerk VMBO, de doorontwikkeling van Kennispact MBO en de problematiek verband houdend met arbeidsmigratie. In de eerste helft van 2019 zijn tien HCA-projecten met een subsidie innovatieregeling gefinancierd. De innovatieve projecten zijn nagenoeg volledig afgerond en varieerden van een methodieboek, gaming, arbeidsfit maken, netwerk versterking, samenwerking met nieuwe partijen, nieuwe onderwijsvormen voor kinderen van expats, awareness voor bedrijven voor robotisering, tot daadwerkelijk toeleiding naar werk.

Via meerdere EU-subsidieprogramma's steunde de provincie projecten die het internationaal werken, leren en ondernemen aan beide zijden van de grens bevorderen en die regionaal bijdragen aan de duurzame versterking van de arbeidsmarkt en verhoging van de innovatiekracht in (top)sectoren.

Stimuleren van vrijetijdseconomie

Vrijetijdseconomie (VTE)

We liggen op koers wat betreft de realisatie van onze ambitie om de meest gastvrije regio van West-Europa te worden door te zorgen dat meer bezoekers naar Brabant komen, die hier langer blijven (shortbreak) en meer besteden.

[VisitBrabant](#) functioneert goed als marketingorganisatie van de Brabantse vrijetijdseconomie. Naast diverse marketingactiviteiten gericht op doelgroepen uit Nederland, België en Duitsland, versterkt de PR-campagne Brabant is Open de positionering van Brabant als aantrekkelijke bestemming voor bezoekers, studenten, werknemers en bedrijven. Leisure-ondernemers worden gefaciliteerd met projecten op het gebied van internationale gastvrijheid en het versterken van de online reputatie.

De meest recente monitoringsinformatie laat positieve cijfers zien: meer buitenlandse bezoekers, meer zakelijke bezoekers, meer overnachtingen, sterke groei van dagrecreatie en een flinke stijging van de bestedingen.

In 2019 is succesvol geïnvesteerd in de crossovers tussen vrijetijdseconomie en de andere maatschappelijke opgaven, zoals Cultuur, Erfgoed en Agrofood. Met het Ministerie EZK, de provincies en het Nederlands Bureau Toerisme Congressen (NBTC) is in 2019 gewerkt aan de concretisering van het [Perspectief Bestemming Nederland 2030](#) over de veranderende impact van toerisme.

Naast de provincie, Efteling en Libéma investeren alle Brabantse regio's in het Leisure Ontwikkel Fonds (LOF) Brabant. In 2019 is aan twee projecten een lening uitbetaald (Doloris Meta Maze en Exodus Burned). Er zijn verschillende projecten in voorbereiding voor indiening in het LOF Brabant in 2020.

Bevorderen van de kenniseconomie

Het bevorderen van kennis(circulatie) tussen kennisinstellingen en (MKB)bedrijven.

Kennis en economie

Conform planning.

Noord-Brabant kent een aantal werklocaties/living labs waar onderwijs en bedrijfsleven samen met (regionale) overheden samenwerken om kennisopwaarding vanuit onderwijs naar bedrijfsleven en innovatie in het bedrijfsleven te bevorderen. Eén van deze locaties is MindLabs in de Spoorzone in Tilburg dat de verbinding legt tussen kunstmatige intelligentie en menselijk gedrag.

In 2019 is als centraal orgaan de Vereniging MindLabs opgericht die inmiddels overeenkomsten heeft gesloten met enkele strategische partners uit het bedrijfsleven, fysieke ruimte beschikbaar stelt voor startups en afstemming zoekt met onderwijs/onderzoek door de kennisinstellingen Fontys, Universiteit Tilburg en ROC Tilburg.

In 2019 zijn op initiatief van de provincie de eerste stappen gezet om onderwijs/onderzoek van het hoger onderwijs (HBO's en Universiteiten) vakinhoudelijk te verbinden met de maatschappelijke opgaven van Noord-Brabant. Ook is daarbij aandacht voor onderwijsconcepten die vaardigheden en skills aan studenten bijbrengen om weerbaar te zijn op de arbeidsmarkt (ondernemerschap, creativiteit). Daarbij staan beroepen van de toekomst centraal (met nieuwe opleidingen onder meer op het gebied van energie en digitalisering (kunstmatige intelligentie)).

Internationalisering & Branding + Europese Programma's

Internationalisering en branding

In 2019 hebben we, conform planning, ingezet op internationale bewustwording, samenwerking van het regionale bedrijfsleven, kennis- en onderwijsinstellingen en Brabantse marketeers, versterking van het Brabantse imago en het verzilveren van kansen in het buitenland. Daarmee mede uitvoering gevend aan de "Intensivering Internationalisering en Branding 2017-2019". Verder heeft de verbreding van zowel internationalisering als branding naar andere beleidsterreinen dan economie verder vorm en inhoud gekregen. De naderende Brexit is voor de provincie aanleiding geweest om sterker in te zetten op innovatiesamenwerking binnen het (continentale) Europa met name op de gebieden nanotechnologie, regeneratieve medicijnkunde en robotica.

Hoogtepunten waren de formulering van het Chinabeleid en de viering van 25 jaar relatie provincie Noord-Brabant – Jiangsu, de verdere realisatie van het programma van de Brabantse Innovatiedagen en de innovatiesamenwerking tussen Duitse regio's en Noord-Brabant op het gebied van energie en mobiliteit. Door de duurzame contacten in het Branding-netwerk werken steeds meer Brabantse marketeers on-brand door het gebruik van het Brabantse merkfilter en de Brabant BrandBox. Voorbeelden zijn de nieuwe internationale huisstijl van de BOM (Brabant is Bright) en De Den Bosch Data Week. Het Branding team heeft zelf o.a. ingezet op het versterken van het Brabantse imago door het journalistieke platform IO in Duitsland, richting high tech talent via de campagne rond de Tech XPerience (i.s.m. o.a. Brainport), en in de zakelijk toeristische markt middels VistBrabant ConventionBureau.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Economisch programma 2020 (Besluit PS 18/12; Afweegmoment: 2020)		

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Versterking of stimulering van de regionale Brabantse economie binnen de economische clusters	Vier mandaatinstellingen die subsidie namens GS verstrekken voor projecten in de start- of experimentele fase die bijdragen aan de versterking van de high-tech industrie in Zuidoost-Brabant, agrifood sector in Noordoost-Brabant, social innovation in Midden-Brabant en smart industry in West-Brabant. Streefwaarde 2019: 3	Gerealiseerd.
	Streefwaarde aantal ondersteunde projecten: 50.	Gerealiseerd.
	Multiplier uitgeloke private investeringen Streefwaarde > 2	Gerealiseerd.
	Verplichte kpi m.b.t. regionale econ.: Percentage toename van het Bruto Regionaal Product ten opzichte van het voorgaande jaar	Naar verwachting komt de economische groei voor Brabant in 2019 uit op 1,9%. Bron: ING
BOM	Aansturing van en samenwerking met Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM) door middel van jaarplannen met concrete prestatie-indicatoren. Streefwaarde 1 opdracht o.b.v. jaarplan.	Gerealiseerd.
Internationalisering	Streefwaarde aantal handelsmissies 2	Gerealiseerd.
	Streefwaarde aantal handelsmissies (inkomend en uitgaand: 6 tot 8.	Gerealiseerd.
	Streefwaarde aantal informatie-bijeenkomsten : 3 tot 4	Gerealiseerd.
	Streefwaarde aantal deelnemende bedrijven: 60	Gerealiseerd.
Investeringsbevordering	Streefwaarde aantal match-making gesprekken: 300	Gerealiseerd
	Streefwaarde aantal acquisitie-projecten: 30	Gerealiseerd
	Streefwaarde aantal arbeidsplaatsen: 1.000	Gerealiseerd
	Streefwaarde omvang investeringen: €100 mln.	Gerealiseerd
	Streefwaarde eigen leads vanuit de BOM : > 10%	Gerealiseerd
Innovatiesamenwerking	Streefwaarde projecten met R&D activiteit : 15%	Gerealiseerd.
	Aantal samenwerkingsverbanden op gebied van fotonica: 3	Niet gerealiseerd omdat m.b.t. fotonica in Europese context is overgedragen aan PhotonDelta. Realisatie is overgedragen aan PhotonDelta.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
BRANDING	Totstandkoming proef/productielijn ontwikkelen acquisitieplan Sold Batteries ism BOM	Deels gerealiseerd. Het project bevindt zich nog in een voorstadium i.v.m. moeizaam tot standkomen van financiering. Wij gaan er van uit dat dit gerealiseerd gaat worden.
	Streefwaarde aantal samenwerkingsrelaties div. regio's: 3	Gerealiseerd.
	Profilering van de regio streefwaarde 2 bijeenkomsten Custodians of the brand.	Gerealiseerd.
	Succesvolle advisering on-brand/off-brand bij 10 projecten/ evenementen	Gerealiseerd.
	Duitsland Effectmeting profiel van Brabant in Duitsland op thema's 2017-2019; Bestuursrapportage: Achter op planning, voortschrijdend inzicht heeft laten zien dat monitoring van de media-activiteiten in het algemeen in Duitsland meer zinvol is. Het effect hiervan op het profiel van Brabant kan nl pas op langere termijn verwacht worden.	Gerealiseerd.
	Streefwaarde: 4 artikelen in relevante Duitse media (incl. social media) op relevant thema (Life Sciences en Agrofood)	Gerealiseerd.
	Streefwaarde 1 extern uitgevoerde profileringsactiviteit.	Gerealiseerd.
EUROPESE PROGRAMMA'S	Actieve benadering van de internationale pers rond internationale activiteiten en successen. Loopt achter op planning. Daarom bij bestuursrapportage streefwaarde bijgesteld van realisatie naar analyse en pilotfase.	Gerealiseerd.
	streefwaarde 1 openstelling OP-Zuid in 1e helft 2019	Gerealiseerd.
	streefwaarde aantal openstellingen POP-3 is bij bestuursrapportage bijgesteld van 1 naar 3	Gerealiseerd en meer openstellingen dan 3 in 2019
	Streefwaarde 1 openstelling Interreg in 1e helft 2019.	Gerealiseerd.
	streefwaarde 1 pilot project vanguard in 1e helft 2019.	Gerealiseerd.
	streefwaarde MKB-plus-loket (equity-deel) in 1e kwartaal 2019 is bijgesteld naar 2020.	Loket gerealiseerd in 2018. Eerste deal gesloten/ondertekend in januari 2020
	streefwaarde MKB-plus-loket (leningendeel)	Opening loket voorbereid in 2019. Daadwerkelijke opening loket (ondertekening overeenkomst met InvestNL) op 16 januari 2020.
	Nieuwe RIS-strategie in 2e helft 2019	Loopt, verwacht wordt 100% versie in juli 2020 vast te stellen

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Analyse ERAC-rapport	Aanbieden van jaarlijks analyse i.r.t. de mogelijkheden voor nieuwe Europese financieringsinstrumenten voor Brabant. Streefwaarde 2 monitoringsrapportages 2e helft 2019	Gerealiseerd en kenbaar gemaakt via memo's gedeputeerde
	Oplevering jaarstukken stimulus	Gerealiseerd aan PS voorgelegd

Uitvoeringsagenda Vrijtijdseconomie (PS 11/13; Afweegmoment 2020)

Meer bezoekers van verder weg, meer bestedingen en meer banen te krijgen in Brabant. Zo dragen we bij aan verbetering van het vestigingsklimaat en aan de internationale profilering van Brabant naar bezoekers.

Activatie bezoekers op platform VisitBrabant	Voor 2019 geen streefwaarde opgenomen. In 2019 gerealiseerd; 80.000 bezoekers p/maand.
Activatie ondernemers, aantal verbonden ondernemers en netwerken (community-building)	Voor 2019 geen streefwaarde opgenomen. In 2019 gerealiseerd; 280 betalende businesspartners en 30 aangesloten MICE-locaties bij VisitBrabant Convention Bureau.
Aantal shortbreaks (Nederlandse en buitenlandse)	Voor 2019 geen streefwaarde opgenomen. Gerealiseerd; 826.000 Nederlandse shortbreakvakanties in 2018. (toename tov 2015 en 2016, afname tov 2017). Geen nieuwe data voor buitenlandse shortbreaks.
Streefwaarde aantal crossovers vrijetijdseconomie met andere provinciale opgaven: 2	Gerealiseerd.

Beleidsnota Arbeidsmarktbeleid (PS 16/16; Afweegmoment 2019)

Een betere aansluiting van de vraag naar en het aanbod van arbeid, zichtbaar in een lagere werkloosheid en een afname van het aantal vacatures.

Streefwaarde 4 regionale uitvoeringsprogramma's voor arbeidsmarktregio's	Gerealiseerd.
streefwaarde 1 arbeidsmarkt-dashboard	Arbeidsmarktinzicht is volop in ontwikkeling, wordt steeds meer als belangrijke informatiebron voor en over arbeidsmarktbeleid gezien
Streefwaarde sectorplannen over aantal personen begeleid naar (ander) werk afgerond.	Gerealiseerd, sectorplan was in 2018 al afgerond. Streefwaarden zijn bereikt
Streefwaarde jeugdwerkloosheidsvrije zone (Midden Brabant) : 50% minder dan in 2016.	In de periode 2017 t/m 2019 zijn circa 1.800 jongeren 'buiten beeld' bereikt. 380 jongeren konden direct met een kort advies of doorverwijzing door het Jongerenpunt weer op weg worden geholpen. In circa 1.075 gevallen was meer ondersteuning nodig en is een plan van aanpak gestart. Hiervan zijn per 1-10-2019 ongeveer 550 jongeren geplaatst op werk/onderwijs/zorg. Het Jongerenpunt heeft een belangrijke 'makel- en schakelfunctie' gekregen tussen jongeren buiten beeld en de reguliere instanties: Zo'n 150 jongeren zijn actief begeleid naar ondersteuning door derden.
Streefwaarde bereik van Brabantse ondernemers door ambassadeurs van Brabants Besten: 1.000	(Ruimschoots) gerealiseerd

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Streefwaarde ondersteuning van aantal ondernemers t/m nazorg (MKB doorstart) : 300	Deels gerealiseerd; MKB Doorstart (inmiddels MKBdoorgaan) heeft 115 ondernemers t/m de nazorgfase ondersteund; meer dan 300 ondernemers zijn bereikt o.a. door bijeenkomsten. Vanwege de verbeterde economische situatie is minder ondersteuning benodigd, . Conform de subsidieaanvraag zijn alle inspanningen verricht om ondernemers te bereiken.
	Leggen van verbindingen Brabantse mobiliteitscentra Streefwaarde 2e helft 2019	Weinig mobiliteitscentra actief. Pas wanneer er weer ruimte komt op de arbeidsmarkt en bedrijven tijdelijk te weinig werk hebben voor eigen personeel neemt de behoefte aan mobiliteitscentra weer toe, ontstaan er nieuwe mobiliteitscentra en is het zinvol om deze met elkaar te verbinden. Bedrijven proberen nu met name eigen personeel vast te houden.
	Streefwaarde uitgevoerde projecten flexicurity : 5	8 gerealiseerd
	Streefwaarde ProVSO werkplekken bij bedrijfsleven : nader te bepalen	Oorspronkelijk plan: vijf contacten met bedrijven in elke arbeidsmarktregio. Ondanks meerdere gesprekken, geen concrete projectvoorstellen. Verklaring: scholen zijn sterk gericht op maatwerk voor de leerlingen. Eén op één worden passende plekken voor leerlingen gezocht. Ook lopen met een aantal kansrijke bedrijven al afspraken voor groepsstages, trainingen op de werkvloer en doorstroom van kansrijke leerlingen. Tussentijds is de subsidieaanvraag aangepast naar het indienen van één projectvoorstel per regio. Dit is gerealiseerd. Daarnaast is in juni 2019 een convenant ondertekend met Transvorm om gesprekkente ondersteunen met zorginstellingen om meer kansen voor leren en werken op niveau 2 te gaan bieden voor kansrijke leerlingen van het praktijkonderwijs.
	Streefwaarde aantal aan te trekken c.q. te behouden internationale studenten : 250	Instroom aanvang 2019 = 237 . Cumulatief 647, project loopt nog door in 2020 en 2021
	Streefwaarde 1 uitgevoerd kennispact 3.0	Deels gerealiseerd, nog in uitvoering. Kennispact MBO Brabant krijgt een plaats in de bestaande organisatie van de deelnemende MBO-instellingen. Gezamenlijk met de partners, waaronder de Provincie Noord-Brabant en VNO-NCW wordt nu verkend in welke vorm, met welke onderwerpen dat moet gebeuren.
	Streefwaarde 4 studierichtingen voor 3 schooljaren bij internationale MBO-opleidingen.	- M.i.v. van schooljaar 2017-2018 zijn twee internationale, volledig Engelstalige MBO 4-opleidingen gestart: Summa International Business en Summa International Engineering. - M.i.v. schooljaar 2019-2020 is SI Fashion gestart en zal SI Automotive aansluiten bij SI Engineering - M.i.v. schooljaar 2020-2012 start SI Metal Factory
	Streefwaarde aantal HCA-projecten met Europese cofinanciering	10 Cumulatief 49
	Streefwaarde 2 grensinfpunten voor Brabantse grenswerkers in België en Duitsland	4

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Streefwaarde 100 arbeidsplaatsen voor Brabanders over de grens in België en Duitsland: 100	25 Cumulatief 100
	Verplichte kpi mbt regionale econ. : Percentage bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) ten opzichte van de totale beroepsbevolking. Streefwaarde bruto arbeidsparticipatie tov totale beroepsbevolking : 70,5%	Brabant 70,1% netto, bruto 72,3% (CBS Statline, 3e kwartaal 2019)

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	42.802	37.972	48.100	-10.128
Baten	18.123	6.439	19.921	13.482
Saldo lasten en baten	-24.679	-31.533	-28.179	3.354

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Europese Programma's: - Efro OP-zuid	-13.839
Uitvoeringskosten Europese Programma's	746
Cofinanciering Interreg/OP-zuid	1.089
Digitalisering	1.024
Vastgoed Van Gogh Brabant	1.250
Toevoeging voorziening leningen	-444
Overige afwijkingen	47
	-10.128

De Efro bijdrage OP Zuid is zowel aan de lasten- als baten-kant € 13,8 mln. hoger dan geraamd. (budgettair neutrale boeking). Wordt veroorzaakt doordat bij de raming alleen rekening is gehouden met projecten waar een bijdrage van de provincie nodig is.

- Uitvoeringskosten EP: De uitvoeringskosten POP3 zijn lager dan geraamd doordat er over bepaalde kosten RVO nog discussie bestaat en deze niet verwerkt zijn.
- Cofinan. Interreg: Voor Interreg 2 Zeeën was € 0,5 mln. cofinanciering geraamd, maar er is geen enkel project aangemeld waarvoor Brabantse subsidie nodig is. M.b.t. Interreg DLD-NL zijn er twee projecten (subsidie-toekenning 2015 en 2016) die te samen € 0,4 mln. hebben terugbetaald.
- Digitalisering: Door PS is € 4 mln. ontwikkelkrediet beschikbaar gesteld (2019-2022). Voorbereidings- en aanloop-tijd zijn wat langer dan gedacht, verder is Digitalisering is geen doel op zich maar een instrument. Andere programma's hebben ook financiële middelen ingezet t.b.v. projecten. Denk aan opleiding JADS (uit Centraal opleidingsbudget), onderzoek Energie & Digitalisering (programma Energie), deelname NL AI coalitie.
- Vastgoed Van Gogh Brabant; Hiervoor is een bedrag geraamd ad € 2,5 mln., waarvan € 1,25 mln. onder voorwaarde verstrekt zou worden en hieraan is in 2019 nog niet voldaan.
- Toevoeging aan voorziening i.v.m. verstrekte leningen aan BOM ad € 0,44 mln

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Efro bijdrage OP Zuid	13.839
- Overige	-357
Totaal afwijking baten	13.482

Efro bijdrage OP Zuid is € 13,8 mln. hoger dan geraamd, dit betreft een budgettair neutrale boeking (zie ook lasten)

04.02 Economisch programma Brabant

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Innoveren met topcluster/MKB en Ondernemerschap

Een toekomstbestendige economische structuur in een globaliserende en snel veranderende wereld geeft veerkracht voor een duurzame welvaart voor de Brabantse burgers, met voldoende werkgelegenheid op alle niveaus. Een sterk economisch systeem is ook een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle aanpak van de maatschappelijke opgaven waarbij tevens het Brabants MKB-bedrijfsleven wordt versterkt en de werkgelegenheid toeneemt. We werken hierbij vanuit de sterke kanten van Brabant; moderne (maak)industrie in combinatie met een robuuste kennisinfrastructuur via zes prioritaire economische clusters: Hightech systemen en materialen (HTSM, inclusief automotive), (Agro)food, Biobased economy, Logistiek/supply chains, Life sciences & Health en Maintenance & Services.

Innoveren met topclusters voor maatschappelijke opgaven

Op koers;

- Vanuit het uitvoeringsprogramma High Tech systemen en materialen is PhotonDelta ondersteund als uitvoerder van het masterplan fotonica. De Brainport Industries Campus is geopend, en trekt veel aandacht en bezoekers. Het Data Value Center is van start gegaan, gericht op het vergroten van de bekwaamheid van het Brabants MKB om de data uit hun bedrijf effectief in te zetten. Ook op de Campus is het project "de Digitale Fabriek" gestart, dat is gericht op het delen van data door bedrijven.
- Het meerjarenprogramma Maintenance & Services richt zich op het internationaal positioneren en profileren van Brabant als World Class Maintenance Hotspot. Dit leidde in 2019 onder andere tot de komst van OneLogistics (warehousing voor vliegtuigonderdelen) en de realisatie van het WCM Fieldlab SAMEN.
- Voor innovatie agrofood zie programma 2.
- Logistics Community Brabant ligt op koers. In 2019 is in samenwerking met MCB Brabant en verladers en vervoerders gestart met Joint Corridors voor multimodaal goederenvervoer. Verdere informatie wordt verstrekt via de voortgangsrapportage die jaarlijks aan PS wordt aangeboden.
- De voorwaarden om nieuwe zorginnovaties vanuit het Brabantse MKB naar de markt te brengen, zijn verbeterd via het Care Innovation Centre en de coöperatie Slimmer Leven, naast de doorlopende inzet voor het Pivot Park.
- Binnen Biobased is het Demogebouw op de Green Chemistry Campus geopend, is het Lignine Applicatiecentrum aldaar van start gegaan, en is de proeffabriek van Biorizon opgeschaald om bioaromaten te produceren naar kilogramschaal.
- In november 2019 hebben de gezamenlijke provincies het Kennis en Innovatie Convenant (KIC) ondertekend, samen met o.a. het Rijk en de topsectoren. Daarmee ligt er een gezamenlijk kader voor de komende jaren, om het innovatiebeleid gericht op de maatschappelijke opgaven gestructureerder vorm te geven.

MKB en ondernemerschap

Op koers. Als onderdeel van de nieuwe Samenwerkingsagenda met het rijk, hebben wij ingezet op een adequate en effectieve ondersteuningsstructuur voor het innovatief MKB-bedrijfsleven.

Op hoofdlijnen hebben we overeenstemming bereikt over de aansluiting van het nationale financieringsinstrument voor innovatieve starters, de Vroege Fase Financiering, op regionale financieringsinstrumenten zoals het Brabant Startupfonds. In 2020 wordt dit verder uitgewerkt tot een regeling.

Digitalisering

Digitalisering

Op koers. Om maatschappelijke transitieopgaven in Brabant te versnellen door het proactief inzetten van digitale technologieën zijn in 2019 diverse acties in gang gezet om de ambities uit de Agenda Digitalisering te realiseren. Zo is onder meer een actieplan digitalisering en landbouw opgesteld. Voor de energietransitie is een verkenning gestart naar kansen voor de inzet van digitalisering om ook hier tot een uitvoeringsplan te komen. Door de samenwerking met Connect-NL zijn de kosten van digitalisering van woningen gehalveerd, zodat de drempel voor

grootschalige uitrol is verlaagd. We hebben bijgedragen aan de uitwerking van het dataplatform voor Brainport Smart District en de samenwerking tussen onze organisatie en het CBS is georganiseerd voor diverse opgaven.

Om de koploperpositie in de nieuwe data-economie in Brabant te versterken, is met Jheronimus Academy of Data Science (JADS) een verkenning uitgevoerd naar de doorontwikkeling van 'JADS fase 2'. Een werkbezoek van Zhejiang University uit China aan JADS werd ondersteund, zodat de samenwerking tussen JADS, Tilburg University en deze universiteit werd bevorderd. Samen met JADS, de gemeente 's-Hertogenbosch en het ministerie van BiZa werd een actieve bijdrage aan de tweede editie van de Den Bosch Data Week gerealiseerd. In 2019 is het Cyber Weerbaarheidscentrum Brainport voor de hightech sector officieel geopend op de BIC campus. Bij Avans werd (in navolging van het datalab van JADS) samen met het ministerie van EZK een datalab ingericht ter ondersteuning van de inzet van data door het MKB.

Het Breedbandfonds is begin 2019 teruggehaald van de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij en ter afbouw ondergebracht bij het provinciaal ontwikkelbedrijf. De monitor over de voortgang van de aanleg van glasvezel in Brabant is twee keer geactualiseerd en via de provinciale website beschikbaar gesteld. De provincie heeft de projectleiding verzorgd van het project BrabantRing (onderdeel Stedelijke Agenda BrabantStad) waarvoor onder meer businesscases voor fiberexchanges in 's-Hertogenbosch, Breda en Helmond zijn voorbereid.

Een fiberexchange is een lokaal glasvezel inkoppelpunt dat lokale, regionale en interregionale communicatienetwerken verbindt voor ondernemers en maatschappelijke organisaties. Door middel van een subsidie is een nieuwe fiberexchange in Tilburg gerealiseerd en aangesloten op de BrabantRing.

Het onderdeel van de Agenda Digitalisering dat tot doel had om het interne digitale voorzieningenniveau 'fit-for-future' te maken, is in 2019 gerealiseerd en afgerond.

Circulaire economie

Op koers.

Circulaire Suikerbietenketen is succesvol actief met drie "Groene cirkels" (duurzame energie, logistiek en vergroenen van de leefomgeving). De cirkels 'Biobased' en 'kringlooplandbouw' zijn net gestart.

Binnen de transitielijn circulaire maakindustrie is een verkenning afgerond naar de huidige mate van circulair handelen binnen 20 koploperbedrijven in Brabant. Aansluitend aan deze studie is een impact assessment gestart die inzicht geeft in de bedrijfseconomische winst van het circulair handelen m.b.t. grondstofreductie en CO2.

Samen met VNO-NCW voeren we een verkenning uit naar Cirkelstad Brabant; de mogelijkheid van het opzetten van een Brabant breed MKB-samenwerkingsverband op gebied van circulaire economie, naar voorbeeld van Cirkels in Gelderland. Consultatierondes bij bedrijven hebben plaats gevonden ten behoeve van de eindconclusie en rapportage richting stuurgroep.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Economisch programma 2020 (Besluit: PS 18/12; Afweegmoment: 2020)		
MKB en ONDERNEMERSCHAP		
	Bevordering van ondernemerschap. Streefwaarde 125 ondersteunde starters.	Gerealiseerd.
	Aantal verstrekte PoC en Preseed leningen. Streefwaarde 35 leningen aan startups.	Deels gerealiseerd; 20 leningen. Uitgangspunt was 30 tot 35 leningen per jaar (tussen de €3 en €3,5 mln. per jaar). Er zijn 20 leningen toegekend (totaalbedrag € 4.961.000 in 2019). Het aantal toegekende leningen is lager en het gemiddelde bedrag per lening valt hoger uit dan vooraf voorspeld was.
	Start realisatie regiodeal Midden- en West Brabant Streefwaarde 1e tranche in 2019 gerealiseerd.	Vanuit Maintenance & Services zijn DCMC 2.0 (composietencluster) en Fieldlab Campione 2.0 gehonoreerd en in procedure ter beschikking.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
INNOVATIE MET TOPCLUSTERS voor maatschappelijke opgaven		
	Aantal o.b.v. programma's Topclusters toe te voegen testomgevingen (Living Labs, field labs, proeftuinen). Streefwaarde 13.	Gerealiseerd.
	Aantal projecten gericht op Photonica, big data, smart manufacturing en equipment (programmaliijnen Innovatieprogramma High Tech). Streefwaarde 7.	Gerealiseerd, als onderdeel van vorige indicator voor het gehele veld
	Aantal ontwikkelde en begeleidde business cases, zowel vanuit samenwerking (clusters) als individueel (bedrijfsontwikkeling). Streefwaarde 100	Nagenoeg gerealiseerd. Toegevoegd aan portfolio: 93 bedrijven
	Aantal bedrijven dat begeleid is naar financiering. Streefwaarde 100.	Deels gerealiseerd. 51 deelnemers Investor Readiness Programma
	Aantal bedrijven dat begeleid is naar financiering en die heeft gekregen. Streefwaarde 35.	Gerealiseerd. 17 nieuwe en 19 vervolginvesteringen, samen 36
	Aantal projecten waarbij sprake is van een bijdrage aan maatschappelijke opgaven (koppeling met het Economisch Programma 2020). Streefwaarde 15.	Gerealiseerd. 60% van nieuwe bedrijven in portfolio heeft link naar maatschappelijke opgaven. Minimaal de helft van de 50 systeemversterkende projecten heeft betrekking op een van de vier maatschappelijke opgaven. Waaronder 5 nieuwe projecten op duurzame energie.
Het versterken van de regionale economische structuur en het innovatievermogen van het innovatief MKB. Deze innovatiekracht benutten we vervolgens ook voor het ontwikkelen van slimme, innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken		
	Via MIT- resp. OPZuid ge(co)financierde projecten gericht op productontwikkeling. Streefwaarde 25 tot 30 in 2019.	Gerealiseerd, tenders in beide programma's
	D.m.v. RedMedTech fonds; uitstaande leningen	Er staan 6 leningen uit
	aantal octrooileningen streefwaarde 15	Op fondsniveau gerealiseerd, waarvan 4 in Brabant. Fonds in beheerfase.
	aantal preseedleningen streefwaarde 16	Op fondsniveau gerealiseerd, waarvan 5 in Brabant. Fonds in beheerfase.
	aantal proof of conceptleningen streefwaarde 19	Op fondsniveau gerealiseerd, waarvan 6 in Brabant. Fonds in beheerfase.
	D.m.v. Life Science & Health Fonds; Financiële ondersteuning o.g.v. medicijnontwikkeling Streefwaarde 1 bedrijf per jaar	27 participaties van BOM totaal in Lifesciences & Health, voor specifieke info over dit fonds zie rapportage BOM
	Nieuw gevestigde bedrijven op Business Park Aviolanda; streefwaarde 1 bedrijf per jaar	Gerealiseerd (OneLogistics).
	tot standkoming PPS voor Aerospace en Maintenance op BPA. Streefwaarde 1 per jaar	Gerealiseerd.
	D.m.v. Oss Life Science Park; ingroeipercentage streefwaarde 74% verhuurd t.o.v. lokaal verhuurde ruimte.	Gerealiseerd, resultaat per dec 2019 88%

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	7.715	23.661	17.602	6.059
Baten	0	0	83	83
Saldo lasten en baten	-7.715	-23.661	-17.518	6.143

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Innovatie met topsectoren (HTSM/Maintenance)	5.411
- Arbeidsmarkt voor de kenniseconomie	674
- Overige afwijkingen	-26
	<u>6.059</u>

- Innovatie topsectoren; De uitgaven m.b.t. HTSM, Maintenance, LS&H en Innovatie Agrofood zijn in 2019 nog niet volledig gerealiseerd, maar zullen in 1^e helft 2020 hun beslag krijgen. Het betreft middelen uit reserve Economische Structuurversterking 3^e tr. (HTSM, Maintenance LS&H) en reserve Invest. Agenda Trans.Agrofood (innov. Agrofood)), de reguliere (economische) middelen zijn volledig benut.
- Arbeidsmarkt; Betreft uitgaven m.b.t. Europese programma Passport4Works, deze zullen in 2020 tot realisatie komen.

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Overige afwijkingen	83
Totaal afwijking baten	<u>83</u>

Geen wezenlijke afwijkingen ten opzichte van de raming.

04.04 Duurzame energie en energietransitie

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Energie, innovatie en transitie

Duurzame energie en energietransitie

De uitvoering van het vorige uitvoeringsprogramma is afgerond. Het nieuwe uitvoeringsprogramma 2020-2023 'Energie verbindt' is eind 2019 vastgesteld. Op basis van het Klimaatakkoord zijn de regionale overheden in Noord-Brabant verantwoordelijk voor vier Regionale Energie Strategieën (RES-en). De provincie levert inhoudelijke inbreng en zorgt daarbij voor afstemming tussen de regio's en borging van bovenregionale aspecten. Hiervoor stellen we projectleiders en expertise beschikbaar. Zie ook de [Statenmededeling 'Voortgang Regionale Energiestrategieën' van 10 dec jl.](#) In 2018 is de beweging 'Brabant geeft Energie' gestart om initiatieven van onderop te faciliteren die concrete resultaten opleveren en bijdragen aan een versnelling van de energietransitie door meer draagvlak, samenwerking en betrokkenheid van partijen in onze provincie. Inmiddels heeft de derde (en laatste) openstelling van de parallel ontwikkelde subsidieregeling 'Brabant Geeft Energie' plaatsgevonden die, net als de vorige openstellingen, nagenoeg volledig benut is.

Mijlpalen 2019:

- Brabant heeft ingestemd met het Klimaatakkoord;
- Sociale innovatie in energie; negen pilotprojecten zijn in uitvoering, waaronder een project speciaal gericht op Brabanders met een smalle beurs;
- Alliantie Energieopslag (Fuelliance); er zijn vier demonstratieprojecten gestart (mierenzuurgenerator, twee projecten voor energie uit ijzerpoeder en Direct Air Capture (CO₂ uit de lucht halen));
- In 2019 zijn meer dan 1.500 laadpunten geplaatst en is een grootschalig demonstratieproject m.b.t. 'laden op eigen zon' voorbereid. Verder heeft de provincie de [Nationale Agenda Laadinfrastructuur](#) ondertekend, waarbij de nieuwe aanbesteding voor laadinfra invulling zal geven aan de gemaakte afspraken;
- Geothermie: begin 2019 is een richtlijn opgesteld om risico's bij boringen zoveel mogelijk te beperken. Voor locatie Made is momenteel een SDE subsidie aangevraagd, opdat een eerste boring in 2021 kan plaatsvinden;
- Energiescans: bij twee bedrijven met een energierekening hoger dan €1 mln zijn uitgebreide diepteanalyses uitgevoerd op bedrijfsprocessen om te komen tot energiebesparing, twee vergelijkbare scans zijn in voorbereiding en enkele bedrijven hebben interesse;
- Begin 2019 zijn de resultaten van de prijsvraag 'Energie landschap van de Toekomst' rondom de A16 bekendgemaakt. De inzendingen van de finalisten zijn een inspiratie voor de Energieke landschappen en partners die hieraan werken. Hierover zijn sessies georganiseerd, onder meer op het Energiefestival;
- Eind 2019 hebben PS de 'verklaring van geen bezwaar' voor vier windmolens in de Karolinapolder afgegeven;
- Aardgasvrije wijken; met adviseurs per regio ondersteunen we de gemeenten met het opstellen van transitievisies warmte voor 2021, in verbinding met het Expertise Centrum Warmte (EZX) en het Kennis- en Leerprogramma (BZK) (zie ook Statenmededeling Warmtetransitie van 10 dec jl.). Tevens heeft Roosendaal een subsidie ontvangen voor het warmtenet Roosendaal en is het warmtebronnenregister online;
- Verduurzaming eigen gebouwen; begin 2019 zijn 115 zonnepanelen op de sheddaken van de nieuwbouw geplaatst;
- Op 7 november is het zeer drukbezochte Energiefestival georganiseerd, waarbij o.a. het convenant 'Brabant rijdt elektrisch' ondertekend is;
- Onze communicatiestrategie voorziet in het verbinden van en kennisdelen tussen mensen die (beroepsmatig) bijdragen aan de Brabantse energietransitie. We stimuleren Brabanders om zelf actie te ondernemen om meer bewustwording te creëren.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Nota Energieagenda 2010-2020 (Besluit: PS 59/10; Afweegmoment: 2020)		
Energie wordt een pijler van de Brabantse economie.		
	Evaluaties	
	Uitvoering door Internationaal onderzoekscluster Solar: Streefwaarde 900 arbeidsplaatsen in solar-industrie	Gerealiseerd; 2.280 arbeidsplaatsen. (Bron PBL KEV 2019; 1/6 (Brabants aandeel) x 13.700 (landelijk) is ca. 2.280 fte.)
	Uitvoering door Europees onderzoekscluster KIC-Innoenergy:	
	Aantal succesvolle projecten (cumulatief) Streefwaarde is bij bestuursrapportage bijgesteld van 130 naar 80.	Gerealiseerd (81); in 2019 zijn 13 projecten van studententeams ondersteund, aanvullend op de 68 die t/m 2018 ondersteund zijn
	Nieuwe startups. Streefwaarde 10	Gerealiseerd; 23 startups (cijfers t/m 2018)
	Omzet bedrijven voortkomend uit KIC Innoenergy Streefwaarde € 15 mln/jaar	Cijfers (voor Benelux) zijn nog niet beschikbaar
	Ontwikkeling Biobased economy in Brabant: aantal investeringen Biobased fund door fondsmanager BOM Streefwaarde 9 investeringen cumulatief	Niet gerealiseerd (5 cumulatief); 23 investeringen zijn in 2019 bekeken, waarvan met 8 nog gesprekken gevoerd worden door de BOM. Dit heeft begin 2020 tot een investering geleid
	Groei Green Chemistry Campus (uitvoering door GCC B.V.) Streefwaarde 220 fte op campus.	Deels gerealiseerd; 160 fte. zijn gevestigd op de campus. Dit betekent een groei van 60 fte in 2019. Daarnaast is er nog sprake van fte's die indirect verbonden zijn aan de GCC.
	3.000 nieuwe arbeidsplaatsen in biobased economy in de Biobased Delta in 2020	Voor 2019 is geen streefwaarde opgenomen.
	Aantal arbeidsplaatsen behouden in de Biobased Delta Streefwaarde 15.000 arbeidsplaatsen in 2020.	Voor 2019 is geen streefwaarde opgenomen.
	Ontwikkeling cluster Elektrisch rijden / slimme netwerken Streefwaarde 2.000-20.000 in 2020	Voor 2019 is geen streefwaarde opgenomen.
Energietransitie 2016/2019 PS 07/16		
Dat in 2020, 14% van ons energiegebruik, duurzaam wordt opgewekt. Realiseren van energieneutrale samenleving in 2050.		
	Percentage duurzame energie (tbv BBV ook in PJ rapporteren) Streefwaarde 11%.	Deels gerealiseerd; 9,2% (25 PJ) o.b.v. prognose. Achtergebleven, omdat veel windmolens en zonneparken gerealiseerd worden, maar nog niet operationeel zijn en de bijstook van biomassa bij de Amercentrale uitkomt op 35% van de totale productie.
	Percentage energiebesparing. Streefwaarde 2020: 6%. Op basis van klimaatmonitor is 6% al gerealiseerd in 2019.	Gerealiseerd.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Fte werkzaam in de duurzame energiesector. Streefwaarde 15.200 fte	Gerealiseerd; ruim 15.200 fte. Bron PBL KEV 2019; 1/6 (Brabants aandeel) x 91.700 (landelijk)..
1. Gebouwde omgeving		
	Aantal nul op de meter woningen. Onze eigen gebouwen zijn verduurzaamd bij bestuursrapportage is de streefwaarde bijgesteld naar realisatiefase verduurzaming.	Voor 2019 is geen streefwaarde opgenomen. Gerealiseerd. 115 zonnepanelen zijn geplaatst op de nieuwbouw. De ontwerpfase voor de E-catcher is afgerond. Voorbereiding voor realisatiefase is gestart, zie Statenmededeling E-catcher januari 2020 . Vanuit programma erfgoed is eind 2019 gestart met de verduurzaming van het museumkwartier (2019-2022). Inmiddels is een groot aantal zonnepanelen geplaatst op het designmuseum
	Aantal gemeenten dat wordt ondersteund bij het verduurzamen van vastgoed o.a. via energiefonds. Streefwaarde 40 gemeenten.	Niet gerealiseerd. Uit gesprekken met verschillende gemeenten en het Energiefonds blijkt dat er weinig behoefte bestaat aan ondersteuning bij de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed.
2 Smart en Green Mobility		
	17 % zero-emiissie van het openbaar vervoer in Noord Brabant. Streefwaarde is bij bestuursrapportage bijgesteld van 17% naar 9 %.	Gerealiseerd (11%). Op basis van de klimaatmonitor zijn er 68 elektrische bussen in Noord-Brabant.
	Aantal (semi)-publieke laadpunten voor elektrisch rijden. Streefwaarde is bij bestuursrapportage bijgesteld van 7.500 naar 6.000 eind 2019.	Gerealiseerd. Er zijn 6.305 (semi-) publieke laadpunten in Noord Brabant (bron RVO dec 2019).
	Streefwaarde aantal elektrische voertuigen in Noord-Brabant: 40.000.	Bijna gerealiseerd. Op basis van de klimaatmonitor zijn er ruim 38.000 elektrische voertuigen (65.727 incl. hybride) op de weg in Noord Brabant
3. Energieneutrale industrie		
	Aantal afspraken met grootverbruikers over de energietransitie. Streefwaarde 20.	Gerealiseerd, er zijn 4 themabijeenkomsten en een CEO-diner georganiseerd (25-40 bedrijven).
	We bereiden met onze stakeholders minimaal 3 grootschalige projecten (50MW of meer) voor, zoals EnergywebXL, Geothermie BV en zonnepark Nyrtar. Streefwaarde 1 besluit over uitgewerkte businesscase.	Deels gerealiseerd, na een voorbereidingsperiode van meerdere jaren hebben de partners in EnergywebXL besloten de ontwikkeling van de warmte- en CO2-koppeling van Shell Moerdijk naar het glastuinbouwgebied Nieuw Prinsenland en Suiker Unie voorlopig stil te leggen. Zie persbericht. Voor geothermie bij Made is een SDE subsidie aangevraagd. Dit zal de basis bieden voor een investeringsbeslissing voor een eerste boring.
4. Sustainable Energyfarming. Besparing PJ in agrarische sector	Streefwaarde 0,3 PJ in 2020.	Voor 2019 is geen streefwaarde opgenomen
5. Energieke landschappen		

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Aantal totaal gerealiseerde MW Windenergie in Brabant" : streefwaarde 470MW in 2020	Voortgang: Eind 2019 is het opgestelde vermogen 238 MW . De parken Spinder Wind in Tilburg (14,4 MW) en Groene Dijk in Etten-Leur (7 MW) zijn wel gebouwd maar nog niet (volledig) operationeel. De verwachting is dat in 2020 de windparken Industrierrein Moerdijk (27,3 MW) en Kabeljauwbeek (14,5) gerealiseerd worden. De bouw van windpark Rietvelden/Treurenburg (14,4 MW) wordt in 2020 gestart. In de loop van 2020 zal ook duidelijk worden wanneer de bouw van de windparken Elzenburg-De Geer (15MW), Veghel Win(t)id (15MW), De Pals (12MW) en windpark A16 (110MW) gestart kan worden. Gestreefd wordt naar operationeel zijn in 2021. Zie ook Statenmededeling Monitor Wind op Land

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	4.087	11.333	11.664	-330
Baten	181	631	794	163
Saldo lasten en baten	-3.906	-10.702	-10.870	-167

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
- Overige afwijkingen	-330
Totaal afwijking lasten	-330

Er is een lichte overschrijding van € 0,3 mln., maar deze wordt weer grotendeels gecompenseerd door hogere inkomsten (zie toelichting baten) ad € 0,2 mln. Dekking vindt plaats vanuit de reserve investeringsagenda 3^e tranche.

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
-Overige afwijking baten	163
Totaal afwijking baten	163

Ontvangen cofinanciering haalbaarheidsonderzoek / MER en bijdrage t.b.v Amer Warmtenet.

Programma 5 Mobiliteit

Inleiding

We werken aan een veilig, slim en duurzaam mobiliteitssysteem om Brabant aantrekkelijk, bereikbaar en concurrerend te houden. Om dat te bereiken willen we snel kunnen inspringen op kansen en ontwikkelingen in de omgeving en tegelijk zorgen voor een goede borging van de structurele taken.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

2019 stond voor een belangrijk deel in het teken van stikstof en PFAS. Door de uitspraak van de Raad van State over het nietig verklaren van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) moeten nieuwe regels worden opgesteld voor vergunningaanvragen in het kader van de Wet natuurbescherming. Dit heeft invloed op vrijwel ieder infrastructuureel project, terwijl in Brabant een aantal grote bereikbaarheidsknelpunten moeten worden aangepakt. Bij de nieuwe N69 is goed geanticipeerd op deze nieuwe situatie en kan de aanleg inclusief aansluiting op de A67 doorgaan. Met de landelijke verlaging van de maximum snelheid op rijkswegen wordt ruimte gecreëerd voor een beperkt aantal grote infraprojecten. Hierdoor kan de aanpak A58 en A27 (o.a. Hooipolder) doorgang vinden. En vanuit de wettelijke taken en verantwoordelijkheden van verkeersveiligheid en onderhoud, pakken we provinciale projecten op door met een concrete aanpak de stikstofdepositie te minimaliseren en waar nodig te compenseren. Voor andere projecten anticiperen we op de nieuwe situatie rondom stikstofdepositie.

De voorbereiding voor de N282 Tilburg – Breda is bijna afgerond en de realisatie kan starten in 2020. De uitvoering van reconstructie N629 Dongen – Oosterhout is gestart, de verkeersveilige inrichting op N324 Oss – Grave is verbeterd en de omlegging N260 Baarle is opgeleverd. Tijdens het BO-MIRT zijn belangrijke [afspraken](#) gemaakt met de minister met o.a. een MIRT-verkenning A50 Paalgraven – Bankhoef inclusief een pakket van flankerende maatregelen. In navolging van het lopende MIRT-programma A2 Deil – Vught is ook voor de A50 gekozen voor een gebiedsgerichte benadering met een en-en aanpak van de infrastructuur én aanvullende (gedrags)maatregelen. Deze werkwijze is het voorbeeld hoe we in de toekomst knelpunten in de bereikbaarheid willen oplossen. Ook is besloten om een MIRT onderzoek Bereikbaarheid en Verstedelijking Brainport Eindhoven uit te voeren om in 2020 met de minister vervolgsafspraken te maken.

Met de uitwerking van de visie 'Gedeelde mobiliteit' in een [transitiestrategie](#) en de ondertekening van een bijbehorende intentieovereenkomst met regio West-Brabant is een volgende stap gezet in de doorontwikkeling van het mobiliteitssysteem in Brabant. Met de vertaling van het bestuursakkoord in een opgave voor het realiseren van het toekomstbeeld OV 2040 en gedeelde mobiliteit is dit één van de belangrijkste speerpunten in de komende jaren.

In het kader van de uitwerking van de Stedelijke Agenda BrabantStad 2018-2022 is een [Werkagenda slimme en duurzame mobiliteit Brabant](#) opgesteld samen met het Rijk en vijf grote steden in Brabant. Daarmee realiseren we niet alleen slimme mobiliteit, maar geven we ook uitwerking aan de gemaakte afspraken in het Klimaatakkoord om de CO2-uitstoot van mobiliteit te reduceren. Deze werkagenda wordt komend jaar per Brabantse regio uitgewerkt in de (op te stellen) regionale mobiliteitsagenda's en de regionale uitvoeringsprogramma's.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit het programma worden de onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Kleinschalig Collectief Vervoer Noord-Oost Brabant
- Eindhoven Airport NV

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

05 Mobiliteit

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2019 oorspronkelijk	Begroting 2019 na wijziging	Jaarrek. 2019 realisatie	Vershil <i>begr-realitie</i>
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	246.877	223.775	221.521	2.255
Toegerekende organisatiekosten	15.871	17.251	16.896	355
Totaal lasten	262.748	241.026	238.416	2.610
<u>Baten</u>				
Programmabaten	47.625	62.384	63.303	919
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten			38	38
Totaal baten	47.625	62.384	63.341	957
Saldo van baten en lasten	-215.123	-178.642	-175.075	3.567

De realisatie van het begrotingsprogramma 05 Mobiliteit (exclusief toegerekende organisatiekosten) is € 221,5 mln ten opzichte van het bijgestelde budget van € 223,8 mln, zijnde 99%. De realisatie van de verschillende productgroepen 05.01 Basis op orde, 05.02 (Regionale) Ontwikkelagenda's en 05.03 Strategische agenda zijn respectievelijk 99,9%, 97,6% en 98,3%. De belangrijkste afwijkingen zijn: een onderschrijding van € 1,2 mln als gevolg van het doorschuiven van een geplande wegenoverdracht aan een gemeente (05.01), een overschrijding van € 0,7 mln vanwege het verstrekken van een subsidie voor IPO (05.02), en een onderschrijding van € 1,7 mln op het budget voor snelfietsroutes (05.03).

De toegerekende organisatiekosten komen op basis de gerealiseerde uren lager uit dan geraamd.

Aan de inkomstenkant is de realisatie € 63,3 mln ten opzichte van een budget van € 62,4 mln.

Toelichting investeringen

bedragen x € 1.000

Investeringsen	begr.2019	Realisatie 2019	Vershil
N-261	0	60	-60
Materieel provinciale wegen	304	154	150
Steunpunten en districtskantoren	232	201	31
Komomleidingen	1.281	947	334
Wegeninvesteringen	57.382	54.542	2.840
	59.199	55.905	3.294

Naast de budgetten in de exploitatiebegroting stellen de Staten investeringskredieten beschikbaar als meerjarige uitgavenkaders. Op basis van wet- en regelgeving dienen investeringen in de provinciale infrastructuur geactiveerd te worden en in een aantal jaren te worden afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingslasten worden in de exploitatiebegroting opgenomen. De investeringsuitgaven worden meerjarig geraamd. In 2019 is in programma 05 Mobiliteit € 55,9 mln gerealiseerd ten opzichte van een investeringskrediet van € 59,2 mln (94,0%). Het grootste deel gaat naar investeringen in de provinciale wegen.

Op basis van KOPI (kwaliteit onderhoud provinciale infrastructuur) stellen PS jaarlijks € 26 mln per jaar beschikbaar voor groot onderhoud en vervanging (productgroep 05.01 Basis op orde). Dit is inclusief

steunpunten. Op basis van de meerjarige onderhoudsplanning is voor 2019 een investeringsuitgave geraamd van € 25,1 mln. De realisatie is € 25,8 mln.

Vanuit het principe werk met werk maken worden onderhoudswerkzaamheden soms gecombineerd met een grootschalige reconstructie of andere inrichting van de weg. De meerkosten worden gedaan als onderdeel van de regionale afweging (productgroep 05.02 Regionale Ontwikkelagenda's) en worden gedekt uit de reserve Verkeer & Vervoer. Voor 2019 was € 9,3 mln geraamd en is € 10,1 mln gerealiseerd.

Daarnaast is er nog een aantal expliciete besluiten over de reconstructie en aanleg van een aantal provinciale wegen vanuit een Brabantbreed perspectief zoals N279 en N69 (productgroep 05.03 Strategische agenda). Deze uitgaven worden gedekt door de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF). In 2019 is € 18,7 mln gerealiseerd ten opzichte van een raming van € 23,0 mln (80,8%). Voor de afzonderlijke projecten N279 Veghel – Asten en nieuwe verbinding N69 is de realisatie van het budget respectievelijk 52% (onderschijding van € 1,85 mln) en 90% (onderschijding van € 1,86 mln).

De uitputting 2019 voor de N279 Veghel – Asten is vooral lager door niet geraamde inkomsten en het feit dat een aantal Smart Mobility maatregelen op basis van wet- en regelgeving niet geactiveerd mag worden.

Bij het project N279 Veghel – 's-Hertogenbosch is er sprake van niet geraamde inkomsten. Dit leidt tot een onderschijding van € 0,7 mln. In 2020 zal dit project worden afgerekend.

05.01 Basis op orde

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We streven naar een goed functionerend provinciaal wegennet vanuit de kernwaarden verkeersveiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid.

Beheer en onderhoud provinciale wegen

Conform planning - We hebben onze provinciale infrastructuur planmatig onderhouden op basis van de doelstellingen en ambities vastgelegd in de meerjarige kwaliteitsvisie [KOPI](#). Hierdoor ligt het provinciale wegennet er goed bij en is er geen sprake van achterstallig onderhoud. Verbeteringen op het gebied van verkeersveiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid zijn gecombineerd met onderhoudswerkzaamheden, zoals bij de omlegging N260 Baarle en bermbeveiliging op N324 Grave - Oss. De voorbereidingen voor het project N282 Tilburg - Breda vorderen gestaag met beoogde start realisatie in 2020 en de uitvoering van fase 1 N629 Dongen - Oosterhout is gestart.

Voor een overzicht van de infrastructurele projecten wordt verwezen naar de [statenmededeling Programmering Mobiliteit 2020-2025](#); een beschrijving van de provinciale infrastructuur is opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

De PAS-problematiek beïnvloedt de uitvoering van infrastructurele projecten. Vanuit de wettelijke verantwoordelijkheid mogen het onderhoud en de verkeersveiligheid van de provinciale infrastructuur niet in gedrang komen. Zo wordt het groot onderhoud en het verbeteren van de verkeersveiligheid op de N395 Hilvarenbeek - Oirschot voorbereid en kan de realisatie starten in 2021.

Data

Op koers - Tijdens het BO-MIRT zijn met de minister afspraken gemaakt over vergaande samenwerking en financiering op het gebied van mobiliteitsdata. Deze afspraken worden in Brabantstad en regionaal verband verder uitgewerkt. De beschikbaarheid van goede data is nodig voor het opstellen van regionale mobiliteitsagenda's en de transitie naar slimme mobiliteit. In 2019 is de ambitie en een eerste korte termijn aanpak vastgesteld op de regionale ontwikkeldagen. De nieuwe generatie verkeersmodellen (BBMA - BrabantBrede Model Aanpak) is gereedgekomen en klaar voor gebruik voor studies en projecten. Deze worden onderdeel van de grotere aanpak samenwerking data mobiliteit voor Brabant. Tevens zijn binnen het samenwerkingsverband DOVA afspraken gemaakt over het gebruik en ontsluiting van OV-data.

We initiëren, faciliteren en stimuleren innovatie, zowel het testen en ontwikkelen hiervan in de praktijk als het grootschalige gebruik, om de beheer- en onderhoudstaak op een efficiënte wijze uit te voeren én te verduurzamen.

Duurzaamheid en innovatie

Op koers - Bij infrastructurele projecten werken we zo veel als mogelijk duurzaam en innovatief. Soms gaat dat om zichtbare elementen zoals een biobased vangrail, maar vaak ook om minder zichtbare zaken zoals stiller of laagtemperatuur asfalt of een hoog percentage van hergebruik van materialen. Dat hebben we gedaan door de markt voor te schrijven en maximaal uit te dagen via de wijze van aanbesteden. De provincie heeft [erkenning](#) gekregen als de beste publieke organisatie op het gebied van duurzaam aanbesteden.

Daarnaast hebben we ook zelf pilots en experimenten opgestart en uitgevoerd in 2019 (zie prestatietabel).

We streven naar nul verkeersdoden in Brabant door samen met onze partners (zoals gemeenten, Rijkswaterstaat, politie en openbaar ministerie) in te zetten op de drie pijlers van verkeersveiligheid: gedrag, infrastructuur en handhaving.

Verkeersveiligheid

Achter op planning - Ondanks de hoge inzet op verkeersveiligheid samen met de partners was 2019 op het gebied van het aantal (dodelijke) verkeersslachtoffers wederom een slecht jaar. In 2019 is het nieuwe [BVVP](#) vastgesteld, waar we in lijn met de landelijke strategische verkeersveiligheidsplan 2030 kiezen voor een pro-actieve en risicogestuurde benadering. We werken steeds integraal langs 3 pijlers:

- Gedrag: educatie is verder geïntensiveerd en uitgebreid naar een belangrijke doelgroep van het MBO met TT-projects. Hieraan deden 15 scholen mee. Daarnaast zijn meer Brabanders bereikt met de diverse voorlichtingscampagnes en was er de succesvolle actie 'Snelheidsmeter Spaarpot'.
- Handhaving: intensivering handhaving met partners zoals bijvoorbeeld actie alertheid vanuit een rijdende bus en een pilot met samenwerking met basisteams politie en lokale parketten OM.
- Infrastructuur: aanbrengen van bermbeveiliging N324 Grave - Oss, versnelde aanpak van Vijfeikenweg (N631) in 2020 en afspraak over bermbeveiliging N65 's-Hertogenbosch - Tilburg.

We werken samen met de vervoerders, gemeenten, het Reizigersoverleg Brabant en verschillende andere (markt)partijen aan een vraaggericht, verbindend en verantwoord openbaar vervoernetwerk dat aansluit bij de wensen van de reiziger.

Openbaar vervoer

Op koers - De waardering van de reiziger voor het openbaar vervoer in Brabant is hoog. Binnen de bestaande OV-concessies hebben we zo veel mogelijk elementen van de nieuwe visie '[Gedeelde mobiliteit is maatwerk](#)' toegepast. De herkenbaarheid voor de reiziger van ons Hoogwaardig Openbaar Vervoer is verbeterd door de introductie van Bravo-Direct. Innovatie in vraaggericht OV vanuit een werkgeversbenadering of vanuit knelpunten zorgen voor de start van pilots van OV-lijnen op drukke verbindingen, zoals de busverbindingen naar De Run in Veldhoven of de Maaspoort in 's-Hertogenbosch (A2). Ook het gebruik van de Brabantse HOV lijnen blijft stijgen. In de trendmonitor 2020 zal hierover meer info verschijnen. We hebben kleinschalige pilots en experimenten uitgevoerd met Bravoflex en er zijn extra betaalmogelijkheden via mobiele telefoon en QR-code ingevoerd. Op landelijk niveau werken de vervoerders samen met de decentrale overheden aan nieuwe landelijke betaalmethoden voor het OV. In 's-Hertogenbosch (concessie Oost) zijn 7 transferiumlijnen bovenop de concessie-afspraken geëlektrificeerd. In 2019 is het convenant sociale veiligheid met overheid, vervoerders en politie opgesteld (vaststelling begin 2020), is een halteschouw uitgevoerd ihkv veiligheid en is een pilot met body-cams uitgevoerd. De [transitiestrategie](#) is vastgesteld met uitgangspunten voor gedeelde mobiliteit in West Brabant na afloop van de huidige concessie eind 2022. De transitiestrategie is bekrachtigd met een intentie-overeenkomst met de hele regio West-Brabant.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Kwaliteitsvisie Onderhoud Provinciale Infrastructuur (KOPI) (Besluit: PS 18/18)		
	De status en inrichting van de provinciale (fiets)wegen scoren objectief gezien goed (score BKXI). Streefwaarde > 2018	Op basis van het statenvoorstel PS 18/18 (KOPI) werken we een brabantse norm uit. Belangrijke elementen uit de BKXI geven we een plek in dit traject. We rapporteren hierover voor het eerst in 2020. BKXI als zelfstandige indicator wordt niet gemeten.
	De status en inrichting van de provinciale wegen worden positief gewaardeerd door de Brabantse burger (waardering WOW). Streefwaarde > 2018	Betreft een 2-jarlijks onderzoek. Derhalve zijn over 2019 geen gegevens beschikbaar.
	Uitvoering projecten planmatig onderhoud (aantal km uitgevoerd groot onderhoud en vervanging). Streefwaarde 30 km per jaar	Gerealiseerd - 39,7 km

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Gebruik van recycled materiaal (asfalt en beton) bij onderhoudswerkzaamheden. Streefwaarde > 50%	Gerealiseerd – in ten minste 9 van de 10 projecten wordt de doelstelling van minimaal hergebruik 50% gehaald.
	Aantal innovatieve initiatieven of projecten. Streefwaarde 3	Gerealiseerd – 6 opgestart of uitgevoerd: light as a service op N279, zonne-energie uit asfalt van het fietspad N324, toepassen van diverse soorten recycled asfalt met verschillende temperatuur op N625, stille deklaag van recycled materiaal op N268, bandenspanningsmeter op N279, bestrijding exoot Japanse duizendknoop met kempisch heideschaap.

Provinciaal Verkeers- en VervoersPlan (uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid) (Besluit: PS 53/06)

Door het stimuleren van verkeerseducatie op scholen en voorlichting geven aan Brabantse verkeersdeelnemers streven we naar nul verkeersdoden in Brabant.

Dodelijke verkeersslachtoffers op provinciale wegen: aantallen

Het definitieve cijfer over 2018 is vastgesteld op 150 (tov 98 in 2017), waarvan 16 op provinciale wegen (tov 12 in 2017). De cijfers over 2019 zijn nog niet officieel bekend, maar uit politiegegevens wordt het aantal verkeersdoden in 2019 in Brabant geschat op 125. Weliswaar lager is dan in 2018, maar nog steeds veel te hoog. In 2019 zijn 26 doden gevallen bij ongevallen op provinciale wegen. Begin 2019 zijn de Staten geïnformeerd over het nieuwe verkeersveiligheidsplan en de intensivering van de inzet.

Dodelijke verkeersslachtoffers op provinciale wegen: per reizigerskilometer.

Het kengetal over 2019 is nog niet officieel vastgesteld, maar 2019 lijkt hoger uit te komen dan 2018 (7,11). De ontwikkeling houdt direct verband met het aantal verkeersslachtoffers zoals hierboven toegelicht

% van de BVL-scholen dat het BVL-label heeft behaald in 2019. streef waarde 93%

Niet gerealiseerd - eind 2019 had 92% het BrabantsVerkeersveiligheidsLabel (BVL) tov 95% eind 2018. De indicator wordt echter wel vertroebeld door fusies van scholen.

Aantal middelbare scholen dat meedoet aan Totally Traffic in 2019 streefwaarde 105

Gerealiseerd – 99 (2018: 101). De indicator wordt echter wel vertroebeld door fusies van scholen.

Percentage van de Brabanders ouder dan 18 jaar, dat bereikt is met de campagne Brabant gaat voor NUL verkeersdoden. Streefwaarde percentage 2019 hoger dan in 42% in 2018

Grotendeels gerealiseerd - eind 2019 is op basis van de effectmeting 41% bereikt met de verkeersveiligheidscampagne en is nagenoeg gelijk aan eind 2018 (42%). De campagnes waren gericht op zichtbaarheid zoals 'pas op voor wild' en 'zet je licht aan' en alertheid (MONO).

OV-visie (Besluit: PS 43/12: Afweegmoment: 2024)

Het OV sluit aan bij de vraag van zo veel mogelijk reizigers. Klanttevredenheidscijfer gelijk aan of boven landelijk gemiddelde.

Het gemiddelde klanttevredenheidscijfer over 2019 voor heel Brabant is 7,8 (was 7,7), ten opzichte van een landelijk cijfers van 7,8 (was 7,7). De cijfers van de concessiegebieden Zuidoost, West en Oost zijn respectievelijk 7,8 (was 7,6), 8,0 (was 7,8) en 7,6 (was 7,6).

De reizigers kunnen veilig reizen met het OV in Brabant. Aantal incidentmeldingen lager dan vorig jaar.

Het aantal incident meldingen in 2019 is 94 versus 100 in 2018. De cijfers zijn op basis van de in 2017 officieel vastgestelde definities voor incidentmeldingen.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	Uitvoering en beheer van de 3 busconcessies obv de vastgestelde OV-visie:	
	- Rituitval obv % uitgevallen ritten tov de dienstregelingen van de concessies. Streefwaarde <0,2%	Niet gerealiseerd - De rituitval in 2019 was 0,30% ten opzichte van 0,38% in 2018 na correctie voor stakingen.
	- Afgelegde reizigerskilometers per gereden buskilometer. Streefwaarde >2018	Gerealiseerd - voor de concessiegebieden Zuidoost, West en Oost in 2019 respectievelijk 8,1 (was 7,8 in 2018), 7,8 (was 7,4) en 7,2 (was 7,0).
	- Inzet van zero emissie bussen in de concessie Zuid-Oost obv % tov totaal aantal bussen (100% in 2025). Streefwaarde 22%	Gerealiseerd - 22%, conform het groeipad naar 100% in 2025.
	Per concessiegebied een jaarplan sociale veiligheid opstellen met normen en eisen. Streefwaarde 3 jaarplannen	Gerealiseerd

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	109.670	106.718	106.602	116
Baten	29.206	44.345	45.211	867
Saldo lasten en baten	-80.465	-62.373	-61.391	982

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

De uitputting van het uitgavenbudget van productgroep 05.01 Basis op orde komt uit op € 106,6 mln ten opzichte van een budget van € 106,7 mln. De realisatie op onderdelen is als volgt opgebouwd:

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Uitvoering OV-concessies	-696
Beheer en onderhoud	-919
Wegenoverdracht	1.166
Data	624
Overig	-58
	<u>116</u>

OV-concessie

Het budget voor de uitvoering van OV-concessie is overschreden met € 0,7 mln, € 84,7 mln t.o.v. € 84,0 mln (0,8%). Daar staan ruim € 0,3 mln aan extra inkomsten door derden tegenover. Daarnaast is de indexatie iets hoger uitgekomen dan initieel ingeschat.

Beheer en onderhoud

Op de onderhoudsbegroting van € 16,0 mln is € 0,92 mln (5,8%) meer uitgegeven. Het betreft vooral uitgaven voor bestrijding van de eikenprocessierups en voor kleinschalige reparaties aan het provinciale wegennet. Daar staan ongeveer € 0,6 mln extra inkomsten tegenover met name uit vergoedingen voor schade aan provinciale infrastructuur.

Wegenoverdracht

Een voor 2019 geplande wegenoverdracht (€ 1,2 mln) aan Breda is door vertraging in de formele besluitvorming uitgesteld. De bijbehorende middelen dienen voor de overdracht beschikbaar te blijven.

Data

Voor activiteiten van het (door)ontwikkelen en genereren van mobiliteitsdata is € 0,62 mln minder uitgegeven.

Overige per saldo -/- € 58.000.

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Beheer en onderhoud	563
OV-concessies	323
overig	-19
	<u>867</u>

Beheer en onderhoud

De extra inkomsten komen met name voort uit hogere uitkeringen als vergoeding voor schade aan provinciale infrastructuur.

OV-concessie

De bijdragen van derden in OV-concessie is hoger dan geraamd. In 2019 is hogere inzet gedaan op een aantal transferiumlijnen in 's-Hertogenbosch, waarvoor met de gemeente een vergoeding is overeengekomen.

05.02 (Regionale) Ontwikkelagenda Mobiliteit

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We streven naar goed functionerende netwerken van de verschillende modaliteiten voor personen- en goederenvervoer die nauw op elkaar afgestemd en met elkaar verknoopt zijn

Regionale ontwikkelagenda's mobiliteit

Achter op planning - Als uitwerking van het Klimaatakkoord is de Werkagenda slimme en duurzame mobiliteit Brabant samen met Rijk en de partners van Brabantstad opgesteld. Deze werkagenda wordt uitgewerkt in de regionale mobiliteitsagenda's en de regionale uitvoeringsprogramma's die in 2020 met de samenwerkende gemeenten in de vier Brabantse regio's worden opgesteld.

Luchtvaart

Conform planning - In het kader van de proefcasus Eindhoven Airport heeft de commissie Van Geel een [rapport](#) opgeleverd over een concrete invulling van een omslag naar een slimmere en duurzamere, en meer op kwaliteit gestuurde luchtvaart- en luchthavenontwikkeling. De provincie onderschrijft de conclusies van het rapport en het advies aan het Rijk als bevoegd gezag. Wij blijven toezien op het voortvarend oppakken van de adviezen.

Goederenvervoer

Conform planning - We hebben de corridor Rotterdam - Venlo versterkt met de realisatie van verbeteringen aan het spoor in Moerdijk en op de Robuuste Brabantroute. Via lobby-activiteiten van de provincie is (Europese) subsidie naar Brabant gehaald voor het vergroten van de spoorcapaciteit bij het Havenschap Moerdijk en truckparkings. Met de afspraak met de minister en bedrijfsleven over de trimodale ontwikkeling haven Loven in Tilburg (water - spoor - weg) versterken we het rendement op de investering in het Wilhelminakanaal voor klasse IV scheepvaart vanaf Rotterdam.

Fiets

Op koers - We hebben verder gewerkt aan de realisatie van het snelfietsroute netwerk in Brabant. Met Bergen op Zoom - Roosendaal is de zevende bestuursovereenkomst ondertekend. De realisatie is in de praktijk vaak complex. Bovendien sturen we nadrukkelijk op kwaliteit. De prestatie van gerealiseerde routes is daardoor bij de begroting 2020 één jaar doorgeschoven, maar begint nu echt op stoom te komen.

Een belangrijk aspect is de werkgeversbenadering. Mede als verplicht onderdeel van de aanleg van snelfietsroutes zijn via 18 gemeenten inmiddels 215 werkgevers aangesloten, met de Efteling als één van de landelijke ambassadeurs.

Via de Sjees gangmakers campagne hebben we het fietsgebruik via de werkgevers verder gestimuleerd.

Alle fietsinformatie in Brabant is verder gebundeld via de vernieuwde website van Ons Brabant Fietst.

Spoor, HOV en knooppunten

Op koers - De visie gedeelde mobiliteit is maatwerk wordt uitgewerkt in een adaptieve uitvoeringsagenda. Voor 2019 is een belangrijke eerste stap gezet met het opleveren van een transitiestrategie gedeelde mobiliteit voor West Brabant. Op basis hiervan is met alle gemeenten, de regio en het Reizigersoverleg Brabant een intentie-overeenkomst ondertekend. Deze omvat ook belangrijke contouren voor verdere uitwerking op de ruggengraat van het netwerk (Spoor en Bravo-Direct), Bravo-flex en Bravo-Samen. Ook is deze opgave vertaald naar een bestuursopdracht met bijbehorende financiering.

De regionale uitwerking voor [toekomstbeeld OV 2040](#) is in 2019 gestart en wordt door de provincie uitgewerkt met Rijk, regio en partners (vervoerders, ProRail, werkgevers, reizigers- en kennisinstellingen). De resultaten worden eerste helft van 2020 verwacht en dienen als input voor afspraken met de minister in BO-MIRT 2020.

Vooruitlopend daarop zijn al stappen gezet met afspraken op de verbindingen [Dordrecht - Breda / Eindhoven](#) (per december vier keer per dag een trein Dordrecht-Eindhoven), Eindhoven-Düsseldorf (besluit tot een trein Eindhoven-

Düsseldorf in 2025), Roosendaal-Antwerpen (bouw veiligheidsinfrastructuur op Essen-Roosendaal voor meer treinen) en de [Maaslijn](#). In 2019 is in Eindhoven de hoogwaardige OV-lijn tussen station en Ekkersrijt (HOV-2) opgeleverd, en zijn er met de minister financiële afspraken gemaakt over de aanpak van een OV-verbinding van station naar Eindhoven Airport (HOV-3). Met de minister, gemeente Breda, U10 en provincies Utrecht en Zuid-Holland zijn vervolg afspraken gemaakt over de verbetering van het Openbaar Vervoer op de verbinding tussen Breda, Gorinchem en Utrecht.

Voor de verbetering van de robuustheid van het spoor participeert de provincie met het Rijk in enkele complexe en integrale spoorprojecten (zoals bijvoorbeeld de aanpak van het Spoor bij Vught, Boxtel en Haaren in het kader van Programma Hoogfrequent Spoor (PHS)). In 2019 zijn er met het Rijk en de gemeente Gilze en Rijen afspraken gemaakt over het saneren van spooroverwegen op de Julianastraat en Oosterhoutseweg. In 2019 heeft de provincie in samenwerking met Rijk, ProRail en gemeenten belangrijke stappen gezet in het veiliger maken van niet-actief bewaakte spoorwegovergangen (NABO's). In 2019 zijn de zes laatste NABO's gesaneerd.

Vernieuwing OV

Conform planning - Naast het uitwerken van een transitiestrategie voor West-Brabant is in heel Brabant kennis opgedaan over gedeelde mobiliteit via diverse pilots en experimenten van gedeelde mobiliteit. Dit zijn initiatieven met marktpartijen (al dan niet via de concessie) maar ook initiatieven vanuit de samenleving. Hiermee doen we kennis op over de uitrol van Bravoflex maar ook over de uitrol van Samen initiatieven zoals benoemd in de visie gedeelde mobiliteit. Voor uitgebreide toelichting verwijzen we naar de [voortgangsrapportage](#).

Smart mobility

Conform planning - Bijna alle I-VRI's (intelligente verkeerregelinstantie) in het kader van Talking Traffic zijn geplaatst in Brabant, waarvan er inmiddels 108 zijn gekoppeld voor de uitrol van slimme diensten zoals Schwung en OV-prioriteit.

Binnen MobilitymoveZ.NL wordt op basis van uitvoeringsovereenkomsten voor 5 projecten grootschalig getest in de praktijk zoals het gebruik van data van I-VRI's in voertuigen in het kader van GLOSA (Green Light Optimized Speed Advice) in samenwerking met Ford, het gebruik van data uit voertuigen voor wegbeheer en is gestart met een zelfrijdende elektrische deelauto in de praktijk (Buurautonoom). De afspraken over Verkeersmanagement met BrabantStad zijn vernieuwd. We gaan in de periode 2020-2023 door met het samen diensten onderbrengen bij de Verkeerscentrale en het werken in regionale verkeerskundige teams.

Voor een totaaloverzicht wordt verwezen naar de [voortgangsrapportage](#) van SmartwayZ.NL.

Het gastheerschap van het ITS-Europe congres heeft Brabant als (inter-) nationale topregio op het gebied van smart mobility op de kaart gezet.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Provinciaal Verkeers- en VervoersPlan		
Goed functionerende netwerken van modaliteiten voor personen- en goederenvervoer. Deze netwerken zijn zo met elkaar verknoot, dat iedere vervoerswijze een optimale bijdrage levert aan de bereikbaarheid.		
- stimulans modal shift personenvervoer in Brabant naar OV en fiets (% gewisseld naar alternatieve vervoerswijze tov vorig jaar).		Actuelere cijfers dan 2017 zijn nog niet vrijgegeven door het CBS.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
- stimulans modal shift goederenvervoer in Brabant naar water, bus en spoor (% gewisseld naar alternatieve vervoerswijze tov vorig jaar)		Het aandeel van goederenvervoer over water en spoor is vrijwel gelijk gebleven (van 10,6% in 2017 naar 10,7% in 2018 op basis van vervoerde tonnages). Dit ondanks een stijging van het goederenvervoer per spoor (8,2%); een trend die al enkele jaren zichtbaar is. Door het grote aandeel in het totaal van het wegvrachtverkeer is de modal split vrijwel gelijk gebleven. De cijfers over 2019 zijn nog niet beschikbaar.
	Vaststellen van multi-modale mobiliteitsagenda's opgesteld samen met de vier GGA-regio's gericht op infrastructurele aanpassingen en mensgericht maatregelen tbv leefbaarheid, verkeersveiligheid en doorstroming (door provinciale cofinanciering via de subsidieregeling Verkeer en Vervoer). Streefwaarde 4	Gerealiseerd - 4 (158 subsidies verleend in het kader van RUP 2019).
	Wilhelminakanaal geschikt voor klasse IV schepen tot en met haven Loven (Tilburg) Streefwaarde bijgesteld bij bestuursrapportage: overeenkomst fase 1,5 is doorgeschoven van 2019 naar 2020	Niet gerealiseerd - de ondertekening van de twee bestuursovereenkomsten voor herbouw sluis II en fase 1,5 is vertraagd naar Q2 2020. Het nader uitwerken van de plannen en het opstellen van geactualiseerde kostenramingen vraagt meer tijd. De streefwaarde is reeds bij de bestuursrapportage 2019 doorgeschoven. Op basis van gereserveerde middelen bij de Perspectiefnota 2018 zal dan een definitief voorstel aan de Staten worden gedaan. Oplevering voorzien eind 2023 / begin 2024.
	Aantal projecten voorzien van cofinanciering (besluit Robuuste Brabantroute en subsidieregelingen Goederenvervoer en SHK) Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld van 5 naar 7	Gerealiseerd - 8 (1 goederenvervoer, 7 SHK).
	Aantal projecten gerealiseerd door derden (besluit Robuuste Brabantroute en subsidieregelingen Goederenvervoer en SHK). Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld van 5 naar 7	Gerealiseerd - 8
	Aantal projecten voorzien van cofinanciering (subsidieregeling SHK). Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld van 3 naar 6	Gerealiseerd - 7
	Aantal projecten gerealiseerd door derden (subsidieregeling SHK). Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld van 3 naar 6	Gerealiseerd - 7
	Realisatie snelfietsroute Cuijk - Nijmegen. Streefwaarde oplevering in 2020	Gerealiseerd - de fietsbrug is de laatste ontbrekende schakel en is reeds in uitvoering. Verwachte oplevering is 2020.
	Aantal afgesloten bestuursovereenkomsten voor snelfietsroutes uit het uitvoeringsprogramma Fiets in de Versnelling (cumulatief). Streefwaarde 7	Gerealiseerd - 7, in 2019 is Bergen op Zoom - Roosendaal getekend.
	% gerealiseerde roudedelen eerste 5 snelfietsroutes (% km cumulatief) Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld van 50% naar 30%	Gerealiseerd - de voorbereiding van de uitvoering neemt meer tijd in beslag (complexiteit en sturing op kwaliteit). De streefwaarde is hierop aangepast bij de bestuursrapportage 2019. Er is 41% gerealiseerd van de eerste 5 routes. Verwacht wordt dat in 2021 de routes volledig zijn gerealiseerd.

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	(Cofinanciering van) projecten die bijdragen aan de ontwikkeling van Vernieuwing OV: Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld van 3 naar 5	Gerealiseerd - 5 (Shuttle verbinding De Run, autonome shuttle Drimmelen, Bravoflex: Bergen op Zoom, BravoSamen: hop-on hop-off Heesch, elektromobiel Heeswijk-Dinther).
	Aantal projecten in uitvoering door derden. Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld van 3 naar 9	Gerealiseerd - 10 (Amber, Beamrz, autonome shuttle Drimmelen, Togethr Ridesharing op Haven en industriegebied Moerdijk. Bravoflex in: Eindhoven, Veldhoven en Waalre, Helmond, Moerdijk en Roosendaal, BravoSamen: hop-on hop-off Heesch, deelauto's Oisterwijk, elektromobiel Heeswijk-Dinther).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	49.457	25.073	24.477	596
Baten	872	492	1.826	1.334
Saldo lasten en baten	-48.585	-24.581	-22.652	1.930

De uitputting van het uitgavenbudget van productgroep 05.02 (Regionale) Ontwikkelagenda's mobiliteit komt uit op € 24,5 mln ten opzichte van een budget van € 25,1 mln, een onderschrijding van € 0,6 mln (2,2%). De realisatie op onderdelen is als volgt opgebouwd:

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
Postweg	-1.960
CROW	-744
Robuuste Brabantroute	2.000
Ontwikkeling OV	358
Beter benutten vervolg	398
Goederenvervoer	200
Regionale luchtvaart	190
Overige	154
Totaal afwijking lasten	596

Postweg

Een subsidie van bijna € 2 mln voor de aanpak van de Postweg in Vught is eerder beschikt dan verwacht. De dekking is afkomstig uit de reserve Verkeer & Vervoer.

CROW

Op basis van afspraken over een gezamenlijke aanpak van verkeersveiligheid in IPO-verband is voor een meerjarige subsidie aan CROW eind 2019 ongeveer € 0,7 mln beschikt. In tegenstelling tot eerdere signalen is de subsidie niet direct via het IPO verlopen, maar vervult de provincie een kassiersfunctie. Tegenover deze overschrijding staan dan ook extra inkomsten van € 0,7 mln.

Robuuste Brabantroute

Voor de realisatie van de Robuuste Brabantroute zijn middelen ter beschikking gesteld. Op de begroting 2019 was een bedrag van € 2 mln gereserveerd voor maatregelen op het spoor bij Gilze en Rijen. Op basis van afspraken in BO-MIRT van november 2019 wordt begin 2020 de overeenkomst definitief gesloten worden en de middelen aangewend. De dekking is afkomstig uit de reserve Verkeer & Vervoer.

OV-ontwikkeling

Voor de doorontwikkeling binnen de OV-concessies zijn door provincie en vervoerders middelen gereserveerd. Op basis van voorstellen en initiatieven kunnen de middelen worden aangewend. De restantmiddelen van € 0,4 mln dienen beschikbaar te blijven.

Beter Benutten Vervolg

De onderschrijding wordt hoofdzakelijk veroorzaakt voor de problemen met het snel uitleveren door de leverancier van de I-VRI's in het kader van Talking Traffic.

Goederenvervoer

De partnerbijdrage in de gezamenlijke kosten voor het aanvragen van een Europese subsidie voor truckparkings (CEF-call) wordt in termijnen betaald in plaats van ineens. Hierdoor is er sprake van onderbesteding van € 0,2 mln in 2019.

Regionale luchtvaart

Voor de ontwikkeling van regionale luchtvaart zijn specifieke rijksmiddelen ter beschikking gesteld (voorheen Aldersmiddelen). Naar aanleiding van het rapport van de commissie Van Geel wordt de exacte rol van de provincie opnieuw bepaald. De middelen dienen derhalve beschikbaar te blijven.

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
CROW	750
Bijdragen SHK	236
Overige	348
Totaal afwijking baten	1.334

CROW

In tegenstelling tot eerdere signalen is de subsidie aan CROW niet direct via het IPO verlopen, maar vervult de provincie een kassiersfunctie. Tegenover deze extra inkomsten staan dan ook extra uitgaven van het verstrekken van de subsidie van € 0,7 mln.

Bijdragen SHK

Voor de ontwikkelagenda Spoor, HOV en Knooppunten zijn haalbaarheidsonderzoeken uitgevoerd. Tegenover deze kosten staan extra inkomsten (€ 0,2 mln) via bijdragen in de onderzoekskosten door derden.

Overige per saldo € 0,3 mln.

05.03 Strategische agenda

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Om Brabant een internationale top kennis- en innovatieregio te laten blijven pakken de knelpunten in de bereikbaarheid binnen Brabant en op de (inter-) nationale verbindingen van en naar Brabant aan.

Majeure projecten

Achter op planning - Er zijn definitieve en aanvullende afspraken (zoals bermbeveiliging) gemaakt over het tracé N65 Vught – Haaren en de financiering. De provincie gaat het project uitvoeren vanwege een kortere doorlooptijd en het voorkomen van interferentie met PHS Vught. De aanleg van de nieuwe verbinding N69 is gestart en de vergunning voor de aansluiting op de A67 is door het toepassen van de ADC-toets goedgekeurd. Vanwege de PAS zijn het tracébesluit van PHS en A27 (o.a. Hooipolder) met maximaal 1 jaar vertraagd. Ze staan wel op de lijst van prioritaire rijksprojecten en daarmee is realisatie gegarandeerd.

De uitvoering van het MIRT-onderzoek en het quick-win [maatregelenpakket A2 Deil - 's-Hertogenbosch](#) ligt op schema. Om de groei van het verkeer op de A2 tussen knooppunt Deil en knooppunt Vught te beheersen is een pakket van meer dan 20 maatregelen ontwikkeld. Het gaat daarbij om diverse kortetermijnmaatregelen voor zowel de auto, de fiets als het openbaar vervoer. Onderdeel van dit programma is de MIRT-verkenning A2 Deil – Vught naar het oplossen van de knelpunten op de A2 op langere termijn (na 2025). In 2019 zijn mogelijke structurele oplossingsrichtingen voor het bereikbaarheidsprobleem op de A2 tussen Deil en Vught beoordeeld. Dat heeft geleid tot 4 kansrijke (onderzoeks)alternatieven die momenteel worden uitgewerkt. Eind 2020 zal de minister van IenW naar verwachting een besluit kunnen nemen over één voorkeursalternatief.

SmartwayZ.NL

Achter op planning - Binnen het programma SmartwayZ.NL wordt gewerkt aan de realisatie van de N279 Veghel – Asten en A58. De geplande oplevering N279 in 2023 is nog steeds haalbaar. De realisatie van de aanpak A58 zal afhankelijk van het tracé vertraagd worden met 1 jaar tot 3-5 jaar. Door vermelding op de lijst van prioritaire rijksprojecten is realisatie gegarandeerd.

Het voorkeursalternatief en het maatregelenpakket korte termijn voor de A67 is door de programmaraad definitief vastgesteld.

Het onderzoek Randweg A2 / A50 is opgeleverd. In het BO-MIRT is een korte termijn maatregelenpakket vastgesteld en besloten tot het uitvoeren van een MIRT-onderzoek Verstedelijking en Bereikbaarheid Brainport Eindhoven ten behoeve van de lange termijn keuzes. In BO-MIRT 2020 worden definitieve (financierings-) afspraken gemaakt.

We initiëren, faciliteren en stimuleren innovatie door het ontwikkelen, testen en uitrollen in de praktijk om slimmer en efficiënter gebruik te maken van het beschikbare netwerk via smart mobility toepassingen en gedragsverandering.

SmartwayZ.NL Smart mobility

Op koers - Gedragsmaatregelen en slimme oplossingen zijn afgelopen jaar op straat gekomen. Het no-regret maatregelenpakket A2 Weert – Eindhoven is grotendeels gerealiseerd. Onderdeel hiervan is een prestatiecontract met een marktpartij die mobiliteitsdiensten aanbiedt gericht op minder reizigers op de corridor en afname van CO2-uitstoot. Deze aanpak is doorontwikkeld voor de N279 Veghel – Asten waar in aanloop naar de ombouw een partij zowel mobiliteitsdiensten als nieuw aanbod van bijvoorbeeld deelmobiliteit gaat aanbieden. De slimme bandenspanningsmeter op de N279 is in gebruik genomen. Chauffeurs krijgen individuele informatie over de bandenspanning, zodat minder ongelukken gebeuren.

Een mooi voorbeeld van deze integrale aanpak is het maatregelenpakket bedrijventerrein De Run. In 2019 is de samenwerkingsovereenkomst afgesloten tussen Rijk, regio én bedrijfsleven. De eerste maatregelen zijn van start gegaan zoals een directe OV-verbinding van en naar het station.

Voor een compleet beeld van het programma SmartwayZ.NL wordt verwezen naar de voortgangsrapportage.

De komende jaren gaat Brabant flink op de schop. Over een gecoördineerde aanpak van het beperken van de hinder en inzet van slimme oplossingen en gedragsmaatregelen voor Zuid-Nederland zijn met de minister afspraken gemaakt. Het gaat om een pakket van maatregelen om de doorstroming van het wegennet op peil te houden met onder andere (het uitbreiden van) een werkgeversaanpak om werknemers te stimuleren anders, of op een ander tijdstip te reizen en de inzet van nieuwe mobiliteitsdiensten.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Provinciaal Verkeers- en VervoersPlan (Besluit: PS 53/06)		
Verbetering van de bereikbaarheid binnen Brabant en van de (inter-) nationale verbindingen van en naar Brabant: indicatie filedruk op de wegen in Brabant		De gemiddelde vertraging per uur auto rijden in de spits tov de maximale snelheid op rijkswegen en provinciale wegen is 12,71 minuten (tov 12,78 minuten in 2018, een lichte verbetering van 0,5%). Er is sprake van een kleine verbetering op het rijkswegennet, terwijl de gemiddelde vertraging op het provinciale wegennet licht is toegenomen.
	- Aantal uitgevoerde projecten of initiatieven (samen met derden) op het gebied van Smart Mobility. Streefwaarde 16	Gerealiseerd – 23 totaal: 5 via Mobility Lab (stimuleren van start-ups op het gebied van smart mobility), 5 via MobilitymoveZ.NL (testen en ontwikkelen van innovatieve mobiliteitsconcepten in de praktijk), 2 via Mobility Market (grootschalig uitrollen van bestaande en bewezen effectieve smart mobility diensten), 11 via Smart Logistics. Details via de voortgangsrapportage SmartwayZ.NL.
	Realiseren geplande aanpak N279-Zuid (Veghel-Asten) Streefwaarde: gunning in 2019 is bij bestuursrapportage bijgesteld naar 2020	Niet gerealiseerd – gunning N279 Veghel – Asten is bij de bestuursrapportage doorgeschoven naar begin 2020. De aanbesteding is gestart in 2019. Het wachten is op de onherroepelijke uitspraak van de Raad van State obv het in 2019 vastgestelde PIP. Oplevering nog steeds voorzien in 2023.
	Realiseren geplande aanpak A58 (InnovA58).Streefwaarde: ontwerptracébesluit in 2019	Niet gerealiseerd – de uitspraak van de Raad van State over PAS heeft geleid tot aanvullende onderzoeken. Het OTB is hierdoor vertraagd. De exacte consequenties voor de planning worden nu uitgewerkt door het Rijk. Vermelding op de lijst met prioritaire rijksprojecten geeft garantie van realisatie.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	87.750	91.984	90.441	1.543
Baten	17.547	17.547	16.266	-1.282
Saldo lasten en baten	-70.203	-74.437	-74.175	262

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

De uitputting van het uitgavenbudget van productgroep 05.03 Strategische agenda komt uit op € 90,4 mln ten opzichte van een budget van € 92,0 mln, een onderschrijding van € 1,5 mln (1,7%). De realisatie op onderdelen is als volgt opgebouwd:

Afwijking lasten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
N-65	-676
Snelfietsroutes	1.652
N-69	1.103
Bereikbaarheidspakket De Run	89
Overige	-625
	<u>1.543</u>

N65

Tijdens het BO-MIRT zijn definitieve afspraken gemaakt over de realisatie van de ombouw van de N65 door de provincie. In 2019 zijn meer voorbereidingskosten gemaakt dan geraamd. De middelen worden gedekt door de reserve Verkeer & Vervoer.

Snelfietsroutes

In 2019 is voor de realisatie van het snelfietsroutenetwerk € 1,65 mln (9,1%) minder uitgegeven dan geraamd (€ 17,5 mln). De provincie is afhankelijk van het tijdig indienen van de subsidie-aanvragen door gemeenten. De dekking is afkomstig uit de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF).

N69

Een klein gedeelte van het budget voor de aanleg van de nieuwe verbindingsweg N69 (€ 1,1 mln) staat op de exploitatiebegroting 2019. Op basis van de gunning is de meerjarige planning aangepast. Het budget wordt doorgeschoven. De dekking is afkomstig uit de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF).

Bereikbaarheidspakket De Run

Voor het maatregelenpakket Bereikbaarheid De Run (Veldhoven) zijn middelen ter beschikking gesteld. Veel van de maatregelen van het bereikbaarheidspakket zitten nog in de voorbereidende fase. Eén van de eerste maatregelen (direct OV-verbinding CS-De Run) verloopt via de provincie als concessieverlener. Dit is geëffectueerd in 2020. De dekking is afkomstig uit de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF).

Overige diverse overschrijdingen.

Toelichting baten

Afwijking baten t.o.v. begroting na wijziging	x € 1.000
N69	-1.254
PPS-A59	-32
Overige	4
Totaal afwijking baten	<u>-1.282</u>

N69

Voor de aanleg van de nieuwe verbindingsweg N69 heeft het Rijk middelen via een doeluitkering ter beschikking gesteld. Op basis van de voortgang is € 1,25 mln minder onttrokken uit deze post.

PPS-A59

In het kader van een fiscale constructie voert de provincie het beheer en onderhoud op de A59 Rosmalen - Geffen uit gedurende een aantal jaren. Eind 2020 draagt de provincie de weg terug over. Het Rijk heeft hiervoor specifieke middelen ter beschikking gesteld. Op basis van de uitgaven is € 0,2 mln minder onttrokken uit deze post.

Programma 6 Cultuur en samenleving

Inleiding

Met het programma Cultuur en Samenleving willen we de Brabantse samenleving laten groeien en bloeien. We versterken de Brabantse samenleving samen met de mensen, organisaties en instellingen die zich richten op cultuur, erfgoed, sociale veerkracht en sport. We stimuleren en versterken met dit programma de saamhorigheid, gezondheid, creativiteit, welzijn en welbevinden en de gedeelde trots en identiteit van alle Brabanders.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Vanuit de [Cultuuragenda van Brabant voor 2020](#), nader uitgewerkt in het [Uitvoeringsprogramma Cultuur 2016-2020](#), [Beleidskader Erfgoed 2016 - 2020](#), [Uitvoeringsagenda Versterking Sociale Veerkracht 2017-2020](#) en [Sportagenda Brabant Beweegt 2016-2019](#) is ook in het laatste jaar van de bestuursperiode een bijdrage geleverd aan de hierboven genoemde doelstelling.

Cultuur

In 2019 is uitvoering gegeven aan het in 2018 in B5 verband vastgestelde [regioprofiel](#). Hierbij is, als onderdeel van deze uitvoering, de regeling professionele kunsten geharmoniseerd. Met de meerjarige ondersteuning van amateur- en professionele kunsten hebben we ook in 2019 de culturele basisinfrastructuur versterkt en via de inzet van de impuls gelden en Brabant C is een impuls gegeven aan doorontwikkeling en internationalisering.

Erfgoed

Ook hebben we in 2019 op basis van de vier verhaallijnen (Bestuurlijk, Innovatief, Bevochten, Religieus) ingezet op behoud van Brabants erfgoed: We vierden 75 jaar vrijheid met het programma Brabant Remembers en we hebben het behoud van het erfgoed Zuiderwaterlinie met partners verder vormgegeven. Vanuit de verhaallijn Religieus is het verhaal van het [Brabants Kloosterleven](#) beschreven en een netwerk rond kloosters tot stand gekomen. Het kloosterverhaal en het netwerk vormen de basis voor inzet op behoud van kloostererfgoed (zie ook statenmededelingen [Kruisherenklooster Sint Agatha](#) en [Abdij van Berne](#)). Ook op het gebied van duurzaamheid en erfgoed zijn stappen gezet: zo is tezamen met BOM renewable Energy een Energy Service Company (ESCO) fonds gewerkt aan de oprichting om de verduurzaming van erfgoedcomplexen te stimuleren (zie statenmededeling [ESCO](#)).

Sport

In 2019 heeft de evaluatie van de Sportagenda plaatsgevonden ([zie statenmededeling](#)). De conclusies en aanbevelingen hiervan worden meegenomen in het in 2020 op te stellen uitvoeringsprogramma 2021-2024. Daarnaast zijn de voorbereidingen voor de Vuelta 2020 gestart ([zie voortgangsrapportage](#)) en is hiertoe samen in 2019 met partners de Stichting Vuelta Holanda opgericht ([zie statenmededeling](#)).

Samenleving

In 2019 is het aantal maatschappelijke initiatieven dat is aangesloten bij [Sterk Brabant](#) doorgegroeid van 200 naar 251. Verder zijn we dit jaar van start gegaan met het [Brabant Outcomes Fund](#). De belangstelling voor het Brabant Outcomes Fund is groot. We hebben onze belangrijkste lessen breed gedeeld, onder andere via een [corporate video](#) en [online magazine](#). Verder hebben we met de nodige voorbereidingen getroffen de bestuursopdracht Blijfklimaat uit te werken.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit het programma worden de onderstaande verbonden partijen ingezet:

- NV Monumentenbeheer Brabant
- Stichting Beheer Museumkwartier

- Stichting Brabant C Fonds

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

06 Cultuur en samenleving

Bedragen x € 1.000	Begroting 2019 oorspronkelijk	Begroting 2019 na wijziging	Jaarrek. 2019 realisatie	Vershil <i>begr-realizatie</i>
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	53.807	67.497	67.099	398
Toegerekende organisatiekosten	3.756	3.681	3.401	280
Totaal lasten	57.563	71.179	70.501	678
<u>Baten</u>				
Programmabaten	811	971	937	-34
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten			0	0
Totaal baten	811	971	937	-34
Saldo van baten en lasten	-56.752	-70.208	-69.564	644

Het verschil in lasten van het programma Cultuur en samenleving t.o.v. de begroting ad € 0,4 mln (0,6%) betreft voor € 0,3 mln Cultuur en € 0,1 mln Erfgoed.

De toegerekende organisatiekosten komen op basis de gerealiseerde uren lager uit dan geraamd.

06.01 Cultuur

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het bevorderen een aantrekkelijk cultureel klimaat, met een krachtige culturele infrastructuur en een aanbod waarmee we (inter)nationaal uitblinken.

Verankeren van de Provinciale culturele basisinfrastructuur

We willen aansprekende en hoogwaardig cultuur in Brabant. Daartoe hebben we ook afgelopen jaar 60 professionele- en amateurorganisaties ondersteund als onderdeel van de kunstplanperiode 2016-2020. Daarnaast zijn de voorbereidingen voor de nieuwe kunstplanperiode (2021-2024) gestart. Zo is voor het eerst vanuit het in 2018 vastgestelde [regioprofiel](#) in Brabantstad verband een gezamenlijke regeling professionele kunsten tot stand gekomen (zie [Statenmededeling](#)).

In 2019 waren onze uitvoeringsorganisaties [Cubiss](#) en het in 2018 gefuseerde [Kunstloc Brabant](#) belangrijke partners in het bereiken van onze doelstellingen. Zij dragen met hun werkzaamheden bij aan onze doelstelling om alle Brabanders kennis te laten maken met en deel kunnen nemen aan de kunst & cultuur en de (informatie)maatschappij via activiteiten gericht op bibliotheken, cultuureducatie, amateurkunst en taal en media.

Talentontwikkeling is in Brabant een structureel onderdeel van ons cultuursysteem. Hiertoe is begin 2018 de regeling Talentenhubs vastgesteld. Er worden inmiddels met een 8-tal talentenhubs (voor o.a. letteren, muziek, dans/theater/circus, beeldende kunst, film/av en design) meer dan 60 talenten ondersteund in een netwerk van ruim 40 partners. Zie ook: <https://www.talenthubbrabant.nl/>.

Creëren van beweging, experiment en verbinding

De afgelopen jaren hebben wij de sector met incidentele middelen ruimte geboden om te werken aan duurzame versterkingen. Hierbij faciliteren we beweging, experiment en verbinding.

Het impuls geldenprogramma en Brabant C fonds zijn voor ons belangrijke instrumenten om deze doelstelling te bereiken. In het laatste [Fanzine Brabant Cultuur](#) (nov 2019) is een overzicht te vinden van de stand van zaken van inhoudelijke projecten. Als gevolg van de uitspraak van de Raad van State rondom legitimatie van subsidieverstreking vanuit steuninstellingen (case bibliotheek Eindhoven) is medio 2019 ook de governance van Brabant C aangepast ([statenmededeling 1 juli 2019](#)).

Het impuls geldenprogramma wordt gewaardeerd. Ook in 2019 is het beschikbare subsidieplafond overvraagd. Een overzicht van alle gehonoreerde projecten vindt u [hier](#). De werkzaamheden van de in 2018 aangestelde arrangeur om de klassiek en hedendaagse symfonische muziekvoorziening in Brabant te verbreden en te versterken met een impuls voor innovatie, samenwerking en talentontwikkeling zijn in het voorjaar kwalitatief geëvalueerd en met de staten gedeeld ([statenmededeling 17 april 2019](#)). Ook in 2020 zal de inzet van de arrangeur worden gecontinueerd.

In Brabant willen we graag dat iedereen zijn of haar aangeboren creativiteit kan benutten en ontwikkelen. Daarom ondertekenden in 2018 partners uit bedrijfsleven, onderwijs, zorg en overheid de [Wet op behoud van creativiteit](#), een manifest met zeven toekomstgerichte artikelen. De wet is sinds 2019 in uitvoering. In 2019 zijn er nieuwe ondertekenaars, wet-houders genoemd, bijgekomen. En onder de noemer Wet in uitvoering hebben zij diverse activiteiten georganiseerd die helpen om de wet in de praktijk te brengen (zie [website Wet op behoud van creativiteit](#)). Tenslotte is van 21 t/m 23 oktober 2019, tijdens de Dutch Design Week in Eindhoven, het internationale Creativity World Forum georganiseerd. Ook daar hebben we laten zien wat de kracht is van de inzet van creativiteit bij het oplossen van maatschappelijke opgaven.

Inzetten op kennis, dialoog en netwerken

In de Cultuuragenda van Brabant hebben wij geconstateerd dat de provincie als partner in een groter geheel opereert en dat afstemming en samenwerking noodzakelijk is. Met de juiste kennis, goede relaties en goede communicatie kunnen we eraan bijdragen dat onze doelen worden gerealiseerd. Een goed voorbeeld daarvan is het in 2018 vastgestelde regioprofiel cultuur Brabantstad. In 2019 is verder gewerkt aan de uitvoering van het profiel in vier programmalijnen: cultuureducatie, talentontwikkeling, publiekswerking en internationalisering. Ook het Rijk ondersteunt deze manier van samenwerken en heeft in 2019 aangegeven een bijdrage te leveren aan het voorstel voor proeftuin Internationalisering. De uitvoering hiervan loopt door tot en met 2020. We zijn daarnaast ook gestart met de twee instrumentele lijnen uit het regioprofiel: harmonisatie van subsidieregeling en het onderzoek de [Waarde van Cultuur](#). Doel is dit onderzoek in 2020 te herhalen en dit weer in gezamenlijkheid te doen met onze partners. Daarnaast kijken we naar mogelijke en/of noodzakelijke verbreding. Op die manier creëren we een blauwdruk, die ook na 2020 een stevige basis vormt voor de toekomst en een voorbeeld kan zijn voor andere regio's. Dit alles doen we niet alleen met de B5 partners, maar we hebben afgelopen jaar daarbij ook nadrukkelijk de afstemming met de andere Brabantse gemeenten gezocht.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
<u>Uitvoeringsprogramma Cultuur 2016 – 2020 'Werk in uitvoering'</u>		
Alle Brabanders de mogelijkheid bieden om als toeschouwer of deelnemer te genieten van cultuur		
	Cult. instellingen die regionaal van belang zijn meerj. Ondersteund. Streefwaarde 53	Gerealiseerd
	Aantal talenten ondersteund via Talenthub. Streefwaarde bij bestuursrapportage bijgesteld van 25 naar 60	Gerealiseerd
	% laaggeletterd in Brabantse Beroepsbevolking. Streefwaarde , 10,3%	Gerealiseerd
	Bijdragen aan symfonische muziekvoorziening in Brabant: Orkest. Streefwaarde: besluit over inzet 2020	Gerealiseerd
	Uitvoering plan investering symfonische muziekvoorziening. Streefwaarde plan uitgevoerd.	Gerealiseerd
	Organisatie international Creativity World Forum in Noord-Brabant	Gerealiseerd

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	24.430	26.872	26.602	270
Baten	48	88	82	-6
Saldo lasten en baten	-24.382	-26.784	-26.520	264

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

De afwijkingen in de lasten t.o.v. de begroting zijn gering.

Toelichting baten

De afwijkingen in de baten t.o.v. de begroting zijn gering.

06.02 Erfgoed

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Duurzaam behoud van erfgoed door herbestemming, (gebieds)ontwikkeling of restauratie, de bescherming van collecties, de beleving van ons cultureel erfgoed en de verhalen van Brabant.

De vier verhaallijnen: bevochten, religieus, bestuurlijk en innovatief Brabant

- Binnen Bevochten Brabant herdenken we 75 jaar bevrijding. Hoogtepunten zijn o.a. de 75 maquettes van 75 persoonlijke verhalen over de oorlog en de opening van het dilemmadoolhof. In 2019 is een meerjarenvisie voor de [Zuiderwaterlinie](#) opgesteld. Besluitvorming daarover vindt plaats in 2020. In januari is het nominatiedossier Nieuwe Hollandse Waterlinie aangeboden aan Unesco.
- Religieus Brabant: het kloosternetwerk ontwikkelt zich verder en verknoopt allerlei alternatieven. Er wordt met partners gewerkt aan kloosterwaarden, het kloosterpad, kloosterproducten en aan het jubileumjaar 2021. Wegens succes werd in het museum Jan Cunen in Oss de tentoonstelling Bagger! met archeologische vondsten van de Romeinse tempels met twee maanden verlengd.
- De tweede editie van de [serie Goud van Brabant](#) is in samenwerking met Omroep Brabant en Stichting Nieuwe Helden uitgezonden en heeft op de sociale media veel aandacht gekregen.

Beweging stimuleren

Naast bovengenoemde netwerken en activiteiten heeft het ErfgoedLab Brabant zich verder ontwikkeld als platform voor herbestemmingsvraagstukken. Daaraan gekoppeld is een voucherregeling in werking getreden. Onderzoek naar de eerste ervaringen met het ErfgoedLab heeft plaatsgevonden. De Go/NoGo-beslissing over het voortbestaan van het ErfgoedLab die eind 2019 voorzien was, zal in het eerste kwartaal van 2020 plaatsvinden. Gruts, het jongerenprogramma, is met 65 stagiaires en starters bezig geweest met stages en opdrachten voor locaties als Dongecentrale, Fort Sabina Botenloods, Klooster Velp, etc.

Erfgoedfabriek

In 2019 is de planontwikkeling voor de doorontwikkeling van de kloosters in Megen en Veghel versneld. Er is besloten om de toekomstplannen van de Abdij van Berne (Heeswijk-Dinther), St Agatha (Agatha) en de stelling van 's-Hertogenbosch/Heusden te ondersteunen (zie ook statenmededelingen [Abdij van Berne](#) en [Sint Agatha](#)). Er is in 2019 een start gemaakt met herbestemming en restauratie van St. Louis in Oudenbosch en het hoofdgebouw van landgoed Bieduinen. Mijlpalen zijn de opening van de eventlocatie in kloostercomplex Mariënhage in Eindhoven, de oplevering van het herontwikkelde Brouwhuis in Breda, de opening van het gerestaureerde kantoorgebouw van de 100-jarige Dongecentrale en het verkrijgen van de internationale architectuurprijs voor de LocHal in Tilburg.

Erfgoed en Ruimte

In 2019 is gewerkt aan een toekomstbestendig gebiedsgerichte erfgoedzorg. In IPO verband is met het Rijk, Gemeenten en erfgoedorganisaties de [Erfgoeddeal](#) tot stand gekomen. Doel is erfgoed in te brengen bij de grote ruimtelijke opgaven van dit moment: energietransitie, klimaatadaptatie en stedelijke groei en krimp. Het project Watermolenlandschappen en klimaatadaptatie is aangemeld als integraal project binnen de erfgoeddeal. De pilot Wateroverlast Historische Landgoederen is afgerond en in 2020 wordt verkend of het een vervolg kan krijgen als Erfgoeddealproject. Het onderzoek naar ruilverkavelingslandschap is afgerond en de uitkomsten worden ingebracht in de Landschapstriënnale 2020. In samenwerking met TU/e wordt onderzocht wat de betekenis van de kerken was voor de ruimtelijke ontwikkeling van Brabant.

Basis op orde

Erfgoed Brabant beheert en ontwikkelt [Brabantserfgoed.nl](#), met daaraan gekoppeld de [BrabantCloud](#) (database). Dit fungeert als basis voor het uitdragen van onze verhalen, collecties en locaties

Het Noordbrabants Museum heeft in 2019 ruim 240.000 bezoekers ontvangen, wat vooral toegeschreven kan worden aan de tentoonstellingen van Jan Sluijters en Vincent van Gogh. Voor kleine en middelgrote musea is als pilot een museumregeling opengesteld, die heeft geresulteerd in de verlening van 19 subsidies aan 17 musea ([zie statenmededeling](#)).

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
<u>Beleidskader erfgoed 2016-2020 "De (Verbeeldings)kracht van erfgoed"</u>		
	De totstandkoming van uitgeschreven verhalen die leiden tot inspiratie/verbeelding en focus binnen de vier verhalen van Brabant (Streefwaarde; 4 verhaallijnen)	Gerealiseerd
	Het faciliteren van Erfgoedcomplexen zodat beeldbepalende erfgoedcomplexen, waarvoor de markt geen oplossing heeft, kunnen worden herontwikkeld en voorzien van een nieuwe functie cq gebruik. Geen streefwaarde vastgesteld..	Gerealiseerd
	Initiatieven in beweging gebracht/tot haalbare initiatieven geleid voor programma erfgoedcomplexen. Geen streefwaarde vastgesteld.	Gerealiseerd
	Aantal collectiestukken aangesloten op de Brabant Cloud Streefwaarde > 1.000.000	Gerealiseerd
	Aantal jongeren in musea Streefwaarde 50.000	Gerealiseerd
	Percentage rijksmonumenten (excl. de monumentcategorie met oorspronkelijke functie woonhuis) weergegeven naar de staat van het casco, categorie "matig" en "slecht". (BRON: databank Monumentenmonitor Streefwaarde: n.v.t.)	496 objecten zijn als matig beoordeeld (11,37%) 318 objecten zijn als slecht beoordeeld (7,29%) Totaal 18,66% Daarmee zijn percentages gelijk gebleven ten opzichte van 2018.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	19.762	29.935	29.832	103
Baten	679	799	833	34
Saldo lasten en baten	-19.083	-29.137	-28.999	137

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

De afwijkingen in de lasten t.o.v. de begroting zijn gering.

Toelichting baten

De afwijkingen in de baten t.o.v. de begroting zijn gering.

06.03 Sociale veerkracht

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het versterken de sociale veerkracht in Brabant

Verbinden met maatschappelijke initiatieven

In 2019 is het aantal maatschappelijke initiatieven dat bijdraagt aan versterken sociale veerkracht verder doorgroeid. In het eerste kwartaal van 2019 waren 200 initiatieven aangesloten bij [Sterk Brabant](#) en in het laatste kwartaal van 2019 zijn dat er 251, zie ook de [initiatievenkaart](#). Het bereik is het afgelopen jaar toegenomen en Sterk Brabant is gegroeid in de rol van community en matchpoint voor burgerinitiatieven en sociaal ondernemers.

In 2019 zijn twee proeftuinen opgestart voor de ontwikkeling van nieuw ondersteuningsaanbod: proeftuin Sociaal Inkopen en proeftuin Sterke Communities. Binnen de proeftuin sociaal inkopen is verkend hoe we meer kunnen inkopen bij sociaal ondernemers. Dit heeft o.a. geleid tot een [animatie sociaal inkopen](#) en digitale handreiking [inkopen met impact de rem eraf](#).

In de proeftuin Sterke Communities zijn we opzoek gegaan naar kennis en praktische mogelijkheden om sterke communities te bouwen met als doel maatschappelijke initiatieven helpen om strategischer te kijken naar- en te handelen in het bouwen van een community. In 2019 zijn we met 3 bestaande communities aan de slag gegaan: Herenboeren Boxtel, Samen leren in de wijk en de Natuurvrijwilligers. Dit heeft tot een aantal concrete verbeterpunten geleid, waarmee we in 2020 verder zullen gaan.

Ontwikkelen van resultatenfonds / Brabant Outcomes Fund

In 2019 is het [Brabant Outcomes Fund](#) officieel van start gegaan. Met vier sociaal ondernemers hebben we resultaatafspraken gemaakt en vastgelegd in resultaatcontracten. Een belangrijke mijlpaal, want het is voor het eerst in Nederland dat een provincie resultaatfinanciering toepast om sociaal ondernemers de mogelijkheid te geven hun impact regionaal op te schalen. De belangstelling voor het Brabant Outcomes Fund is groot. Op 18 november 2019 hebben we een symposium georganiseerd om de belangrijkste lessen breed te delen, aan de hand van een [corporate video](#) en [online magazine](#).

Crossovers

In 2019 samengewerkt met onder andere de programma's Arbeidsmarkt, Wonen, Natuur, Digitalisering, Leegstand en Energie. Zo is bijvoorbeeld in 2019 de pilot Energie voor iedereen van start gegaan. Een samenwerking tussen het provinciale [programma Versterken Sociale Veerkracht](#), het provinciale [programma Energie](#), Enpuls B.V en de gemeenten Bernheze, Breda, Tilburg en 's-Hertogenbosch. Een samenwerkingsverband waar via Communities of Practice actief wordt geleerd over de vraag hoe huishoudens met geen of beperkte investeringsmogelijkheden meegenomen kunnen worden in de energietransitie.

Integrale aanpak Blijfklimaat

Met de komst van het nieuwe bestuursakkoord en het aflopen van het programma sociale veerkracht zijn we in 2019 gestart met de voorbereiding en uitwerking van de bestuursopdracht Blijfklimaat.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Versterken van sociale veerkracht (PS 69/16) door:		
- Leren in en versterken van initiatieven		

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
- Realiseren Brabantbreed lerend netwerk		
- Kennisontwikkeling		
	Aansluiting bij concrete initiatieven. Streefwaarde 175-200 initiatieven	Gerealiseerd
	Inzet en doorontwikkeling ondersteuningsstructuur Stèrk Brabant. Streefwaarde uitgevoerd	Gerealiseerd
	Ontwikkelen van resultatenfonds Streefwaarde ontwikkeld resultatenfonds	Gerealiseerd

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Lasten	5.717	5.717	5.724	-7
Baten	84	84	22	-63
Saldo lasten en baten	-5.633	-5.633	-5.703	-70

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Toelichting lasten

De afwijkingen in de lasten t.o.v. de begroting zijn gering.

Toelichting baten

De afwijkingen in de baten t.o.v. de begroting zijn gering.

06.04 Sport

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Via Sport bijdragen aan de provinciale opgaven, met name aan een sociaal veerkrachtige samenleving en een sterke Brabantse economie.

Sport

Brabant sociaal en economisch sterker maken door sport. Dit streven we na met de Sportagenda 2016 – 2019. De uitvoering van deze Sportagenda is verlengd en loopt door tot het nieuwe beleid medio 2020 wordt vastgesteld. In maart 2019 is het sportbeleid geëvalueerd. ([zie statenmededeling 11 maart 2019](#)). Eind 2019 zijn zeven van de tien vastgestelde doelen (KPI's) behaald. Zo is het streefcijfer van additionele bestedingen voor stad/regio door evenementen voor Brabant (streefwaarde € 15 - 20 miljoen) met € 28,9 miljoen ruimschoots overtroffen en zijn 45.000 mensen met een beperking in beweging gebracht. Daarentegen gaven 81,1% van de bezoekers van de evenementen aan een gevoel van verbondenheid en saamhorigheid te voelen (streefwaarde > 90%) en voelde 25,6% van de bezoekers door het evenement een prikkel om meer te bewegen (streefwaarde > 33%). Voor het niet halen van deze KPI's zijn geen duidelijk aanwijsbare oorzaken te noemen.

Evenementen

- Met de sponsoring van BrabantSport zijn in totaal twaalf evenementen ondersteund waarmee we 476.452 bezoekers naar Brabant trokken.
- Hoogtepunt was het WK (Para) Archery dat € 4,6 miljoen aan additionele bestedingen opleverde. Naast deze economische impact brachten we tijdens dit evenement 10.000 kinderen en 1.600 mensen met een beperking in aanraking met de handboogsport.
- De voorbereidingen voor de Vuelta 2020 zijn gestart ([zie voortgangsrapportage](#)) en hiertoe is in 2019 samen met partners de Stichting La Vuelta Holanda opgericht ([zie statenmededeling 25 september 2019](#)). Voor het activatieprogramma in aanloop naar de Vuelta zijn 177 aanvragen voor side events binnengekomen, waarvan er 102 zijn toegekend.

Uniek Sporten

45.000 Mensen met een beperking of chronische aandoening zijn in beweging gebracht door bemiddeling van een regionaal loket uniek sporten of door middel van para-evenementen en side events bij grotere evenementen. De communicatiecampagne Uniek Sporten Brabant heeft hieraan bijgedragen.

Talentontwikkeling

- Middels 17 regionale en 7 nationale talentenprogramma's zijn 170 topsporters en ca. 250 regionale sporttalenten ondersteund richting de Europese en wereldtop.
- Om goed voorbereid te zijn op een maatschappelijke carrière na hun topsport carrière is het voor topsporters belangrijk om sport al vroeg te combineren met onderwijs (CTO: Centrum voor Topsport en Onderwijs). Daarom heeft CTO Zuid samen met onderwijsinstellingen en sportbonden het platform i2 opgezet. Binnen dit platform is een uniek programma gelanceerd rondom [gepersonaliseerd leren](#). Hierdoor is er betere afstemming tussen het topsport- en het onderwijsprogramma. Dit moet leiden tot minder uitval op onderwijs en betere keuzes voor een opleiding die past bij de sporter.
- In samenwerking met zes sportbonden heeft CTO Zuid een eerste editie georganiseerd van [Salto Toppers](#) om meer kinderen kennis te laten maken met gymnastische en acrobatische sport.

Innovatie

De in voorgaande jaren opgestarte innovatieprojecten lopen meerjarig en zijn in 2019 gecontinueerd. Projecten als [Vitality Living Lab](#) en Nano4Sports leveren goede [resultaten](#) op.

Samen met publieke en private partners

Een deel van het sportbeleid is ondergebracht bij [BrabantSport](#). In 2019 is het aantal bedrijven dat zich committeert aan BrabantSport verder gegroeid van [33 naar 59](#). Zo konden we met dezelfde provinciale bijdrage meer resultaten behalen. De resultaten van BrabantSport over 2019 zijn weergegeven in het BrabantSport Magazine editie [mei](#) en [december](#) en het [Scorebord 2019](#). Daarnaast is er commitment van de B5-steden. BrabantSport heeft namens Brabantstad het thema urban sports & culture gecoördineerd. Zo zijn onder andere de [Univé Urban Tour](#), de [Dutch Open Park Series](#) en ondersteuning aan het [Urban Sports Performance Centre](#) gerealiseerd.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
	"Brabant Beweegt", Sportagenda 2016-2019	-

Aangepast sporten: de bekendheid van de Brabantse regionale steunpunten voor aangepast sporten is vergroot en via de steunpunten (en hun netwerk) zijn meer mensen met een beperking aan een passende beweegactiviteit geholpen.

Aantal mensen met een beperking dat duurzaam aan het bewegen/sporten is geholpen. Streefwaarde 40.000/50.000	Gerealiseerd
Aantal ondersteunde sportevenementen. streefwaarde 10	Gerealiseerd
Additionele bestedingen voor stad/regio en voor Brabant; Streefwaarde € 15 a €20 mln	Gerealiseerd
Een gevoel van verbondenheid en saamhorigheid; Streefwaarde > 90%	Deels gerealiseerd. Gemiddeld gaf 81,1% van de bezoekers aan een gevoel van saamhorigheid en verbondenheid tijdens het evenement te ervaren.
Een sterker innovatief imago van Brabant; Streefwaarde > 80%	Gerealiseerd
Een prikkel om meer te bewegen. Streefwaarde > 33%	Deels gerealiseerd. Gemiddeld gaf 25,6% van de bezoekers aan een prikkel om meer te bewegen te ervaren door het evenement.
Ondersteuning van sportevenementen voor mensen met een beperking. Streefwaarde 1 evenement	Gerealiseerd

Talentontwikkeling. Brabant wordt door sporttalenten gezien als een aantrekkelijke regio om jezelf te ontwikkelen; zowel op sportief vlak als in op het gebied van scholing en maatschappelijke carrière.

Sporttalenten geven Brabant gemiddeld een 8 (= streefwaarde) als antwoord op de vraag hoe aantrekkelijk deze provincie is om je als sporter te ontwikkelen.	Deels gerealiseerd. In december 2018 was het gemiddelde 7,1. Op basis van dit onderzoek zijn verschillende verbeteracties doorgevoerd. Sindsdien is echter nog geen nieuwe evaluatie gehouden.
Brabants aandeel (%) in landelijk totaal topsporters/top-sporttalenten. Streefwaarde >=16%	Gerealiseerd

Het cluster Sport & Technologie is betrokken in Europese projecten die ten doel hebben via innovatieve toepassingen mensen meer te laten bewegen en bedrijven nieuwe marktkansen te bieden.

Aantal clusterbrede (Europese) innovatieprojecten Streefwaarde 5	Gerealiseerd
---	--------------

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Vershil a-b
Lasten	3.899	4.974	4.941	33
Baten	0	0	0	0
Saldo lasten en baten	-3.899	-4.974	-4.941	33

Financiële toelichting op de verschillen t.o.v. de begrotingToelichting lasten

De afwijkingen in de lasten t.o.v. de begroting zijn gering.

Toelichting baten

De afwijkingen in de baten t.o.v. de begroting zijn gering.

Algemeen financieel beleid

Inleiding

De lasten en baten van de provincie worden toegedeeld aan zes programma's. Naast de lasten en baten van de beleidsprogramma's kent de provincie nog algemene dekkingsmiddelen en de centrale stelposten.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Elk programma heeft naast de lasten van dat programma ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi van lasten en baten op de programma's, staan de algemene dekkingsmiddelen.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit:

- de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting;
- de uitkering uit het provinciefonds;
- de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille;
- dividendopbrengsten en
- overige algemene inkomsten.

De algemene inkomsten belopen in 2019 € 704,1 mln en dragen bij aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit het programma worden de onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandse Waterschapsbank NV

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Algemene dekkingsmiddelen

Specificatie algemene dekkingsmiddelen	bedragen x € 1.000			
	Begroting oorspr.	a.Begroting na wijz.	b.Realisatie	Verschil a en b
Lasten				
Financieringsfunctie	10.499	6.096	6.335	-239
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	97	-97
	<u>10.499</u>	<u>6.096</u>	<u>6.432</u>	<u>-336</u>
Baten				
Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	257.000	257.000	259.370	2.370
Uitkering provinciefonds	236.249	238.151	237.676	-475
Decentralisatie-uitkeringen via provinciefonds	15.887	20.036	20.961	925
Dividenden/verkoopopbrengst	31.031	37.854	38.029	174
Financieringsfunctie	66.272	102.629	105.405	2.777
Overige algemene dekkingsmiddelen	10	20.808	42.682	21.874
	<u>606.448</u>	<u>676.478</u>	<u>704.123</u>	<u>27.645</u>
Saldo	595.949	670.382	697.691	27.309

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

Bij het bestuursakkoord 2015-2019 – Beweging in Brabant - is besloten dat de provincie gedurende de looptijd van het bestuursakkoord 2015 t/m 2019 vasthoudt aan een opcententarieff van 76,1. De opbrengsten worden structureel geraamd op € 257 mln. op basis van de capaciteit van het wagenpark. Het opcententarieff is niet geïndexeerd en is voor 2019 gelijktijdig met de begroting door PS vastgesteld.

De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt € 259,4 mln., een positief resultaat van ruim 0,9%. Deze afwijking heeft te maken met een stijging van de belastingcapaciteit in het tweede half jaar.

Eind 2019 stonden in Noord-Brabant ruim 1.417.000 (eind 2018 1.400.000) personenauto's geregistreerd en ruim 113.200 (eind 2018 111.700) motoren. Er is sprake geweest van een lichte autonome groei van het wagenpark.

Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering wordt in eerste instantie gebaseerd op de septembercirculaire 2018.

Daarbij wordt het accres niet volledig geraamd, zoals vastgesteld in de grondslagen voor begroting en jaarstukken. De aangehouden marge is bedoeld om negatieve bijstellingen van het accres in het betreffende begrotingsjaar op te vangen, zonder dat dit invloed heeft op de vrije begrotingsruimte. In 2019 is het accres door het Rijk tweemaal naar beneden bijgesteld, waarbij de marge onvoldoende bleek om dit op te vangen. De raming is bij bestuursrapportage 2019 bijgesteld en toegelicht.

De algemene uitkering uit het provinciefonds is geraamd op € 238,2 mln. Uit de decembercirculaire 2019 blijkt dat de uitkering 2019 uitkomt op € 237,7 (incl. afrekening 2018). Deze lichte negatieve afwijking is het gevolg van het actualiseren van de verdeelmaatstaven en het bijstellen van de uitkeringsfactor.

Decentralisatie-uitkering

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2019 zijn gebaseerd op de september circulaire 2019.

Naast de algemene uitkering omvat het provinciefonds diverse decentralisatie-uitkeringen die samenhangen met specifieke beleidsafspraken, veelal vastgelegd in convenanten met het Rijk. In totaal gaat het om een volume van € 21,0 mln. De hieraan gerelateerde uitgaven worden verantwoord op de functionele productgroepen in de beleidsprogramma's.

Het verschil tussen de bijgestelde begroting en de realisatie wordt verklaard door de volgende bijgestelde uitkeringen bij de decembercirculaire 2019.

- MKB Innovatiestimulering (tranche 2018 en 2019) € 575.000
- Versnelling flexwonen: € 250.000
- Regionale financieringstafels: € 100.000

Dividenden

De dividend en winst-opbrengsten zijn als volgt te specificeren:

Dividend en winstuitkering	begr.oorspr.	begr.na wijz.	realisatie	verschil
	(a)	(b)	(b)	(b-a)
Dividend aandelen Ned Waterschapsbank	27	27	25	-2
Dividend aandelen NV BNG	46	46	114	68
Winstuitkering Havenschap Moerdijk	150	150	150	0
Dividend Eindhoven Airport NV	0	0	113	113
Dividend op aand.in de NV Delta nutsbed.	7	7	0	-7
Dividend netwerkbedrijf Enexis	30.800	37.624	37.624	0
Dividend Oikocredit	0	0	2	2
	31.031	37.854	38.029	174

Financieringsfunctie

De lasten van de financieringsfunctie bestaan in hoofdzaak uit de afschrijvingskosten van de betaalde agio op obligaties van de immunisatieportefeuille en de investeringsagenda-portefeuille. De baten betreffen de renteopbrengsten van de obligaties uit beide portefeuilles, de rentevergoeding op verstrekte geldleningen en de renteopbrengsten uit verplicht schatkistbankieren.

De gerealiseerde baten op de financieringsfunctie ad € 105,4 mln bestaan voor het grootste deel uit renteopbrengsten en voor € 22,8 mln uit boekwinst op de verkoop van obligaties.

Overige algemene dekkingsmiddelen: vrijval van voorzieningen

- Voorziening nazorgfonds ad € 1,2 mln
- Voorziening leningen aan overige verbonden partijen ad € 6,4 mln
- Voorziening leningen aan Biobased en Breedbandfonds ad € 2,5 mln
- Voorziening ontwikkelbedrijf ad € 0,2 mln
- Voorziening tuinbouwontwikkelingsmaatschappij € 0,7 mln.

Overige algemene dekkingsmiddelen:

Voordelige ontwikkelingsverschillen op subsidies

De voordelige ontwikkelingsverschillen ad € 31,7 mln hebben betrekking op subsidies die in voorgaande jaren zijn verstrekt. Bij de slotwijziging was voor deze ontwikkelingsverschillen al rekening gehouden met een bedrag van € 20,8 mln. De ontwikkelingsverschillen die na de slotwijziging zijn gerealiseerd bedragen in totaal € 11,1 mln. Dit betreffen voornamelijk de ontwikkelingen van de volgende subsidies:

- Subsidies i.h.k.v. regionale maatregelen verkeer en vervoer (RUP) ca. € 1 mln.
- Diverse subsidies i.h.k.v. de 2e bestuursovereenkomst Water met diverse waterschappen ca € 5,9 mln.
- Subsidie i.h.k.v. de regeling ruimtelijke kwaliteit Brainport Oost ca. € 2,6 mln.

Stelposten

Overhead en stelposten

bedragen x € 1.000

	Begroting oorspr.	a.Begroting na wijz.	b.Realisatie	Vershil a en b
<u>Lasten</u>				
Onvoorzien	1.308	1.308	0	1.308
- in te zetten begrotingsruimte	49.572	100	0	100
- overhead	57.628	68.287	63.322	4.966
- voorz. dubieuze debiteuren		0	115	-115
	108.508	69.696	63.436	6.259
<u>Baten</u>				
- bijdrage in overheadkosten	0	0	215	215
	0	0	215	215
Saldo	-108.508	-69.696	-63.222	6.474

Onvoorzien

In de begroting wordt jaarlijks een stelpost voor onvoorziene lasten van € 1.308.402 opgenomen. Gedurende het begrotingsjaar 2019 is hierop geen beroep gedaan.

Begrotingsruimte

Deze stelpost betreft de afgezonderde middelen voor uitvoering van het bestuursakkoord/perspectiefnota voor zover die nog een concrete uitwerking vereisen voor opname in de begrotingsprogramma's. In de oorspronkelijke begroting 2019 was een vrije begrotingsruimte tot een bedrag van € 49,6 mln opgenomen. Bij de bestuursrapportage 2019 (PS 42/19) is dit bedrag voor 2019 afgeraamd en toegevoegd aan de vrije begrotingsruimte voor de jaarschijven 2020 t/m 2023.

Stelpost compensatie loon- en prijsstijging

Het college heeft aan het begin van de vorige bestuursperiode besloten de begroting niet te indexeren. Tevens is een stelpost gecreëerd als dekking van mogelijke bezwaarschiften van gesubsidieerde instellingen en overige afwijkingsbesluiten van het college. Bij burap 2017 is de stelpost voor de jaren 2017 t/m 2019 volledig afgeraamd omdat er voor gesubsidieerde instellingen geen mogelijkheden meer openstaan om bezwaar in te dienen en daarmee een beroep te doen op die stelpost.

Overhead

Organisatiekosten (bedrijfsvoering) en overhead

De kosten van de bedrijfsvoering worden gesplitst in 1) directe personeelskosten op programma-activiteiten en 2) overhead.

- 1 Van de bedrijfsvoeringskosten is in totaal € 66,4 mln aan organisatiekosten aan de zes programma's toegerekend. Zie de financiële tabel bij elk programma. Geraamd was € 60,9 mln. Het verschil ad € 5,0 mln betreft een grotere directe capaciteitsinzet van personeel op de verschillende programma's.
- 2 De overheadkosten ad € 63,3 mln zijn gedefinieerd als alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. T.o.v. de raming komen de overheadkosten € 5,0 mln lager uit dan geraamd.

Dubieuze debiteuren

Om de voorziening dubieuze debiteuren op peil te brengen is in 2019 € 114.668 toegevoegd.

Paragraaf 1 Bedrijfsvoering

We werken aan een opgavegestuurde netwerkorganisatie die denkt en handelt vanuit de opgaven van Brabant, op basis van duidelijke rollen en toegevoegde waarde van de provincie als bestuurslaag tussen rijk en gemeenten, midden in de samenleving. Wij halen het beste uit onszelf én onze partners voor de toekomst van Brabant.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

In 2019 hebben we de stap naar de nieuwe programma-indeling voltooid van 52 naar 22, logische programma's waarmee we beter kunnen inspelen op maatschappelijke vraagstukken in Brabant, in afstemming met onze omgeving. Met die nieuwe programma's en een collectief van programmamanagers hebben we een belangrijke stap gezet naar die opgavegestuurde netwerkorganisatie. Daarnaast heeft deze nieuwe programma-opzet ons in staat gesteld om flexibel mee te bewegen met de ambities van het nieuwe bestuur van Provinciale Staten en in te zetten op een efficiënte uitvoering van de doelen uit het bestuursakkoord.

Programma 'Beweging in de organisatie'

Om de doelstelling in de organisatieontwikkeling te realiseren is in de vorige bestuursperiode het meerjarig traject 'Beweging in de organisatie' van start gegaan. Inmiddels zijn de werkzaamheden van dit programma geland in de reguliere (bedrijfsvoerings)programma's. Daarbij hebben we geïnvesteerd in een betere samenhang tussen de programma's met aandacht voor onderlinge afhankelijkheden en kansen op versterking door het programmeren en agenderen van doelen en ambities vanuit een gemeenschappelijke taal en overzichtelijke systematiek. Hierbij staat het realiseren van de opgaven voor Brabant centraal.

Opgavegestuurd werken in het netwerk

Ook in 2019 is ingezet op het 'normaal maken' van het vernieuwend samenwerken, projectmatig en resultaatgericht werken. Het thema 'samenwerken' is een doorlopende ontwikkeling en heeft specifiek aandacht gekregen binnen het Festival van de toekomst en de activiteiten vanuit de Brabantacademie. Ook het management bleef aandacht schenken aan samenwerking en kennisdeling. In 2019 is gestart met de ontwikkeling van Sociaal Intranet, een gezamenlijk platform waardoor kennisdeling veel eenvoudiger wordt. Dit zal in 2020 geïmplementeerd worden.

Professionals met ruimte

De resultaten van het medewerkers-tevredenheidsonderzoek (MTO 2018) hebben laten zien dat de organisatie een goede werkgever is die boven het gemiddelde van onze branche scoort. Met name de 'ontwikkelkansen' en 'trots zijn op de organisatie' scoorden hoog. Ook in 2019 waren er voldoende loopbaanmogelijkheden en mobiliteit binnen de organisatie, waarbij er wederom voldoende verfrissing door nieuwe instroom was.

De verbeterpunten uit het MTO lagen op het gebied van samenwerken, meer kennisdeling en werkdruk verlagen. In 2019 is door management en directie extra aandacht gegeven aan de verbeterthema's. Ten behoeve van vitaliteit en duurzame inzetbaarheid is in 2019 planmatig gewerkt aan de verbeterpunten en zijn o.a. een gezondheidscheck uitgevoerd en zijn gerichte trainingen uitgevoerd. De participatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt blijft ruim op orde ten opzichte van de streefwaarde.

In 2019 is opnieuw geïnvesteerd in Strategische personeelsplanning (SPP). Op basis van de behoefte op lange termijn en de nieuwe programma's is bij de opdrachtformulering voor 2020 ook de personeelsbehoefte voor meerdere jaren in kaart gebracht. De lange termijn behoefte zal ieder jaar worden herijkt bij de opdrachtformulering. Verdere inrichting van SPP in systemen heeft bewust nog niet plaatsgevonden. De verdere verankering en versteviging van SPP wordt in 2020 opnieuw geagendeerd.

Netwerkrelaties binnen Brabant zijn verder verstevigd, door samenwerkingsrelaties uit te bouwen (in platforms) en transparantie t.a.v. gezamenlijke opdrachten binnen de provincies.

Er is onderzoek verricht naar meer eenduidige en heldere afspraken ten aanzien van uitwisseling.

In 2019 is de implementatie van de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) succesvol en innovatief voorbereid. Alle medewerkers zijn tijdig geïnformeerd en betrokken, waardoor de overgang soepel is verlopen en medewerkers bewuster zijn van de effecten van de wet. Onze innovatieve aanpak is als voorbeeld genoemd bij VNG en IPO.

Een organisatie die optimaal ondersteunt

In 2019 hebben we veel voorbereidend werk verricht rond de bemensing, inrichting en processen en in de ondersteuning van de keuzes om tot een nieuwe set van programma's te komen. Daarmee hebben we de basis gelegd om in 2020 voortvarend aan de slag te gaan met onze opgaven en ambities.

Het op vernieuwende wijze samenwerken met buiten vraagt een andere ondersteuning vanuit de organisatie en daarmee om het continu investeren in processen en instrumenten (zoals software, hardware en regelgeving). In 2019 hebben we de migratie van administratiesysteem SAP afgerond. Daarmee hebben we de basis gelegd voor verdere verbetering. De aanbesteding van de sourcing ICT-basisinfrastructuur hebben we in 2019 afgerond en de samenwerking met de nieuwe partner is op 1 december van start gegaan.

De datavisie is als richtinggevend kader door de Chief Information Officer (CIO) uitgewerkt en is in het voorjaar van 2020 aan Provinciale Staten voorgelegd. In de datavisie worden de externe ontwikkelingen met onze interne doelstellingen verbonden en wordt voortgebouwd op de nota Digitalisering die in juni 2018 is vastgesteld. In 2019 hebben we in het kader van 'Fit for Future' (vanuit nota Digitalisering) de werkzaamheden gecontinueerd op het gebied van veiligheid en gegevensbescherming, E-dienstverlening, datamanagement en digitaal werken om de knelpunten van morgen te voorkomen.

Organisatiekostenbudget

Het organisatiekostenbudget (OKB) is het budget dat beschikbaar is om personele capaciteit te betalen en om de provinciale organisatie te laten functioneren. In 2019 hebben we onze taken binnen het beschikbare budget uitgevoerd en de efficiencytaakstelling uit het bestuursakkoord is gerealiseerd.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Beleidsnota	Prestaties met indicatoren	Is de prestatie in 2019 gerealiseerd?
Organisatie-ontwikkeling	Beweging in en verfrissing van de organisatie bewerkstelligen	
	- Instroom, doorstroom binnen de provinciale organisatie en uitstroom. Streefwaarde 20%	Gerealiseerd
	- Minimaal gelijkblijvende gemiddelde leeftijd. Streefwaarde gemiddelde leeftijd < 49,6	Gerealiseerd
	Flexibiliteit: De verhouding vast/flexibel personeel heeft een verhouding van 85/15. Streefwaarde 15% flexibele inzet.	Niet gerealiseerd. De flexibele inzet is met 14,1% beperkt lager dan de streefwaarde
	De organisatie heeft minimaal leer-, werk- en participatiebanen Streefwaarde 29 fte.	Gerealiseerd
	In 2019 gaan we verder met het lean (slim en efficiënt) organiseren van de bedrijfsvoering processen. (Oorspronkelijke streefwaarde 75% van de processen wordt geraakt door leanactiviteiten, bij bestuursrapportage bijgesteld naar 60%)	Gerealiseerd
	Tijdige afhandeling subsidies. Streefwaarde > 95%	Niet gerealiseerd (93%). We leggen de prioriteit bij de afhandeling van subsidieaanvragen, zodat onze subsidieaanvragers tijdig duidelijkheid hebben en hun projecten kunnen starten. Het percentage van afhandeling van nieuwe subsidieaanvragen voldoet wel aan deze doelstelling (95,4%), echter het percentage afhandeling van de overige subsidiestukken blijft daaronder (90,5%).
	Tijdige afhandeling facturen. Oorspronkelijke streefwaarde > 95% is bij bestuursrapportage bijgesteld naar 93%.	Gerealiseerd

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

90 Bedrijfsvoering

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2019 oorspronkelijk	Begroting 2019 na wijziging	Jaarrek. 2019 realisatie	Vershil <i>begr-realitie</i>
Capaciteitsbudget	93.348	104.838	107.488	-2.651
Budget 'overige personeelskosten'	4.314	4.629	4.480	148
Budget 'overige bedrijfsvoeringskosten'	19.597	20.508	18.149	2.359
Vitale organisatie	500	500	474	26
Saldo van baten en lasten	117.760	130.475	130.592	-117

Toelichting afwijkingen

Capaciteitsbudget

Per saldo is er een overschrijding van het capaciteitsbudget van € 1,2 miljoen die wordt gedekt door de onderschrijding bij de overige bedrijfsvoeringskosten.

De lasten voor salaris en inhuur zijn € 2,6 miljoen hoger dan het capaciteitsbudget voor de uitvoering van de provinciale taken. Daarnaast hebben we van onze partners € 1,4 miljoen aan inkomsten ontvangen voor de door onze programma's aanvullend uitgevoerde werkzaamheden voor derden. Deze inkomsten worden gepresenteerd onder de toerekening apparaatskosten van de betreffende (begroting)programma's en komen dus niet tot uitdrukking in het organisatiekostenbudget. Deze aanvullende inkomsten dekken de overschrijding op het organisatiekostenbudget.

Overige personeelskosten

Voor de overige personeelskosten is sprake van een beperkte onderschrijding.

Overige bedrijfsvoeringskosten

In verband met de taakstelling op het organisatiekostenbudget hebben we scherp gestuurd op de bedrijfsvoeringskosten. Hierdoor zijn er diverse kleinere onderschrijdingen, onder andere bij de budgetten voor communicatie en juridische zaken. Daarnaast is er een onderschrijding van circa € 0,5 miljoen doordat de afschrijvingen op het provinciehuis en ICT lager zijn dan geraamd.

Toelichting investeringen

bedragen x € 1.000

Investeringen	begr.2019	Realisatie 2019	Verschil
Provinciehuis	378	143	236
ICT en Automatisering	2.550	2.291	259
	2.928	2.434	494

Provinciehuis

De projecten in verband met de afronding van Huis van Brabant worden indien mogelijk gecombineerd met de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden. De werkzaamheden lopen daardoor door naar 2020.

ICT en automatisering

De vervanging van de ICT-werkplekken heeft in de laatste maanden van 2019 en eerste maanden van 2020 plaats gevonden. Een deel van de in 2019 geplande investeringen zal in 2020 worden gerealiseerd.

Paragraaf 2 Provinciale heffingen

Eén van de inkomstenbronnen van de provincie betreft de provinciale heffingen. Deze bestaan uit:

- de heffing opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- de Grondwaterheffing;
- de Nazorgheffing in het kader van de Leemtewet;
- diverse leges.

De provincie kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst uit de opcenten motorrijtuigenbelasting vormt de belangrijkste bron van inkomsten voor de provincie. Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opbrengst wordt tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. Dit betekent dat aan de besteding geen voorwaarden zijn verbonden.

De raming en de realisatie van de opcenten wordt bepaald door de uitkomst van het aantal personenauto's en motoren maal het tarief. Het tarief is een percentage waarmee de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting – die van rijkswege wordt geheven op personenauto's en motoren – wordt vermeerderd. De meeropbrengst die dit oplevert is voor de provincie.

Naast het tarief hebben mutaties in het wagenpark effect op de totale opbrengst van de opcenten. De mutaties zijn te onderscheiden in volume-effect, gewichtseffect en effect van de milieubelasting van de auto.

Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De provincie bepaalt zelf in hoeverre zij de vrije capaciteit (verschil wettelijk maximum -/- provinciaal opcententarief) wil benutten. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar.

De MRB-raming is in de begroting 2019 vastgesteld op € 257 mln. De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt € 259,4 mln wat een voordelig resultaat inhoudt van 0,9%. Deze afwijking heeft te maken met een stijging van de belastingcapaciteit in het tweede half jaar.

Eind 2019 stonden in Noord-Brabant ca. 1.4017.000 (eind 2018 1.400.000) personenauto's geregistreerd en ca. 113.200 (eind 2018 111.700) motoren. Er is sprake geweest van een lichte autonome groei van het wagenpark.

Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

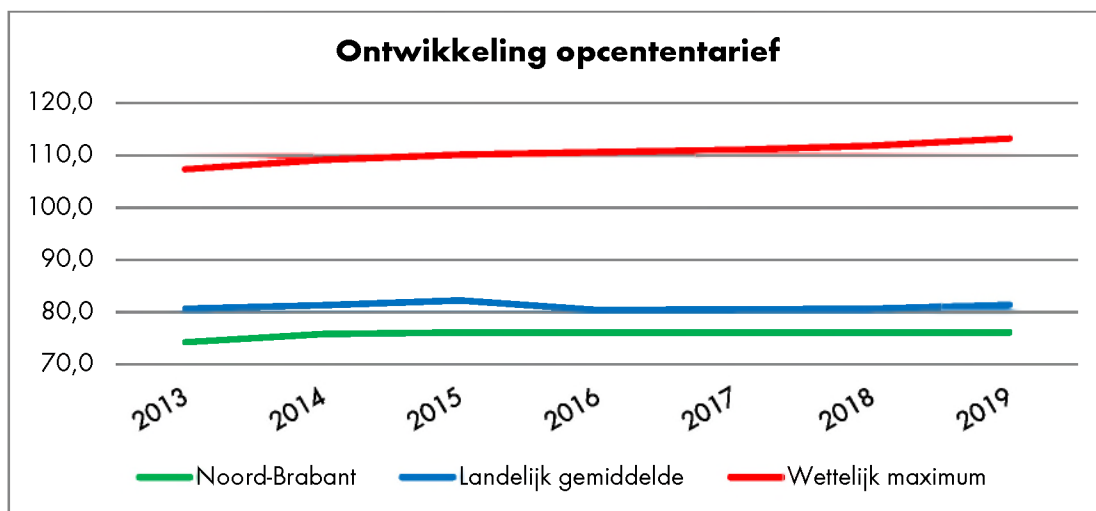
Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2019 wettelijk bepaald op 113,2 opcenten en wordt jaarlijks geïndexeerd.

In de heffingsverordening opcenten Motorrijtuigenbelasting is voor 2019 het tarief vastgesteld op 76,1 opcenten (PS 48/18).

In onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde opcententarieven van alle provincies.

		per 1 jan 2019	
		Vastgesteld tarief per per 1 jan 2019	Percentage onbenutte belasting capaciteit
1	Drenthe	92,0	18,7%
2	Groningen	90,4	20,1%
3	Zuid-Holland	90,4	20,1%
4	Gelderland	89,2	21,2%
5	Zeeland	89,1	21,3%
6	Overijssel	79,9	29,4%
7	Flevoland	79,8	29,5%
8	Limburg	77,9	31,2%
9	Noord-Brabant	76,1	32,8%
10	Utrecht	72,6	35,9%
11	Friesland	71,1	37,2%
12	Noord-Holland	67,9	40,0%
	Gemiddeld tarief	81,4	
	Maximaal tarief 2019	113,2	

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een 9e plaats. In 2019 is de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde gebleven.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de theoretische opbrengst op basis van het wettelijk vastgestelde maximumtarief en de opbrengst gebaseerd op het tarief van de provincie.

De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt rekening houdend met het maximale tarief van 115 opcenten voor het jaar 2020 ca € 132,6 miljoen.

Er is een relatie tussen de opcentenheffing (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. In het verdeelmodel van het fonds telt de belastingcapaciteit (tegen een algemeen rektarief) mee als een (negatieve) inkomstenmaatstaf. Anders gezegd: een relatief grotere belastingcapaciteit (zoals in Noord-Brabant) leidt tot een naar verhouding lagere provinciefondsuitkering.

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen, namelijk kosten van onderzoek, metingen en schadevergoedingen in verband met de onttrekking van grondwater. De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. Voor 2019 zijn de inkomsten grondwaterheffing geraamd op € 3,8 miljoen. De gerealiseerde inkomsten in 2019 bedragen € 4,2 mln.

De heffing vindt plaats op grond van de Grondwaterheffingsverordening die voor het laatst is gewijzigd op 9 december 2011 (PS 44/11). De baten uit de grondwaterheffing zijn in de begroting 2019 opgenomen bij productgroep 03.01 Water.

Nazorgheffing in het kader van de Nazorgregeling Wet milieubeheer

Op grond van de Wet milieubeheer is de provincie Noord-Brabant verantwoordelijk voor de nazorg van alle in haar rechtsgebied gelegen stortplaatsen (na sluiting daarvan als bedoeld in artikel 8.47 lid c van de Wet milieubeheer) waar ná de peildatum 1 september 1996 nog afval wordt gestort. Om de financiering van het eeuwigdurend milieuhygiënisch beheer van deze stortplaatsen te verzekeren is, conform in de wettelijke regeling is bepaald, door de provincie een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De exploitanten van de stortplaatsen moeten ten tijde van de exploitatie van hun stortplaats een nazorgplan opstellen en dit ter goedkeuring voorleggen aan de provincie. Op basis van de nazorgplannen wordt een doelvermogen bepaald. Om het doelvermogen op te bouwen wordt aan de stortplaatsbeheerders een heffing opgelegd die aan de provincie wordt betaald. De provincie stort deze middelen in het Nazorgfonds. Hiermee is in april 2000 een start gemaakt.

De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde verordening Nazorgheffing Noord-Brabant die voor het laatst is gewijzigd op 25 februari 2011 (Statenvoorstel 86/11).

Op grond van de Wet milieubeheer is de opbrengst van de nazorgheffing uitsluitend bestemd voor de uitvoering van de nazorg van de in de provincie Noord-Brabant gesloten stortplaatsen.

De provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden o.a. belegd in externe fondsen, conform het vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden tot het moment van formele sluiting verrekend met de te betalen heffingen, zodanig dat voldoende vermogen wordt opgebouwd om de uitvoering van de nazorg op de stortplaatsen eeuwigdurend te kunnen financieren. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting die door het Algemeen bestuur van het fonds wordt vastgesteld.

Periodiek wordt ten behoeve van het Nazorgfonds een Asset Liability Management (ALM) studie uitgevoerd.

Provinciale Staten zijn op 11 juni 2019 geïnformeerd over de uitvoering van de ALM studie Nazorgfonds voor de stortplaatsen in de Provincie Noord-Brabant.

Op dit moment zijn er in Noord-Brabant negen (baggerspecie)stortplaatsen waarop de wettelijke regeling van toepassing is:

1. De Kragge, Bergen op Zoom
2. Gulbergen, Nuenen
3. Spinder, Tilburg
4. Meerendonk, 's-Hertogenbosch
5. Zevenbergen
6. Haps
7. Vlagheide, Schijndel
8. Nyrstar, Budel
9. Baggerdepot Dintelsas

De baten uit de nazorgheffing zijn in de begroting opgenomen bij productgroep 03.02 Milieu. In 2014 is een definitieve afrekening gemaakt voor de stortplaatsen Nyrstar en Dintelsas, die inmiddels gesloten zijn en waarvoor de provincie de nazorg uitvoert.

De toekomstige bijdragen van de stortplaatsen van Deponie Zuid BV, te weten de locaties Haps, Tilburg en Bergen op Zoom zijn in 2014 contant gemaakt, aan de provincie overgemaakt en ten gunste gebracht van het Nazorgfonds. Per saldo gaat dit om een bijdrage van circa € 5,5 miljoen, waardoor de bijdragen vanaf 2015 op € 0 uitkomen. Voor de goede orde: het betreft hier geen definitieve afrekening voor deze drie stortplaatsen. Voor deze stortplaatsen wordt ieder jaar bekeken of de eerder betaalde bijdragen voldoende zijn. Afhankelijk van de situatie vindt er dan een bijstorting in of teruggave uit het Nazorgfonds plaats.

Voor wat betreft de stortplaatsen Gulbergen (Nuenen), Meerendonk ('s-Hertogenbosch), Vlagheide (Schijndel) en Zevenbergen zijn de nazorgheffingen gestort in het Nazorgfonds en zal bij sluiting, op basis van een geactualiseerd nazorgplan en heffing, een definitieve afrekening worden opgemaakt.

Voor deze stortplaatsen zijn afdoende kwalitatieve financiële zekerstellingen gesteld door de bevoegde publieke partijen: gemeenten cq gemeenschappelijke regelingen.

Ook voor deze stortplaatsen wordt evenwel tussentijds bekeken of de al betaalde bijdragen voldoende zijn.

Leges

Leges zijn vergoedingen door derden voor het verlenen van individuele diensten door de provincie aan particulieren en bedrijven. Deze diensten betreffen vooral de verlening van vergunningen en ontheffingen. De tarieven zijn maximaal kostendekkend en staan vermeld in de tarieventabel behorend bij de legesverordening Provincie Noord-Brabant.

De provincie Noord-Brabant heeft in 2013 de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving overgedragen aan de drie omgevingsdiensten. Met de omgevingsdiensten zijn afspraken gemaakt over de uit te voeren werkzaamheden in het VTH-domein. Op basis van deze opdracht ontvangen zij een jaarlijkse bijdrage. De kosten die hierin begrepen zijn voor de verwerking van de verschillende vergunning-, melding- en ontheffingsprocedures vormen de basis voor de legesopbrengsten, zoals opgenomen in de tabel. De omgevingsdiensten brengen all-in tarieven in rekening, loon en materiële kosten worden derhalve niet gesplitst. Vanuit de provincie zelf worden hier geen extra (overhead)kosten aan toegerekend.

Legesopbrengsten		bedragen x € 1.000	
Product- groep	Leges	Begroting na wijz. 2019	Jaarstukken Realisatie 2019
03.02	Grondwater-onttrekking	191	95
03.02	Ontgrondingenwet	294	222
03.02	Wet algemene bepaling omgevingsrecht	1.177	1.089
03.02	Natuurbeschermingswet	1.887	689
05.03	Vergunningen/ontheffingen wegenverordening	173	170
Totaal		3.722	2.266

Leges waterwet		
Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Open bodemenergiesystemen		
4.1a t/m 200.000 m3	10	24
4.1a1 t/m 500.000 m3	13	4
4.1a2 meer dan 500.000 m3	9	4
	32	32
drinkwater & industriële toepassingen		
4.1b t/m 500.000 m3	0	2
4.1b1 t/m 1.000.000 m3	2	0
4.1b2 meer dan 1.000.000 m3	0	

Leges waterwet

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
	2	2

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Het aantal verstrekte leges ligt in lijn met de begroting. Wel zijn er meer wijzigingsvergunningen afgegeven tegen een lager tarief, wat leidde tot een lagere legesopbrengst

Leges Ontgrondingenwet:

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
5.5.1a tot 15.000 m3	0	3
5.5.1b 15.001 m3 t/m 25.000 m3	4	4
5.5.1c 25.001 m3 tot 50.000 m3	6	4
5.5.1d 50.001 m3 tot 100.000 m3	3	1
5.5.1e 100.001 m3 tot 500.000 m3	1	1
5.5.1f 500.001 m3 en meer	1	1
5.5.2 wijzigen vergunning	3	6
5.5.3 wijzigen vergunning met extra hoeveelheid specie	0	0
5.5.4 intrekken of verlengen vergunning	2	0
5.5.5 machtiging ingevolge artikel 12	2	0
5.5.6 cultuurtechnische verbetering zonder speciaalvoer	2	0
5.5.7 natuurprojecten zonder speciaalvoer	1	0
	25	20

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

De realisatie blijft in gerealiseerde aantallen en omzet iets achter ten opzichte van de begroting. De begroting was te hoog ingeschat.

Leges Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Leges Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Bouwkosten:		
5.1.1.1a lager dan € 20.000	85	30
5.1.1.1b tussen €20.000 en € 50.000	60	14
5.1.1.1c tussen €50.000 en € 100.000	40	19
5.1.1.1d tussen €100.000 en € 400.000	35	30
5.1.1.1e tussen €400.000 en € 1.000.000	17	8
5.1.1.1f tussen € 1 mln. en € 5 mln.	12	14
5.1.1.1g tussen € 5 mln. en € 25 mln.	2	2
5.1.1.1h meer dan € 25 mln.	0	0
5.1.1.2 beoordelen bodemrapport	6	3
5.1.1.3 beoordelen advies agrarische adviescommissie	0	0
5.1.1.4 toetsing ontheffing ihkv exploitatieplan	0	0
5.1.2 a-g binnenplanse ontheffing (bestemmingsplan)	13	20
5.1.3 a/c slopen / wijzigen beschermd monument	0	0
5.1.3 b/d slopen beschermd stads- & dorpsgezicht	0	0
5.1.4 slopen	10	0
5.1.5 kappen	9	3

Leges Wet algemene bepalingen omgevingsrecht

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
5.1.6 a-b handelsreclame	12	2
5.1.7 omgevingsvergunning aanhaken op Vwb, N2000	10	1
5.1.8 omgevingsvergunning aanhaken op Wnb, FF-activiteiten	35	0
5.1.9/10 andere en overige activiteiten	4	13
	350	159

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Het aantal gerealiseerde Wabo-aanvragen blijft achter bij de raming. De oorzaak hiervan ligt onder meer aan de PAS/stikstof problematiek. De gerealiseerde opbrengsten zijn licht lager dan de raming. De gemiddelde legesopbrengst per procedure kwam hoger uit dan was geraamd.

Leges wet natuurbescherming

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
6.1.1 vergunningverlening gebiedsbescherming art. 2.7	440	94
6.1.2 ontheffingverlening beheer- en schadebestrijding	30	17
6.1.3.a ontheffingverlening onderzoek/onderwijs	15	1
6.1.3.b ontheffingverlening ruimtelijke ingrepen (infra, windmolens of r.o.)	28	41
6.1.3.c ontheffingverlening ruimtelijke ingrepen (niet 6.1.3.a of 6.1.3.b)	165	21
6.1.3.d ontheffingverlening ruimtelijke ingrepen (één particuliere aanvrager)	22	35
6.1.4.a aanvraag compensatie hetplantplicht art 4.3	35	1
6.1.4.b ontheffingverlening herplantplicht	31	14
6.1.4.c ontheffingverlening herplanttermijn	12	14
6.1.4.d aanvraag ontheffing wachttermijn	28	4
		5
	806	247

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Zowel de aantallen vergunningen als de legesopbrengst blijven significant achter ten opzichte van de begroting. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de PAS/stikstof problematiek.

Leges Vergunning/ontheffingen verkeer en vervoer

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Ontheffing wedstrijd voertuigen meer gemeenten art. 148/10 WVV 1994	25	1
Verklaring geen bezwaar wedstrijd in één gemeente art. 148/10 WVV 1994	10	21
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1 RV, m.u.v. H5, afd. 7, 8, 10 en 11 RV (exceptionele transporten)	2.500	3179
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1, H5, afd. 7, 8, 10 en 11	5	3
Ontheffing art. 87 RVV 1990	30	2
Vergunning art. 4, eerste lid, Verordening wegen		
- werk andere wegbeheerders	30	14
- verkeersmaatregelen op de weg voor werken of activiteiten buiten de weg	100	83
- kabels of leidingen	150	140

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
- borden (bewegwijzering, stroken-borden, reclame, objecten, terreinen)	40	4
- kunstobject binnen de bebouwde kom	3	0
Vergunning art. 5, eerste en tweede lid, Verordening wegen:		
- evenement (niet optocht)	20	21
- evenement	15	6
- voorwerpen i.v.m. particuliere bouw- of onderhoudswerken buiten de weg	10	0
- overige activiteiten (wedstrijden zonder voertuigen, voorwerpen, stoffen)	30	5
Aanvraag niet nadrukkelijk benoemd	35	4
Totaal	3.003	3.483

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Het aantal verleende vergunning en ontheffingen in 2019 is hoger dan de geraamde aantallen en iets lager dan in 2018 (3.506). Het hoge aantal is met name te verklaren door het aantal ontheffingen voor exceptioneel vervoer verleend door de Rijksdienst Wegverkeer (RDW). Het aandeel van de ontheffingen voor exceptioneel vervoer via RDW stijgt al een aantal jaren in verband met het uitbreiden van de bevoegdheden van de RDW via het Provincie Noord-Brabant vergroten van de beslisruimte inzake provinciale wegen. De RDW voert deze uit en betaalt deze leges uit aan de provincie, een jaar na realisatie. De totale inkomsten uit leges over 2019 bedragen € 170.346 t.o.v. een raming van € 173.040. Omdat de stijging zich met name in een categorie met een laag tarief heeft voorgedaan, zijn de totale inkomsten uit deze leges toch lager.

Kostendekkendheid van de leges

Bij het opstellen van de begroting is een gedetailleerde opzet gemaakt over de te verwachten uitvoeringskosten vergunningverlening. Daarbij is tevens in beeld gebracht welk type procedures legesplichtig zijn en voor welke procedures dat niet geldt. De volgende variabelen zijn van belang:

- Het benodigd aantal uren per procedure
- Het uurtarief dat hierbij van toepassing is
- Het verwacht aantal procedures ==> zegt niets over de "kostprijs" van een procedure, maar over het totaal van de geraamde legesopbrengsten.

Aantal uren

De benodigde ureninzet wordt opgesteld in samenwerking met "inhoudelijke" experts van de omgevingsdiensten. Hierbij wordt bedoeld op experts op het gebied van de Waterwet, Ontgrondingenwet, Wabo en Wet natuurbescherming. De uren die in beeld gebracht worden hebben enkel betrekking op uren van medewerkers van de Brabantse omgevingsdiensten, daar vindt immers de uitvoering plaats. Het betreft enkel uren van medewerkers in het primaire proces. Er worden geen uren van provinciale medewerkers opgenomen in deze opzet.

Uurtarief

Bij de opzet die wordt gemaakt voor de begroting wordt gerekend met (gemiddelde) uurtarieven van de omgevingsdiensten. In deze tarieven zit een opslag voor de overhead van de omgevingsdiensten. Vanuit de provincie wordt hier geen verdere opslag aan toegevoegd.

Aantal procedures

De vergelijking tussen het geraamde aantal en gerealiseerde aantal procedures is opgenomen in de paragraaf heffingen van de provinciale jaarrekeningen. Een exacte calculatie achteraf op realisatiebasis is niet te maken.

Voornaamste reden is dat de (overigens zeer gedetailleerde) uitvoeringsinformatie van de omgevingsdiensten niet exact aansluit op de informatie die nodig is om dit te kunnen bepalen. Bij de eindverantwoording (relatie opdrachtgever-opdrachtnemer provincie versus omgevingsdiensten) wordt op vele facetten ingezoomd. Dat geldt ook voor het benodigd aantal uren per vergunningprocedure. Indien aan de orde leiden de ervaringscijfers uit 2019 tot een (normatieve) bijstelling in de opzet voor het eerstvolgende begrotingsjaar (2021). De definitieve cijfers over de uitvoering van 2019 zijn op dit moment nog niet bekend. De analyses vinden momenteel plaats. Vooral bij de procedures die betrekking hebben op de Wet natuurbescherming wordt nauwkeurig gemonitord hoeveel uren er nodig zijn.

Paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten is een bepaalde mate van risicobereidheid nodig. Overheden dienen echter ook op een verantwoorde manier met publieke middelen om te gaan. De juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen moet worden gemaakt. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat het beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvermogen. We richten ons in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de begroting. Ontwikkelingen m.b.t. de inkomsten van het Rijk en het verloop van de belastinginkomsten komen aan bod in de budgettaire nota's. De expliciete risico's verbonden aan de inkomstenkant voor het lopende jaar, zullen betrokken worden in het proces van risicomanagement door GS en daar waar nodig een vertaling krijgen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Beleidskaders

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting.

Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's;
- een inventarisatie van de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- financiële kengetallen;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en normering.

GS hebben op 10 september 2019 een geactualiseerde beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen vastgesteld. De nota is via een statenmededeling aan uw Staten voorgelegd. Overige beleidsuitgangspunten ten aanzien van risicomanagement staan in deze paragraaf bij de diverse onderdelen weergegeven.

Inventarisatie risico's

In deze paragraaf worden de belangrijkste restrisico's genoemd. Deze zijn afgedekt in de risicoreserve en reserve ontwikkelbedrijf (inclusief de hieruit getroffen voorzieningen). We benoemen de individuele risico's die ca. 90% van de totale risico-inschatting beslaan.

In de bijlagenbundel-bijlage 13 bij deze jaarstukken is een totaaloverzicht opgenomen.

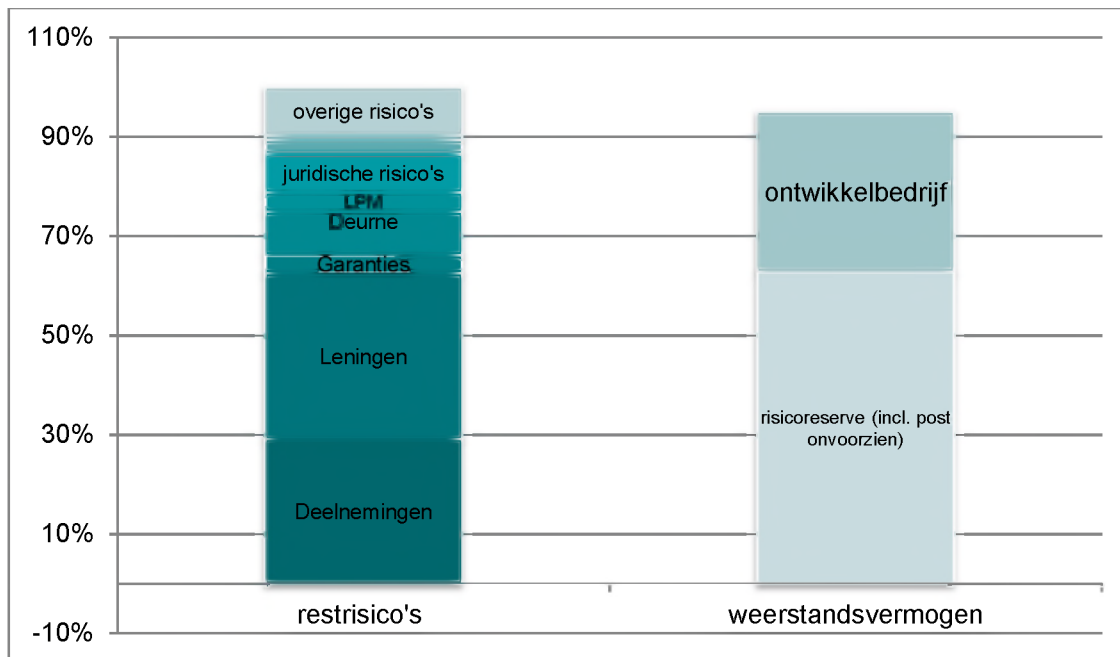
Onderwerp (x € 1 mln)	Restrisico jaarrekening 2019	Restrisico begroting 2020	Toelichting
1 <i>Deelnemingen</i>	€ 56,4	€ 40,4	Het restrisico is gebaseerd op individuele risico-inschatting. Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde (incl. vz grondbedrijf), met uitzondering van de ORR.
2 <i>Leningen</i>	€ 64,7	€ 50,4	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risicobeoordelingen van de leningen.
3 <i>Garanties</i>	€ 7,0	€ 7,1	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking
4 <i>Project glastuinbouw Deurne</i>	€ 17,0	€ 0	Risicoafdekking voor het In 2019 in ontwikkeling genomen project glastuingebied Deurne
5 <i>Logistiek Park Moerdijk (LPM)</i>	€ 7,5	€ 7,5	Risico op de ontwikkeling van Logistiek Park Moerdijk (LPM)
6 <i>Juridische en bedrijfsvoeringsrisico's</i>	€ 14,8	€ 14,8	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is voorsnag een becijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang
7 <i>PPS A-59</i>	€ 5,7	€ 5,7	Restant bedrag voor de afdekking van risico's in het project. Betreft een bestaand risico, maar is overgebracht naar de risico reserve i.v.m. nieuwe regelgeving
8 <i>Claims rond beleidswijzigingen Ruimtelijke ordening</i>	€ 1,8	€ 2,0	Het restrisico op schadeclaims door beleidswijzigingen ruimtelijke ordening
Subtotaal	€ 174,9	€ 128,0 90,3% (begroting 2020 79,1 %)	
Overige risico's	€ 18,7	€ 33,9 18,7% (begroting 2020 20,9 %)	
Totaal risico's	€ 193,6	€ 161,9 100 %	

De belangrijkste verschillen in de restrisico's stand jaarrekening 2019 ten opzichte van de begroting 2020:

Deelnemingen: Voor de waardering van de CV ORRII is de voorziening van ruim € 17,8 mln vrijgevallen ten gunste van de risicoreserve.

Leningen: In de verstrekte leningen per begroting 2020 zijn ook de verstrekkingen en aflossingen 2020 meegenomen.

Glastuinbouw project Deurne: In 2019 is het glastuinbouwproject Deurne in ontwikkeling genomen, met bijbehorende risicoafdekking in de reserve ontwikkelbedrijf en risicovoorziening ontwikkelbedrijf/grondbank.

Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisico's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Uit de risico-inventarisatie volgt de benodigde weerstandscapaciteit voor 2019: € 193,6 mln. De beschikbare weerstandscapaciteit is € 182,6 mln. Binnen deze middelen kunnen restrisico's worden opgevangen, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

Tabel weerstandscapaciteit			bedragen x € 1 mln
	Weerstandscapaciteit Incidenteel	Structureel	Totaal op jaarbasis
Risicoreserve*	118,8		
Reserve Ontwikkelbedrijf**	62,5		
Totaal reserves			181,3
Post onvoorzien		1,3	1,3
Totale weerstandscapaciteit			182,6
<i>Theoretische ruimte vanwege onbenutte belastingcapaciteit***</i>			132,6

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 4) is € 13,2 mln. hoger i.v.m. toekomstige risico's waarvoor de storting reeds is verwerkt in de stand en een onttrekking die nog niet in de raming is opgenomen

** Inclusief de gevormde voorzieningen

*** De onbenutte belastingcapaciteit geeft een theoretische ruimte van ruim € 132,6 mln. Dit levert een theoretische ruimte op vanaf jaar 2021.

Ratio weerstandsvermogen

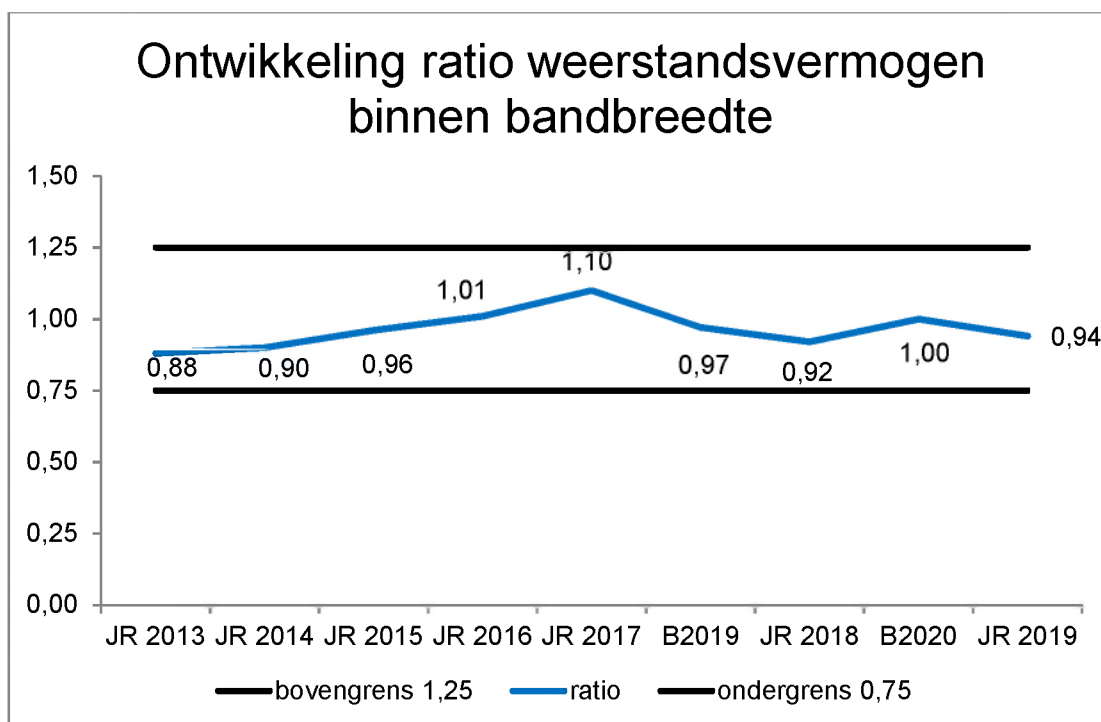
Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt.

In het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{182,6}{193,6} = 0,94$$

Een stabiel meerjarig beeld van de indicator geeft aan dat risicomanagement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd risicomanagementsysteem. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan worden besloten de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien naar de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de beschikbare weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afwegmomenten.

Conclusie

De ratio blijft daarmee binnen de met PS afgesproken bandbreedte van 0,75 – 1,25.

Op basis van de ratio weerstandsvermogen kan worden geconcludeerd dat de risico's kunnen worden opgevangen binnen deze afgesproken bandbreedte van de weerstandscapaciteit.

Zodra er meer duidelijkheid ontstaat over de effecten van het coronavirus op onze financiële positie en onze risicopositie, wordt bezien welke maatregelen nodig zijn om die risico's binnen de afgesproken bandbreedte van de ratio weerstandsvermogen op te kunnen vangen.

In de [bijlagenbundel-bijlage 13](#) bij deze jaarstukken zijn als uitwerking van de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen:

- Het totaaloverzicht van de risico-inventarisatie en risicoafdekking;
- De kengetallen m.b.t. de uiteenzetting van de financiële positie.

Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen

Om kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties te voorkomen, moeten kapitaalgoederen worden onderhouden. PS stellen voor de kapitaalgoederen die de provincie in eigendom heeft, het te handhaven kwaliteitsniveau en de bijbehorende budgetten vast. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen beschrijven we de uitwerking van het vastgesteld beleid.

Onderhoud wegen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We streven naar een goed functionerend provinciaal wegennet vanuit de kernwaarden verkeersveiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid. De provincie is verantwoordelijk voor de regionale bereikbaarheid en daarom houdt de provincie een provinciaal wegennet in stand door:

- Het onderhouden en beheren van provinciale wegen, fietspaden en bijbehorende inrichtingselementen zoals verlichting, VRI, groen en bomen;
- Het verbeteren van de verkeersveiligheid op provinciale wegen en fietspaden;
- Het oplossen van kleine verkeersknelpunten in het regionale wegennet;
- Het op orde hebben en houden van mobiliteits- en verkeersdata.

Het provinciale (fiets-)wegennet bestaat uit:

Areaal	Hoeveelheid
Hoofdrijbaan	550 km, waarvan 180 km 2x2
Fietspaden	510 km
Berm	1.100 hectare
Bomen	52.500
Kunstwerken	798 stuks
Verkeersregelinstallaties	80 stuks
Lichtmasten en bewegwijzeringsmasten	7.950 stuks

Voor de uitvoering van het dagelijks beheer en de gladheidsbestrijding beschikt de provincie over een vijftal steunpunten.

De provincie voert beheer en onderhoud uit conform het prijs- / kwaliteitsniveau dat is vastgesteld als de Brabantse norm in de beleidsnota Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur (KOPI, 2018). We streven daarnaast naar een slim en duurzaam mobiliteitssysteem en zetten daarom bij beheer en onderhoud voortdurend in op duurzaamheid én innovatie. We bieden ruimte aan extra ambities, waarbij we werk met werk proberen te maken.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

In 2019 is op basis van een meerjarige onderhoudsplanning groot onderhoud en vervanging uitgevoerd. Door in de meerjarenplanning het onderhoud afhankelijk te stellen van de toestand buiten zetten we de middelen doelmatig in en wordt achterstallig onderhoud voorkomen. Daardoor ligt het provinciale wegennet er goed bij. In 2019 is o.a. onderhoud uitgevoerd op de N324 Grave – Oss en N639 Baarle-Nassau – Ulvenhout. In het kader van geplande onderhoudswerkzaamheden is een planstudie uitgevoerd voor de N284 Reusel – Hapert en de N395 Hilvarenbeek – Oirschot.

Waar mogelijk combineren we onderhoudswerkzaamheden met grootschalige reconstructie ter verbetering van een verkeersveilige inrichting of leefbaarheid, zoals op de N324 Grave – Oss en de N260 Omlegging Baarle.

Het verbeteren van de verkeersveiligheid naar aanleiding van het onderzoek wegprofielen is versneld opgepakt op de N264. Voor een uitgebreid overzicht verwijzen we naar de [statenmededeling Programmering Mobiliteit](#)

[2020-2025](#). Daarnaast hebben we uitvoering gegeven aan het dagelijks onderhoud via een tweetal prestatiecontracten en de bestrijding van calamiteiten en gladheid.

Bij de totale onderhoudstaak hebben we maximaal ingezet op duurzaamheid en innovatie. Daarbij maken we gebruik van de beschikbare kennis en expertise via de wijze van aanbesteden van infraprojecten en hebben we zelf pilots en experimenten uitgevoerd. De provincie Noord-Brabant is door bouwend Nederland uitgeroepen tot meest duurzame aanbesteder in de publieke sector.

De verduurzaming van twee steunpunten is voorbereid. In verband met de functie van gladheidsbestrijding zal die in Oud-Gastel in de 1e helft van 2020 worden uitgevoerd.

Heeft het gekost wat het mocht kosten??

Onderhoud wegen				
Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr.	a.Begr.na wijz.	b.Realisatie	Verschil a-b
(exploitatie)	2019	2019	2019	
Dagelijks onderhoud wegen c.a.	11.896	15.966	16.849	-883

De realisatie van de bijgestelde onderhoudsbegroting 2019 is 105,5% (€ 16,85 mln versus een budget van € 15,97 mln). Tegenover een overschrijding op de uitgaven van ongeveer € 880.000 staan circa € 535.000 extra inkomsten. De extra inkomsten zijn met name het gevolg van schadeloosstellingen van schade aan het provinciale areaal. Het herstellen van deze schade werkt door aan de uitgavenkant. Daarnaast zijn er extra kosten gemaakt in het kader van de bestrijding van de eikenprocessierups. Binnen het autorisatieniveau van Gedeputeerde Staten zijn éénmalig extra middelen toegevoegd aan de onderhoudsbegroting 2019 om het areaal op het gewenste kwaliteitsniveau te brengen zoals afgesproken in het onderhoudsprestatiecontract met de aannemer voor het dagelijks beheer en onderhoud.

Daarnaast stellen de Staten voor het uitvoeren van groot onderhoud en vervanging van de provinciale infrastructuur jaarlijks een investeringskrediet van € 26 mln beschikbaar. Een investeringskrediet geldt daarbij als een meerjarige uitgavenkader. Op basis van wet- en regelgeving worden de uitgaven geactiveerd en gedurende een aantal jaren afgeschreven. De afschrijvingslasten komen ten laste van de exploitatie begroting. Op basis van de meerjarige onderhoudsplanning worden de projecten geprogrammeerd. In 2019 was totaal € 25,2 mln geraamd. De realisatie bedraagt € 25,7 mln. De overschrijding van € 0,5 mln (2,0%) wordt via de investeringsplanning verrekend met de toekomstige jaren. De cijfers zijn opgenomen in de financiële toelichting van programma 05 Mobiliteit.

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De provincie streeft naar een schone, open en transparante werkplek met een flexibele invulling. Het onderhoud van de provinciale gebouwen en installaties is erop gericht de bestaande voorzieningen op een doelmatige en veilige manier in stand te houden. Deze activiteiten gelden ook voor de ruimten die aan derden verhuurd worden. De uitvoering van de onderhoudswerkzaamheden vindt plaats op basis van meerjarenplanningen, de zogenaamde onderhoudsboeken.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Het naar verwachting benodigde onderhoud is vastgelegd in meerjarenplanningen, de zogenaamde onderhoudsboeken.

Onderhoudsboek hoofdgebouw en onderhoudsboek nieuwbouw

In het onderhoudsplan zijn zowel het jaarlijkse als meerjaarlijks onderhoud opgenomen. Het onderhoud bestaat voor een belangrijk deel uit het jaarlijks onderhoud, zoals het periodiek onderhoud aan de liften, het beveiligingssysteem en de klimaatinstallatie. Dat is nodig om de bedrijfszekerheid en het comfort van de gebouwen en de installaties te waarborgen, de veiligheid te garanderen en de uitstraling van de gebouwen in stand te houden. Het meerjaarlijks onderhoud heeft betrekking op het niet-reguliere en groot onderhoud aan gebouwen, installaties en apparatuur. In 2017 zijn de onderhoudsboeken (2017-2022) geactualiseerd. In 2020 zullen we de onderhoudsboeken actualiseren op basis van de huidige inzichten over uit te voeren onderhoudswerkzaamheden en -kosten.

In 2019 zijn de groene plafondplaten (boven de parkeerplaatsen) onder het gebouw hersteld en indien nodig vervangen. De vervanging van de brandmeldings- en ontruimingsinstallatie in de nieuwbouw is dit jaar nagenoeg afgerond. Daarnaast hebben we de tweede lichtstraat op de laagbouw vervangen, alsmede een aantal lichtkoepels en -pyramides. Als laatste is de dakbedekking op verdieping 24 vervangen door circulaire bitumen. Voor de uitvoering van het meerjaarlijks onderhoud is in 2019 een dotatie van € 0,65 mln in de voorziening onderhoud provinciehuis gestort.

Onderhoudsboek museum

Het Noordbrabants Museum aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. De provincie verhuurt ruimten in het complex aan de Stichting Beheer Museumkwartier, die deze ruimten weer onderverhuurt aan o.a. de Stichting Het Noordbrabants Museum en Stichting Erfgoed Brabant. Het provinciaal Depot Bodemvondsten is ook gevestigd op deze locatie. De beheersstichting coördineert tevens het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen op basis van een meerjaren-onderhoudsplan. Om deze kosten te dekken wordt jaarlijks € 0,4 mln in de onderhoudsvoorziening gestort.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud gebouwen				
Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	Begr.oorspr. 2019	a.Begr.na wijz. 2019	b.Realisatie 2019	Verschil a-b
Provinciehuis	648	648	648	0
Noordbrabants museum	403	473	473	0
Totaal	1.051	1.121	1.121	0

Onderhoud vaarwegen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De uitvoering van de (beheer) maatregelen aan provinciale vaarwegen zoals de Mark, de Dintel, de Roosendaalsche en Steenbergsche Vliet, de Roode Vaart en het Mark Vlietkanaal is in medebewind opgedragen aan het Waterschap Brabantse Delta. De onderhoudstoestand van deze vaarwegen behoeft de komende jaren aandacht om de basis op orde te houden.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De provincie voert zelf geen beleidsprestaties i.c. werkzaamheden uit aan de vaarwegen. De uitvoering van het vaarwegbeheer door Waterschap Brabantse Delta is gebaseerd op een financiële overeenkomst tussen provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta waarin een kostenverdeelsleutel is opgenomen. In het beheer en onderhoud van de West-Brabantse kanalen worden knelpunten geconstateerd. Onder andere de PFAS problematiek vertraagt de inhaalslag aan baggerwerkzaamheden waarvoor Provinciale Staten in de begroting 2019 extra middelen hebben toegekend om deze knelpunten de komende jaren aan te pakken. De provincie voert hierover intensief overleg met Waterschap Brabantse Delta.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud vaarwegen	Begr.oorspr.	a.Begr.na wijz.	b.Realisatie	Verschil a-b
Bedragen x € 1.000 (exploitatie)	2019	2019	2019	
Onderhoudsbijdrage aan waterschap	1.358	1.358	1.237	121

Paragraaf 5 Treasury

Inleiding

Treasury omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. De treasuryfunctie richt zich als zodanig op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

Belangrijkste doelstellingen voor de provincie zijn:

- Onze beschikbare middelen in het kader van de immunisatieportefeuille, de investeringsagenda en eventuele andere overtollige middelen moeten veilig zijn belegd, dat wil zeggen tegen de laagst mogelijke risico's;
- De beleggingen uit de immunisatieportefeuille moeten minimaal het doelrendement van € 122,5 miljoen structureel opleveren;
- Er moeten voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn op het juiste moment ten behoeve van – onder andere – de provinciale investeringen.

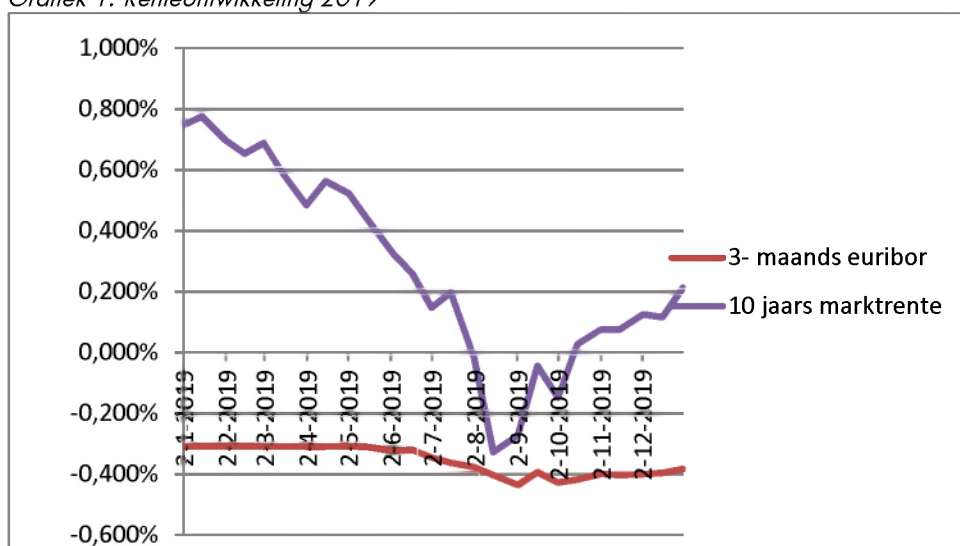
Ontwikkelingen treasury

Belangrijkste ontwikkelingen

In 2019 is de 10-jaarsmarktrente (IRS) voor het eerst in de historie negatief geweest. Dat is best bijzonder en voor beleggers, zoals pensioenfondsen en dus ook de provincie Noord-Brabant heeft dat een negatieve impact. Nog niet zozeer op de bestaande beleggingen, maar wel voor alle nieuwe beleggingen. Vanaf 2022 zal dat ook te merken zijn in onze rendementen, omdat in dat jaar juist veel beleggingen vrijvallen en herbelegd moeten worden. Daarnaast zijn er signalen afgegeven door Enexis dat de winstverwachtingen vanaf 2020 lager zullen uitvallen. Enerzijds door extra kosten die doorbelast worden door TenneT en anderzijds doordat er vanaf 2022 een nieuw tarief zal worden vastgesteld door de ACM, waarbij rekening gehouden wordt met een lagere vermogenskostenvoet (WACC). Dit leidt naar verwachting tot de halvering van de winst en derhalve ook van het dividend.

De korte rente (referentie is de driemaands-euribor) is in 2019 op vrijwel hetzelfde niveau negatief gebleven tussen -0,3% en -0,4%. Een stijging wordt door deskundigen niet voorzien: verwachtingen variëren van een geringe daling of een lichte stijging, maar een negatieve korte rente en lage 10-jaarsrente (IRS) blijft ook de komende jaren.

Grafiek 1: Renteontwikkeling 2019

Vanwege de lage rentestand is in 2015 gestart met het uitzetten van leningen in het kader van de publieke taak: **“Vermogen voor Brabant”**. In 2019 zijn geen nieuwe leningen verstrekt. Wel zijn er projecten/financieringen in de pijplijn, zoals een nieuwe aandeelhouderslening aan Enexis en het strategisch investeren in landbouwgrond. Hiervoor zal de Verordening treasury moeten worden aangepast door PS. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheid voor het financieren van projecten in het kader van de energietransitie en nieuwe woonvormen. In totaal zijn nu de volgende leningen verstrekt:

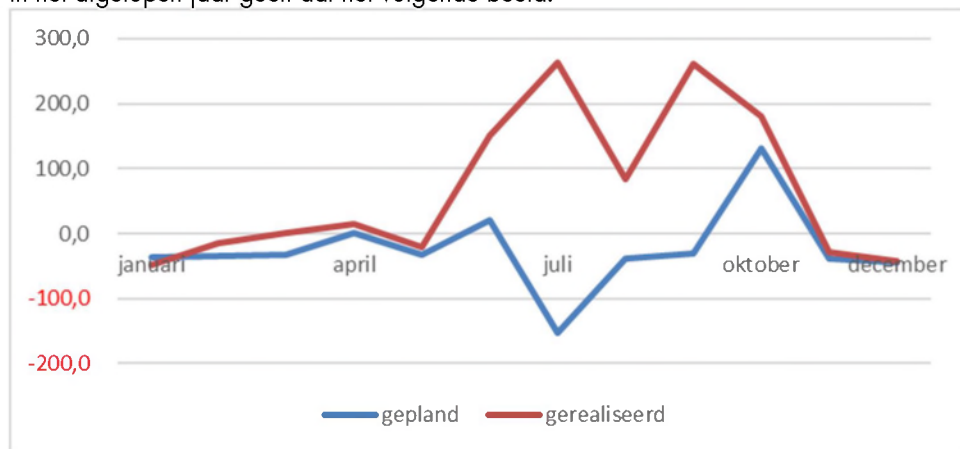
Begunstigde	Initieel	Stand ultimo 2019
BNG bank (2 hybride leningen)	€ 149,8 miljoen	€ 149,8 miljoen
NWB Bank (1 hybride lening)	€ 50 miljoen	€ 50 miljoen
De Efteling	€ 15 miljoen	€ 9 miljoen
Safariresort De Beekse Bergen	€ 41,5 miljoen	€ 39,4 miljoen
Ministerie van Defensie (F35)	€ 22 miljoen	€ 15 miljoen
Zonnepanelen Zuidoost Brabant	€ 24,4 miljoen	€ 18,8 miljoen
Totaal	€ 302,7 miljoen	€ 282,0 miljoen

Alle uitgevoerde transacties zijn gedaan binnen regels van de Verordening treasury. De langdurig lage rentestand heeft effect op het doelrendement van € 122,5 miljoen. Vanaf 2020 zal het doelrendement niet meer gehaald worden. Voor de komende jaren hebben we de dividend- en rentereserve als buffer ingesteld, maar deze is onvoldoende om langjarig de rendementstekorten af te dekken. Bij de perspectiefnota 2020 schetsen wij een proces hoe wij hier vanaf 2023 duurzaam mee om willen gaan. In 2019 is € 15,4 miljoen toegevoegd zodat ultimo 2019 het saldo van de buffer € 195,5 miljoen bedraagt. Daarnaast bestaat deze reserve uit een egalisatiedeel waarin boekwinsten van verkochte obligaties uitgesmeerd worden over de komende jaren. Ultimo 2019 bedraagt het saldo van dit egalisatiedeel € 118,6 miljoen.

In 2019 is onze liquiditeitspositie gestegen met € 790 miljoen (gepland was een daling van € 290 miljoen). Het verschil van € 1.080 miljoen ten opzichte van de prognose werd o.a. veroorzaakt door:

- Hogere personeelskosten/overhead (-/-€ 20 miljoen)
- Lagere uitgaven voor Natuur, PAS en infrastructuur (€ 159 miljoen);
- Uitgestelde betaling ten behoeve van PHS (€ 114 miljoen);
- Geen leningen aan decentrale overheden, wel gepland (€ 144 miljoen);
- Verkochte obligaties, inclusief boekwinst (€ 750 miljoen).

In het afgelopen jaar geeft dat het volgende beeld:

Grafiek 2: maandelijks verloop van het saldo van inkomsten en uitgaven over 2019

De rode pieken in de periode juni tot en met oktober 2019 worden veroorzaakt door de verkopen van obligaties met een zogenaamde negatieve yield. Dat wil zeggen dat de verkoop meer oplevert dan de toekomstige rente. De obligaties hebben een zo goede rating dat men voor deze stukken met een looptijd tot en met 2022 genoeg

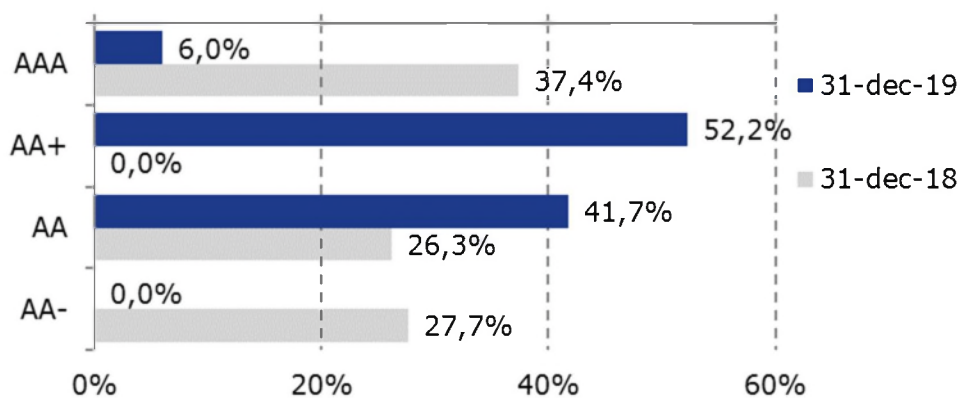
neemt met een negatieve rente. De provincie kan – na verkoop van de obligaties – de middelen bij de schatkist onderbrengen tegen 0%. Over onze tegoeden hoeven wij dus geen rente te betalen. Daarnaast zijn een groot aantal investeringen (m.b.t. PHS, Natuur en Infrastructurele projecten) niet gerealiseerd en doorgeschoven.

Overige ontwikkelingen

- In 2019 is het Treasury Committee drie keer bijeen geweest (in 2017: 4 keer) en is één vergadering schriftelijk afgedaan;
- De beleggingsdoelstelling over 2019, minimaal € 122,5 miljoen inkomsten genereren, is gehaald.

Obligatieportefeuilles

De provincie Noord-Brabant bezit twee obligatieportefeuilles: een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. Beide portefeuilles bestaan uit obligaties van Europese landen en banken met een minimale kredietwaardigheid van AA-minus, zoals door PS is bepaald in de laatste wijziging van de Verordening treasury Noord – Brabant.

Grafiek 3: ratings van de obligaties in 2019 en 2018 in de immunisatieportefeuille

Immunisatieportefeuille

Het doel van de immunisatieportefeuille is een rendement te genereren, door het jaarlijks ontvangen van een vaste rente, ter compensatie van de in 2009 wegvallende dividendstromen van Essent. Het risico van deze portefeuille is laag. Daardoor blijft de waarde in stand, maar zijn de rendementen laag. De vrijkomende middelen kunnen momenteel alleen worden herbelegd tegen een zeer laag rendement. Dat zorgt ervoor dat de doelstelling (rendement van € 122,5 miljoen) niet meer houdbaar is. Bij de perspectiefnota zullen wij een procesvoorstel doen voor de bepaling van de nieuwe doelstelling en de consequenties voor de begroting vanaf 2023.

De verdeling van de immunisatieportefeuille naar tegenpartij per 31 december 2019 wordt weergegeven in de grafiek 4. De boekwaarde van de uitzettingen op dat moment was € 2.772 miljoen. Deze beleggingen bestaan uit obligaties (€ 352 miljoen), langjarige deposito's bij de Nederlandse Staat via Schatkistbankieren voor € 341 miljoen, leningen aan decentrale overheden (€ 1.274,4 miljoen leningen in het kader van de publieke taak (€282 miljoen). Daarnaast ontvangen we een dividend voor ons aandeel in Enxsis. Een deel van de nominale waarde van de uitzettingen heeft betrekking op de *Dividend – en rentereserve*.

Het gerealiseerde rendement over 2019 bedraagt € 138,0 miljoen (2018: € 135,6 miljoen) en is als volgt opgebouwd (zie ook "algemeen financieel beleid"):

	Bedragen x € 1 miljoen	
	2019	2018
Dividend Enxsis	37,6	31,9
Aandeelhouderslening Enxsis	5,8	7,8
Rente obligaties	5,5	8,3

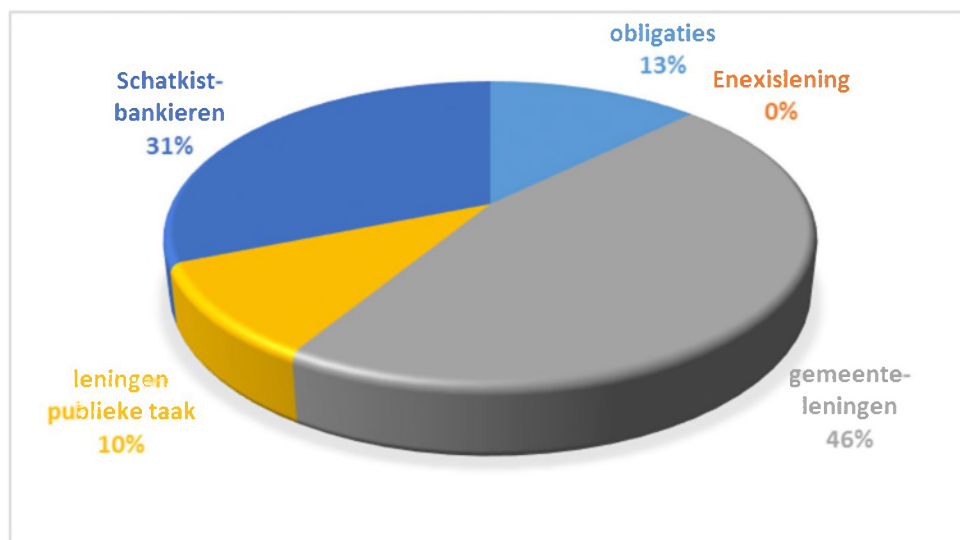
	2019	2018
Effect verkopen en effect switches *)	38,5	38,7
Rente schatkistbankieren	8,2	8,2
Rente gemeenteleningen	17,5	16,2
Rente leningen publieke taak	8,6	8,2
Financieringsresultaat	16,3	16,3
TOTAAL	138,0	135,6

Tabel II gerealiseerd rendement 2019 en 2018 immunisatieportefeuille

Hierdoor bedraagt het overschot in 2019 € 15,5 miljoen ten opzichte van het doel-rendement van € 122,5 miljoen.

*) de boekwinst op de verkochte obligaties in 2019 bedraagt € 22,8 miljoen (2018: € 40,1 miljoen). Dit is vooral de toekomstige rente die vrijvalt en een stukje extra winst vanwege de negatieve rentestand. Deze wordt verdeeld toe aan de jaren 2019 t/m 2022. Administratief wordt hij toegevoegd aan de Dividend- en rentereserve en laten we ieder jaar een stukje vrijvallen in de verhouding van de eerder berekende rente van de obligaties die verkocht zijn. Dit is het zogenaamde egalisatiedeel. Per ultimo 2019 bedraagt het egalisatiedeel € 118,9 miljoen.

Per einde 2019 zijn de beleggingen als volgt verdeeld over de verschillende beleggingsvormen. Vooral het aandeel van het schatkistbankieren (2018: 11,5%) is fors toegenomen ten koste van de obligatieportefeuille (2018: 31,7%) vanwege de verkopen.

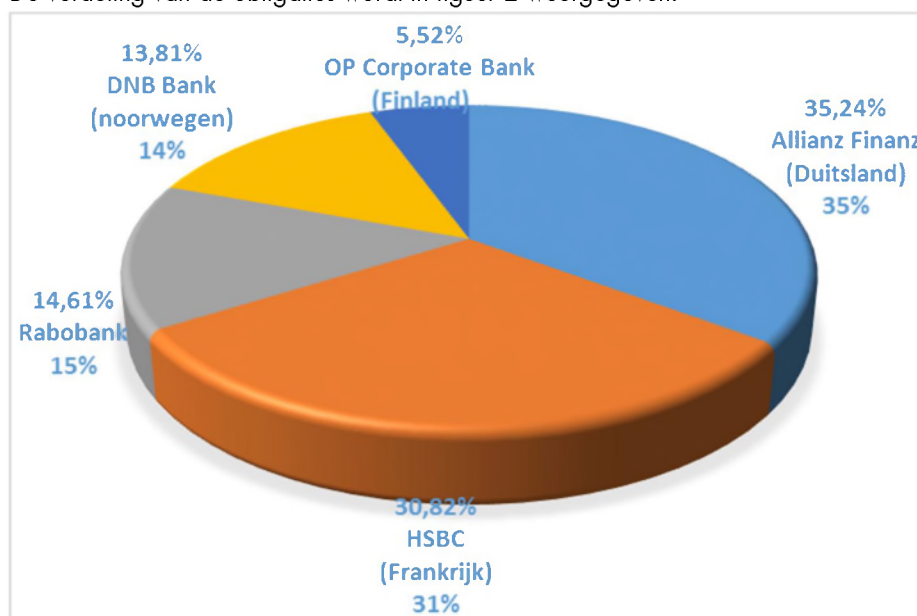
Grafiek 4: verdeling beleggingen van de immunisatieportefeuille per ultimo 2019

Investeringsagendaportefeuille

Het doel van de investeringsagendaportefeuille is dat op de gewenste tijdstippen de middelen die nodig zijn voor de realisatie van de investeringsagenda beschikbaar zijn. Het risico van deze portefeuille is laag. De boekwaarde van de obligaties per 31-12-2019 bedraagt € 92,4 miljoen (2018: € 184,8 miljoen). In 2019 zijn er in deze portefeuille zowel obligaties verkocht als geswitcht.

Het verschil tussen de stand van de reserve en de obligatieportefeuille is – zoals wettelijk voorgeschreven – gesteld bij de Schatkist. De toekomstige netto (na aftrek van de betaalde agio) rentebaten bedragen € 2,0 miljoen over de periode 2020 t/m 2026. Hiermee wordt het beoogde bedrag van € 1 miljard gehaald. Er is een klein overschot dat te zijner tijd toekomt aan het doelrendement van de immunisatieportefeuille.

De verdeling van de obligaties wordt in figuur 2 weergegeven.

Figuur 2 Investeringsagendaportefeuille

Beleid en beheersing van risico's

Het Treasury statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt- (waaronder rente- en valutarisico), krediet- en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hiermee is omgegaan in het afgelopen jaar.

Renterisico's – Wettelijke verplichtingen

De Wet Fido, die met ingang van 1 januari 2001 in werking is getreden, stelt twee concrete normen aan het financieringsbeleid van de provincie, te weten de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Aan beide normen wordt door de provincie voldaan.

Kasgeldlimiet – kortlopende schulden

De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto-vlottende schuld per kwartaal mag hebben. Dat bedrag is een percentage van de jaarlijkse begroting. Voor de provincies is dat percentage vastgesteld op 7,0%.

Gedurende 2019 is de gemiddelde netto-vlottende schuld ruim onder de kasgeldlimiet gebleven. In het bijlagenboek (bijlage 9) zijn overzichten opgenomen van de Modelstaat A waarin de liquiditeitspositie per kwartaal is weergegeven.

Renterisiconorm – langlopende schulden

Aangezien in 2019 geen (her)financiering heeft plaats gevonden en er ook geen sprake is geweest van renteherzieningen op lopende vaste geldleningen is de renterisiconorm niet relevant.

In het bijlagenboek is de Modelstaat B opgenomen, betreffende de berekening van het renterisico over het jaar 2019.

Valutarisico's

De valutarisico's (risico's die zijn ontstaan door schommelingen in wisselkoersen) worden uitgesloten doordat alleen uitgezet en belegd wordt in euro's.

Kredietrisico's

In het kader van beperking van het kredietrisico, het risico op terugbetaling van de hoofdsom en betaling van de rente, wordt alleen belegd in vastrentende waarden van financiële ondernemingen en/of landen met minimaal een AA-minus rating (door minimaal twee ratingagencies bepaald) of in waardepapier van financiële ondernemingen met een staatsgarantie van een land met een AA-minus rating. De financiële onderneming waarin wordt belegd zonder staatsgarantie moet gevestigd zijn in een land met minimaal een AA-rating. Deze regels zijn strenger dan de regels in de Wet Fido en de Ruddo. In 2018 zijn er geen beleggingen in portefeuille die niet voldoen aan deze eisen, zoals die zijn opgenomen in de [Verordening treasury Noord-Brabant](#).

Met de wijziging van de Wet Fido op 10 december 2013 mogen de decentrale overheden uitsluitend overtollige middelen beleggen bij de schatkist of uitlenen aan andere decentrale overheden, waar de provincie geen toezichtrelatie mee heeft. Daarnaast is het mogelijk om te beleggen in projecten met een publiek doel. Ook hierbij moet het risico minimaal zijn. In het aangepaste Treasury Statuut hebben Gedeputeerde Staten regels vastgelegd voor de beheersing van die risico's.

Liquiditeitsrisico's

Hiermee wordt bedoeld het risico dat wij niet kunnen voldoen aan onze betalingsverplichtingen (facturen, subsidies en dergelijke). Dit is geminimaliseerd door de aanwezige liquide middelen zoveel mogelijk af te stemmen op de prognose van ontvangsten en uitgaven. Dat doen we op dag-, week-, maand- en jaarbasis. Vanaf 2014 zijn onze mogelijkheden om gebruik te maken van flexibele spaarproducten en deposito's beperkt door "verplicht schatkistbankieren". De deposito's met een looptijd van 1 dag t/m 15 jaar geven bij het Rijk geen rendement op dit moment. Vanwege de negatieve rentestand is het uitzetten van kasgeldleningen aan decentrale overheden al geruime tijd geen optie.

Provinciefinanciering

Provinciefinanciering betreft het aantrekken en uitzetten van financiering ten behoeve van het uitvoeren van de publieke taken van de provincie en de risicobeheersing daarvan.

Leningenportefeuille

Opgenomen leningen

In 2019 zijn geen nieuwe langlopende leningen opgenomen. De laatste opgenomen lening is in 2013 geheel afgelost.

Bijlage 6 van het bijlagenboek geeft een specificatie van de opgenomen leningen. In deze specificatie staat een bedrag van € 7,3 miljoen met betrekking tot een renteverplichting in het kader van PPS A59. Formeel staat de lening op naam van de aannemer (Poort van Den Bosch), maar de provincie heeft het renterisico voor deze verplichting aan de aannemer (variabele rente) afgedekt via een renteswap (3,475%). Onder derivaten komen wij daarop terug. Deze loopt ultimo 2020 af.

Daarnaast staat er een bedrag van € 2,6 miljoen als schuldrelatie met ministerie van Economische Zaken. Dit heeft betrekking op een aandelentransactie. Provincie heeft aandelen BOM overgenomen van het ministerie voor hetzelfde bedrag. Er is – tot nu toe – niets betaald. In zeer uitzonderlijke situaties kan dit leiden tot een betalingsverplichting die in de overeenkomst is opgenomen. Deze situatie heeft zich tot nu toe niet voorgedaan.

Verstekte leningen voor publieke taak (incl. Leningen aan decentrale overheden)

In 2019 is voor € 61,7 miljoen aan nieuwe leningen verstrekt. Dit is inclusief € 1,7 miljoen geleend aan 2 gemeenten in Zuidoost Brabant voor de financiering van Zonnepanelen aan particulieren in het kader van de belegging van de immunisatieportefeuille. En inclusief € 21 miljoen in het kader van de fondsen. Na aflossing (€ 162,2 mln.) van de bestaande en de nieuw verstrekte leningen, resteerde er per balansdatum ruim € 1.813,9 miljoen (ultimo 2018: € 1.918,1 miljoen) aan leningen u/g. Dit is exclusief de voorzieningen die zijn getroffen.

Het risico van deze leningen wordt continu gemonitord. Voor een specificatie van deze leningen wordt verwezen naar bijlage 3b van de bijlagenbundel.

Derivaten

De provincie heeft in juni 2004 een renteswap afgesloten bij de Rabobank ter volledige afdekking van het rente fluctuatierisico dat zich voordeed bij het project PPS-A59. De looptijd van de renteswap is van 1 januari 2006 tot 1 januari 2021. Het project PPS-A59 waarin de provincie samenwerkt met het consortium Poort van Den Bosch heeft tot doel het aanleggen en beheren van een deel van de autosnelweg A59. Het gebruik van een renteswap ter beperking van financiële risico's past binnen de voorwaarden die het treasury statuut stelt en het ministerie van BZK heeft met deze werkwijze ingestemd. Er bestaat op dit moment geen bijstortverplichting voor de provincie. De marktwaarde van de renteswap is gerelateerd aan het niveau van de lange rente. Per 31 december 2019 was die marktwaarde -/- € 179.754 (2018: -/- € 618.113).

Uitzettingen

De beleggingen in de beide portefeuilles, inclusief de verstrekte leningen aan openbare lichamen en deposito's bij de schatkist, bedragen in overeenstemming met de balans € 3.063,8 miljoen.

Aansluiting met de balans	bedrag
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo agio en disagio	6.301.484
Leningen aan:	
- openbare lichamen (excl. Moerdijk, Nuenen, Tilburg, Helmond en Geertruidenberg)	1.274.385.397
- deelnemingen (Enexis, BNG en NWB, zie bijlage 3b)	199.800.000
- in het kader van de publieke taak	82.233.864
Uitzettingen met rentetypische looptijd $\geq$ 1 jaar:	
- in schatkist	340.700.000
- in Nederlands schuld papier *)	0
- overige uitzettingen	<u>1.272.417.818</u>
	<u>3.175.838.564</u>

Het effectieve rendement over de immunisatieportefeuille wordt begroot op circa 3,50% op jaarbasis rekening houdend met de aangescherpte beleggingsrichtlijnen voor de verkoopopbrengsten Essent. Hierbij is het uitgangspunt dat gestreefd wordt naar uitzettingen met een hoge mate van zekerheid. Het daadwerkelijk gerealiseerde couponrendement over 2019 voor alle beleggingen in de immunisatieportefeuille bedraagt 2,87% (2018: 3,16%) en voor de investeringsagendaportefeuille 1,56% incl. het effect van de verkochte obligaties en switches (2018: 2,44%). Door de ontwikkelingen zoals het verplicht schatkistbankieren bij de Nederlandse Staat en de lage stand van de marktrente op zowel korte als lange termijn, staan deze rendementen onder grote druk.

Per 31 december 2019 zijn de middelen als volgt uitgezet:

Vorm	Bank/Instelling	Per 1/1/2019	Per 31/12/2019
Obligaties Immunisatieportefeuille*	Divers	968.305.950	356.510.471
Obligaties Investeringsagendaportefeuille*	Divers	184.835.391	92.428.350
Langlopende leningen aan decentrale overheden		1.305.759.071	1.274.385.398
zerobond obligatie i.c.m. Oiko Credit *	NL-Staat	2.500.215	2.500.215
Aandeelhouderslening Enexis	Enexis	107.898.628	0
Leningen aan NWB / BNG		199.732.735	199.752.663
Overige leningen publieke taak		75.262.437	82.233.864
Lange termijn deposito's bij de schatkist	Rijk - min. Financiën	340.700.000	340.700.000
Korte termijn rekening courant bij de schatkist	Rijk - min. Financiën	0	827.327.603
* nominale waarde + (dis)agio = boekwaarde		3.184.994.428	3.175.838.564

De specificatie van de beleggingen en de langlopende leningen zijn in de toelichting op de balans opgenomen onder financiële vaste activa en immateriële vaste activa (voor zover er sprake is van (dis)agio).

Participatie in Oikocredit

In november 2012 is besloten een participatie te nemen in het Oikocredit Nederland Fonds. Door middel van deze participatie geven Gedeputeerde Staten invulling aan de ethisch-sociale aspecten van het treasury beleid. De participatie wordt uitgevoerd in combinatie met een hoofdsomgarantie met een looptijd van 10 jaar. Provinciale Staten zijn hierover op 14 december 2012 geïnformeerd.

Begin 2013 is de participatie genomen in het Oikocredit Nederland Fonds met een nominale waarde van € 427.813. Het risico bij deze uitzetting is erg laag en deze uitzetting past volledig binnen de regels van de wet Fido en de Ruddo.

Renteschema

De commissie BBV adviseert onderstand renteschema in de paragraaf financiering van begroting en jaarstukken op te nemen. Hiermee wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van toerekening.

Renteschema		€
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	€ 2.779
b.	De externe rentebaten	-/- € 56.088.179
	Saldo rentelasten en rentebaten	-/- € 56.085.400
c1	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- € 0
c2	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- € 0
c3	De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- € 0
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	-/- € 0
d1.	Rente over eigen vermogen	€ 0
d2.	Rente over voorzieningen	€ 0
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	€ 0
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/- € 0
f.	Renteresultaat op het taakveld treasury	-/- € 56.085.400

Paragraaf 6 Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en risico's van de provincie als gevolg van banden met externe rechtspersonen, waarin de provincie zowel financieel deelneemt als zeggenschap heeft. De provincie neemt zowel deel in rechtspersonen, tot stand gekomen op grond van de publiekrechtelijke Wet Gemeenschappelijke Regelingen als in rechtspersonen, gestoeld op privaatrechtelijke samenwerkingsvormen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 15 van het BBV en de daarop van toepassing zijnde toelichting. Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- de visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
- de lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
 1. gemeenschappelijke regelingen;
 2. vennootschappen en coöperaties;
 3. stichtingen en verenigingen, en,
 4. overige verbonden partijen.

Beleidskader

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partijen kunnen worden verhaald op de provincie.

De provincie Noord-Brabant kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties die een bijdrage leveren aan het publiek belang.

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden Partijen die op 12 december 2014 door PS is vastgesteld. Hierin is het beleid met betrekking tot verbonden partijen geactualiseerd en is toegelicht op welke wijze de provincie de publieke belangen in deze verbonden partijen wil behartigen. Ook staan de overwegingen genoemd om een bestuurlijk en financieel belang aan te gaan, te wijzigen of te beëindigen. In de nota is vastgelegd om vierjaarlijks de gehele deelnemingenportefeuille te evalueren. In het najaar 2020 zal een nieuwe versie van het beleid ten aanzien van verbonden partijen aan uw staten worden voorgelegd.

Na overleg met de accountant is in het stoplichtmodel een wijziging doorgevoerd. De wijziging van de kleuren bij financiën hebben niet te maken met nieuwe risico's maar hebben betrekking op herwaardering van de duurzame waarde-ontwikkeling.

Bestuurlijk belang verbonden partijen

Het bestuurlijk belang bij een verbonden partij uit zich in de invloed die kan worden uitgevoerd bij de verbonden partij. Dit is onder andere stemrecht op besluiten die tijdens de Algemene vergadering van Aandeelhouders of ledenvergadering zijn geagendeerd maar ook benoeming van bestuurders en leden van het toezichtsorgaan; de Raad van Commissarissen of Raad van Toezicht. De mate van invloed per verbonden partij is opgenomen in navolgende tabellen. Naar aanleiding van de gewijzigde bestuurlijke verhoudingen zijn ook de bestuurlijke rolverdelingen van de verbonden partijen in de tabellen verwerkt.

Financieel belang verbonden partijen

Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van het provinciaal aandeel in de deelneming (zie ook de paragraaf weerstandsvermogen), danwel gelijk aan de (jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

Naast het financieel risico ontvangt de provincie ook inkomsten uit verbonden partijen in de vorm van dividend. In 2019 ontvangt de provincie dividend (over de winst van 2018) van de volgende verbonden partijen: Eindhoven Airport NV, Enexis Holding NV, Nederlandse Waterschapsbank en de Bank voor Nederlandse Gemeenten. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

De meest belangwekkende ontwikkelingen bij de verbonden partijen:

Enexis:

Op basis van de energieagenda 2030 is in 2019 het uitvoeringsprogramma 'Energie verbindt' opgesteld. De uitvoering wordt opgepakt in samenwerking met de strategische partners van de provincie. Enexis is een van de partners in de Brabantse Energie Alliantie. De alliantie tussen Enexis en provincie biedt door zowel concrete als strategische samenwerking een belangrijk fundament voor het kunnen behalen van de doelstellingen ten aanzien van broeikasgasreductie en duurzame opwek.

In Brabant zijn bijvoorbeeld energieke landschappen en groene mobiliteit thema's waar de rol van Enexis van grote meerwaarde is. In de (nationale) totstandkoming van het klimaatakkoord vond op diverse onderdelen afstemming plaats met Enexis. Vertegenwoordigers van Enexis nemen deel aan de ontwikkeling van Regionale Energiestrategieën (RES-en) in de vier Brabantse RES-regio's. En met Enpuls, de organisatie binnen Enexis Group ingericht op conceptontwikkeling voor het versnellen van de energietransitie, wordt onder meer samengewerkt op het gebied van sociale innovatie en sociale inclusie in de energietransitie.

SPV's Enexis (CBL Vennootschap BV, Vordering op Enexis BV en Verkoop Vennootschap BV)

In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 11 april 2019 heeft het bestuur van de vennootschappen aan de aandeelhouders een procesbesluit voorgelegd. Hierbij is besloten dat een voorstel tot ontbinding en vereffening zal worden voorgelegd aan de AVA van april 2020.

Brabant Water:

Middels een Statenmededeling ([PS 54/19](#)) zijn Provinciale Staten van Noord-Brabant geïnformeerd over het besluit dat vrijdag 21 juni 2019 door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders Brabant Water is genomen inzake het Tilburgsche Waterleiding-Maatschappij (TWM)-dossier. Dit besluit houdt in dat de AvA instemt met de bestuurlijke vaststellingsovereenkomst die via een minnelijke oplossing tot stand is gekomen tussen Brabant Water en TWM. Dankzij de reeds in het verleden verstrekte voorschotten kunnen de financiële effecten van de overeenkomst voor 2018 geheel gedekt worden uit het behaalde bedrijfsresultaat van dat jaar. Voor 2019 en verdere jaren zijn de effecten marginaal te noemen. Woensdag 28 augustus jl. heeft de rechtbank conform de overeenkomst vonnis gewezen waarmee er een einde is gekomen aan een bijna 17 jaar lopend dossier.

Eindhoven Airport:

Op 25 april 2019 heeft verkenner dhr. Van Geel zijn advies overhandigd aan de minister van Infrastructuur en Waterstaat. In dit advies wordt ingegaan op de vraag hoe de toekomst van Eindhoven Airport kan worden vormgegeven. In het traject van de Proefcasus Eindhoven Airport heeft Van Geel als onafhankelijke verkenner de verschillende belangen, meningen en feiten afgewogen en een zo breed mogelijk gedragen advies opgesteld. Van Geel geeft in zijn advies – getiteld 'Opnieuw Verbonden' – aan dat Eindhoven Airport in samenwerking met de regio actief moet gaan werken aan een kwalitatieve ontwikkeling van de luchthaven in de periode 2020-2030. Daarin staat groei niet langer centraal, maar het sturen op 30% minder geluid in 2030 ten opzichte van 2019.

Voor de korte termijn (2020 en 2021) adviseert Van Geel het aantal vliegtuigbewegingen te maximaliseren op het huidige aantal van 41.500 en het niet laten uitvoeren van vluchten na 23.00 uur. 14 juni 2019 hebben GS via een [Statenmededeling](#) een reactie gegeven op het advies van Van Geel. De minister heeft 6 september 2019 in een brief aan de Tweede Kamer aangegeven dat zij de adviezen van Van Geel deelt. De consequenties voor de toekomst worden door Eindhoven Airport in beeld gebracht.

Pivot Park

In 2018 is de governance van Pivot Park herijkt. OLSP Holding en OLSP Vastgoed zijn per 31-12-2018 gefuseerd waarmee per 1-1-2019 Pivot Park Holding is ontstaan. Met de gewijzigde governance is ook het bestuur gewijzigd van een one tier board in een two tier board. In de nieuwe situatie is er sprake van een directeur en een driehoofdige RvC.

Green Chemistry Campus (GCC):

GCC relateert haar maatschappelijke opgave nadrukkelijk aan de relevante maatschappelijke ontwikkelingen zoals de Global Goals van de VN of het klimaatakkoord. Gekoppeld aan de overtuiging dat grondstoffen vanuit biomassa een belangrijke rol gaan spelen in het halen van doelen voor wat betreft CO2 en circulaire economie. Met de omschreven waardepropositie gericht op aanbieden van faciliteiten, advies & expertise, projecten en netwerkdiensten, wil de GCC haar eigen locatie overstijgen en daarmee de verbinding met de regio versterken.

Brabant C

Medio 2019 is het Financieringsreglement van het Brabant C Fonds omgezet in een Subsidieregeling, die valt onder de Algemene Subsidieverordening Noord-Brabant (ASV). Daarbij hebben GS mandaat verleend aan de Stichting Brabant C voor de uitvoering van deze Subsidieregeling. Dit is gedaan om de juridische grondslag van subsidieverlening in lijn te brengen met jurisprudentie van de Raad van State d.d. 13-2-2019 in de zaak "Stichting Cultuur Eindhoven – Bibliotheek". PS zijn hierover reeds geïnformeerd via een [Statenmededeling](#).

Groen Ontwikkelfonds Brabant

Bij het Groen Ontwikkelfonds Brabant is in 2019 – evenals bij Brabant C – het Investeringsreglement omgezet in een Subsidieregeling, die valt onder de Algemene Subsidieverordening Noord-Brabant (ASV). Dit naar aanleiding van jurisprudentie van de Raad van State d.d. 13-2-2019 (zaak "SCE-Bibliotheek"). Hierbij hebben GS mandaat verleend aan het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV om deze Subsidieregeling uit te voeren.

Brabant Startup Fonds:

Het Brabant Startup Fonds is voortvarend van start gegaan. Sinds de oprichting in juni 2018 zijn in de eerste 1,5 jaar (tot ultimo 2019) 25 leningen aan startups gecommiteerd voor een totaalbedrag van circa € 6,5 miljoen. Hierdoor is er al een aanzienlijk deel van de € 10 mln opgesoupeerd. Verder is in maart 2019 de fondsomvang toegenomen, doordat € 2,6 miljoen uit het voormalige Valorisatiefonds Midden & West Brabant aan het Brabant Startup Fonds is toegevoegd. Verdere uitbreiding van het fondsvermogen met externe financiering wordt nagestreefd en zal in jaar 2020 concreet zijn beslag krijgen waarbij een verzoek voor aanvullende middelen aan de Provincie Noord-Brabant wordt gericht.

Breedbandfonds Brabant

In 2018 is het beheer van de twee lopende financieringen uit het fonds (totaal €3,8mln) overgenomen van de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij. Het beheer is ondergebracht bij het Provinciaal Ontwikkelbedrijf. Gelet op het karakter van de financieringen (subsidies in de vorm van een lening met een hypotheekrecht op de glasvezelinfrastructuur) sluit dit aan bij de subsidieleningen in de vastgoedportefeuille van het Provinciaal Ontwikkelbedrijf. Eind 2019 hebben alle partijen schriftelijk ingestemd om het breedbandfonds in het eerste

kwartaal van 2020 te liquideren. Na liquidatie zullen de leningen met de risicoreserveringen worden opgenomen in de administratie van het Ontwikkelbedrijf.

Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen:

De fondsen komen voort uit de woningbouwstimuleringsmaatregelen (2009), die in het leven zijn geroepen om de gevolgen van de financiële crisis zoveel mogelijk op te vangen. Door de financiële crisis dreigde de woningbouw in de provincie (grotendeels) stil te vallen terwijl in de periode daarvoor veel inspanningen waren gedaan om de woningbouw op te schroeven om de schaarste op de woningmarkt het hoofd te bieden. Met het BIFN zijn projecten met in totaal enkele honderden woningen (toch) gerealiseerd. Naar verwachting zullen al in 2020 de twee resterende fondsen De Havenmeester en De Hoven Noord worden geliquideerd.

Risico's

Een verbonden partij wordt getoetst op aandachtspunten of risico's op het gebied van beleid, governance of financiën. Bij de toetsing wordt altijd uitgegaan van de meest actuele wet- en regelgeving.

Indien oranje of rood wordt gescoord, wordt dit onderaan de tabel toegelicht.

Groen Geen noemenswaardige aandachtspunten of risico's.

Oranje Aandachtspunten of risico's die binnen het uitvoeringsmandaat vallen van GS. Dit heeft geen hoge urgentie en de risico's zijn beperkt. Bijvoorbeeld bestuurswisselingen of statuten die herzien (moeten) worden.

Rood Grote aandachtspunten die soms directe actie vereisen en onder de aandacht van PS dienen te worden gebracht. Bijvoorbeeld niet afgedekte financiële risico's, slecht functioneren bestuur of toezichthouder of als er geen publiek belang (meer) is.

De waardering financiën is niet meer gebaseerd op de positie per 31-12 maar op basis van het duurzaam perspectief. Aan de hand van een meerjarige businesscase / plan wordt beoordeeld wat de waarde is van ons ingebrachte vermogen. Mochten wij inschatten dat ons vermogen duurzaam lager uitvalt (onderbouwd middels de plannen en begrotingen) dan treffen we daarvoor een voorziening of waarderen we (mogelijk) daadwerkelijk af. De gekleurde indicator in het stoplichtenmodel in de kolom "Financiën" komt daarmee op respectievelijk **Oranje** of **Rood** te staan.

In de [bijlagenbundel van de Jaarstukken is de 'Uitwerking Paragraaf Verbonden Partijen'](#) opgenomen. In deze bijlage wordt ook nader ingegaan op het Innovatiefonds, Energiefonds, Breedbandfonds, Brabant C fonds, Groen Ontwikkelfonds, Leisure ontwikkelfonds en Brabant Startup Fonds.

1. Gemeenschappelijke regelingen

	Naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	programma 4			actief	voldoet
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	programma 1			monitorend	voldoet
1.3	Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant	programma 5			monitorend	voldoet
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	programma 3			actief	voldoet
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant	programma 3			actief	voldoet
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord	programma 3			actief	voldoet

1.6 Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)

Financiën: De ODBN beschikt over een gezonde financiële positie. De dienst kent naast een groot aantal bestemmingsreserves een algemene reserve. Het weerstandsvermogen is na herijking van de reserves en voorzieningen in 2018 op adequaat niveau gebracht. De bedrijfsvoering is echter nog volop in ontwikkeling en brengt onzekerheden met zich mee. In de jaarrekeningresultaten van 2019 en verder zal nog moeten blijken of negatieve resultaten daadwerkelijk tot het verleden behoren.

2. Vennootschappen en coöperaties

	Naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
2.1	Enexis NV	Programma 4			Actief	overgangsregime
2.2	CBL Vennootschap BV	Programma 4			Actief	n.v.t.
2.3	Vordering op Enexis BV	Programma 4			Actief	n.v.t.
2.4	Verkoop Vennootschap BV	Programma 4			Actief	n.v.t.
2.5	CSV Amsterdam BV	Programma 4			Actief	n.v.t.
2.6	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	Programma 4			Actief	n.v.t.
2.7	Brabant Water NV	Programma 3			Actief	overgangsregime
2.8	Eindhoven Airport NV	Programma 5			Actief	n.v.t.
2.9	BOM Holding BV	Programma 4			Actief	overgangsregime
2.10	Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, BV ORR	Programma 2			Actief	Voldoet
2.11	Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij, BV TOM	Programma 2			Actief	n.v.t.
2.12	Business Park Aviolanda BV	Programma 4			Actief	n.v.t.
2.13	Nederlandse Waterschapsbank NV	Programma 3			Monitorend	n.v.t.
2.14	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	Programma 1			Monitorend	n.v.t.
2.15	PZEM NV	Programma 4			Monitorend	Voldoet
2.16	Pivotpark Holding BV	Programma 4			Actief	Voldoet

	Naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
2.17	Green Chemistry Campus BV	Programma 4			Actief	Voldoet
2.18	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	Programma 3			Actief	Voldoet
2.19	Monumenten Beheer Brabant	Programma 6			Actief	Voldoet
2.20	Brabant Startup Fonds BV	Programma 4			Actief	Voldoet
2.21	Breedbandfonds Brabant	Programma 4			Monitorend	Voldoet

2.1 Enexis

WNT: Met ingang van 1 januari 2019 is de afbouw conform het overgangsrecht ingezet. Enexis voldoet ook in 2019 aan de bezoldigingsbepalingen van de WNT.

Governance: In 2020 zijn de heren Calon en Van Dijk en mevrouw Velthuis aftredend uit de Raad van Commissarissen. De heer Calon is niet herbenoembaar. Voor deze vacature doet de Aandeelhouderscommissie een aanbeveling voor de kandidaat die voor benoeming zal worden voorgedragen aan de AvA. De werving van een kandidaat is in 2019 gestart. Door veranderingen in de samenstelling van gemeentelijke of provinciale colleges is ook de samenstelling van de aandeelhouderscommissie veranderd.

2.7 Brabant Water

WNT: De bezoldiging van de statutair directeur voldoet aan de eisen van WNT-1 en WNT-2 alsmede het overgangsrecht.

Beleid: 21 februari 2019 hebben gedeputeerde Van Hout van de provincie Noord-Brabant en algemeen directeur Van Nuland van Brabant Water de overeenkomst drinkwatervoorziening Brabant Water 2018 t/m 2022 ondertekend. Hierin zijn afspraken vastgelegd rond de uitvoering van het nieuw grondwateronttrekkingsbeleid.

2.9 BOM Holding BV

WNT: Ten aanzien van de bezoldiging van de bestuurders en toezichthouders geldt dat deze passend is binnen de wettelijke kaders van de WNT en het bezoldigingsbeleid zoals dit door de aandeelhouder is vastgesteld.

Governance: In 2019 is mevrouw E.A.G. Raats-Coster toegetreden tot de RvC. RvC bestaat uit 5 personen en functioneert naar tevredenheid. De provincie stuurt via de aandeelhouderslijn en via de subsidielijn.

2.10 Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, BV ORR

Financiën: Onze inbreng van eigen vermogen is per ultimo 2019 negatief. Toch is de verwachting dat op de lange termijn (2032) onze inbreng kan worden terugverdiend.

2.11 Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij BV

Financiën: Ondank de positieve ontwikkelingen in de markt zal er aan het einde van de looptijd een verlies overblijven voor de aandeelhouders. Aandeelhouders werken naar een beëindiging van deze samenwerking in 2020. Voor de kapitaalbreng is een voorziening getroffen van 100%. De reden hiervoor is dat – mede op basis van een lange termijn planning de kans groot is dat de kapitaalbreng niet terugverdiend kan worden.

2.16 Pivotpark Holding BV

Financiën: Door het besluit van Provinciale Staten van 19 december 2016 (dossier 92/16) om € 13,9 miljoen ter beschikking te stellen van de Pivot Park organisatie, waartoe Pivot Park behoort, maakt dat de financiële zorgen van Pivot Park voor de korte en middellange termijn zijn weggenomen. Voor de kapitaalbreng is een voorziening getroffen van € 6,3 mln. Dit is gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen. De reden hiervoor is dat – mede op basis van een lange termijn planning de kans groot is dat de kapitaalbreng niet terugverdiend kan worden.

2.17 Green Chemistry Campus BV

Financiën: Door vertragingen in voorgaande jaren heeft het langer geduurd voor opbrengsten konden worden gegenereerd. Eind 2018 is de demohal geopend. De op dit moment beschikbare labruimtes zijn volledig in gebruik. De overige ruimtes zijn deels gevuld en deels onder optie. Ook kent de campus een eigen ontsluiting waarmee een klimaat van open innovatie is gecreëerd en de campus beter toegankelijk is. Dit maakt de GCC aantrekkelijker voor 'vestigers'. De verwachting is dat GCC het break-even point in 2025 bereikt. Eind 2019 is door de provincie Noord-Brabant projectsubsidie verleend vanuit het budget van het uitvoeringsprogramma "Brabant beweegt Biobased 2016-2019". Dit geeft de campus tijd om de waarde-propositie verder te ontwikkelen en de businesscase te verstevigen. Voor de kapitaalbreng is een voorziening getroffen van € 2,3 mln. Dit is gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen. De reden hiervoor is dat – mede op basis van een lange termijn-planning de kans groot is dat de kapitaalbreng niet terugverdiend kan worden.

2.19 Monumenten Beheer Brabant

Beleid: In het najaar 2017 is gestart met de nieuwe rol "beweging stimuleren". Medio 2018 is voor deze nieuwe rol het ondernemingsplan "ErfgoedLAB Brabant" vastgesteld. Eind 2019 heeft een evaluatie hiervan plaatsgevonden. De conclusies en aanbevelingen zullen worden betrokken bij het nieuwe Erfgoedkader dat in 2020 wordt opgesteld.

Financiën: Voor de kapitaalbreng is een voorziening getroffen van € 2,058 mln, gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen. Maar dit neemt niet weg dat het risico van niet volledig terugverdienen van investeringen blijft bestaan.

3. Stichtingen en verenigingen

	Naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	Programma 1			Monitorend	Voldoet
3.2	INPA Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Programma 1			Monitorend	Voldoet
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Programma 6			Actief	Voldoet
3.4	Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen	Programma 2			Actief	n.v.t.
3.5	Stichting Beheer Museum Kwartier	Programma 6			Actief	Voldoet
3.6	Stichting Leisure Ontwikkefonds Brabant	Programma 4			Actief	Voldoet

	Naam	Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
3.7	Stichting Brainport Smart District	Programma 2			Actief	Voldoet
3.8	Stichting La Vuelta Holanda, opgericht in 2019	Programma 6			Actief	n.v.t.

4. Overige verbonden partijen

		Beleid + primair programma	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	Programma 3			Actief	Voldoet

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen

Financiën: Door de tegenvallende beleggingsopbrengsten is de egalisatiereserve ten behoeve van de twee gesloten stortplaatsen in 2018 negatief geworden. De provincie is financieel verantwoordelijk voor deze gesloten stortplaatsen. Vandaar dat de provincie in 2018 een voorziening heeft gevormd, groot € 1,2 miljoen. Op basis van de voorlopige resultaten van 2019 kan deze voorziening in 2019 naar verwachting volledig worden afgebouwd.

1. Gemeenschappelijke regelingen

Belang

	Gemeenschappelijke regeling	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	Moerdijk	Van Merrienboer / Van Gruijthuijsen	lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	50,0%
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	Eindhoven	Programmaraad	lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	50,0%
1.3	Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant	Oss	Van der Maat*	lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	8,3%
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Tilburg	Grashoff*	lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	43,0%
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant	Eindhoven	Grashoff*	lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	45,0%
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord	's-Hertogenbosch	Grashoff*	lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	37,0%

* = Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend en versterken elkaar

Vermogensstructuur en resultaat

bedragen x €1.000

	Gemeenschappelijke regeling	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2019	Eigen vermogen per 31-12 2019	Vreemd vermogen per 1-1 2019	Vreemd vermogen per 31-12 2019
1.1	Havenschap Moerdijk		280.000	97.265	97.265	138.711	138.711
1.2	Zuidelijke Rekenkamer			104	104	220	220
1.3	Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant			837	837	316	316
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant			3.568	3.568	4.615	4.615

bedragen x €1.000

	Gemeenschappelijke regeling	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2019	Eigen vermogen per 31-12 2019	Vreemd vermogen per 1-1 2019	Vreemd vermogen per 31-12 2019
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant			1.515	1.515	4.254	4.254
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord			10.553	10.553	12.771	12.771

De gepresenteerde cijfers zijn de gepubliceerde resultaten uit de jaarrekening 2018 of de gepresenteerde halfjaarcijfers 2019.

2. Vennootschappen en coöperaties

Belang

bedragen x €1.000

	Vennootschappen en coöperaties	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boekwaarde
2.1	Enexis NV	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer/Spierings	stemrecht / voordrachtsrecht lidmaatschap RvC / lid AHC	30,8%	46.144	-	46.144	-
2.2	CBL Vennootschap BV	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer*	Stemrecht / lid AHC	30,8%	6	-	6	6
2.3	Vordering op Enexis BV	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer*	Stemrecht / lid AHC	30,8%	6	-	6	6
2.4	Verkoop Vennootschap BV	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer*	Stemrecht / lid AHC	30,8%	6	-	6	6
2.5	CSV Amsterdam BV	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer*	Stemrecht / lid AHC	30,8%	6	-	6	6

bedragen x € 1.000									
	Vennootschappen en coöperaties	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boekwaarde
2.6	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer*	Stemrecht / lid AHC	30,8%	pm	-	pm	pm
2.7	Brabant Water NV	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer / Grashoff	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC / lid AHC	31,6%	88	-	88	-
2.8	Eindhoven Airport NV	Eindhoven	Van Merrienboer / Van der Maat	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC	24,5%	1.112	-	556	-
2.9	BOM Holding BV	Tilburg	Van Merrienboer / Van Gruijthuijsen	stemrecht / voordrachtsrecht lidmaatschap RvC	100%	1	31.327	31.328	31.328
2.10a	Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, BV ORR	's-Hertogenbosch	Van Gruijthuijsen / Van Merrienboer	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	100%	30	89	119	111
2.10b	CV ORR I	's-Hertogenbosch	Van Gruijthuijsen / Van Merrienboer	Stemrecht / Commanditair vennoot	99%	743	4.958	5.700	5.497
2.10c	CV ORR II	's-Hertogenbosch	Van Gruijthuijsen / Van Merrienboer	Stemrecht / Commanditair vennoot	99%	743	19.500	20.243	19.500

bedragen x € 1.000									
	Vennootschappen en coöperaties	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boekwaarde
2.11a	Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij, BV TOM	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer*	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	50%	9	-	9	-
2.11b	CV TOM	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer*	Stemrecht / Commanditair vennoot	49,8%	448	-	448	-
2.12	Business Park Aviolanda BV	Woensdrecht	Van Merrienboer / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	60%	11	6.477	6.488	6.488
2.13	Nederlandse Waterschapsbank NV	's-Gravenhage	Van der Maat*	Stemrecht	0,12%	22	-	8	-
2.14	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	's-Gravenhage	Van der Maat*	Stemrecht	0,07%	100	-	100	-
2.15	PZEM NV	Middelburg	Van Merrienboer*	Stemrecht	0,05%	4	-	4	-
2.16	Pivotpark Holding BV	Oss	Van Merrienboer / Van Gruijthuijsen	Stemrecht	70,7%	20	6.282-	6.302	6.302-
2.17	Green Chemistry Campus BV	Bergen op Zoom	Van Merrienboer / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	60%	11	2.300	2.311	2.300
2.18	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer / Grashoff	Stemrecht	100%	-	-	-	-

bedragen x € 1.000									
	Vennootschappen en coöperaties	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boekwaarde
2.19	Monumenten Beheer Brabant	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer / Van Merrienboer**	Stemrecht	72%	2.058	-	2.058	2.058
2.20	Brabant Startup Fonds BV	Tilburg	Van Merrienboer / Van Gruijthuijsen	Stemrecht	100%	-	-	-	-
2.21	Breedbandfonds Brabant	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer*	Stemrecht	100%	-	-	-	-

* = Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend en versterken elkaar

**= Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn bij erfgoed in 1 hand komen te liggen na aftreden CDA-gedeputeerde Van der Sloot

Vermogensstructuur en resultaat

bedragen x € 1.000									
	Vennootschappen en coöperaties	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2019	Eigen vermogen per 31-12 2019	Vreemd vermogen per 1-1 2019	Vreemd vermogen per 31-12 2019	Resultaat 2019 na belasting	Dividend, ontvangen in 2019 over 2018
2.1	Enexis NV			4.024.000	4.112.000	3.691.000	4.146.000		37.624
2.2	CBL Vennootschap BV			137	125	22	5		

bedragen x € 1.000

	Vennootschappen en coöperaties	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2019	Eigen vermogen per 31-12 2019	Vreemd vermogen per 1-1 2019	Vreemd vermogen per 31-12 2019	Resultaat 2019 na belasting	Dividend, ontvangen in 2019 over 2018
2.3	Vordering op Enexis BV			-2	-9	356.324	9		
2.4	Verkoop Vennootschap BV			112	71	30	16		
2.5	CSV Amsterdam BV			746	452	45	84		
2.6	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV			1.605	1.590	24	455		
2.7	Brabant Water NV			635.876	635.876	456.765	456.765		
2.8	Eindhoven Airport NV			100.064	100.064	26.755	26.755		113
2.9	BOM Holding BV	120.166		51.485	51.485	121.130	121.130		
2.10 a	Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, BV ORR			363	363	56	56		
2.10 b	CV ORR I			8.008	8.008	488	488		

bedragen x € 1.000

	Vennootschappen en coöperaties	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2019	Eigen vermogen per 31-12 2019	Vreemd vermogen per 1-1 2019	Vreemd vermogen per 31-12 2019	Resultaat 2019 na belasting	Dividend, ontvangen in 2019 over 2018
2.10 c	CV ORR II		50.000	1.696	1.696	16.760	16.760		
2.11 a	Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij, BV TOM			-13.948	-13.948	35.003	35003		
2.11 b	CV TOM	13.515		-12.323	-12.323	39.703	39.703		
2.12	Business Park Aviolanda BV	1.696		11.974	11.974	13.180	13.180		
2.13	Nederlandse Waterschapsbank NV	50.000		1.726.000	1.726.000	81.989.000	81.989.000		25
2.14	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	149.800		4.258.000	4.258.000	133.251.000	133.251.000		114
2.15	PZEM NV			1.280.733	1.280.733	955.487	955.487		
2.16	Pivotpark Holding BV	12.800		-7.278	-7.278	12.227	12.227		
2.17	Green Chemistry Campus BV	4.133		746	746	1.821	1.821		

bedragen x € 1.000

	Vennootschappen en coöperaties	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2019	Eigen vermogen per 31-12 2019	Vreemd vermogen per 1-1 2019	Vreemd vermogen per 31-12 2019	Resultaat 2019 na belasting	Dividend, ontvangen in 2019 over 2018
2.18	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV					1.098	1.098		
2.19	Monumenten Beheer Brabant	7.123		178	178	9.274	9.274		
2.20	Brabant Startup Fonds BV	3.000				1.268	1.268		
2.21	Breedbandfonds Brabant	4.527				4.124	4.124		

De gepresenteerde cijfers zijn de gepubliceerde resultaten uit de jaarrekening 2018 of de gepresenteerde halfjaarcijfers 2019 (BOM). De cijfers van Enexis NV zijn gebaseerd op de gepubliceerde resultaten uit de jaarrekening 2019.

3. Stichtingen en verenigingen

Belang

	Stichtingen en verenigingen	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	's-Gravenhage	Van Gruijthuijsen*	Lid van het bestuur	9,63%
3.2	INPA Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Brussel	Van Gruijthuijsen*	Lid van het bestuur	8,33%
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Tilburg	Van Merrienboer / Spierings	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%

	Stichtingen en verenigingen	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel
3.4 a	Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (Havenmeester)	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer*	Lid van het bestuur	50%
3.4 b	Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (Hoven Noord)	's-Hertogenbosch	Van Merrienboer*	Lid van het bestuur	50%
3.5	Stichting Beheer Museum Kwartier	's-Hertogenbosch	Spierings*	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	75%
3.6	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Oisterwijk	Van Merrienboer/Van Gruijthuijsen	Lid van het bestuur	50%
3.7	Stichting Brainport Smart District	Helmond	Van Merrienboer*	Lid van het bestuur	26%
3.8	Stichting La Vuelta Holanda	Utrecht	Van Gruijthuijsen*	Lid van het bestuur	15%

* = Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend en versterken elkaar

Vermogensstructuur en resultaat

<i>bedragen x € 1.000</i>							
	Stichtingen en verenigingen	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2019	Eigen vermogen per 31-12 2019	Vreemd vermogen per 1-1 2019	Vreemd vermogen per 31-12 2019
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)		300	770	770	10.192	10.192
3.2	INPA Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)			299	299	30	30
3.3	Stichting Brabant C Fonds			1.080	1.080	2.371	2.371

bedragen x € 1.000							
	Stichtingen en verenigingen	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2019	Eigen vermogen per 31-12 2019	Vreemd vermogen per 1-1 2019	Vreemd vermogen per 31-12 2019
3.4 a	Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (Havenmeester)			3.005	3.005	6	6
3.4 b	Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (Hoven Noord)			1.669	1.669	6	6
3.5	Stichting Beheer Museum Kwartier			100	100	765	765
3.6	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant			2.883	2.883	665	665
3.7	Stichting Brainport Smart District, in 2019 deelname provincie Noord-Brabant in stichting						
3.8	Stichting La Vuelta Holanda, opgericht in 2019, hier zijn nog geen jaarstukken van opgeleverd.						

De gepresenteerde cijfers zijn de gepubliceerde resultaten uit de jaarrekening 2018 of de gepresenteerde halfjaarcijfers 2019.

4. Overige verbonden partijen

Belang

<i>bedragen x € 1.000</i>									
	Overige verbonden partijen	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Balanswaarde
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	's-Hertogenbosch	Van der Maat / Grashoff	GS vormen Algemeen Bestuur, twee gedeputeerde vormen Dagelijks Bestuur	100%	22		8	

Vermogensstructuur en resultaat

<i>bedragen x € 1.000</i>							
	Overige verbonden partijen	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2019	Eigen vermogen per 31-12 2019	Vreemd vermogen per 1-1 2019	Vreemd vermogen per 31-12 2019
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen			101.709	101.709	25.940	25.940

De gepresenteerde cijfers zijn de gepubliceerde resultaten uit de jaarrekening 2018 of de gepresenteerde halfjaarcijfers 2019.

5. Investeringsfondsen voor Brabant

	Fonds*	Fondsomvang x € 1 mln	Looptijd	Revolverendheid	Multiplifier	Portefeuille
5.1	Innovatiefonds Brabant -	125	2037	Nominaal	≥ 3	Van Gruijthuijsen
5.2	Energiefonds Brabant	60	2037	Nominaal	≥ 4	Spierings

	Fonds *	Fondsomvang x € 1 mln	Looptijd	Revolverendheid	Multiplier	Portefeuille
5.3	Brabant C fonds	34	2022	Beperkt (oplopend van 15 naar 32 % in 2021)	≥ 3	Spierings
5.4	Groen Ontwikkelfonds voor Brabantse natuur-	240	2029	Niet of nauwelijks	≥ 2	Grashoff
5.5	Leisure Ontwikkel fonds Brabant	5	2027	Beperkt (33-66%)	≥ 2	Van Gruijthuisen
5.6	Brabant Startup Fonds	10	2033	50%	≥ 3	Van Gruijthuisen

* *Zie bijlagenbundel jaarstukken 2019 voor aanvullende fondsinformatie*

Paragraaf 7 Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Provinciaal grondbeleid

Met de inzet van het Provinciaal grondbeleid beoogd de provincie (tijdig) gronden (en gebouwen) beschikbaar te krijgen voor realisering van door haar beoogde doelen. Het bereiken van de maatschappelijke doelstelling staat hierbij voorop. Inzet is om tegen aanvaardbare prijzen deze doelen te bereiken. De wettelijke kaders en de mate van het bereiken van de doelstelling zijn hierin leidend.

De Provincie voert grondbeleid uit door regulerend optreden en door het zelf verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden. Waar wenselijk geacht, gebeurt dit ook anticiperend. Maar ook via participaties zoals deelnemingen in externe Ontwikkelmaatschappijen (zoals de ORR en TOM). De verschillende vormen kennen verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de toe te passen vorm en uitvoeringswijze.

Ontwikkelbedrijf

Het ontwikkelbedrijf draagt bij aan de realisatie van verschillende beleidsdoelstellingen. Bij de projecten van het ontwikkelbedrijf gaat het om het daadwerkelijk mogelijk maken van de beoogde (her)ontwikkeling. Om dit mogelijk te maken heeft het ontwikkelbedrijf verschillende instrumenten tot haar beschikking, waaronder: de aankoop van grond of gebouwen, de participatie in een project of deelneming en het verstrekken van een lening of garantstelling.

Uitbreiding doelstelling en inzet Ontwikkelbedrijf

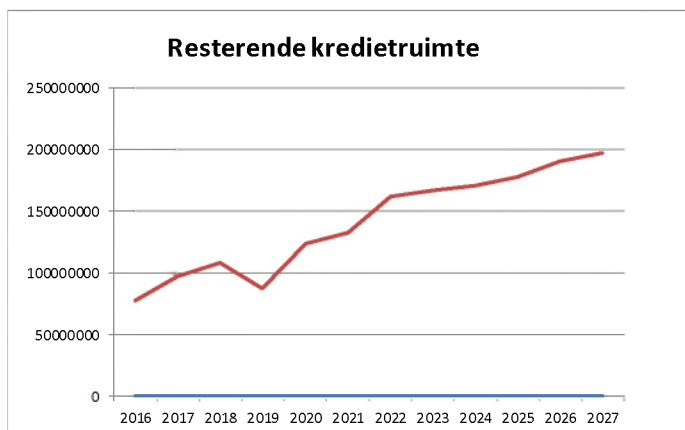
Begin 2018 is door PS een geactualiseerd beheerstatuut van het ontwikkelbedrijf vastgesteld. Van uitvoering van vastgoedprojecten naar provinciale partner in gebiedsontwikkelingen en ruimtelijk fysieke projecten is de beweging die bij het ontwikkelbedrijf zichtbaar is. Het nieuwe beheerstatuut biedt de mogelijkheid deze rol verder in te vullen.

Het Ontwikkelbedrijf heeft de laatste jaren meer kennis en ervaring opgedaan met lagere overheden en vooral ook met marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit. Waar de beleidsinzet ligt en op welke wijze deze kan worden verbonden. Maar ook hoe een samenwerking tot stand kan worden gebracht om tot succesvolle invulling te komen van het project en bijbehorende ambitie. Met andere woorden procesmanagement dat leidt tot dealmaking.

De verkenningen waar het ontwikkelbedrijf in betrokken is, worden per definitie integraal aangevlogen. Belangrijke thema's waarin het ontwikkelbedrijf in 2019 actief is geweest zijn: werklocaties, erfgoed, energie, ondermijning en binnenstedelijke transformatie.

Investeringskrediet en Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

De resterende ruimte in het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf bedraagt ultimo 2019 € 86,9 mln. Bij de inschatting van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde toekomstige inkomsten en uitgaven van alle projecten en zijn de afgegeven garantstellingen volledig meegenomen.

De risico's in de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Ultimo 2019 bedraagt deze € 62,4 mln. Dit is onderverdeeld in een risicoreservering van € 36,7 mln en een voorziening van € 21,4 mln. Beiden voor bestaande projecten en een vrije ruimte van € 4,3 mln. (zie voor een nadere uitwerking paragraaf weerstandsvermogen).

Sinds vaststelling van het nieuwe beheerstatuut Ontwikkelbedrijf door PS hanteert het Ontwikkelbedrijf op het niveau van de totale risicoreserve dezelfde systematiek als het concern. Hierbij wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit; de ratio van het weerstandsvermogen. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 41 mln. (€ 62,4 - € 21,4 mln). De benodigde weerstandscapaciteit bedraagt € 36,7 mln. De ratio weerstandsvermogen komt daarmee op 1,11.

In het kader van de bestemming van het jaarrekeningsaldo zal er na besluitvorming € 1,6 miljoen worden onttrokken, waarmee de vrije ruimte zal worden verlaagd tot € 2,7 miljoen en daarmee de ratio uitkomt op 1,07.

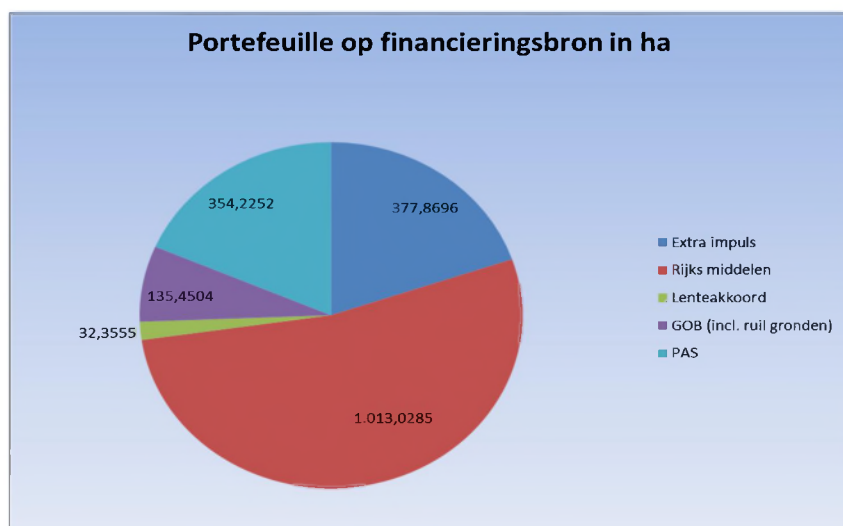
De vrije ruimte in de risicoreserve is hierdoor van beperkte omvang en zal naar verwachting voldoende zijn om onvoorziene risico's binnen de bestaande projecten van het Ontwikkelbedrijf op te kunnen vangen.

Het Ontwikkelbedrijf wordt optimaal ingezet voor de benodigde realisatiekracht om de stedelijke transformatie mogelijk te maken. Daartoe worden de mogelijkheden voor het Ontwikkelbedrijf verruimd om in complexe situaties ook risicodragend te participeren. Voorstellen tot ophoging van de vrije ruimte van de risicoreserve (€ 10 mln t/m 2023 en € 18 mln t/m 2030) zijn in de bestuursopdracht "Terugdringen woningtekort en leegstand & participeren in transformaties" uitgewerkt, waarmee binnen de risicoreserve meer armslag komt om toekomstige nieuwe risico's te kunnen opvangen.

Grondbeleid overige beleidsvelden

Natuurnetwerk Brabant

Conform de doelstellingen zoals opgenomen in Brabant Uitnodigend Groen wordt t/m 2027 in totaal circa 15.000 ha natuurnetwerk en 1.775 ha (700 km) Ecologische Verbindingszones gerealiseerd. Hiertoe zijn in 2019 NNB (ruil-)gronden verworven en/of ingericht en verkocht. In de Westelijke Langstraat, De Peelvenen, Kempenland-West, Groote Heide-Leenderbos door de provincie, daarbuiten door het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), in samenspraak met de Manifestpartners en overige partijen. Ultimo 2019 is de voorraad NNB gronden in ha als volgt opgebouwd met een boekwaarde van € 66,5 mln.

Grondbank de Kempen en de Pielis

De doelstelling van grondbank de Kempen is het opzetten en uitvoeren van projecten, die private investeringen koppelen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Kempen (ecologische en ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en culturele identiteit). Ondernemers en gemeenten staan hiervoor via de Stichting Kempenland aan de lat. De provincie heeft dit in 2019 ondersteund door via een revolverende grondbankportefeuille (maximaal € 13,9 mln) gronden en opstallen te kopen en te verkopen. Ultimo 2019 is de boekwaarde van deze grondbank € 5,1 mln. en de risicoreserve van € 0,7 mln.

De Agrarische Natuurvereniging de Pielis beheert een natuurzone van circa 25 ha langs de Goorloop in de Pielis. De provincie en het Waterschap zijn eigenaar van de grond. Het beheer is vastgelegd via een erfpachtovereenkomst voor de periode van 28 jaar. De kosten van beheer en de ontginning worden gedekt uit de reserve Grondbank de Pielis. Ultimo 2019 is de boekwaarde van de gronden € 1 mln en reserve € 0,9 mln.

Infrastructuur

In o.a. het meerjaren investeringsprogramma Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur wordt aangegeven welke infrastructurele projecten er zullen worden uitgevoerd. Ten behoeve van deze doelstelling zijn in 2019 gronden en opstallen gekocht. Deze aankopen zijn gefinancierd uit beleidsmiddelen mobiliteit.

Aan-, verkoop en beheer gronden.

Naast het kopen van 462 ha en het verkopen van 353 ha gronden zijn in 2019 zo'n 4.200 ha beheerd. Dit betreffen gronden die gekocht, verkocht c.q. in beheer zijn in het kader van met name infra, natuur (PAS), ruimte voor ruimte, erfgoed en mobilisatiecomplexen.

Beheer gronden

Categorie	ha
Gronden via een overeenkomst	1.800
Ingerichte natuur, niet te verpachten	1.000
Infra structureel bestaande wegnnet	1.000
Overige gronden	400
Totaal	4.200

Verdere toelichting

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is verder te vinden in:

- Meerjarenperspectief ontwikkelbedrijf (bijlage bij begroting)
- Bijlage deelnemingen (O.a. OLSP, TOM, ORR, BPA, LPM, GOB)
- Betreffende begrotingshoofdstukken:
 - 02.01 Ruimtelijke ontwikkeling (RvR) en 02.02 Agrofood (glastuinbouw)
 - 03.04 GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant)
 - 04.02 Economisch programma (bedrijventerreinen/campussen)
 - 05.03 Infrastructuur/Provinciale wegen
 - 06.01 Cultuur en samenleving (erfgoed)

BBV en risicomanagement grondportefeuille Ontwikkelbedrijf

In het kader van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) dient er een methodiek te worden vastgesteld voor de te hanteren rente- en disconteringsvoet in exploitatieplannen, als volgt: de te hanteren rente- en disconteringsvoet wordt gebaseerd op marktconforme rente voor de financiering van het betreffende plan (projectfinanciering); de marktconformiteit wordt vervolgens bepaald op basis van (fictieve) offertestelling bij een voor de overheid gangbare externe financier.

Jaarlijks worden alle grondexploitaties geactualiseerd. Hierbij wordt conform richtlijnen prudent te werk gegaan, wat betekent dat verliezen worden genomen zodra ze worden voorzien en winst pas wordt genomen als deze daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt op basis van risicoanalyse een risicoreservering/voorziening opgenomen of bijgesteld.

Kortheidshalve wordt voor de opbouw van de boekwaarde verwezen naar het meerjarenperspectief van het Ontwikkelbedrijf.

Stand van de reserve en voorziening

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Risicoreserve Ontwikkeling					
Programma begroting	Thema		Saldo 1-1-2019	Mutatie 2019	Saldo 31-12-2019
02 Ruimte	Bedrijventerreinen	projecten	7.500.000	0	7.500.000
		deelneming: kapitaalbreng	6.488.160	0	6.488.160
	Gastuinbouw	deelneming, geldlening	7.431.122	1.278.317	8.709.439
		Grote Erfgoedcomplexen	projecten	1.356.400	-178.400
	geldleningen		4.051.932	-132.876	3.919.056
	Kenniseconomie	deelneming	110.000	0	110.000
		projecten	0	311.000	311.000
	Werklocaties	garantstelling	60.000	0	60.000
		geldlening	2.500.000	0	2.500.000
	Ondermijning	garantstelling	0	1.500.000	1.500.000
		Cultuur	projecten	300.000	0
	Economisch Vestigingsklimaat		geldlening	155.000	335.000
	Regionaal sociaal beleid	geldlening	346.875	-56.250	290.625
	Overig	Voorbereiding/verkenningen	1.321.362	2.020.064	3.341.426
Subtotaal afgedekt			31.620.851	5.076.854	36.697.705
Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking			14.009.418		4.265.641
Totaal			45.630.269		40.963.347

Voorzieningen Ontwikkelbedrijf

voor zittingen ontwikkeld bij						
Programma begroting		Thema		Saldo 1-1-2019	Mutatie 2019	Saldo 31-12-2019
02 Ruimte	Gastuinbouw	projecten		16.471.514	536.013	17.007.527
		lening		3.880.000	-652.795	3.227.205
	Ondermijning	lening		1.200.000	0	1.200.000
		Grote Erfgoedcomplexen	projecten		2.130.000	-2.130.000
	Kenniseconomie	deelneming: kapitaalbreng		1.323.719	-1.323.719	0
		Totaal			25.005.233	-3.570.501

Egalisatiereserve Ontwikkelbedrijf

Programma begroting	Thema		Saldo 1-1-2019	Mutatie 2019	Saldo 31-12-2019
02 Ruimte	Diverse	projecten	90.088	60.204	150.292
Totaal			90.088	60.204	150.292

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

Een specifiek taak voor het ontwikkelbedrijf is het uitvoering geven aan de stimuleringsmaatregelen woningbouw die 2009 zijn vastgesteld. De resterende lopende maatregelen (Investeringsfondsen en Startersleningen) zijn in 2019 verder afgebouwd. Een meer gedetailleerd inzicht in de voortgang van de afbouw van het totale pakket aan maatregelen is opgenomen in het eerder genoemde Meerjarenperspectief van het Ontwikkelbedrijf.

Financiën

Voor de uitvoering van de maatregelen is in 2009 door Provinciale Staten een revolverend investeringskrediet vastgesteld van € 250 mln met een reserve van € 45 mln voor afdekking van de risico's. Alle regelingen zijn gesloten, waardoor er geen nieuwe investeringen worden gedaan.

Investeringskrediet

De hoogte van het uitstaande investeringskrediet bedraagt ultimo 2019 € 10,3 mln. In 2019 zijn de investeringsfondsen in zijn geheel afgebouwd en bestaat het resterende krediet alleen uit het saldo van de uitstaande Startersleningen.

Risicoreserve woningbouwstimulering

In 2019 is € 3,6 mln onttrokken ten gunste van de algemene middelen en is een deel van het resterende saldo € 0,2 mln gestort in de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Het resterende gedeelte groot € 1,4 mln zal na besluitvorming inzake bestemming van het rekeningsaldo 2019 in 2020 worden toegevoegd aan de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf en daarmee wordt de risicoreserve Woningbouwstimulering opgeheven.

Meerjarenperspectief Ontwikkelbedrijf

Voor een meer gedetailleerd inzicht in de activiteiten en resultaten van het ontwikkelbedrijf zie hiervoor de separate bijlage bij de jaarrekening 'Meerjarenperspectief Ontwikkelbedrijf'

Paragraaf 8 Investeringsagenda

Inleiding

De Investeringsagenda richt zich op het duurzaam versterken van de structuur van onze provincie op een aantal onderscheidende kwaliteiten. We concentreren ons daarbij op het bijzondere leef- en vestigingsklimaat van Brabant vanuit de opvatting dat dit past bij het nieuwe profiel en de ambities van onze provincie. Voor de Investeringsagenda is in totaal een bedrag van maximaal € 1 miljard gereserveerd uit de middelen die beschikbaar zijn gekomen bij de verkoop van de aandelen Essent. Sinds 2019 is er ruim € 1 miljard beschikbaar. In 2020 zal een deel van de meeropbrengsten worden toegevoegd aan de dividend- en rentereserve.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De Investeringsagenda is ingevuld via drie tranches:

1. de eerste tranche bestaat uit vijf investeringsvoorstellen voor een bedrag van oorspronkelijk € 278,9 mln;
2. in de tweede tranche zijn het Groen Ontwikkelfonds Brabant, het Innovatiefonds, het Energiefonds en het Breedbandfonds ingesteld tot een totaal bedrag van € 475 mln (PS 42/13);
3. in het Bestuursakkoord 2015 – 2019 'Brabant in Beweging' is ook de derde tranche benoemd tot een bedrag van € 293 mln, waarvan €35 mln gedekt wordt door ambitiebijstellingen 1e tranche en een revolverende inzet economische structuurversterking.

In de financiële uitwerking van het bestuursakkoord Kiezen voor kwaliteit bij de begroting 2020 zijn de restantmiddelen vanwege vrijval Breedbandfonds (€ 41 mln) gereserveerd voor digitalisering (€ 20 mln), energie (€ 16 mln) en Erfgoed (€ 5 mln).

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Voor de inhoudelijke toelichting op de realisatie van de onderscheidene investeringsvoorstellen verwijzen wij naar de desbetreffende productgroepen.

In de eerste tranche Investeringsagenda zijn vijf voorstellen gehonoreerd. Deze voorstellen zijn ondergebracht binnen het begrotingsprogramma waar ze inhoudelijk de grootste relatie mee hebben c.q. aan de doelstellingen waarvan ze het meest bijdragen.

Het betreft de volgende investeringsvoorstellen:

a. Energietransitie (04.04)

Een kans voor innovatie en duurzaamheid. Hiervoor is door PS € 71,2 mln ([PS 59/10](#)) beschikbaar gesteld. De provincie investeert in drie clusters (solar, biobased economy en elektrisch rijden/slimme netwerken) om hier een internationale concurrentiepositie te verkrijgen. De beschikbare middelen zijn volledig gealloceerd en t/m 2017 bijna volledig gerealiseerd.

b. Landschappen van allure (03.03)

Met het investeringsproject 'Landschappen van allure' wil de provincie - samen met regionale partijen - drie gebieden (de Brabantse Wal, Het Groene Woud en de Maashorst) ontwikkelen tot hoogwaardige landschappen. PS hebben hiervoor € 56,2 mln ([PS 79/10](#)) beschikbaar gesteld. De beschikbare middelen zijn volledig gealloceerd en t/m 2017 bijna volledig gerealiseerd. De resterende middelen vloeien terug in de reserve Investeringsagenda. In het kader van het maatregelenpakket voor de bossenstrategie is een voorstel in voorbereiding om deze middelen daarvoor in te zetten mits dit maatregelenpakket voldoet aan de toetsingscriteria (ijkpunten) van de investeringsagenda.

c. Brabant C (06.01)

Het Brabant C Fonds versterkt en vergroot het kunst- en culturaanbod van Brabant. Provinciale Staten hebben hiervoor een bedrag van € 25 mln beschikbaar gesteld/gereserveerd ([PS 33/14](#)). De beschikbare middelen zijn nagenoeg volledig aan Brabant C beschikbaar gesteld. Bij de perspectiefnota 2018 is aanvullend een bedrag van € 9 mln beschikbaar gesteld. De aanvullende middelen zijn niet beschikbaar gesteld uit en daarmee geen onderdeel van de Investeringsagenda.

d. Sportplan 2017 (06.04)

Sport draagt bij aan een bruisend leef- en vestigingsklimaat. PS hebben € 40 mln beschikbaar gesteld om de sportinfrastructuur te versterken ([PS 77/10](#)). We streven naar meer naam en faam als (top)sportprovincie, het vergroten van de economische spin-off van sport en meer kans om te gaan sporten voor Brabanders met een beperking, ouderen en de Brabantse jeugd (participatie). Middels besluit PS 30/16 zijn de restant beschikbare sportmiddelen van de 1e tranche ingezet t.b.v. Sportagenda 2016-2019 "Brabant Beweegt". De beschikbare middelen zijn volledig gealloceerd. Ultimo 2019 is de reserve volledig ingezet.

e. Grote erfgoedcomplexen (06.01)

Het op ambitieuze en ondernemende wijze samenwerken met partners aan het behoud van Brabantse erfgoedcomplexen. Het accent ligt op kloosters, kastelen, militaire complexen en industrieel erfgoed. PS hebben hiervoor een bedrag van € 61,5 mln beschikbaar gesteld, waarvan € 2,5 mln voor apparaatskosten ([PS 78/10](#)). Bij het bestuursakkoord 2016 - 2019 is de ambitie met € 20 mln bijgesteld, zodat € 39 mln beschikbaar is. Een bedrag van € 10,85 mln is gereserveerd voor projecten die in voorbereiding zijn. Zodra definitieve besluitvorming over deze projecten heeft plaatsgevonden, zullen de middelen bij een volgend P&C-moment op de begroting geraamd worden.

In de tweede tranche zijn vier fondsen ingesteld. Deze fondsen zijn in 2017 geëvalueerd. Daaruit blijkt dat de fondsen bijdragen aan de uitvoering van het bestuursakkoord en voorzien in een maatschappelijke behoefte. De invoering en de uitvoering van de fondsen is effectief.

De fondsen zijn ondergebracht in het begrotingsprogramma waaraan zij het meeste bijdragen

f. Groen Ontwikkelfonds Brabant (03.04)

Om het volledige Natuur Netwerk Brabant en daaraan gekoppelde ecologische verbindingzones te realiseren is op 1 mei 2014 het GOB opgericht. De omvang van het fonds bedraagt € 240 mln en de looptijd is 15 jaar. De middelen zijn volledig gealloceerd.

g. Innovatiefonds Brabant (04.01)

Om innovaties en technologische groei te versterken participeert het fonds in innovatieve MKB-bedrijven en consortia van bedrijven en kennisinstellingen. De omvang van het fonds bedraagt € 125 mln en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is sinds 2014 operationeel en ondergebracht bij de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM). De middelen zijn volledig gecommiteerd in de vorm van leningen en daarmee gealloceerd.

h. Energiefonds Brabant (04.01)

Het fonds heeft als doel om energiebesparing en opwekking van duurzame energie aan te jagen en te versnellen door bij te dragen aan financiering van bewezen duurzame energietechnieken. De omvang van het fonds bedraagt € 60 mln en de looptijd is 24 jaar. Het fonds is sinds 2014 operationeel en ondergebracht bij de BOM. De middelen zijn volledig gecommiteerd in de vorm van leningen en daarmee gealloceerd.

i. Breedbandfonds Brabant (04.01)

Middels Statenvoorstel 30/18 hebben PS d.d. 29/6/2018 ingestemd om het Breedbandfonds Brabant te beëindigen en de vrijvallende middelen uit het Breedbandfonds ad € 45,1 mln. te oormerken voor een Investeringsagenda Digitalisering. Hiervan is € 4 mln op de begroting geraamd voor uitvoeringskosten en voor het realiseren van kleine projecten. Van de € 41 mln, die oorspronkelijk is geoormerkt ten behoeve van toekomstige financieringsvragen die bijdragen aan de digitalisering van Brabant, is bij de financiële uitwerking van het bestuursakkoord Kiezen voor kwaliteit €20 mln gereserveerd digitalisering, € 16 mln voor energie en € 5 mln voor Erfgoed. Van de voor energie gereserveerde middelen is bij het Uitvoeringsprogramma Energie € 8 mln gealloceerd.

Vanuit het Breedbandfonds is nog € 4,53 mln aan leningen verstrekt. Zodra deze afgelost zijn, kunnen de middelen opnieuw ingezet worden.

In het bestuursakkoord Beweging in Brabant zijn in de 3^e tranche middelen gelabeld voor de onderwerpen/thema's: transitie agrofood, energietransitie, energieneutrale woningen, ecologische structuurversterking, deltaprogramma, economische structuurversterking en cultuur en leefbaarheid.

j. Transitie Agrofood (02.02)

k. De beschikbare middelen zijn volledig gealloceerd op basis van het Uitvoeringsprogramma Agrofood en het besluit op 7 juli 2017 'Versnelling transitie veehouderij (incl. Stalderingsloket)'. Er resteert nog een bedrag van € 3,58 mln

dat nog niet op de begroting is geraamd. Deze middelen zijn gereserveerd voor POP3 (toekomstbedrijven), innovatie Agrofood en project Translab.

l. Energietransitie en Energieneutrale woningen (04.04)

In 2019 is een bedrag van € 9,5 mln gerealiseerd. De totale beschikbare middelen ad € 28 mln. zijn (m.u.v. € 0,48 mln.) gealloceerd. Bij besluitvorming over de Energieagenda 2019 - 2030 (PS 86/18) is besloten dat een restant bedrag gereserveerd blijft voor de uitvoering van de Energieagenda.

m. Ecologische structuurversterking

De beschikbare middelen zijn volledig gealloceerd. De € 7 mln, die bestemd was voor de uitwerking van de bestuursopdracht Connecting Delta bestemd voor ecologische structuurversterking in de Zuidwestelijke Delta, is bij de 2e begrotingswijziging 2019 overeenkomstig de oorspronkelijke doelstelling gealloceerd naar het deelprogramma Biodiversiteit & Leefgebieden.

n. Deltaprogramma

De beschikbare middelen zijn volledig gealloceerd en gerealiseerd.

o. Economische structuurversterking

Van de beschikbare middelen is ongeveer € 140 mln. gealloceerd. De gealloceerde middelen zijn inclusief diverse risicoafdekkingen van ruim € 14 mln (€ 6 mln t.b.v. de MKB+ faciliteit, € 2 mln t.b.v. HTSM, € 1,66 mln t.b.v. One Logistics en € 4,66 mln t.b.v. Nationale plan Photon Delta). De nog niet gealloceerde middelen ad € 10 mln. zullen aangewend worden t.b.v. het realiseren van de economische beleidsambities zoals benoemd in het bestuursakkoord 2019- 2023 "Kiezen voor Kwaliteit".

p. Cultuur en leefbaarheid

Van de beschikbare € 19,2 mln is t/m 2019 een bedrag van € 13,9 mln gerealiseerd. De voor 2020 en verder resterende middelen van € 5,3 mln. zijn gealloceerd voor uitvoeringsprogramma's Cultuur (€ 2,5 mln), Erfgoed (€ 2 mln) en Sport (€0,8 mln).

In de navolgende tabel wordt voor ieder investeringsvoorstel aangegeven wat het oorspronkelijk vastgestelde krediet is, welke aanpassingen daar in de loop van de tijd op zijn geweest, hoeveel daarvan tot het voorgaande begrotingsjaar gerealiseerd is en wat er voor de komende jaren gepland is. Op deze wijze bieden wij via deze paragraaf inzicht en overzicht in het verloop van de investeringsagenda als geheel.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Investeringsvoorstel (bedragen x 1 mln)	oorspr. bedrag	max beschikbaar	Realisatie t/m 2018	Realisatie 2019	raming 2020 e.v.	gealloceerd, maar niet geraamd	Nog niet gealloceerd
Energietransitie ¹⁾	€ 71,20	€ 59,20	€ 48,99	€ 0,00	€ 1,05	€ 9,16	€ 0,00
Landschappen van allure ²⁾	€ 56,15	€ 53,90	€ 52,88	€ -0,96	€ 0,00	€ 1,98	€ 0,00
Brabant C / BHC ²⁾	€ 50,00	€ 35,00	€ 34,72	€ -12,40	€ 0,16	€ 12,50	€ 0,02
Sportplan 2016	€ 40,00	€ 38,40	€ 35,41	€ 2,99	€ 0,00		€ 0,00
Grote erfgoedcomplexen	€ 61,50	€ 39,00	€ 22,82	€ 5,33	€ 0,00	€ 10,85	€ 0,00
Appraatkosten 1e tranche	-	€ 7,44	€ 7,44	€ 0,00	€ 0,00		€ 0,00
Totaal 1e tranche	€ 278,85	€ 232,94	€ 202,26	€ -5,03	€ 1,20	€ 34,48	€ 0,02
Groen Ontwikkefonds Brabant ⁴⁾	€ 240,00	€ 235,00	€ 152,41	€ 25,44	€ 1,65	€ 55,51	€ 0,00
Innovatiefonds Brabant ³⁾	€ 125,00	€ 125,00	€ -20,40	€ 0,00	€ 0,00	€ 145,40	€ 0,00
Energiefonds Brabant ³⁾	€ 60,00	€ 60,00	€ 3,10	€ 0,00	€ 0,00	€ 56,90	€ 0,00
Breedbandfonds Brabant/agenda digitalisering ⁷⁾	€ 50,00	€ 9,00	€ 1,01	€ -0,10	€ 2,50	€ 4,53	€ 1,07
Economische structuurversterking / digitalisering ⁷⁾		€ 20,00					€ 20,00
Energietransitie ⁷⁾ en ⁸⁾		€ 16,00			€ 8,00		€ 8,00
Blijfklimaat ⁷⁾		€ 5,00					€ 5,00
Appraatkosten 2e tranche	€ 19,00	€ 4,00	€ 1,20	€ 0,12	€ 1,20	€ 1,36	€ 0,12
Totaal 2e tranche	€ 494,00	€ 474,00	€ 137,31	€ 25,45	€ 13,35	€ 263,70	€ 34,19
Transitie agrofood	€ 15,00	€ 14,40	€ 9,40	€ 1,42	€ 1,01	€ 2,57	€ 0,00
Energietransitie ⁵⁾	€ 20,00	€ 19,20	€ 8,88	€ 4,61	€ 0,40	€ 4,83	€ 0,48
Energie neutrale woningen	€ 8,00	€ 7,70	€ 1,02	€ 4,92	€ 1,25	€ 0,51	€ 0,00
Ecologische structuurversterking	€ 50,00	€ 48,00	€ 7,00	€ 15,50	€ 25,50		€ 0,00
Deltaprogramma	€ 30,00	€ 28,80	€ 28,80	€ 0,00	€ 0,00		€ 0,00
Economische structuurversterking ⁶⁾	€ 150,00	€ 144,00	€ 90,62	€ 14,98	€ 6,11	€ 21,90	€ 10,38
Cultuur en leefbaarheid	€ 20,00	€ 19,20	€ 8,97	€ 4,92	€ 3,64	€ 1,56	€ 0,10
Appraatkosten 3e tranche	-	€ 11,70	€ 8,78	€ 2,93	€ 0,00		€ 0,00
Totaal 3e tranche	€ 293,00	€ 293,00	€ 163,47	€ 49,28	€ 37,91	€ 31,37	€ 10,96

1) Exclusief Clean Tech fonds, deze is in 2013 betaald uit de algemene middelen. Restant € 9,4 miljoen is gealloceerd voor afdekking lening aan Biobasedfonds bij de BOM.

2) De negatieve realisatie is veroorzaakt door een lagere vaststelling van subsidies.

3) Bedragen zijn volledig geëncijmteerd in de vorm van leningen aan de desbetreffende fondsen daarmee dus ook gealloceerd. De bedragen die in de realisatie en ramingen zijn opgenomen hebben betrekking op de verliesvoorziening en dekking van de fondsmanagementkosten. In geval van Innovatiefonds is er een positief beleggingsresultaat gehaald in 2015 dat in 2016 is verantwoord."

4) Het gedeelte dat nog niet is opgenomen in realisatie en raming is geïnvesteerd in grond en dus gealloceerd totdat de grond wordt verkocht of ingezet als ruilgrond.

5) het deel dat gealloceerd is heeft voor € 3,5 miljoen betrekking op de afdekking van de garantstelling in het kader van Geothermie en € 1,1 mln. Participatiefonds Windmolenpark A16 en 0,23 mln. garantstelling Breda

6) het deel dat gealloceerd is heeft betrekking op de afdekking van de risico's m.b.t verstrekte leningen aan (o.a.) MKB-Plusfonds, OneLogistics, HTSM, Photonica en MIT (€ 3,5 mln.)

7) Bij het bestuursakkoord 2019-2023 is € 41 miljoen verdeeld vanuit het Breedbandfonds/ digitalisering naar 3 programma's: Economische structuurversterking, Energie en Blijfklimaat

8) Met Statenvoorstel 59/19 is besloten om € 8 miljoen van de € 16 miljoen in te zetten voor het uitvoeringsprogramma Energie 2020-2023

Paragraaf 9 Europese programma's

Inleiding

Wij willen optimaal en op een strategische manier gebruik blijven maken van de kansen die Europa ons biedt om provinciale beleidsdoelen te bereiken. De Europese Commissie stelt voor de programmaperiode 2014 - 2020 miljarden aan Europese middelen beschikbaar om de doelstellingen - die staan beschreven in de Europa 2020 strategie - te verwezenlijken.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

In de huidige Europese programmaperiode 2014 - 2020 stelt de Europese Commissie miljarden aan Europese middelen beschikbaar om de doelstellingen die staan beschreven in de Europa 2020 strategie te verwezenlijken en perfect aan sluiten bij onze provinciale doelstellingen.

Het zogenoemde multipliereffect van elke geïnvesteerde euro maken de Europese middelen tot belangrijke impuls gelden voor de provincie. De Europese middelen zijn een katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met de huidige actuele maatschappelijke opgaven.

Om optimaal en op een strategische manier gebruik te maken van deze kansen die Europa ons biedt om de provinciale doelstellingen te bereiken zet de provincie Noord-Brabant sterk in op onderstaande instrumenten en zijn de voorbereidingen op de nieuwe Europese programmaperiode 2021-2027 reeds in volle gang.

- 1) Subsidie instrumenten (majeure programma's OPZuid, POP3, Interreg)
- 2) Bancaire instrumenten
- 3) Beleidsinstrumenten
- 4) Voorbereiding nieuwe programmaperiode 2021-2027

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Ad1) Subsidie instrumenten

De provincie Noord-Brabant is betrokken bij de volgende Europese majeure programma's: als management Autoriteit van OPZuid, gemandateerd management Autoriteit voor POP3 en strategisch partner voor Interreg. Wij spelen gedurende de gehele programmaperiode 2014-2020 met uitloop tot 2023 een belangrijke rol bij het beheer, de vormgeving, uitvoering en lancering van de verschillende Europese programma's.

Hieronder een beknopt overzicht van de programma's met hun huidige doelstellingen.

- OPZuid
De Europese Unie stelt voor de periode 2014-2020 een bedrag van € 114 miljoen beschikbaar voor het OPZuid programma. Dit is een gezamenlijk programma voor de drie zuidelijke provincies.
Binnen het OPZuid richten we ons op verbetering van het regionale concurrentievermogen en de werkgelegenheid door middel van de speerpunten innovatiebevorderingen op basis van de "Smart Specialisation Strategy" RIS3 en de overgang naar een koolstofarme economie.
- INTERREG
Interreg zet in op "grensvervaging" en bevordering van samenwerking tussen regionale gebieden in verschillende landen. Interreg A is gericht op grensoverschrijdende samenwerking met België, Duitsland, Frankrijk en Engeland en verwacht voor de periode 2014-2020 een bedrag van € 0 miljoen voor de vier Interreg A programma's te genereren.
De nadruk ligt hierbij op de thema's innovatie, duurzaamheid en grensoverschrijdend arbeidsmarktbeleid. De Interreg-programma's zijn een belangrijk instrument bij de verwezenlijking van de internationale ambities van Brabant.
- Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3)
De Europese Unie stelt voor de periode 2014-2020 voor het POP3 programma een bedrag van € 55,74 miljoen beschikbaar voor de provincie Noord-Brabant.

Het POP3 programma richt zich op verduurzaming en innovatie van de landbouw en de daarmee verbonden thema's zoals transitie agrofood, water, natuur, milieu en plattelandsontwikkeling. Innovatie vormt hier een rode draad in POP3 en richten ons op projecten die leiden tot daadwerkelijke transitie van de agrarische sector. De provinciale cofinanciering is middels de 'Comply or Explain' gedachten gematcht aan de Europese middelen.

Ad) 2 Bancaire instrumenten

- Europees Fonds voor Strategische Investerings (EFSI)

De aandelenkant van de MKB- plusfaciliteit is sinds eind augustus 2018 operationeel. Het Rijk (EZK/NIA), de EU (EIF) en de provincie Noord-Brabant kunnen sindsdien durfkapitaal verstrekken (aandelenparticipaties) aan Brabantse midden-, klein- en midcap bedrijven, die willen groeien en opschalen.

Daarnaast hebben Invest-NL (toen nog 'in opbouw') en de provincie op 14 maart 2019 een intentieverklaring ondertekend om samen een co-investeringsinstrument (leningenkant van de MKB-plusfaciliteit) op te zetten. Dit heeft eind 2019 geresulteerd in een concept samenwerkings-overeenkomst.

De MKB-plusfaciliteit is ontworpen om private partijen over de streep te trekken om meer te investeren in veelbelovende innovatieve groeibedrijven. De aandelenkant van de MKB-plusfaciliteit maakt o.a. gebruik van het Europees Fonds voor Strategische Investerings (EFSI).

Mijlpalen 2019:

In 2019 is gewerkt aan de eerste investering (aandelenparticipatie) in een Brabants MKB-bedrijf. De ondertekening van de deal is uiteindelijk niet meer in 2019 gerealiseerd, maar in januari 2020.

De leningenkant van de MKB-plusfaciliteit is op 16 januari 2020 van start gegaan met de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst tussen de provincie en Invest-NL.

Ad) 3 Beleidsinstrumenten

- Vanguard initiatief

Het Vanguard initiatief is een initiatief waarin ruim 35 Europese regio's samenwerken. Het initiatief is gericht op een "slimme" modernisering van de Europese maakindustrie (Smart Industries). Brabant participeert actief in dit Europese Samenwerkingsproject, gezien het grote belang van de Smart Industrie-agenda in onze regio. Brabant werkt hierbij nauw samen met een aantal andere provincies waaronder Gelderland, Overijssel, Limburg en Zeeland, het Rijk en regio's in Europa (waaronder: Vlaanderen en Baden Württemberg). Concreet is het initiatief gericht op:

- a. Beleidsbeïnvloeding in Brussel, zodanig dat binnen en/of naast bestaande Europese fondsen, maar ook in regelgeving, hoge prioriteit wordt gegeven aan baanbrekende projecten op het gebied van Smart Industries, vooral ook na 2020. Resultaat is concrete ondersteuning vanuit de EC voor projecten waarin Brabant betrokken is.
- b. Kennisdeling en samenwerking op het gebied van Smart-Industries met andere regio's ("brengen en halen"). Het is voor het Brabants bedrijfsleven wezenlijk om goed aangesloten te zijn op ontwikkelingen in andere, toonaangevende regio's binnen Europa, op het gebied van Smart Industries. Er zijn concrete samenwerkingsprojecten met Vlaanderen, Baden Württemberg en Lombardije opgestart. We zijn volledig aangesloten op het nieuwe Digital Europe Program en de ontwikkeling van European Digital Innovation Hubs.

Mijlpaal 2019:

Start van het project 3DPan-EU, waar we meewerken aan de ontwikkeling van een Europees platform waar alle relevante faciliteiten in Europa rondom 3D Printen samengebracht zijn.

Monitoring Europese programma's

Jaarlijks monitort Stimulus Programmamanagement van de provincie Noord-Brabant - in samenwerking met ERAC - de verlening van Europese subsidies aan projecten met begunstigen die zijn gevestigd in Zuid-Nederland. Deze

gegevens worden ieder half jaar geactualiseerd en laten zien dat vanaf het begin van de huidige programmaperiode 2014-2020 voor 3.229 projecten Europese subsidie is toegekend aan ontvangers in Brabant.

Ad) 4 Voorbereiding nieuwe programmaperiode 2021-2027

Nieuwe programmaperiode 2020-2027

In de aanloop naar de volgende programmaperiode staan de provincies aan de lat om samen met de steden, triple helix organisaties, kennisinstellingen en overige stakeholders te komen tot een integrale strategie op landsdelig niveau, uitmondend in een nieuwe RIS 3. Om deze gestalte te geven is in 2017 op initiatief van Brabant een werkgroep Cohesie Zuid in het leven geroepen en een eerste aanzet gemaakt om in 2019 tot een gedragen strategie te komen waarmee provincies, samen met gemeenten, het Rijk en triple helices gestuurd kan worden op de allocatie van middelen.

Mijlpaal 2019:

De in 2018 vastgestelde houtskoolschets voor de inzet van Europese Programma's in Zuid-Nederland is in 2019 uitgewerkt tot een concept Regionale Innovatie Strategie door middel van Slimme Specialisatie (RIS3). Een intensief traject van consultatie, in de vorm van interviews, themabijeenkomsten en besprekingen met een begeleidingsgroep borgt het draagvlak voor de 'strategische onderlegger' voor de programma's, die in 2020 daadwerkelijk opgesteld zullen worden.

Voor de nieuwe programmaperiode wordt de provinciale cofinanciering op een andere manier vormgegeven. Nu is een bedrag van 103 miljoen gereserveerd voor cofinanciering (voor de helft gefinancierd uit de investeringsagenda). Deze luxe hebben we in de toekomst niet meer. Voor cofinanciering zal beroep gedaan worden op de budgetten van afzonderlijke programma's. Hierdoor worden de programma's verleid om actief Europa op te zoeken bij het verwezenlijken van de Brabantse ambities.

Mijlpaal 2019:

In 2019 is begonnen met de voorbereiding over nieuwe vorm en invulling van Brabantse cofinanciering voor nieuwe Europese programmaperiode 2021-2027. In 2020 zal hierover duidelijkheid zijn.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

De Operationele programma's voor OP Zuid-Nederland (OP Zuid), Plattelands ontwikkelingsprogramma (POP3) en Interreg met hun doelstellingen dragen volledig bij aan de "het bestuursakkoord" met de daaronder vallende programma's, met het zwaartepunt op economie, landbouw en ecologie. Het Europese beleid kent een cyclus van 7 jaar. De huidige programmaperiode loopt van 2014 tot en met 2020. De beschikbare EU-middelen zijn bekend inclusief de percentages waarin ze als cofinanciering kunnen bijdragen aan ons provinciaal beleid en de verwachte kosten die zijn gemoeid voor de uitvoering van de programma's (zoals de afhandeling van de aanvragen en de monitoring). Bij de match van de provinciale cofinanciering aan de Europese middelen wordt het principe van comply-or-explain toegepast.

Programma's	Financiële inzet Europese programma's 2014-2020 (€ mln.)	Bijgestelde ambitie inzet Europese programma's 2014-2020 (€ mln.)	Aanwezige dekking (€ mln.)	Dekking toekomstige jaren (€ mln.)	Uitgaven t.m. 2018 (€ mln.)	Resteert (€ mln.)
OP Zuid	27	27	28	3	28	3
POP3	30	35	42		16	26
Interreg A	34	25	21		8	13
Uitvoering	12	16	16		7	10
<i>Totaal</i>	<i>103</i>	<i>103</i>	<i>107</i>	<i>3</i>	<i>59</i>	<i>51</i>

Paragraaf 10 Burgerjaarverslag

Inleiding

In het Burgerjaarverslag rapporteren wij over de kwaliteit van:

- a. de provinciale dienstverlening;
- b. de procedures op het vlak van burgerparticipatie.

Bestuur

In het licht van de bestuurlijke vernieuwing werken we sinds een aantal jaren met ontwikkeldagen. Deze dagen voorzien in bestuurlijke ontmoeting, gezamenlijke visievorming en samen afspraken maken. Daarin werken we nauw samen met de gemeenten aan de programmering van o.a. mobiliteitsprojecten. De oplossingsrichting benaderen we gebiedsgericht en multimodaal en we hebben daarbij niet alleen oog voor het mobiliteitsvraagstuk. Als vervolg op de omgevingsvisie werken we aan een volgende stap om te komen tot gezamenlijke regionale mobiliteitsagenda's. Naast de organisatie van regionale ontwikkeldagen hebben we ook op andere manieren ingezet op samenwerking met de vier regio's. Zo hebben we ons succesvol ingezet voor de gunning en uitvoering van Regio Deals. Verder wordt er vanuit de organisatie deelgenomen aan de regionale kringen van gemeentesecretarissen en is er een ontmoeting voor alle Brabantse gemeentesecretarissen georganiseerd tijdens de Dutch Design Week in Eindhoven.

Mobiliteit

Voor het meten van de kwaliteit van het openbaar vervoer en de waardering door de reiziger wordt jaarlijks de OV-klantbarometer uitgevoerd. Het gemiddelde klanttevredenheidscijfer over 2019 voor heel Brabant is 7,8 (was 7,7), ten opzichte van een landelijk cijfers van 7,8 (was 7,7). De cijfers van de concessiegebieden Zuidoost, West en Oost zijn respectievelijk 7,8 (was 7,6), 8,0 (was 7,8) en 7,6 (was 7,6).

In het kader van de uitwerking van de Stedelijke Agenda BrabantStad 2018-2022 is een gezamenlijke Werkagenda slimme en duurzame mobiliteit Brabant opgesteld samen met het Rijk en vijf grote steden in Brabant.

Op het gebied van gladheidsbestrijding en de afhandeling van calamiteiten op de provinciale wegen werken we intensief samen met Rijkswaterstaat (RWS). Zo besteden we de inkoop van strooizout en de vervanging van materieel gezamenlijk aan.

Via de Krachtenbundeling Minder Hinder en Slimme Mobiliteit zijn in het BO-MIRT met de minister en partners afspraken gemaakt over een gecoördineerde aanpak van het beperken van de hinder en inzet van slimme oplossingen en gedragsmaatregelen voor Zuid-Nederland.

Sociale Veerkracht

Het afgelopen jaar zijn de relaties met sociaal ondernemers verder versterkt via een verbreding van het ondersteuningsaanbod van Sterk Brabant en de toegang tot resultaatfinanciering in het Brabant Outcome Fund.

Betrokkenheid/participatie

Agrofood

In 2019 is de Voedsel1000 georganiseerd; een intensief proces met honderden Brabanders om tot nieuwe aanpak voor ons voedselsysteem te komen. Dit heeft in juni geresulteerd in het Voedselbesluit, 40 beslispunten gedragen door meer dan honderd betrokken Brabanders.

Natuur

In 2019 zijn de diverse belangengroepen uitgebreid betrokken bij de formulering van een nieuwe strategie voor bossen. Er is grote behoefte aan meer en betere bossen in Brabant om CO2 op te slaan, de kwaliteit van bodem en water te verbeteren, de gevolgen van de klimaatverandering het hoofd te bieden en de biodiversiteit te verbeteren. Daarover is met alle relevante partijen gesproken en zijn de betrokken overleggremia en de Raad voor de leefomgeving geraadpleegd. De nieuwe bossenstrategie verscheen begin 2020.

De Impuls Groene Vrijwilligers is opgesteld samen met de intermediaire organisaties en behelst een aantal projecten (deels al in uitvoering) die de groep vrijwilligers vergroot (in aantal en diversiteit) en de professionaliteit bevordert. Groene vrijwilligers hebben een groot aandeel in het vergroten van de bewustwording van de waarde van natuur en in het beheer, onderhoud en monitoring van natuur.

Windenergie

Bij de realisatie van 100 MW aan windenergie in de A16-zone doen bewoners van de gemeenten Breda, Drimmelen, Moerdijk en Zundert op twee manieren mee. Ten eerste via het planproces om tot locaties voor de windmolens te komen. Ten tweede is een deel van de windmolens in lokaal eigendom, wat zorgt voor lokale investeringen in energieprojecten. We noemen dit de lokale participatie.

Door de vier A16-gemeenten en de provincie is in 2019 hard gewerkt aan de uitwerking van de lokale participatie. De lokale energieprojecten gaan grofweg over twee onderwerpen: energie besparen en energie schoon opwekken. Drie lokale energiestichtingen in Drimmelen, Moerdijk en Zundert, vier Bredase wijk- dorpsraden en de gemeenten helpen om de projecten verder te brengen. Het is de bedoeling dat iedereen aan de projecten kan meedoen. Op die manier versnellen de windmolens de lokale energietransitie langs de A16, de overgang van fossiele energie naar schone energie. Daarnaast wordt extra geïnvesteerd in direct omwonenden door de invoering van een Burenregeling en worden investeringen in het landschap gedaan.

Samen met de gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch verkent de provincie de mogelijkheden om grootschalig hernieuwbare energie op te wekken in de Lithse, Geffense, Rosmalense en Nulandse Polder. Er wordt daarbij een open participatief proces doorlopen met burgers, maatschappelijke organisaties en andere stakeholders. In dat kader zijn op verschillende momenten meerdere bewonersavonden georganiseerd, is een Platform Wijk-Dorpsraden en een Klankbordgroep ingesteld. Er zijn thematische sessies georganiseerd en er is een omgevingsmanager actief om het contact met stakeholders en burgers te onderhouden.

Mobiliteit

Met het Brabants Mobiliteits Netwerk (BMN) worden er communities opgericht met o.a. burgers en werkgevers ter bevordering van de mobiliteit, zoals bijvoorbeeld bij het Paleiskwartier 's-Hertogenbosch. We stimuleren ook losse initiatieven zoals een hop-on / hop-off bus in de gemeente Heesch.

We werken nauw samen met overheden, kennisinstellingen en marktpartijen gericht op het delen van ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid. Op deze manier proberen we met betere plannen en uitvragen ontwikkelingen in de markt optimaal te benutten ten behoeve van een duurzaam wegenareaal, maar ook brengen we verschillende partijen met elkaar in contact.

We zijn gestart met de voorbereidingen van de 'Koers mobiliteit' als uitwerking van de omgevingsvisie voor het onderwerp mobiliteit. In dit traject gaan we de dialoog aan met Provinciale Staten, regio, gemeenten en experts.

Sport

De provincie ondersteunt in de acquisitie en organisatie van grote topsportevenementen in Brabant om meer economische effecten te bewerkstelligen en onze provincie inclusiever voor alle Brabanders te maken. In 2019 waren dit 12 topsportevenementen. Meest spraakmakend was het WK Handboogschieten dat van 10 tot 16 juni in 's-Hertogenbosch werd georganiseerd. In de week voorafgaand aan dit evenement vond het WK Para-Handboogschieten plaats. Rondom deze evenementen zijn er 138 side-events georganiseerd die in totaal 13.400 mensen in contact hebben gebracht met de handboogsport, waarvan 10.000 kinderen en 1600 mensen met een beperking.

Erfgoed

Via het tv-programma Goud van Brabant delen Brabanders bijzondere verhalen over ons Brabants erfgoed. Het proces om te komen tot het tv-programma is bijzonder: met het project Goud van Brabant brengen we mensen van jong tot oud met elkaar in gesprek over het heden, het verleden en de toekomst. We dagen creatieve mensen uit, van amateur tot professional, om verhalen over vroeger te verbeelden. Niet alleen grote verhalen over onze bestuurlijke of

bevochten geschiedenis, ons religieus erfgoed of de innovaties in Brabant, maar juist ook de kleine, persoonlijke verhalen van Brabanders. Goud van Brabant is vanaf oktober 2019 te zien op Omroep Brabant.

GRUTS is een jongerenprogramma van de provincie Noord-Brabant waarin studenten (vmbo, mbo, hbo en wo) betrokken worden om mee te denken over nieuwe bestemmingen voor oude erfgoedlocaties of om ervaring op te doen bij erfgoedprojecten. In totaal zijn in 2019 65 stagiaires en starters bezig geweest voor erfgoed bijvoorbeeld op de locaties Dongecentrale, Fort Sabina Botenloods, Klooster Velp etc.

Sociale Inkopen

In 2019 is de proeftuin Sociaal Inkopen van start gegaan. Binnen deze proeftuin is verkend hoe we meer kunnen inkopen bij sociaal ondernemers. Na een brede werving, hebben een mooi aantal partijen meegedaan aan de serie van 6 kennissessies: Avans Hogeschool, gemeenten 's-Hertogenbosch, Oosterhout, Tilburg en Meijerijstad BIZOB (regionaal inkoop Zuidoost- en deels Noordoost-Brabant), Waterschap Brabantse Delta, WSD-groep en Adviespunt Social Return Platform³¹. Dit heeft geleid tot een animatie en digitale handreiking "inkopen met impact, de rem eraf" www.brabant.nl/sociaalinkopen.

Betrouwbaarheid/Transparantie

Tot slot komt in deze paragraaf aan de orde of en in hoeverre de provincie zich een betrouwbare partner toont. Onderstaand worden per categorie de realisaties voor 2019 weergegeven en toegelicht.

Tot slot komt in deze paragraaf aan de orde of en in hoeverre de provincie zich een betrouwbare partner toont. Onderstaand worden per categorie de realisaties voor 2019 weergegeven en toegelicht.

Telefonische bereikbaarheid

a. Telefonische bereikbaarheid via het algemeen nummer van de Provincie.

Telefonische bereikbaarheid wordt onder meer gemeten aan de hand van het aantal geslaagde contactpogingen, dat wil zeggen het aantal binnen 30 seconden beantwoorde telefoongesprekken.

Telefonische bereikbaarheid	2019	2018	2017
Geslaagde contactpogingen *	92,2%	93,8%	93,2%

* De telefooncontacten via de mobiele telefoons zijn niet in deze cijfers meegenomen. Daarover zijn geen gegevens beschikbaar

Het aantal inkomende gesprekken is in 2019 gedaald met 4% en het aantal beschikbare agenten is gestegen met 14,5%. Daarnaast is de gemiddelde gespreksduur gestegen met 20,2%, wat een negatief effect heeft gehad van 1,6% op het aantal geslaagde contactpogingen.

Kwalitatief onderzoek ontvangst Provinciehuis

Sinds 2017 meten wij de kwaliteit van ontvangst in het Provincie Huis. In dat onderzoek vragen wij onze bezoekers oordeel te geven op drie onderdelen: bezoeker parkeerplaats, de centrale hal en de ontvangst. De resultaten van het onderzoek in 2019 zijn weergegeven in de onderstaande tabel. Ter vergelijking zijn ook de cijfers uit 2018 weergegeven.

Onderdeel onderzoek ontvangst PH	Cijfer 2019	Cijfer 2018	Belangrijkste aanbevelingen geënquêteerde
Bezoekersparkeerplaats	8,0	7,9	Onduidelijke aanduiding bezoekersparkeerplaatsen
De centrale	8,5	8,2	Geen fijne krukken, ongezellige hal
De ontvangst	8,5	8,7	Lekkere koffie zeer gastvrije ontvangst

In 2019 hadden onze bezoekers, net zoals in de voorgaande jaren, hoge waardering voor ontvangst in het Provinciehuis.

Afhandeling subsidies

Subsidie is voor de provincie een belangrijk instrument om beleidsdoelen te realiseren. Er wordt bijvoorbeeld subsidie verstrekt aan projecten en initiatieven op het gebied van verkeer en vervoer, economie en innovatie, landbouw, cultuur, natuur en milieu.

Subsidie kan veel vormen aannemen: de concrete invulling wordt steeds afgestemd op de concrete opgave en doelstellingen die de provincie op een bepaald beleidsterrein wil bereiken.

Subsidies	2019	2018	2017	2016	2015
Aantal aanvragen	2742	2.651	2.967	2.830	3.842
Binnen termijn	2540 (93%)	2.422 (91%)	2.625 (88%)	2.383 (84%)	2.563 (67%)
- afgehandeld	2170	2.039	2.212	1.777	1.951
- in behandeling	370	383	413	606	612
Buiten termijn	202 (7%)	229 (9%)	342 (12%)	447 (16%)	1.279 (33%)
- afgehandeld	133	182	294	370	606
- in behandeling	69	47	48	77	673

Het overzicht heeft betrekking op subsidieaanvragen, meldingen, tussenrapportages en subsidievaststellingen.

Door steeds kritisch te zijn op tijdige afhandeling van subsidies en de inzet van voldoende capaciteit is het percentage van afhandeling binnen de termijn weer verder verbeterd ten opzichte van 2018.

Het streven voor 2019 was om minimaal 95% van de subsidiecases binnen de termijn af te handelen, deze doelstelling is niet gehaald. We leggen de prioriteit bij de afhandeling van subsidieaanvragen, zodat onze subsidieaanvragers tijdig duidelijkheid hebben en hun projecten kunnen starten. Het percentage van afhandeling van nieuwe subsidieaanvragen voldoet wel aan deze doelstelling (95,4%), echter het percentage afhandeling van de overige subsidiestukken blijft daaronder (90,5%).

Afhandeling vergunningen, ontheffingen en goedgekeurde verklaringen

Door het verlenen dan wel onthouden van vergunningen reguleert de provincie het doen en laten binnen de verschillende beleidsterreinen op individueel niveau. Het betreft hier vergunningen, ontheffingen en meldingen waarbij het vergunningverleningsproces door de provinciale organisatie zelf wordt uitgevoerd, onder meer op het terrein van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

Vergunningen	2019	2018	2017
Aantal aanvragen	3.651	3.707	3.684
Binnen termijn	2.967 (81%)	3.273 (88%)	3.305 (90%)
- afgehandeld	2.716	3.014	2.771
- in behandeling	251	259	534
Buiten termijn	684 (19%)	434 (12%)	379 (10%)
- afgehandeld	437	336	329
- in behandeling	247	98	50

Afhandeling van vergunningen, meldingen en ontheffingen door de provincie was in 2019 minder tijdig dan afgelopen jaar. Nader onderzoek heeft uitgewezen dat de afhandeling van dossier weliswaar binnen de wettelijke termijnen gebeurt, maar dat de dossiers niet tijdig in het archiefsysteem worden afgewikkeld.

In 2020 zullen wij onze processen op dit punt aanpassen zodat de sturing op tijdige archivering van de dossiers aangescherpt wordt.

Afhandeling facturen

In onderstaand overzicht wordt weergegeven in hoeverre de provincie gedurende het afgelopen jaar de facturen binnen 20 dagen betaalde.

Facturen	2019	2018	2017
Aantal facturen	21.059	20.180	19.937
Betaald binnen de termijn	19.745 (93,7%)	18.781 (93%)	18.626 (93,4%)
Betaald buiten de termijn	1.314 (6,3%)	1.399 (7%)	1.301 (6,53%)
Gemiddelde betaaltermijn (in dagen)	6,78	9,05	10,92

In 2019 hebben we 93,7% van de facturen binnen de termijn van 20 dagen betaald. Daarmee hebben we onze streefwaarde gerealiseerd om 93% van de facturen tijdig te betalen. De gemiddelde betaaltermijn hebben we afgelopen jaren verbeterd tot minder dan 7 dagen in 2019.

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Het is mogelijk om bezwaar te maken tegen door de bestuursorganen van de provincie genomen besluiten. Daarnaast staat in een zeer beperkt aantal gevallen de mogelijkheid open om administratief beroep bij de provincie aan te tekenen tegen specifieke besluiten van andere bestuursorganen (o.a. gemeenten, waterschappen). De provincie Noord-Brabant werkt met een externe, onafhankelijke hoor- en adviescommissie (HAC). Bij de afhandeling van bezwaarschriften past de provincie 'mediation' toe. Dat wil zeggen, bij het in behandeling nemen van een bezwaarschrift wordt eerst (telefonisch) contact met de bezwaarmaker gezocht om te onderzoeken of het geschil ook op een andere manier kan worden opgelost. Deze interventie leidt in circa 50% van de gevallen tot intrekking van het bezwaarschrift.

Bezwaar- en beroepschriften	2019	2018	2017
Aantal bezwaar- en beroepschriften	265	273	293
Binnen termijn	243 (92%)	252 (92%)	261 (89%)
- afgehandeld	184	184	208
- in behandeling	59	68	53
Buiten termijn	22 (8%)	21 (8%)	32 (11%)
- afgehandeld	20	16	25
- in behandeling	2	5	7

Nadere toelichting:

Het aantal behandelde bezwaarschriften is nagenoeg gelijk aan de hoeveelheid van het voorgaande jaar. De succesvolle aanpak van bemiddeling is in 2019 wederom gecontinueerd. Er wordt standaard contact gelegd met partijen om te achterhalen welke belangen er spelen en of men samen op informele wijze tot een oplossing van het geschil kan komen. In 2019 werd na de inzet van een bemiddelingstraject circa 50% van het aantal bezwaren ingetrokken. Onze "passende aanpak" blijft succesvol en wordt dan ook voortgezet.

Jaarrekening

Overzicht van lasten en baten met toelichting

In het overzicht van lasten en baten zijn op productgroepniveau (het autorisatieniveau) de lasten en baten van de oorspronkelijke begroting, de lasten en baten van de begroting inclusief de door PS vastgestelde begrotingswijzigingen en de realisatie van de lasten en baten opgenomen.

De verschillen tussen begroting ná wijziging en de realisatie zoals vermeld in de blauw gearceerde kolommen, zijn toegelicht in de verschillenanalyse.

Overzicht van baten en lasten Bedragen x € 1.000	Lasten 2019			Baten 2019			Saldo vóór begrotings- wijzigingen	Saldo ná begrotings- wijzigingen	Saldo gereali- seerde lasten en baten
	Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	Realisatie	Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	Realisatie			
	a	b	c	d	e	f	d/-a	e -/-b	f -/-c
01 Programma Bestuur									
01.01 Provinciebestuur	9.959	10.549	11.627	2	2	39	-9.957	-10.547	-11.587
01.02 Bestuurlijke samenwerking	3.104	3.517	2.987	0	165	210	-3.104	-3.351	-2.778
01.03 Interbestuurlijk toezicht	78	78	30	0	0	0	-78	-78	-30
Organisatiekosten	7.080	6.578	7.831	0	0	251	-7.080	-6.578	-7.580
Totaal programma Bestuur	20.221	20.721	22.475	2	168	500	-20.218	-20.554	-21.974
02 Programma Ruimte									
02.01 Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaïek	28.251	6.320	14.863	10.449	1.205	25.344	-17.802	-5.115	10.480
02.02 Agrofood 2020; Brabant Quality	10.631	18.999	10.511	0	314	104	-10.631	-18.685	-10.407
Organisatiekosten	10.257	11.009	13.166				-10.257	-11.009	-13.166
Totaal programma Ruimte	49.140	36.328	38.541	10.449	1.519	25.448	-38.691	-34.809	-13.093
03 Programma Natuur, water en milieu									
03.01 Water	29.192	39.404	35.185	3.800	4.968	5.403	-25.392	-34.437	-29.782
03.02 Milieu	38.920	49.488	38.930	2.163	9.304	6.721	-36.757	-40.184	-32.208
03.03 Natuur en landschap	72.858	72.745	64.928	3.211	3.026	2.680	-69.648	-69.721	-62.248

Overzicht van baten en lasten	Bedragen x € 1.000	Lasten 2019			Baten 2019			Saldo vóór begrotingswijzigingen	Saldo ná begrotingswijzigingen	Saldo gerealiseerde lasten en baten
		Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	Realisatie	Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	Realisatie			
		a	b	c	d	e	f	d/-a	e -/-b	f -/-c
03.04 GOB		1.100	13.214	17.903	0	5.355	9.463	-1.100	-7.859	-8.440
Organisatiekosten		14.853	14.932	14.732				-14.853	-14.932	-14.732
Totaal programma Natuur, water en milieu		156.923	189.783	171.678	9.174	22.653	24.267	-147.749	-167.131	-147.411
04 Programma Economie										
04.01 Algemeen economisch beleid		42.802	37.972	48.100	18.123	6.439	19.921	-24.679	-31.533	-28.179
04.02 Economisch programma Brabant		7.715	23.661	17.602	0	0	83	-7.715	-23.661	-17.518
04.04 Duurzame energie en energietransitie		4.087	11.333	11.664	181	631	794	-3.906	-10.702	-10.870
Organisatiekosten		7.496	7.888	10.348			902	-7.496	-7.888	-9.446
Totaal programma Economie		62.099	80.855	87.713	18.304	7.071	21.701	-43.795	-73.784	-66.012
05 Programma mobiliteit										
05.01 Basis op orde		109.670	106.718	106.602	29.206	44.345	45.211	-80.465	-62.373	-61.391
05.02 (Regionale) Ontwikkelagenda Mobiliteit		49.457	25.073	24.477	872	492	1.826	-48.585	-24.581	-22.652
05.03 Strategische agenda		87.750	91.984	90.441	17.547	17.547	16.266	-70.203	-74.437	-74.175
Organisatiekosten		15.871	17.251	16.896			38	-15.871	-17.251	-16.857
Totaal programma Mobiliteit		262.748	241.026	238.416	47.625	62.384	63.341	-215.123	-178.642	-175.075
06 Programma Cultuur en samenleving										
06.01 Cultuur		24.430	26.872	26.602	48	88	82	-24.382	-26.784	-26.520
06.02 Erfgoed		19.762	29.935	29.832	679	799	833	-19.083	-29.137	-28.999
06.03 Sociale veerkracht		5.717	5.717	5.724	84	84	22	-5.633	-5.633	-5.703

Overzicht van baten en lasten	Bedragen x € 1.000	Lasten 2019			Baten 2019			Saldo vóór begrotingswijzingen	Saldo ná begrotingswijzingen	Saldo gerealiseerde lasten en baten
		Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	Realisatie	Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	Realisatie			
		a	b	c	d	e	f	d/-a	e -/-b	f -/-c
06.04 Sport		3.899	4.974	4.941	0	0	0	-3.899	-4.974	-4.941
Organisatiekosten		3.756	3.681	3.401				-3.756	-3.681	-3.401
Totaal programma Cultuur en samenleving		57.563	71.179	70.501	811	971	937	-56.752	-70.208	-69.564
Algemeen financieel beleid										
Algemene dekkingsmiddelen										
- Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting		0	0	0	257.000	257.000	259.370	257.000	257.000	259.370
- Algemene uitkeringen		0	0	0	252.136	258.187	258.637	252.136	258.187	258.637
- Dividend		0	0	0	31.031	37.854	38.029	31.031	37.854	38.029
- Financieringsfunctie		10.499	6.096	6.335	66.272	102.629	105.405	55.773	96.532	99.071
- Overige algemene dekkingsmiddelen		0	0	97	10	20.808	42.682	10	20.808	42.585
Overhead		57.628	68.287	63.322			215	-57.628	-68.287	-63.107
Stelposten (exclusief onvoorzien)		49.572	100	115	0	0		-49.572	-100	-115
Onvoorzien		1.308	1.308	0				-1.308	-1.308	0
		119.007	75.792	69.868	606.448	676.478	704.338	487.441	600.686	634.469
Bedrag van de heffing voor vennootschapsbelasting		0	0	0						
A: Totaal generaal van de lasten		727.700	715.683	699.192						
B: Totaal generaal van de baten					692.813	771.242	840.532			

Overzicht van baten en lasten	Lasten 2019			Baten 2019			Saldo vóór begrotingswijzigingen	Saldo ná begrotingswijzigingen	Saldo gerealiseerde lasten en baten
	Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	Realisatie	Begroting vóór wijziging.	Begroting ná wijziging	Realisatie			
Bedragen x € 1.000	a	b	c	d	e	f	d-/a	e -/b	f-/c
Gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten (B -/A)							-34.887	55.559	141.340

	Toevoegingen aan reserves			Onttrekkingen aan reserves			Saldo vóór begrotingswijzigingen	Saldo ná begrotingswijzigingen	Saldo gerealiseerd
	Vóór begrotingswijzigingen	Ná begrotingswijzigingen	Gerealiseerd	Vóór begrotingswijzigingen	Ná begrotingswijzigingen	Gerealiseerd			
C: Toevoegingen aan reserves	327.091	600.769	617.293				-327.091	-600.769	-617.293
D: Onttrekkingen aan reserves				361.978	545.210	512.605	361.978	545.210	512.605
Saldo toevoegingen en onttrekkingen (D -/C)							34.887	-55.559	-104.688
Totaal generaal van de lasten + toevoegingen aan reserves (A+C)	1.054.790	1.316.452	1.316.484						
Totaal generaal van de baten + onttrekkingen aan reserves (B+D)				1.054.790	1.316.452	1.353.137			
							0	0	
									36.652

Toelichting overzicht van lasten en baten /verschillenanalyse

Programma Bestuur		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	20.721	22.475	-1.754
	Baten	168	500	333
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
01.01	Provinciebestuur			
	In de voorziening Appa zijn de pensioenverplichtingen van de provinciaal bestuurders opgenomen. De jaarlijkse actuariële herberekening, op basis van de levenskansen en rekenrente, van de pensioenverplichtingen leidt tot een storting van bijna € 2,1 mln		-2.089	
	De onderschrijding bij PS/Griffie heeft met name betrekking op lagere kosten voor onderzoeken door PS en reis- en verblijfkosten PS leden		539	
	Bij de bestuursrapportage 2019 is naar aanleiding van het bestuursakkoord 'Kiezen voor Kwaliteit' € 1 miljoen beschikbaar besteld voor het uitwerken en opstarten van het beleid voor veiligheid (weerbare overheid en samenleving) in 2019 en 2020. Vanuit de voor 2019 beschikbare € 250.000 zijn nog slechts beperkt uitgaven gedaan.		235	
	Daarnaast zijn er diverse kleinere onderschrijdingen op de budgetten voor bestuurskosten GS en CdK en de budgetten voor Kennis&Onderzoek en BrabantKennis.		237	
	Daarnaast zijn diverse bijdragen van partners ontvangen evenals vergoedingen van derden ontvangen voor werkzaamheden door de Commissaris van de Koning en GS-leden			37
01.02	Bestuurlijke samenwerking			
	De onderschrijding bij bestuurlijke samenwerking heeft betrekking op lagere gerealiseerde uitgaven voor de samenwerkingsverbanden BrabantStad en Vlaams Nederlandse Delta.		265	
	De kosten voor het programma Veerkrachtig Bestuur bestaan voor het grootste deel uit diverse vormen van ondersteuning aan gemeenten om te komen tot een visie op de eigen toekomst. In 2019 is het programma Veerkrachtig Bestuur afgerond waardoor de kosten lager zijn uitgevallen dan geraamd.		264	
	Daarnaast heeft in 2019 de verrekening van het batig saldo 2018 van het InterProvinciaal Overleg plaatsgevonden.			

Programma Bestuur		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	20.721	22.475	-1.754
	Baten	168	500	333
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
Voor de samenwerkingsverbanden Brabantstad en Vlaams Nederlandse Delta zijn bijdragen van de partners ontvangen, die hoger uitvielen dan eerder geraamd.				44
01.03	Interbestuurlijk toezicht			
	De lasten vallen licht lager uit dan geraamd.		48	
	De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. de raming hoger uit a.g.v. meer inzet van personeel.		-1.253	
	De bijdragen van derden in de toegerekende organisatiekosten bedraagt € 251.000			251
Totaal Programma Bestuur			-1.754	333

Programma Ruimte		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	36.328	38.541	-2.213
	Baten	1.519	25.448	23.930
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
02.01	Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaiek			
	In verband met de de afdekking van de risico's van de kapitaalverstrekking aan deelnemingen green chemistry en pivotpark wordt € 3,8 mln toegevoegd aan de voorziening.		-3.843	
	Werklocaties: betreft deels latere uitgaven t.a.v. provinciaal dataplatform, de 1ste tranche voor Eindhoven Internationale Knoop XL en nieuwe prognose werklocaties.		247	
	Lagere vastgestelde subsidie vrijkomende agrarische bebouwing		210	
	Lagere advies en onderzoekskosten wonen		150	

Programma Ruimte	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	36.328	38.541
	Baten	1.519	25.448
			23.930
		Verschil	Verschil
		Lasten	Baten
Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat: Eind 2019 is voor de 1e keer een afrekening GOL voor de partners uitgevoerd, waarbij € 0,215 mln meer in rekening is gebracht dan geprognosticeerd.		-215	
Afwaardering van deelnemingen OLSP en exploitaties Borkel en Schaft		-5.391	
Overige per saldo		298	
Bijdrage uit voorziening kapitaalverstrekking deelnemingen ontwikkelbedrijf € 22,3 mln waaronder de dekking van de afwaardering olsp-vastgoed ad € 4,5 mln en de correctie op de voorziening voor ruimte voor ruimte ad € 17,8 mln			22.321
Investeringsfondsen de Hoven en Havenmeester: betreft een positief liquidatieresultaat op de investeringsfondsen. Beide fondsen zullen begin 2020 worden geliquideerd.			1.632
Meer inkomsten grondexploitaties diverse projecten			186
02.02 Agrofood 2020; Brabant Quality			
Ondersteunende maatregelen: betreft met name een wel voorziene, maar niet beschikte subsidie t.b.v. innovatieve stalsystemen		4.705	
POP 3: afspraken die gemaakt zijn met RVO over de uitvoering van POP3 voor Noord-Brabant om eind 2019 alle verleningen te behandelen, zijn niet volledig nagekomen door capaciteitsproblemen bij RVO. Daarom zullen een aantal verleningen pas begin 2020 worden afgegeven.		1.700	
Sanering knelpunten: er was budget gereserveerd in afwachting van een lopende bezwaarprocedure. De inzet hiervan is niet nodig gebleken.		887	
Mestbeleid betreft de vertraging van de MER-procedure		264	

Programma Ruimte		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	36.328	38.541	-2.213
	Baten	1.519	25.448	23.930
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
Translab: Een aantal opschalingsinitiatieven had meer tijd nodig dan was voorzien, waardoor de benodigde middelen pas later worden ingezet.			266	
Circulaire economie: Het opstarten van beoogde innovatietrajecten heeft meer tijd gekost dan verwacht.			239	
Gezondheid: Onze bijdrage aan het VGO-onderzoek is nog niet uitgegeven i.v.m. vertraging bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.			216	
Brabantse zorgvuldigheidsscore veehouderij (BZV): De evaluatie is doorgeschoven naar 2020. De actualisatie is daarmee ook verplaatst naar begin 2020.			106	
Overige lasten en baten			105	-209
De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. de raming hoger uit a.g.v. meer inzet van personeel.			-2.157	
	Totaal Ruimte		-2.213	23.930
Programma Natuur, water en milieu		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	189.783	171.678	18.105
	Baten	22.653	24.267	1.615
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
03.01 Water			1.952	
Deltaplan Hoge Zandgronden - zoetwater beschikbaarheid: In 2019 zijn minder subsidieaanvragen vanuit de waterschappen ontvangen op het onderdeel 'waterbeschikbaarheid' van de subsidieregeling PMWP.				

Programma Natuur, water en milieu	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	189.783	171.678
	Baten	22.653	24.267
		Verschil	Verschil
		Lasten	Baten
Ven en wijstherstel: In 2019 zijn minder aanvragen ontvangen dan vooraf ingeschat op subsidieregeling Biodiversiteit en Leefgebieden onderdeel venherstel en op de subsidieregeling PMWP, onderdeel wijstherstel.		938	
De POP3 subsidieopenstelling Fysieke investeringen Waterdoelen 2019 heeft niet het aantal en omvang van beschikkingen gehaald als vooraf ingeschat. De redenen zijn divers maar betreffen onder andere, dat aanvragen maar deels subsidiabel blijken.		584	
Gezonde leefomgeving water: Het project Medicijnresten dat samen met onder andere het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat in 2019 is opgestart heeft een meerjarig uitgavenpatroon. De middelen waren in zijn geheel in 2019 geraamd. Bij de eerste bestuursrapportage 2020 zullen deze middelen worden verdeeld over de gehele looptijd van het project.		285	
Groene groei water: De opdrachtverleningen ten behoeve van de meerjarige infiltratieprojecten Waterbeschikbaarheid zijn later dan gepland eind 2019 gegund, waardoor er minder uitgaven in 2019 hebben plaatsgevonden.		256	
Overige lasten		204	
Diverse kleinere afwijkingen, zoals/op gebied van grondwaterheffing en Deltaplan: Rivierverruiming.			435
03.02 Milieu			
Door vertraging in de uitvoering van de bodemsaneringen, van onder andere Chemiepack, verlopen de realisaties niet volgens planning. Dit leidt tot een onderschrijding van € 4,1 mln.		4.151	
De onderbesteding is voor het grootste deel het gevolg van een positief jaarrekeningresultaat van de omgevingsdiensten. De omgevingsdiensten betalen feitelijk terug wat in het voorafgaande jaar teveel betaald is door de deelnemers.		4.433	
De uitgaven op de ambitiemiddelen ten behoeve het onderdeel milieu van het PMWP 2015-2021 waren in 2019 minder dan geraamd. Met name op de subonderdelen 'gezonde leefomgeving' en 'lucht, geur en geluid'.		1.403	

Programma Natuur, water en milieu	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	189.783	171.678
	Baten	22.653	24.267
		Verschil	Verschil
		Lasten	Baten
Het provinciaal risico op de lening aan Ecodorp Boekel dekken wij voor 50% af uit de programmabegroting.		600	
Er zijn voor € 0,3 mln minder opruimingssubsidies drugsdumpingen aangevraagd dan voorzien.		297	
De provincie fungeert als doorgeefluik voor de Interim bedrijvenregeling m.b.t. bodemsaneringen vanuit het Rijk. De gemaakte kosten waren € 0,7 mln hoger dan geraamd. Deze kosten worden teruggevorderd bij het Rijk.		-676	
Diverse kleinere afwijkingen, zoals/op gebied van onder andere Milieu Effect Rapportages, kassiersfunctie IPO BOOG en gevelsaneringen.		350	
De vergunningverlening op de Wet natuurbescherming is nagenoeg stilgevallen na de uitspraak van de Raad van State. Tegen de verwachtingen in is deze in 2019 niet opnieuw op gang gekomen. Dit heeft geleid tot minder leges- en vvgb inkomsten.			-2.306
Diverse kleinere afwijkingen, zoals/op gebied van het verhaal van kosten voor repressieve handhavingsacties en de provinciale kassiersfunctie voor het IPO BOOG.			-276
03.03 Natuur en landschap			
Aan de zogenoemde 'transitie DLG-projecten' is minder uitgegeven dan verwacht. De betaling aan het Noordbrabants Landschap voor de restopgave van De Hilver wordt doorgeschoven naar 2020 en een betaling aan de aannemer van het project Grootte Peel heeft vertraging opgelopen in verband met een langlopende discussie over de hoogte van het te betalen bedrag en schuift eveneens door naar 2020.		929	

Programma Natuur, water en milieu	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	189.783	171.678
	Baten	22.653	24.267
		Verschil	Verschil
		Lasten	Baten
De onderbesteding op SNL komt deels doordat er voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer gerekend is met 50% EU-subsidie en we tot nu toe 75% EU-subsidie krijgen. Dit sluit aan bij de afspraak over 50-50 financiering, waarbij in de eerste vier jaren al 75% wordt gedeclareerd in Brussel en resterende jaren 100% ten laste van de provincie komt. Daarnaast verloopt de realisatie van het natuurnetwerk minder snel dan geraamd, waardoor de subsidies voor beheer later aangevraagd.		1.739	
De realisatie van projecten van de gebiedsimpuls N69 en de voorbereiding hiervan vraagt meer tijd waardoor er nog geen subsidieaanvragen zijn geweest in 2019. Dit komt deels doordat een aantal partners de cofinanciering nog niet in de begroting heeft vastgelegd en omdat partners nog niet met de uitvoering aan de slag zijn.		1.563	
Plattelandsontwikkelingsprogramma POP3: In 2019 heeft de garantiestelling voor het EU-deel voor PAS- en natura 2000 projecten niet geleid tot een verplichting. Daarnaast zit op de LEADER-openstelling voor de N69 vertraging in de afhandeling van ingediende subsidieaanvragen.		528	
uitgaven natuurcompensatie: Eind 2019 zijn er nog 3 aanvragen in behandeling voor de realisatie natuur subsidieregeling N279 die niet meer beschikt zijn in 2019.		565	
Programmabudget realisatie Natuur Netwerk Brabant: In 2019 zijn minder subsidies aangevraagd dan verwacht, doordat de manifestpartners in afwachting waren van de samenwerkingsovereenkomsten met de manifestpartners met betrekking tot de versnelling realisatie Natuurnetwerk Brabant tot 2028, waarbij voor de periode 2020 tot en met 2022 afspraken over de ondersteuning worden gemaakt. Deze samenwerkingsovereenkomsten zijn in januari 2020 getekend.		629	
Op de opengestelde subsidieregeling 'Biodiversiteit en leefgebieden' zit een onderbesteding van 9%, omdat projecten niet voldeden aan de vereisten en of niet paste binnen het bedrag van een van de vier deelplafonds. De resterende middelen vloeien terug naar de reserve en blijven beschikbaar voor nieuwe openstellingen.		782	
Diverse kleinere afwijkingen, zoals/op gebied van Pas en Natura 2000 projecten (€ 0,4 mln.), groenblauwe diensten (€ 0,33 mln.), BrUG; uitwerking Natuur + Samenleving (€ 0,25 mln.) en diverse kleine posten (€ 0,28 mln.).		1.082	

Programma Natuur, water en milieu		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	189.783	171.678	18.105
	Baten	22.653	24.267	1.615
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
Overige baten per saldo				-346
03.04 Natuur Netwerk Brabant				
De grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) laten zich moeilijk ramen. Bij de bestuursrapportage wordt op basis van de meest recente grondmutaties ramingen bijgesteld. In de laatste maanden van 2019 heeft nog een aantal aankopen van gronden plaatsgevonden met name Rijks EHS die niet voorzien waren bij de slotwijziging 2019, waardoor een overschrijding optreedt (gedekt door GOB fonds en rijkmiddelen).			-4.689	
De grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) laten zich moeilijk ramen. Bij verkoop worden boekwinsten en pachtinkomsten gerealiseerd. In de laatste maanden van 2019 hebben nog een aantal mutaties plaatsgevonden met name Rijks EHS welke niet voorzien waren bij de slotwijziging 2019, waardoor er per saldo meer baten € 4 mln. zijn gerealiseerd.				4.108
De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. de raming lager uit a.g.v. minder inzet van personeel.			200	
Totaal Programma Natuur, water en milieu			18.105	1.615
Programma Economie		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	80.855	87.713	-6.858
	Baten	7.071	21.701	14.630
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
04.01 Algemeen economisch beleid				
Digitalisering: Door PS is € 4 mln. ontwikkelkrediet beschikbaar gesteld (2019-2022). Voorbereidings- en aanloop-tijd is wat langer dan gedacht, verder wordt ook zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van bijdragen door anderen.			1.024	

Programma Economie	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	80.855	87.713
	Baten	7.071	21.701
		Verschil	Verschil
		Lasten	Baten
De Efro bijdrage OP Zuid is zowel aan de lasten- als baten-kant € 13,8 mln. hoger dan geraamd. (budgettair neutrale boeking). Wordt veroorzaakt doordat bij de raming alleen rekening is gehouden met projecten waar een bijdrage van de provincie nodig is.		-13.839	13.839
Uitvoeringskosten EP: De uitvoeringskosten POP3 zijn lager dan geraamd doordat kosten RVO nog niet verwerkt zijn, hierop worden cijfers nog aangepast.		746	
Cofinan. Interreg: Voor Interreg 2 Zeeën was € 0,5 mln. cofinanciering geraamd, maar er is geen enkel project aangemeld waarvoor Brabantse subsidie nodig is. M.b.t. Interreg DLD-NL zijn er twee projecten (subsidie-toekenning 2015 en 2016) die te samen € 0,4 mln. hebben terugbetaald.		1.089	
Vastgoed Van Gogh Brabant; Hiervoor is een bedrag geraamd ad € 2,5 mln., waarvan € 1,25 mln. onder voorwaarde verstrekt zou worden en hieraan is in 2019 nog niet voldaan.		1.250	
Toevoeging aan voorziening i.v.m. verstrekte leningen aan BOM ad € 0,44 mln		-444	
Overige per saldo		47	-357
04.02 Economisch programma Brabant			
Innovatie topsectoren; De uitgaven m.b.t. HTSM, Maintenance, LS&H en Innovatie Agrofood zijn in 2019 nog niet volledig gerealiseerd, maar zullen in 1e helft 2020 hun beslag krijgen. Het betreft middelen uit reserve Economische Structuurversterking 3e tr. (HTSM, Maintenance LS&H) en reserve Invest. Agenda Trans.Agrofood (innov. Agrofood).		5.411	
Arbeidsmarkt; Betreft uitgaven m.b.t. Europese programma Passport4Works, deze zullen in 2020 tot realisatie komen.		674	
Overige per saldo		-26	83

Programma Economie		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	80.855	87.713	-6.858
	Baten	7.071	21.701	14.630
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten

04.04 Duurzame energie en energietransitie

Er is een lichte overschrijding van € 0,3 mln., maar deze wordt weer grotendeels gecompenseerd door hogere inkomsten (zie toelichting baten) ad € 0,2 mln. Dekking vindt plaats vanuit de reserve investeringsagenda 3e tranche.

-330

Ontvangen cofinanciering haalbaarheidsonderzoek / MER en bijdrage t.b.v Amer Warmtenet.

163

De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. de raming hoger uit a.g.v. meer inzet van personeel.

-2.460

De bijdrage in de organisatiekosten valt eveneens hoger uit.

902

Totaal Programma Economie

-6.858

14.630

Programma Mobiliteit		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	241.026	238.416	2.610
	Baten	62.384	63.341	957
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten

05.01 Basis op orde

Het budget voor de uitvoering van OV-concessies is overschreden met € 1,6 mln, € 85,5 mln t.o.v. € 84,0 mln (1,9%). Daar staan ruim € 0,3 mln aan extra inkomsten door derden tegenover. Daarnaast is de indexatie iets hoger uitgekomen dan initieel ingeschat

-696

323

Op de onderhoudsbegroting voor beheer en onderhoud wegen van € 16,0 mln is € 0,92 mln (5,8%) meer uitgegeven. Het betreft vooral uitgaven voor bestrijding van de eikenprocessierups en voor kleinschalige reparaties aan het provinciale wegennet. Daar staan ongeveer € 0,6 mln extra inkomsten tegenover met name uit vergoedingen voor schade aan provinciale infrastructuur.

-919

563

Programma Mobiliteit	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	241.026	238.416
	Baten	62.384	63.341
		Verschil	Verschil
		Lasten	Baten
Een voor 2019 geplande wegoeverdracht (€ 1,2 mln) aan Breda is door vertraging in de formele besluitvorming uitgesteld. De bijbehorende middelen dienen voor de overdracht beschikbaar te blijven.		1.166	
Voor activiteiten van het (door)ontwikkelen en genereren van mobiliteitsdata is € 0,62 mln minder uitgegeven.		624	
Overige per saldo		-59	-19
05.02 (Regionale) Ontwikkelagenda Mobiliteit			
Een subsidie van bijna € 2 mln voor de aanpak van de Postweg in Vught is eerder beschikt dan verwacht. De dekking is afkomstig uit de reserve Verkeer & Vervoer.		-1.960	
Op basis van afspraken over een gezamenlijke aanpak van verkeersveiligheid in IPO-verband is voor een meerjarige subsidie aan CROW eind 2019 ongeveer € 0,7 mln beschikbaar. In tegenstelling tot eerdere signalen is de subsidie niet direct via het IPO verlopen, maar vervult de provincie een kassiersfunctie. Tegenover deze overschrijding staan dan ook extra inkomsten van € 0,7 mln.		-744	750
Voor de realisatie van de Robuuste Brabantroute zijn middelen ter beschikking gesteld. Op de begroting 2019 was een bedrag van € 2 mln gereserveerd voor maatregelen op het spoor bij Gilze en Rijen. Op basis van afspraken in BO-MIRT van november 2019 wordt begin 2020 de overeenkomst definitief gesloten worden en de middelen aangewend. De dekking is afkomstig uit de reserve Verkeer & Vervoer.		2.000	
Voor de doorontwikkeling binnen de OV-concessies zijn door provincie en vervoerders middelen gereserveerd. Op basis van voorstellen en initiatieven kunnen de middelen worden aangewend. De restantmiddelen van € 0,4 mln dienen beschikbaar te blijven.		358	
De overschrijding bij beter benutten wordt hoofdzakelijk veroorzaakt voor de problemen met het snel uitleveren door de leverancier van de I-VRI's in het kader van Talking Traffic.		398	

Programma Mobiliteit		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	241.026	238.416	2.610
	Baten	62.384	63.341	957
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
De partnerbijdrage in de gezamenlijke kosten voor het aanvragen van een Europese subsidie voor truckparkings (CEF-call) wordt in termijnen betaald in plaats van ineens. Hierdoor is er sprake van onderbesteding van € 0,2 mln in 2019.			200	
Voor de ontwikkeling van regionale luchtvaart zijn specifieke rijksmiddelen ter beschikking gesteld (voorheen Aldersmiddelen). Naar aanleiding van het rapport van de commissie Van Geel wordt de exacte rol van de provincie opnieuw bepaald. De middelen dienen derhalve beschikbaar te blijven.			190	
Voor de ontwikkelagenda Spoor, HOV en Knooppunten zijn haalbaarheidsonderzoeken uitgevoerd. Tegenover deze kosten staan extra inkomsten (€ 0,2 mln) via bijdragen in de onderzoekskosten door derden.				236
Overige per saldo			154	348
05.03 Strategische agenda				
Tijdens het BO-MIRT zijn definitieve afspraken gemaakt over de realisatie van de ombouw van de N65 door de provincie. In 2019 zijn meer voorbereidingskosten gemaakt dan geraamd. De middelen worden gedekt door de reserve Verkeer & Vervoer.			-676	
In 2019 is voor de realisatie van het snelfietsroutenetwerk € 1,65 mln (9,1%) minder uitgegeven dan geraamd (€ 17,5 mln). De provincie is afhankelijk van het tijdig indienen van de subsidie-aanvragen door gemeenten. De dekking is afkomstig uit de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF).			1.652	
Een klein gedeelte van het budget voor de aanleg van de nieuwe verbindingsweg N69 (€ 1,1 mln) staat op de exploitatiebegroting 2019. Op basis van de gunning is de meerjarige planning aangepast. Het budget wordt doorgeschoven. De dekking is afkomstig uit de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF).			1.103	

Programma Mobiliteit		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	241.026	238.416	2.610
	Baten	62.384	63.341	957
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
Voor het maatregelenpakket Bereikbaarheid De Run (Veldhoven) zijn middelen ter beschikking gesteld. Veel van de maatregelen van het bereikbaarheidspakket zitten nog in de voorbereidende fase. Eén van de eerste maatregelen (direct OV-verbinding CS-De Run) verloopt via de provincie als concessieverlener. Dit is geëffectueerd in 2020. De dekking is afkomstig uit de reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF).			89	
Voor de aanleg van de nieuwe verbindingsweg N69 heeft het Rijk middelen via een doeluitkering ter beschikking gesteld. Op basis van de voorgang is € 1,25 mln minder onttrokken uit deze post.				-1.254
In het kader van een fiscale constructie voert de provincie het beheer en onderhoud op de A59 Rosmalen - Geffen uit gedurende een aantal jaren. Eind 2020 draagt de provincie de weg terug over. Het Rijk heeft hiervoor specifieke middelen ter beschikking gesteld. Op basis van de uitgaven is € 0,2 mln minder onttrokken uit deze post.				-32
Overige per saldo			-625	4
De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. de raming lager uit a.g.v. meer inzet van personeel.			355	
Bijdrage voor ttoegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. de raming hoger uit				38
Totaal Programma Mobiliteit			2.610	957
Programma Cultuur en samenleving		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	71.179	70.501	678
	Baten	971	937	-34
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
06.01 Cultuur				
Diverse kleine verschillen cultuur			270	-6

Programma Cultuur en samenleving		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	71.179	70.501	678
	Baten	971	937	-34
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
06.02	Erfgoed			
	Diverse kleine verschillen erfgoed		103	34
06.03	Sociale veerkracht			
	Diverse kleine verschillen sociale veerkracht		-7	-62
06.04	Sport			
	Diverse kleine verschillen sport		32	
	De toegerekende organisatiekosten vallen t.o.v. de raming licht hoger uit a.g.v. meer inzet van personeel.		280	
	Totaal Programma Cultuur en samenleving		678	-34
Algemeen financieel beleid		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	75.792	69.868	5.924
	Baten	676.478	704.338	27.860
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten
31.02	Algemene dekkingsmiddelen			
	Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting			
	Bij het bestuursakkoord 2015-2019 – Beweging in Brabant - is besloten dat de provincie gedurende de looptijd van het bestuursakkoord 2015 t/m 2019 vasthoudt aan een opcententariaf van 76,1. De opbrengsten worden structureel geraamd op € 257 mln. op basis van de capaciteit van het wagenpark. Het opcententariaf is niet geïndexeerd en is voor 2019 gelijktijdig met de begroting door PS vastgesteld.			2.370

Algemeen financieel beleid		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	75.792	69.868	5.924
	Baten	676.478	704.338	27.860
			Verschil	Verschil
			Lasten	Baten

De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt € 259,4 mln., een positief resultaat van ruim 0,9%. Deze afwijking heeft te maken met een stijging van de belastingcapaciteit in het tweede half jaar.

Eind 2019 stonden in Noord-Brabant ruim 1.417.000 (eind 2018 1.400.00) personenauto's geregistreerd en ruim 113.200 (eind 2017 111.700) motoren. Er is sprake geweest van een lichte autonome groei van het wagenpark.

Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering wordt in eerste instantie gebaseerd op de septembercirculaire 2018. Daarbij wordt het accres niet volledig geraamd, zoals vastgesteld in de grondslagen voor begroting en jaarstukken. De aangehouden marge is bedoeld om negatieve bijstellingen van het accres in het betreffende begrotingsjaar op te vangen, zonder dat dit invloed heeft op de vrije begrotingsruimte. In 2019 is het accres door het Rijk tweemaal naar beneden bijgesteld, waarbij de marge onvoldoende bleek om dit op te vangen. De raming is bij bestuursrapportage 2019 bijgesteld en toegelicht.

-475

De algemene uitkering uit het provinciefonds is geraamd op € 238,2 mln. Uit de decembercirculaire 2019 blijkt dat de uitkering 2019 uitkomt op € 237,7 mln (incl. afrekening 2018). Deze lichte negatieve afwijking is het gevolg van het actualiseren van de verdeelmaatstaven en het bijstellen van de uitkeringsfactor.

Naast de algemene uitkering omvat het provinciefonds diverse decentralisatie-uitkeringen die samenhangen met specifieke beleidsafspraken, veelal vastgelegd in convenanten met het Rijk. In totaal gaat het om een volume van € 21,0 mln. De hieraan gerelateerde uitgaven worden verantwoord op de functionele productgroepen in de beleidsprogramma's. Het verschil tussen de bijgestelde begroting en de realisatie wordt verklaard door de volgende bijgestelde uitkeringen bij de decembercirculaire 2019.

925

-MKB Innovatiestimulering (tranche 2018 en 2019) € 575.000

-Versnelling flexwonen: € 250.000

-Regionale financieringstafels: € 100.000

De opbrengst dividenden komt licht hoger uit.

174

Algemeen financieel beleid	Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	75.792	69.868
	Baten	676.478	704.338
		Verschil	Verschil
		Lasten	Baten
De lasten van de financieringsfunctie bestaan in hoofdzaak uit de afschrijvingskosten van de betaalde agio op obligaties van de immunisatieportefeuille en de investeringsagenda-portefeuille. De baten betreffen de renteopbrengsten van de obligaties uit beide portefeuilles, de rentevergoeding op verstrekte geldleningen en de renteopbrengsten uit verplicht schatkistbankieren.		-239	2.777
De gerealiseerde baten op de financieringsfunctie ad € 105,4 mln bestaan voor het grootste deel uit renteopbrengsten en voor € 22,8 mln. uit boekwinst op de verkoop van obligaties.			
<i>Overige algemene dekkingsmiddelen: vrijval van voorzieningen</i>			11.017
- Voorziening nazorgfonds ad € 1,2 mln			
- Voorziening leningen aan overige verbonden partijen ad € 6,4 mln			
- Voorziening leningen aan Biobased en Breedbandfonds ad € 2,5 mln			
- Voorziening ontwikkelbedrijf ad € 0,2 mln			
Voorziening tuinbouwonwikkelingsmaatschappij € 0,7 mln			
<i>Overige algemene dekkingsmiddelen: Voordelige afwikkelingsverschillen op subsidies</i>			10.857
De voordelige afwikkelingsverschillen ad € 31,7 mln hebben betrekking op subsidies die in voorgaande jaren zijn verstrekt. Bij de slotwijziging was voor deze afwikkelingsverschillen al rekening gehouden met een bedrag van € 20,8 mln. De afwikkelingsverschillen die na de slotwijziging zijn gerealiseerd bedragen in totaal € 10,9 mln			
Toevoeging voorziening overige leningen		-97	
31.03 <u>Stelposten/overhead/vpb</u>			
Restant stelpost voorbereidingsbudget gezondheid bedraagt € 0,1 mln. In de begroting wordt daarnaast jaarlijks een stelpost voor onvoorzien lasten van € 1.308.402 opgenomen. Gedurende het begrotingsjaar 2019 is hierop geen beroep gedaan.		1.408	
De overheadkosten die zijn gedefinieerd als alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.		4.967	215

Algemeen financieel beleid		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Lasten	75.792	69.868	5.924
	Baten	676.478	704.338	27.860

Verschil
Lasten Verschil
Baten

Door een strakke sturing zowel op de realisatie van de provinciale taken binnen het beschikbare capaciteitsbudget, als op de overige bedrijfsvoeringskosten (zie ook paragraaf bedrijfsvoering), komen de kosten t.o.v. de begroting €4,3 mln lager uit.

Op peil brengen voorziening dubieuze debiteuren

-115

Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting

Door de inwerkingtreding van de Wet modernisering Vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen worden overheidslichamen met ingang van het eerste boekjaar dat aanvangt op of na 1 januari 2016 Vpb-plichtig over hun ondernemersactiviteiten. Op basis van de inventarisatie van deze activiteiten komt de geraamde en de gerealiseerde af te dragen Vpb uit op € 0

Totaal Algemeen financieel beleid

5.924 27.860

Reserves		Begr.na wijz.	realisatie	verschil
	Stortingen	600.769	617.293	-16.524
	Onttrekkingen	545.210	512.605	-32.605

Verschil
stortingen Verschil
onttrekkingen

De stortingen in de reserves komen € 16,5 mln hoger uit dan geraamd. Dit betreft de toevoegingen aan de risicoreserves wegens vrijval van voorzieningen, die vanuit deze risicoreserves waren gevormd.

-16.524

De onttrekkingen aan de reserves zijn € 32,6 mln lager dan geraamd in de begroting. Aan de reserves zijn provinciale uitgaafposten gekoppeld. Uitgaven op deze begrotingsposten worden gedekt uit de desbetreffende reserves. Voor zover het uitgaafniveau achterblijft bij de raming, blijft ook de onttrekking achter bij de in de begroting geraamde onttrekking.

-32.605

Totaal reserves

-16.524 -32.605

**Totaal generaal
Rekeningresultaat**

-33 36.685
36.652

Balans met toelichting

Grondslagen voor resultaatbepaling en waardering

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten ([BBV](#)) en de verordening ex artikel 216 Provinciewet waarin door provinciale staten de uitgangspunten voor het financiële beleid en de regels voor het financieel beheer en de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van baten en lasten van toepassing.

De jaarrekening geeft volgens de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten.

De jaarrekening en de toelichtingen geven getrouw, duidelijk en stelselmatig de baten en lasten van het begrotingsjaar, evenals het saldo ervan weer. De jaarrekening geeft tevens een getrouw, duidelijk en stelselmatig inzicht in de financiële positie aan het einde van het begrotingsjaar.

De begrotingscijfers bestaan uit de oorspronkelijke begroting en alle door Provinciale Staten vastgestelde begrotingswijzigingen betreffende het verslagjaar.

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende onderdeel anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

De baten en lasten worden tenzij anders vermeld, toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. De lasten als gevolg van voorlopige subsidie toekenningen worden genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking), tenzij:

- a. De hoogte van de subsidie expliciet is verbonden aan de te leveren prestaties ($p \times q$ subsidies), voorbeeld hiervan is een vast bedrag aan subsidie per aangelegd bushokje;
- b. De subsidie op basis van de subsidiebeschikking expliciet toe te rekenen is aan volgende begrotingsjaren (bijvoorbeeld (1) een subsidie cultuur toegekend in 2019, maar voor exploitatiejaar 2020.
- c. Per balansdatum reeds een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de eventueel terug te vorderen subsidie (dit corrigeren op de last). Dan wordt een vordering te opgenomen in de jaarverslaggeving (inclusief correctie op de lasten) indien op een betrouwbare wijze kan worden ingeschat welk deel van de toegekende subsidies zal worden ingetrokken dan wel lager zal worden vastgesteld. Indien blijkt dat dit bijvoorbeeld op basis van de afgelopen jaren geen constant beeld oplevert en derhalve geen betrouwbare inschatting gemaakt kan worden, dan wordt de vordering uit voorzichtigheid nog niet verantwoord.

In januari 2019 heeft de Commissie BBV de handreiking "Verantwoorden van subsidies" gepubliceerd. In de handreiking gaat de Commissie BBV in op de vraag wanneer de subsidie als last bij de subsidiegever en als bate bij de subsidieontvanger dient te worden verantwoord.

In de handreiking geeft de Commissie BBV aan dat de verwerkingwijze afhangt van het type subsidie en de gestelde voorwaarden, waarbij de Commissie BBV - bij voorwaardelijke subsidieverstrekingen (exploitatie- en investeringssubsidies) - aangeeft dat de subsidielast op basis van toerekeningsbeginsel verantwoord dient te worden. Dit betekent dat de subsidielast (gedeeltelijk) verantwoord dient te worden in het jaar waarin door de subsidieontvanger de prestatie (waarvoor de subsidie voor is verstrekt) is geleverd en (gedeeltelijk) aan de gestelde voorwaarden is voldaan.

Zoals hierboven toegelicht, zijn de verstrekte (voorwaardelijke exploitatie- en investerings)subsidies in de jaarrekening 2019 van de provincie Noord-Brabant verantwoord op basis van het voorzichtigheidsprincipe. Deze

verwerkingswijze wijkt derhalve af van de verwerkingswijze zoals opgenomen in de handreiking "Verantwoorden van subsidies" d.d. 21 januari 2019 van de Commissie BBV.

Over de handreiking is in 2019 en 2020 door BZK, de accountants en de provincies uitgebreid overleg gevoerd dat moet leiden tot een aanpassing van de regeling die naar verwachting voorjaar 2020 gepubliceerd wordt en in werking zal treden met ingang van begrotingsjaar 2021. Tot dat moment kan nog de huidige methodiek van verantwoording van subsidies worden toegepast zoals BZK in de decembercirculaire van het provinciefonds 2019 heeft aangegeven

Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividenden zijn verantwoord in het jaar waarin het besluit tot toekenning van het dividend door de algemene vergadering van de vennootschap is genomen.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken en dergelijke.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen.

Uitgaven ten laste van bestemmingsreserves worden op de exploitatie verantwoord, uitgaven ten laste van voorzieningen worden direct ten laste van de desbetreffende balanspost gebracht. Toevoegingen aan en bijdragen van reserves worden verantwoord bij de resultaatsbestemming. De toevoeging aan en vrijval van voorzieningen wordt in de rekening van baten en lasten verantwoord.

Investerings- en afschrijvingen (uitwerking financiële verordening art 6)

Aan investeringen worden geen indirecte kosten (overhead) c.q. rente toegerekend.

Kosten voor onderzoek en ontwikkeling worden niet geactiveerd.

Bijdragen aan investeringen van derden worden niet geactiveerd. Investeringsbijdragen van de provincie aan gemeenten en andere instellingen worden niet geactiveerd maar ineens ten laste van de exploitatie gebracht conform het besluit van PS bij Voorjaarsnota 2010.

Het schuiven van exploitatielasten naar investeringsuitgaven die worden geactiveerd op de balans (en visa versa) is louter mogelijk als externe wet- en regelgeving dit voorschrijven en is niet bedoeld voor het vergroten van de begrotingsruimte en/of horizonruimte.

Vaste activa

De vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het saldo afgeschreven.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs c.q. de vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

De obligaties worden gewaardeerd tegen nominale waarde omdat ze aangehouden worden tot einde looptijd. Wat bij aankoop meer (of minder) wordt betaald wordt als agio (of disagio) geactiveerd en afgeschreven over de looptijd van de betreffende obligaties.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investeringen in mindering gebracht.

Afschrijvingen geschieden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar.

Een actief dat buiten gebruik wordt gesteld, wordt op het moment van buitengebruikstelling voor de resterende boekwaarde afgeschreven.

Tot en met 2014 was binnen de investeringen in materiële vaste activa voor het merendeel van de investeringen sprake van de lineaire afschrijvingsmethodiek. Voor enkele investeringen gold een afwijkende afschrijving op basis van annuïteiten. Omwille van de eenvoud en de eenduidigheid is bij burap 2015/begroting 2016 besloten om voor alle investeringen de lineaire afschrijvingsmethode te hanteren. De met deze keuze samenhangende meerjarig financiële budgettaire neutrale effecten zijn in de begroting 2015 e.v. verwerkt.

Afschrijvingsbeleid

De materiële vaste activa met economisch nut en de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden afgeschreven rekening houdend met de actuele regelgeving en overeenkomstig de normen gangbaar in het maatschappelijk verkeer.

De materiële vaste activa met economisch nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 25 jaar : bedrijfsgebouwen
- b. 25 jaar : vervoermiddelen
- c. 15 jaar: machines apparaten en installaties;
- d. 15 jaar: meubilair.

Activa met economisch nut en een verkrijgingprijs van minder dan € 250.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze laatst genoemden worden altijd geactiveerd.

De materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 15 jaar wegen
- b. 15 jaar infra-projecten.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten), de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen.

Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht.

De kapitaalverstrekkingen aan de deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs vindt afwaardering plaats.

Uitzondering hierop zijn de deelnemingen NV BNG, NV Waterschapsbank, Enexis Holding NV, Publiek belang elektriciteitsproductie NV, NV Brabant Water, NV Delta Nutsbedrijf, NV Eindhoven Airport, BV Agro& CO kapitaalfonds, BV TOM, CV TOM, OLSP vastgoed BV en GOB. De kapitaalverstrekking aan deze deelnemingen is op € 0 gewaardeerd.

Verstrekte leningen zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Vlottende activa

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

De onderhanden werken grondexploitatie zijn opgenomen tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de opbrengst wegens verkopen. Indien de boekwaarde de marktwaarde van de grond overschrijdt, wordt een afwaardering naar de lagere marktwaarde verantwoord/wordt een voorziening voor het verwachte negatieve resultaat getroffen.

De overige uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar (obligaties) worden gewaardeerd tegen nominale waarde of duurzaam lagere waarde. De nominale waarde van de beleggingsportefeuille wordt bepaald door de aflossingsbedragen van de obligaties zoals deze na afloop van betreffende looptijd van de effecten plaatsvinden.

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. De voorziening wordt op peil gehouden door een jaarlijkse schatting van oninbaarheid.

De liquide middelen worden tegen nominale waarde opgenomen.

De overlopende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Vaste passiva

De reserves zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde. Toevoegingen en onttrekkingen vinden plaats op basis van besluiten van Provinciale Staten en geschieden altijd in het kader van resultaatbestemming.

De voorzieningen zijn met uitzondering van de voorziening APPA en de risicovoorziening algemeen, gewaardeerd op het nominale bedrag van de daaraan ten grondslag liggende verplichtingen c.q. de voorziene verliezen.

De voorziening APPA en risicovoorziening algemeen zijn opgenomen tegen contante waarde.

De vaste schulden, schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer, worden gewaardeerd tegen de nominale waarde minus de aflossingen.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Borg- en Garantstellingen: Voor zover leningen door de provincie gewaarborgd zijn, is onder aan de balans (buiten de balanstelling) het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen.

Waarderingsgrondslagen en gevolgen coronavirus

De waarderingsgrondslagen van de provincie blijven onverkort van toepassing en behoeven - tegen de achtergrond van de gevolgen van het coronavirus op het toekomstig functioneren van de provincie - niet te worden aangepast. M.a.w. de continuïteit van de provincie blijft gewaarborgd. (zie ook de toelichting op de balans; gebeurtenissen ná balansdatum)

		Balans 2019		bedragen x € 1.000	
Activa	per	per	Passiva	per	per
	31-12-19	31-12-18		31-12-19	31-12-18
Vaste activa			Vaste passiva		
<u>Immaterieel</u>			<u>Eigen vermogen</u>		
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	6.301	29.714	Algemene reserve	282.640	254.494
			Bestemmingsreserve Essent	2.763.580	2.776.685
			Overige bestemmingsreserves	700.027	588.904
Kosten van onderzoek en ontwikkeling van een bepaald actief			Gerealiseerd resultaat	36.652	21.475
<u>Materieel</u>			<u>Voorzieningen</u>	53.153	67.288
Investeringen met economisch nut	75.762	69.164	<u>Vaste schulden</u>		
Inv.met maatschappelijk nut	370.306	359.624	Obligatieleningen	0	0
<u>Financieel</u>			Onderhandse leningen van:		
Kapitaalverstrekkingen aan:			- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen		
- deelnemingen	62.949	48.882	- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	9.851	16.883
- gemeenschappelijke regelingen	0	0	- binnenlandse bedrijven		
- overige verbonden partijen	0	0	- openbare lichamen		
leningen aan:			- overige binnenlandse sectoren		
- openbare lichamen	1.318.233	1.340.189	- buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren		
- deelnemingen	255.196	358.477			
- overige verbonden partijen	105.478	78.240	Door derden belegde gelden		
- woningbouwcoöperaties					
- overige langlopende leningen	121.862	110.412	Waarborgsommen		
Uitzettingen:					
- Uitzettingen in schatkist met rentetypische looptijd >= 1 jaar	340.700	340.700			
- Uitzettingen in Ned. schuld papier met rentetypische looptijd >= 1 jaar	0	7.985			
- Overige uitzettingen met rentetypische looptijd >= 1 jaar	452.374	1.133.756			
Overige financiële vaste activa	81.167	85.396			
Totaal vaste activa	3.190.329	3.962.539	Totaal vaste passiva	3.845.903	3.725.730
Vlottende activa			Vlottende passiva		
<u>Voorraden</u>			<u>Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd <= 1 jaar</u>		
- grond- en hulpstoffen	66.542	69.240	- kasgeldleningen bij openb. lichamen		
- onderhanden werkbouwgronden in expl.	40.882	53.775	- banksaldi	179.889	226.650
- onderhanden werk: overig	10.399	3.643	- overige schulden		
- gereed product en handelsgoederen	11.577	13.446			
<u>Uitzettingen met een rentetypische looptijd <= 1 jaar</u>			<u>Overlopende passiva</u>		
- vorderingen op openbare lichamen	50.065	38.065	- Van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met specifiek bestedingsdoel onderscheiden naar:		
- verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen			- Europese overheidslichamen	8.216	8.415
- overige verstrekte kasgeldleningen			- Rijk	1.323	40.941
- rekening courant verhouding met het Rijk	0	377.289	- Overige Nederlandse overheidslichamen	92	221
- rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	4	4	- Overige overlopende passiva	603.340	661.545
- uitzettingen in schatkist met rentetypische looptijd <1 jaar					
- uitzettingen in Nederlands schuld papier met rentetypische looptijd <1 jaar	1.122.445	0			
- overige vorderingen	11.415	6.829			
- overige uitzettingen					
<u>Liquide middelen</u>					
Kas-, banksaldi	51	65			
<u>Overlopende activa</u>					
- Europese overheidslichamen	54.036	48.617			
- Rijk	32.971	45.302			
- Overige Nederlandse overheidslichamen	4.106	21.784			
- Overige overlopende activa	43.943	22.904			
Totaal vlottende activa	1.448.434	700.963	Totaal vlottende passiva	792.860	937.772
Totaal Activa	4.638.763	4.663.501	Totaal Passiva	4.638.763	4.663.501

Toelichting op de balans per 31 december 2019

1. Activa

1.1 Vaste activa

1.1.1 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs c.q. de vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

		Bedragen in €
	Boekwaarde per 31 dec 18	Boekwaarde per 31 dec 19
Betaalde agio obligaties	29.713.876	
Vermeerderingen		3.821.745
Verminderen a.g.v. aankoop		-21.245.604
Afschrijving in 2019		-5.988.532
Boekwaarde per 31 dec 19		<u>6.301.485</u>

De opbrengst van de verkoop Essent is onder andere uitgezet in obligaties.

De obligaties worden gewaardeerd tegen nominale waarde omdat ze aangehouden worden tot einde looptijd. Wat bij aankoop meer (of minder) wordt betaald wordt als agio (of disagio) geactiveerd en afgeschreven over de looptijd van de betreffende obligaties.

1.1.2 Materiële vaste activa

De Materiële vaste activa worden onderscheiden in:

- Materiële vaste activa: investeringen met economisch nut
- Materiële vaste activa: investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

De materiële vaste activa met economisch nut zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs.

Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investeringen in mindering gebracht.

De materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs.

Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt:

					Bedragen in €
	Boekwaarde per 31 dec 18	Investering in 2019	Afschrijving in 2019	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 19
<u>Economisch nut</u>					
Bedrijfsgebouwen	63.616.894	343.509	5.531.673	0	58.428.730
Vervoermiddelen	0		0	0	0
Machines, apparaten en installaties	4.493.972	2.445.735	757.772	0	6.181.935
Overige materiële vaste activa	14.954	0	14.954	0	0
Gronden ontwikkelbedrijf*	1.038.356	27.120.495	0	0	28.158.851
*In mindering gebrachte voorziening					-17.007.527
Totaal economisch nut	69.164.175	29.909.739	6.304.399	0	75.761.988

	Bedragen in €				
	Boekwaarde per 31 dec 18	Investering in 2019	Afschrijving in 2019	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 19
<u>Maatschappelijk nut investeringen van vóór 2017</u>					
Grond, weg en waterbouwkundige werken	249.559.393		37.236.328	0	212.323.065
<u>Maatschappelijk nut nieuwe investeringen vanaf 2017</u>					
Grond, weg en waterbouwkundige werken	110.064.744	55.549.483	7.631.396	16.494.278	157.982.831
Totaal maatsch.nut	359.624.137	55.549.483	44.867.724	16.494.278	370.305.896
Totaal	428.788.312	85.459.222	51.172.123	16.494.278	446.067.884

*Op de boekwaarde van de gronden ontwikkelbedrijf is ultimo 2019 een voorziening van € 17.007.527 in mindering gebracht.

Voor een gedetailleerd overzicht van deze investeringen met economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut wordt verwezen naar de [bijlage 2 van de bijlagenbundel](#) op blz 6.

De specificatie van de investeringen 2019 is als volgt:

<u>Investeringen en desinvesteringen met economisch nut</u>	€
<i>Bedrijfsgebouwen</i>	
Provinciehuis	142.723
Renovatie Noordbrabants Museum	
Steunpunten	200.786
<i>Machines apparaten en installaties</i>	
Materieel provinciale wegen	154.378
ICT en automatisering	2.291.357
Gronden ontwikkelbedrijf	27.120.495
Totaal investeringen met economisch nut	29.909.739
<u>Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut</u>	€
<i>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</i>	
Wegeninvesteringen	54.542.282
N261	60.475
Komomleidingen	946.726
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	55.549.483
Tot. investeringen in materiële vaste activa	85.459.222

1.1.3 Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Het verloop van de kapitaalverstrekking aan deelnemingen is als volgt weer te geven:

	Bedragen in €			
	Boekwaarde per 31 dec 18	Toename in 2019	Verminderings in 2019	Boekwaarde per 31 dec 19
Kapitaalverstrekingen aan deelnemingen	73.037.725	5.071.442	4.500.000	73.609.167
Af voorziening deelnemingen	-24.156.049		13.496.245	-10.659.804
	<u>48.881.676</u>			<u>62.949.363</u>

De kapitaalverstrekingen aan de deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs vindt afwaardering plaats. Uitzondering hierop zijn de deelnemingen NV BNG, NV Waterschapsbank, Enexis Holding NV, Publiek belang elektriciteitsproductie NV, NV Brabant Water, NV Delta Nutsbedrijf, NV Eindhoven Airport, BV Agro & CO kapitaalfonds, BV TOM, CV TOM, OLSP vastgoed BV en GOB. De kapitaalverstreking aan deze deelnemingen is op € 0 gewaardeerd.

Een gedetailleerd overzicht van de deelnemingen is opgenomen in bijlage 3a.

De mutaties in 2019 hebben betrekking op de fusie tussen OLSP Vastgoed en Pivot Park Holding. Daarnaast is de achtergestelde lening geheel omgezet in agio, waardoor er de financiële positie van OLSP is versterkt. De verlaging van de voorziening heeft met name betrekking op de afdekking van de risico's met betrekking van Ruimte voor Ruimte II CV. Die naar verwachting een positief resultaat gaat halen in 2032.

Uit 2019 is op de boekwaarde van de kapitaalverstreking aan deelnemingen een voorziening ad € 10.659.804 in mindering gebracht.

Verstrekte geldleningen

Een gedetailleerd totaal-overzicht van de door de provincie verstrekte geldleningen is opgenomen in [bijlage 3b van de bijlagenbundel](#).

Leningen aan openbare lichamen

Het betreft leningen aan gemeenten en waterschappen in andere provincies, waar de provincie Noord-Brabant geen toezicht op houdt.

Het verloop van deze leningen is als volgt:

	Bedragen in €			
	Boekwaarde per 31 dec 18	Toename in 2019	Verminderings in 2019	Boekwaarde per 31 dec 19
Leningen aan openbare lichamen	1.343.888.682	10.395.599	32.351.116	1.321.933.166
Af voorziening *	-3.700.000			-3.700.000
	<u>1.340.188.682</u>			<u>1.318.233.166</u>

Gedurende 2019 heeft de provincie alleen leningen verstrekt aan gemeenten in Noord - Brabant ter uitoefening van de publieke taak voor € 10.395.599.

Op deze leningen is ultimo 2019 een voorziening van € 3.700.000 in mindering gebracht. Een specificatie is opgenomen in de [bijlagenbundel op blz. 29 t/m 31](#).

Verstrekte leningen aan deelnemingen

Het verloop van de leningen aan deelnemingen is als volgt weer te geven:

	Bedragen in €				
	Boekwaarde per 31 dec 18	Toename in 2019	Verminderings in 2019	oninbaar	Boekwaarde per 31 dec 19
Leningen aan deelnemingen	376.146.795	11.053.005	122.442.141	3.000.000	261.757.659
Af voorziening *	-17.219.694				-6.561.394
	<u>358.927.101</u>				<u>255.196.264</u>

In 2019 heeft de provincie € 11.053.005 aan leningen verstrekt aan de deelnemingen van BOM spin-off-fonds, Pivotpark, Green Chemistry Campus, TOM via het ontwikkelbedrijf, High-Tech xl, Rockstart en Brabant Start up fonds.

Een specificatie van deze leningen is opgenomen in de bijlagenbundel op blz 27.

Op de leningen aan deelnemingen is ultimo 2019 in totaal een bedrag van € 7.214.189 in mindering gebracht omdat wordt ingeschat dat dit bedrag niet meer zal worden terugontvangen.

De verminderings ad € 122.442.141 betreffen de aflossingen op de leningen aan Vordering Enexis (€ 107,9 miljoen), Pivotpark (restant lening omgezet in agio), BOM-spin-off, NV Monumentenfonds, Breedbandfonds en aan deelnemingen ontwikkelbedrijf, zoals Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij (TOM) en Businesspark Aviolanda.

In 2015 heeft de provincie hybride leningen verstrekt aan de NWB Bank (€ 50 miljoen) en aan de BNG Bank (€ 100 miljoen). Door het hybride karakter dragen deze leningen bij aan het risicodragend vermogen van deze banken. De NWB Bank en de BNG Bank moesten daartoe overgaan vanwege aangekondigde aanscherping van de vermogensseisen voor banken door de toezichthouder Europese Centrale Bank. De NWB Bank en de BNG Bank hebben een belangrijke rol in de financiering van de publieke sector in Nederland. Vandaar dat Provinciale Staten hebben ingestemd met deze leningen. Ook andere provincies en gemeenten hebben deelgenomen in deze leningen. De provincie Noord-Brabant is aandeelhouder van beide banken.

In 2016 heeft de provincie in aanvulling op de twee leningen nog een volgende hybride lening verstrekt aan de BNG Bank van € 49,8 miljoen. Bij deze lening hebben Provinciale Staten eveneens expliciete instemming gegeven.

De hybride leningen zijn perpetuele leningen en kennen een relatief hoge rentevergoeding.

De belangrijkste risico's van deze hybride leningen zijn de eeuwigdurende looptijd, de achterstelling ten opzichte van andere leningen, de verplichting dat de beide banken op de hoofdsom naar rato zullen afschrijven als de kern-kapitaal ratio onder de 5,125% solvabiliteit zakt (72,5% voor de NWB Bank en 38% voor de BNG Bank ultimo 2018), een kans op afschrijving op last van de toezichthouder met overeenkomstig lagere rentebetalingen tot gevolg.

De NWB Bank heeft als leningnemer het recht om de lening op de eerste renteherzieningsdatum na tien jaar af te lossen tegen nominale waarde. Tot dat moment is sprake van een niet-beursgenoteerde onderhandse lening met een beperkte handelbaarheid die tegen nominale waarde wordt gewaardeerd op onze balans.

BNG Bank heeft als leningnemer het recht om beide leningen op de eerste renteherzieningsdatum na 5,5 jaar af te lossen tegen de nominale waarde. Indien de bank niet aflost hebben de leninggevers dan als alternatief de mogelijkheid om een beursnotering voor de leningen aan te vragen. Tot dat moment is ook bij deze leningen sprake van niet-beursgenoteerde onderhandse leningen met een beperkte handelbaarheid die tegen nominale waarde worden gewaardeerd op onze balans.

Leningen aan overige verbonden partijen

Het verloop van deze leningen is als volgt:

	Boekwaarde per 31 dec 18	Toename in 2019	Verminderings in 2019	oninbaar	Bedragen in € Boekwaarde per 31 dec 19
Leningen aan overige verbonden partijen	84.666.370	21.000.000	173.534	15.208	105.477.628
Af voorziening *	-6.426.426				0
	<u>78.239.944</u>				<u>105.477.628</u>

De toename van de verstrekte geldleningen ad € 21.000.000 betreft de leningen aan het Energiefonds en het Innovatiefonds. De verminderings betreffen de aflossingen op de Biobased lening PWP water en de lening ten behoeve van Bio-Connection.

Een specificatie van deze verstrekte leningen is opgenomen in de [bijlagenbundel op blz. 27](#).

Overige verstrekte langlopende leningen

Het verloop van deze leningen is als volgt:

	Boekwaarde per 31 dec 18	Verstrekt in 2019	aflossing in in 2019	oninbaar	Bedragen in € Boekwaarde per 31 dec 19
Overige langlopende leningen	113.376.054	19.265.375	7.268.178	674.833	124.698.419
Af voorziening *	-3.414.120				-2.836.287
	<u>109.961.934</u>				<u>121.862.131</u>

Door de provincie is in 2019 voor € 19.265.375 aan overige leningen verstrekt aan diverse partijen, o.a. € 10.112.830 aan het ministerie van defensie (maximaal € 22 miljoen, excl. Rente) voor het motorenonderhoud van de F35 op Logistiekcentrum Woensdrecht (LCW). Op de leningen is ultimo 2019 € 7.268.178 afgelost en een bedrag van € 674.833 is als oninbaar beschouwd, veelal als gevolg van een faillissement. Daarnaast is een voorziening tot bedrag van € 2.836.287 in mindering gebracht, omdat wordt ingeschat dat de kans groot is dat dit bedrag niet of deels niet wordt terugbetaald.

Uitzettingen in de Rijks schatkist met een rentetypische looptijd ≥ 1 jaar

In 2013 heeft de provincie in het kader van partieel schatkistbankieren € 340.700.000 uitgezet bij de het ministerie van Financiën met looptijden tussen 11 en 16 jaar volgens onderstaande tabel. Deze uitzettingen zijn in onderstaande tabel gespecificeerd en zijn in 2019 niet gewijzigd

Bedrag x		
€ 1 miljoen	vervaldatum	Rente
100,0	7-8-2024	2,15%
25,0	7-8-2025	2,22%
21,0	7-8-2026	2,28%
21,2	9-8-2027	2,34%
54,0	4-10-2028	2,60%
119,5	4-10-2029	2,63%
<u>340,7</u>		

Overige specificatie uitzettingen met een rentetypische looptijd ≥ 1 jaar

Omschrijving	Bedragen in €		
	Boekwaarde per 31 dec 18	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Boekwaarde per 31 dec 19
Stand obligaties	1.123.594.000	-681.004.000	442.590.000
Zerobond	2.065.215	0	2.065.215
Participaties	1.765.517	-1.330.517	435.000
PPS-A59 - financiering beschikbaarheid	14.316.552	-7.032.677	7.283.875
	1.141.741.284	-689.367.194	452.374.090

Het grootste deel van de uitzettingen met een looptijd groter of gelijk aan 1 jaar betreft uitzettingen uit de verkoopopbrengst van Essent.

Het gaat hierbij om obligaties die bij aankoop voldoen aan de volgende criteria:

- 1 gerenommeerde financiële instellingen binnen de EER (Europese Economische Ruimte) met minimaal een AA-minus rating waarvan het land minimaal een AA rating heeft;
- 2 Europese centrale overheden binnen de EER (staatspapier) met minimaal een AA-minus rating;
- 3 financiële instellingen binnen het EURO gebied waarvoor overheden binnen de EER een staatsgarantie hebben afgegeven waardoor de rating minimaal AA-minus bedraagt;
- 4 leningen met extra zekerheid (covered bonds) met minimaal een AA-minus rating van financiële instellingen binnen landen in de EER met minimaal een AA rating;
- 5 alle stukken genoteerd in euro.

In 2019 zijn er obligaties verkocht (€ 853 miljoen) en aangekocht (€ 172 miljoen) binnen de wettelijke toegestane regels (geen looptijdverlenging), zodat er extra rendement wordt gerealiseerd via boekwinsten en rente-inkomsten. Het effect daarvan was per saldo € 11,5 miljoen positief over de periode 2019 t/m 2028.

Debiteur	€	percentage
Nordea Bank (Zweden)	97.200.000	21,96%
Rabobank (Nederland)	94.190.000	21,28%
Pohjola Bank (Finland)	52.000.000	11,75%
Allianz (Duitsland)	50.900.000	11,50%
HSBC (Verenigd Koninkrijk)	46.400.000	10,48%
Svenska handelsbanken (zweden)	40.000.000	9,04%
Swedbank (Zweden)	18.000.000	4,07%
Compagnie de Financement Foncier (Frankrijk)	16.400.000	3,71%
DNB Bank ASA (Noorwegen)	12.500.000	2,82%
Dexia (België)	10.000.000	2,26%
Bank Nederlandse gemeenten (Nederland)	5.000.000	1,13%
	442.590.000	100,00%

Alle uitzettingen voldoen aan de voorwaarden (ratingeisen) zoals hiervoor geformuleerd.

Het totaal van deze uitzettingen is verdeeld over twee portefeuilles, te weten: de immunisatieportefeuille met een nominale waarde van € 352.065.000 (ultimo 2018: € 952.784.000) en de investeringsagenda-portefeuille met een nominale waarde van € 90.525.000 (was eind 2018: € 180.810.000).

Het gemiddelde rendement van de obligatieportefeuilles bedroeg in 2019 voor de immunisatieportefeuille: 6,68% (2018: 5,05%) en voor de investeringsagendaportefeuille: 1,56% (2018: 2,44%).

b Oikocredit

Verder bestaan de uitzettingen nog uit de participatie oikocredit ad € 435.000 en de bijbehorende Zerobond ad € 2.065.215. Deze uitzettingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en samen vormen ze het nominaal bedrag van de zerobond.

c Beschikbaarheid A59

Voor de beschikbaarheid van de A-59 heeft de provincie € 7.283.875 als financieel vast actief op de balans opgenomen.

Overige financiële vaste activa

Sloopvergoedingen	Bedragen in €	
	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Sloopvergoedingen beëindiging veehouderijen	55.081.682	51.115.456
Vorderingen Ruimte voor Ruimte	30.314.390	30.051.711
Totaal Sloopvergoedingen	85.396.072	81.167.167

De sloopvergoedingen in het kader van de Regeling Beëindiging Veehouderijen tweede tranche worden tot de financiële vaste activa gerekend.

In 2019 zijn 119 titels verkocht, wat tot een inkomst heeft geleid van € 9,1 miljoen. Aan gemeenten is € 5,4 miljoen afgedragen. Daarnaast zijn er nog inkomsten (borgstellingsprovisie) en uitgaven en inkomsten geweest in het kader van de sanering MOB complexen. Per saldo bedraagt de afname € 4,2 miljoen.

Daarnaast is besloten dat in het kader van de Ruimte voor Ruimte regeling verbreed via de Vervolgsamenwerkingsovereenkomst (SOK2) 600 kavels zullen worden ontwikkeld om de kosten terug te verdienen voor:

Sloopvergoedingen	Bedragen in €	
	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Sanering voormalige MOB-complexen ¹ (max. € 22,5 mln)	12.359.153	12.096.474
Sloop SOBB ² (max. € 9 mln.)	4.512.591	4.512.591
Sanering glastuinbouwbedrijven (max. € 13,0 mln)	10.609.655	10.609.655
Verplaatsing en sloopkosten Kuijpers Kip	2.832.993	2.832.993
Totaal Sloopvergoedingen	30.314.392	30.051.713

¹ MOB = Militair mobilisatie complex

² SOBB = Sloop overtollige bebouwing buitengebied

Het risico van het mogelijk niet terugverdienen van de sloopvergoedingen als volgt te formuleren:

Vanaf 2016 is de provincie 100% aandeelhouder van Ruimte voor Ruimte Beheer BV. Er is een nieuwe businesscase voor de jaren 2016 t/m 2031 opgesteld. Op basis van de laatste GREX (2019Q4) is het verwachte

positieve resultaat € 5,9 miljoen in 2032. Dat betekent dat alle sloopvergoedingen worden terugverdiend, al het geïnvesteerde kapitaal plus € 5,9 miljoen.

Voor het dekken van eventuele risico's die wij nu nog niet kunnen voorzien is in de risicoreserve een bedrag van € 5 miljoen beschikbaar.

1.2 Vlottende activa

1.2.1 Voorraden

De voorraden zijn als volgt te specificeren:

Grond en hulpstoffen natuurgronden

Dit betreft de voorraad gronden EHS en Lente-akkoordprojecten ad € 66.542.002.

Onderhanden werk

De voorraden onderhanden werk vallen uiteen in bouwgronden in exploitatie en overige.

Van de voorraad onderhanden werk-Bouwgronden in exploitatie kan het volgende verloop-overzicht worden gegeven:

Complex naam	Boekwaarde per 1-1-2019	Vermeer- dering	Vermin- dering	Boekwaarde per 31-12-2019	Voorziening	Balanswaarde per 31-12-2019	Nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Geraamd resultaat nominaal	Geraamd res.contante waarde
Ruimte voor Ruimte										
Heeswijk-Dinther, project Loosbroek	228.663	4.551		233.214		233.214	0	835.673	602.459	602.459
Aarle Rixtel, Opstal 6	659.967	1.081	10.389	650.659		650.659		650.659	0	0
Ulicoten, Dorpsstraat 4 en 7	1.121.538	797		1.122.335		1.122.335	476.188	1.598.523	0	0
Tilburg, Oostkamer	9.883.395	6.804	5.558.221	4.331.978		4.331.978	17.600	4.349.578	0	0
Esch, De Ruijting 2	363.303	100.974		464.277		464.277		464.277	0	0
Cultuurhistorisch Erfgoed										
Rosendaal, Klooster Mariadal	5.498.498	188.951	5.687.449	0		0			0	0
Geertruidenberg, Dongecentrale	0	3.416	3.095	321		321	869.679	870.000	0	0
Oisterwijk, KVL (leerfabriek)	3.710.898	166.650	3.877.548	0		0			0	0
Dongen, Moederhuis Franscanessen	1.854.069	126.716	781.468	1.199.317		1.199.317	48.905	1.248.222	0	0
Veghel, CHV-terrein	2.623.376	1.710		2.625.086		2.625.086		2.625.086	0	0
Oss, Bergoss-fabriek	0	100.000	100.000	0		0			0	0
Bedrijventerreinen										
Zevenbergen, Caldic	9.454.744	22.821	11.249	9.466.316		9.466.316		9.466.316	0	0
Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk (LP)	20.506.196	282.428		20.788.624		20.788.624	17.148.382	37.937.006	0	0
	55.904.647	1.006.899	16.029.419	40.882.127		40.882.127	18.560.754	60.045.340	602.459	602.459

Onderhanden werk overige

De post onderhanden werk overige, ad € 10.398.942 betreft:

- de projecten die in het kader van de gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat worden aangepakt ad € 5.432.376;
- en onderhanden werk van het ontwikkelbedrijf ad € 4.966.566.

Gereed product en handelsgoederen

De voorraden gereed product en handelsgoederen zijn te specificeren als:

	Bedragen in €	
	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Voorraad handelsgoederen ontwikkelbedrijf	6.459.005	5.458.466
Grondbank De Beerze/de Pielis	1.041.271	1.041.271
Grondbank De Kempen	5.916.544	5.077.148
Voorraad gronden VIV	29.141	0
	13.445.961	11.576.885

1.2.2 Uitzettingen

Uitzettingen met een rentetypische looptijd van korter dan één jaar

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. De voorziening

wordt op peil gehouden door een jaarlijkse schatting van oninbaarheid.

Bedragen in €		
	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Vorderingen op openbare lichamen		
BTW	34.568.381	46.799.855
Debiteuren openbare lichamen	3.496.585	3.264.751
Totaal vorderingen openbare lichamen	38.064.966	50.064.606

Bedragen in €		
	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Rekening courant verhouding met het Rijk		
Rekening courant verhouding met het Rijk	377.289.459	1.122.444.521
Totaal rekening courant verhouding met het Rijk	377.289.459	1.122.444.521

Bedragen in €		
	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Rekening courant verhoudingen met niet-financiële instellingen		
Rekening courant verhoudingen niet financiële instellingen	3.944	3.944
Tot.rekening courant verhoudingen niet-financiële instellingen	3.944	3.944

Bedragen in €		
	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Overige vorderingen		
Debiteuren algemeen	7.951.018	12.461.535
Voorziening dubieuze debiteuren	-1.042.961	-975.254
Vooruitgeboekte debiteuren	-79.167	-71.770
Totaal overige vorderingen	6.828.890	11.414.511

Voor oninbaarheid van debiteuren is ultimo 2019 een voorziening getroffen van € 975.254.

Liquide middelen

Bedragen in €		
	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Liquide middelen		
	64.953	51.472
Totaal liquide middelen	64.953	51.472

1.2.3 Overlopende activa

De overlopende activa zijn onder te verdelen naar:

Bedragen in €		
	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Overlopende activa		
- Europese overheidslichamen	48.616.685	54.036.256
- Rijk	45.301.830	32.970.734
- Overige Nederlandse overheidslichamen	21.783.774	4.105.521
- Overige overlopende activa	22.904.461	43.943.075

	Bedragen in €	
Overlopende activa	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Totaal overlopende activa	138.606.749	135.055.586

Het verloop van de nog te ontvangen bedragen Europese en Nederlandse overheidslichamen is gespecificeerd opgenomen in de [bijlage 5a in de bijlagenbundel op blz 41](#).

Buiten de balanstelling is aan de activa-zijde het bedrag van het toekomstig recht op verliescompensatie krachtens de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 opgenomen tot een bedrag van € 0.

2. Passiva

2.1 Vaste passiva

Eigen vermogen

Tot het eigen vermogen worden gerekend de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het saldo van de jaarrekening. Het verloop van het eigen vermogen in 2019 is als volgt:

	Saldo per 31 dec 18	Toevoeging in 2019	Onttrekking in 2019	Bedragen in € Saldo per per 31 dec 19
Algemene reserve	254.494.431	149.863.461	143.193.302	282.639.871
Saldo jaarrekening 2018*	21.475.281			
Totaal algemene reserve	275.969.712	149.863.461	143.193.302	282.639.871
Bestemmingsreserve Essent	2.776.685.181	120.509.794	133.614.800	2.763.580.175
Overige bestemmingsreserves	588.904.193	346.919.396	235.796.549	700.027.040
Tot. overige bestemmingsreserves	588.904.193	346.919.396	235.796.549	700.027.040
Totaal generaal reserves	3.641.559.085	617.292.651	512.604.651	3.746.247.085
Saldo jaarrekening 2019**				36.652.394

*Saldo jaarrekening 2018**

Het saldo van de jaarrekening 2018 is na de vaststelling van de jaarstukken 2018 door PS in mei 2019 toegevoegd aan de algemene reserve. Het saldo van de algemene reserve per 31 dec 2018 ad € 275.969.712 betreft de som van de in de jaarrekening 2018 gepresenteerde waarde van de algemene reserve per 31 december 2018 ad € 254.494.441 en het rekeningresultaat 2018 ad € 21.475.271.

*Saldo jaarrekening 2019***

Over de bestemming van het batig saldo van de jaarrekening 2019 ad € 36,7 miljoen besluiten PS bij het statenvoorstel tot vaststelling van de jaarstukken 2019.

2.1.1 Algemene reserve

De algemene reserve is opgedeeld in een aantal compartimenten, waarvan het verloop hieronder is weergegeven:

	Bedragen in €			
Algemene Reserve	per 31 dec 18	toevoegingen	onttrekkingen	per 31 dec 19

	in 2019		in 2019	
- overheveling	-3.128.647	3.203.647	0	75.000
- doorgeschoven ruimte	151.836.043	124.700.725	133.893.244	142.643.524
- voorfinanciering	-1.500.000	1.500.000	0	0
- Risicoreserve	117.500.984	20.459.089	5.985.004	131.975.070
- BA middelen 2015-2019	11.261.331	0	3.315.054	7.946.277
	275.969.711	149.863.461	143.193.302	282.639.871

Component overhevelingen

De algemene reserve fungeert als "tijdelijke stalling" voor het conform besluitvorming overhevelen van middelen tussen de verschillende jaren.

Onderdeel doorgeschoven ruimte

Op basis van besluitvorming van PS is de extra begrotingsruimte tijdelijk in de algemene reserve gesteld om die in de komende jaren weer in de begroting te kunnen inzetten.

Component voorfinanciering

De component voorfinanciering van de algemene reserve omvat de middelen van activiteiten op de meerjarenbegroting die in de tijd naar voren zijn gehaald. Met het naar voren halen in de tijd ontstaat in een later jaar ruimte op de begroting. Deze ruimte wordt gebruikt om de tijdelijke voorfinanciering via de Algemene Reserve te compenseren. De mutaties in de reserve betreffen de voorgefinancierde middelen voor de omgevingsdiensten en de verplaatsing intensieve veehouderij.

Component risicoreserve

Bij de Voorjaarsnota 2004 is door Provinciale Staten de risicoreserve ingesteld om de beleidsrisico's (de risico's die uitdrukkelijk zijn aanvaard als consequenties van bepaald functioneel beleid en die in de toekomst kunnen leiden tot extra budgettaire beslag) af te dekken. Een nadere toelichting op de risico's die via de risicoreserve worden afgedekt is opgenomen in paragraaf 4 weerstandsvermogen en risicobeheersing in de jaarstukken.

Component Bestuursakkoordmiddelen

Voor de afwikkeling van het "oude bestuursakkoord" is binnen de algemene reserve een afzonderlijke component opgenomen.

2.1.2 Bestemmingsreserve Essent

In deze reserve die is gevormd uit de opbrengst van de verkoop aandelen Essent is in vier componenten opgedeeld.

				Bedragen in €
Algemene Reserve	per 31 dec 18	toevoegingen in 2019	onttrekkingen in 2019	per 31 dec 19
- Immunisatieportefeuille	2.342.387.197	5.330.296	5.330.296	2.342.387.197
- Investeringsagenda	473.737.086	48.687.357	90.668.530	431.755.913
- Dividend- en rentereserve	315.242.267	36.492.141	37.615.974	314.118.434
- Balansverkorting	-354.681.369	30.000.000	0	-324.681.369
	2.776.685.181	120.509.794	133.614.800	2.763.580.175

Component Immunisatieportefeuille

Deze component heeft tot doel om een zeker rendement te genereren, door het jaarlijks ontvangen van een vast rendement, ter compensatie van de wegvallende dividendstromen van Essent. (zie ook de paragraaf Treasury)

Bedragen in €		
Reserve Essent component	Saldo	Saldo
Immunisatieportefeuille	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Nominale waarde	942.784.000	352.065.000
Agio/disagio saldo	25.521.950	4.431.362
<i>Boekwaarde beleggingen</i>	<i>968.305.950</i>	<i>356.496.362</i>
Bruglening Enexis	107.898.628	0
Langlopend via deposito's schatkist*	340.700.000	340.700.000
Uitzettingen kortlopend schatkist		297.681.156
Langlopende leningen aan decentrale overheden	1.305.759.071	1.274.385.396
Leningen in het kader van publieke taak	274.995.172	282.033.866
Gefinancierd uit overtollige middelen	-655.271.625	-208.909.583
	<u>2.342.387.196</u>	<u>2.342.387.197</u>

*) In totaal is € 340.700.000 uitgezet in langlopende deposito's bij de schatkist.

Component Investeringsagenda

Deze component staat ten dienste van de investeringsstrategie van de Agenda van Brabant en moet op de juiste momenten de middelen genereren voor de uitvoering van de geplande investeringen (zie ook paragraaf Treasury).

Bedragen in €		
Reserve Essent component	Saldo	Saldo
investeringsagenda	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Nominale waarde	180.810.000	90.525.000
Agio/disagio saldo	4.025.391	1.903.350
<i>Boekwaarde beleggingen</i>	<i>184.835.391</i>	<i>92.428.350</i>
Belegd in deposito's		
Via rekening courant	125.075.725	163.576.360
Via leningen (o.a. fondsen) en in grond	163.825.970	175.751.203
	<u>473.737.086</u>	<u>431.755.913</u>

Component dividend en rentereserve

Deze component heeft tot doel om de reële waarde van de immunisatieportefeuille op peil te kunnen houden en éénmalige tegenvallers op te kunnen vangen.

Component Balansverkorting

Provinciale Staten hebben bij de Voorjaarsnota 2010 besloten tot afwaardering van de geactiveerde investeringsbijdragen aan derden (waar geen provinciaal bezit tegenover staat, zie ook [Voorjaarsnota 2010](#) blz 25/26). Hiervoor is een deel van de opbrengst verkoop Essent aangewend.

Een gedetailleerd overzicht van het verloop van de algemene reserve en de bestemmingsreserves van de provincie is opgenomen in de bijlage 4 van de bijlagenbundel op blz 37.

2.1.3 Rekeningresultaat

De jaarrekening 2019 sluit met een batig saldo van € 36,7 miljoen na verwerking van de hierboven (in de tabel van het eigen vermogen) vermelde stortingen en onttrekkingen.

De jaarrekening 2018 sloot met een batig saldo van € 21,5 miljoen, dat conform de bestendige gedragslijn is toegevoegd aan de algemene reserve.

Vreemd vermogen: Voorzieningen en vaste schulden

2.1.4 Voorzieningen

De voorzieningen zijn met uitzondering van de voorziening APPA en de risicovoorziening algemeen, gewaardeerd op het nominale bedrag van de daaraan ten grondslag liggende verplichtingen c.q. de voorziene verliezen.

De voorziening APPA en risicovoorziening algemeen zijn opgenomen tegen contante waarde.

Van de voorzieningen is het verloop als volgt weer te geven.

Bedragen in €					
	Saldo per 31 dec 18	Toevoeging in 2019	Vrijval in 2019	Onttrekking in 2019	Saldo per per 31 dec 19
Voorzieningen	50.816.136	7.638.075	1.200.000	4.100.812	53.153.399

De vrijval heeft betrekking op de voorziening nazorg stortplaatsen. De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egalisatiereserve bij de gesloten stortplaatsen, maar van een negatieve reserve is voor 2019 geen sprake.

N.B. Een aantal voorzieningen is rechtstreeks in mindering gebracht op de activa.

Het verloop hiervan is als volgt weer te geven:

Bedragen in €					
	Saldo per 31 dec 18	Toevoeging in 2019	Vrijval in 2019	Onttrekking in 2019	Saldo per per 31 dec 19
Voorzieningen	78.038.253	9.996.595	9.790.414	33.026.679	45.217.755

De vrijval betreft :

Voorziening grondexploitaties	238.745
Voorziening leningen aan deelnemingen	3.140.451
Voorziening Leningen overig verbonden partijen	6.411.218
	<u>9.790.414</u>

In het kader van de transactie met RWE hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties gegeven aan RWE. Het overgrote deel van deze garanties is door de verkopende aandeelhouders op het moment van verkoop van Essent aan RWE overgedragen aan Verkoop Vennootschap BV, die vanaf het moment van oprichting dus ook aansprakelijk is mochten één of meer van deze garanties worden ingeroepen. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd op een aparte bankrekening zal worden aangehouden (in jargon: in escrow zal worden gestort). Buiten het bedrag dat in escrow zal worden gehouden, zijn de verkopende aandeelhouders niet verder aansprakelijk. Het provinciaal aandeel is als onderdeel van de verkoopopbrengst Essent in de voorziening Escrow gestort. In de balans van de provincie is de voorziening

gesaldeerd met de vordering op de Verkoop Vennootschap BV. Ultimo 2019 resteert nog € 3.477.488 in deze voorziening.

Voorts bedragen de voorzieningen op de door provincie verstrekte geldleningen ultimo 2019 een bedrag van € 13.097.682 en is voor kapitaalverstrekking aan deelnemingen een voorziening opgenomen van € 10.659.804.

Voor dubieuze debiteuren is ultimo 2019 een bedrag van € 975.254 opgenomen.

Op de geactiveerde gronden ontwikkelbedrijf is een voorziening van € 17.007.527 in mindering gebracht. Een gedetailleerd overzicht van het verloop van de voorzieningen van de provincie is opgenomen in de [bijlage 5 van de bijlagenbundel op blz 40](#).

2.1.5 Vaste schuld

De vaste schulden, schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer, worden gewaardeerd tegen de nominale waarde minus de aflossingen.

	Bedragen in €			
	Saldo per 31 dec 18	Vermeerdering in 2019	Aflossingen in 2019	Saldo per 31 dec 19
Onderhandse leningen van				
PPS-A59	14.316.552	0	7.032.677	7.283.875
BOM-lening*	2.566.666	0	0	2.566.666
Totaal	16.883.218	0	7.032.677	9.850.541

*Betreft een schuldrelatie met het ministerie van Economische Zaken.

De totale rentelast voor de vaste schulden in 2019 bedraagt € 411.581.

Een gedetailleerd overzicht van de vaste schulden is opgenomen in de [bijlage 6 van de bijlagenbundel blz 43](#).

Flottende passiva

2.2.1 Flottende schuld

Netto-flottende schuld met een rentetypische looptijd korter dan één jaar.

De netto flottende schulden zijn onder te verdelen in

Flottende schulden	Bedragen in €	
	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Banksaldi	0	0
Crediteuren	135.085.896	142.749.359
Tegoed nazorgfonds inzake schatkistbankieren	40.563.203	988.542
Tegoed BOM holding inzake schatkistbankieren	51.000.000	36.150.000
Overige flottende schulden	1.059	1.195
Totaal flottende schulden	226.650.158	179.889.097

Crediteuren

Het crediteurensaldo ultimo 2019 bedroeg € 142.749.359 en is daarmee hoger dan eind 2018. Het relatief groot aandeel van niet jaarlijks terugkerende incidentele posten (o.a. projectsubsidies) met wisselende betaalmomenten kan leiden tot grote fluctuaties in crediteurbalans-standen.

2.2.2 Overlopende passiva

Bedragen in €

Overlopende passiva	per 31 dec 18	per 31 dec 19
Vooruitontvangen bedragen van overheidslichamen		
- Europese overheidslichamen	8.414.901	8.215.505
- Rijk	40.941.072	1.323.070
- Overige Nederlandse overheidslichamen	220.651	92.465
Subtotaal vooruitontvangen bedragen van overheidslichamen	49.576.624	9.631.040
Nog te betalen subsidies	458.816.305	417.367.526
Overige overlopende passiva		
- Afdrachten salarissen	5.081.938	5.204.647
- Nog te betalen / vooruitontvangen	197.646.486	180.767.480
Subtotaal overige overlopende passiva	202.728.424	185.972.126
Totaal generaal overlopende passiva	711.121.353	612.970.693

Een specificatie van de vooruitontvangen bedragen van overheidslichamen is opgenomen in [bijlage 5a van de bijlagenbundel op blz 42](#).

Nog te betalen subsidies

De post overlopende nog te betalen subsidies per ultimo boekjaar is gebaseerd op de voorlopige subsidietoekenningen.

De lasten als gevolg van voorlopige subsidie toekenningen worden genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking), tenzij:

- De hoogte van de subsidie expliciet is verbonden aan de te leveren prestaties (p x q subsidies), voorbeeld hiervan is een vast bedrag aan subsidie per aangelegd bushokje;
- De subsidie op basis van de subsidiebeschikking expliciet toe te rekenen is aan volgende begrotingsjaren (bijvoorbeeld (1) een subsidie toegekend in 2019, maar voor exploitatiejaar 2020, (2) een toekenning van een beschikking voor een project in 2018, maar in de beschikking wordt expliciet aangegeven dat het project uitgevoerd zal worden in 2019);
- Op basis van het subsidieproces de indruk bestaat dat de start van het project expliciet is gepland in een ander boekjaar (bijvoorbeeld het eind december nog toekennen van subsidies). Bij de start van een project kan hierbij ook gedacht worden aan voorbereidingswerkzaamheden, zoals opmaken van bestek, tekeningen e.d.
- Per balansdatum reeds een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de eventueel terug te vorderen subsidie (dit corrigeren op de last). Dan wordt een vordering te opgenomen in de jaarverslaggeving (inclusief correctie op de lasten) indien op een betrouwbare wijze kan worden ingeschat welk deel van de toegekende subsidies zal worden ingetrokken dan wel lager zal worden vastgesteld. Indien blijkt dat dit bijvoorbeeld op basis van de afgelopen jaren geen constant beeld oplevert en derhalve geen betrouwbare inschatting gemaakt kan worden, dan wordt de vordering uit voorzichtigheid nog niet verantwoord.

Als gevolg van deze verantwoordingssystematiek bestaat er op balansdatum derhalve een onzekerheid ten aanzien van de exacte hoogte van de nog te betalen subsidies en de subsidies die 100% worden bevoorschot.

Het verloop van de nog te betalen subsidies kan als volgt worden gespecificeerd:

Verloop Nog te betalen Subsidies (overlopende passiva)

overlopende passiva

Productgroep	Omschrijving	Saldo per 31-12-2018	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo per 31-12-2019
0101	Provinciebestuur	3.992	1.350.000	1.350.000	3.992
0102	Bestuurlijke samenwerking	0	21.600	21.600	0
0201	Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaïk	10.025.748	4.190.086	7.774.371	6.441.462
0202	Agrofood 2020; Brabant Quality	7.956.081	3.058.846	5.039.955	5.974.972
0301	Water	14.460.922	19.752.886	13.851.824	20.361.984
0302	Milieu	19.017.133	2.913.752	1.778.142	20.152.743
0303	Natuur en landschap	77.902.588	42.613.045	33.812.088	86.703.545
0304	Groen Ontwikkelfonds Brabant	176.365.830	455.588	22.512.331	154.309.087
0401	Algemeen economisch beleid	3.487.576	9.002.762	6.367.984	6.122.353
0402	Economisch programma Brabant	16.618.429	12.133.497	13.303.522	15.448.404
0404	Duurzame energie en energietransitie	2.601.763	7.038.168	5.130.303	4.509.628
0501	Basis op orde	1.106.390	4.805.235	4.868.310	1.043.315
0502	(Regionale) ontwikkelagenda's	80.773.058	20.547.327	36.583.011	64.737.373
0503	Strategische agenda	21.139.650	15.878.728	12.926.275	24.092.103
0601	Cultuur	22.560.991	1.214.109	22.818.469	956.631
0602	Erfgoed	4.426.518	15.590.509	14.480.258	5.536.769
0603	Sociale Veerkracht	15.881	2.443.416	1.609.696	849.601
0604	Sport	353.756	559.261	789.453	123.564
Totaal Nog te betalen subsidies (overlopende passiva)		458.816.305	163.568.814	205.017.593	417.367.526

Verleende garanties en waarborgen

Buiten de balanstelling zijn aan de passiva-zijn de bedragen aan borgstellingen en garantstellingen aan natuurlijke en rechtspersonen opgenomen waarvan de specificatie als volgt is weer te geven:

	per 31-12-2019	per 31-12-2018
Gemeenschappelijk gewaarborgd	5.830.037	7.009.037
Overige garantieverplichtingen	82.834.258	116.494.466
	<u>88.664.295</u>	<u>123.503.503</u>

De gewaarborgde geldleningen, de gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen en de afgegeven garanties zijn gespecificeerd opgenomen in de bijlagen 7a en 7b.

Gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen groenfonds (bijlage 7a)

De provincie heeft een doorbetalingsverplichting van rente en aflossingsbedragen van leningen aan het Nationaal Groenfonds. Deze leningen zijn in 1999 tot stand gekomen door een convenant tussen het Rijk en de provincies in het kader van natuurontwikkeling. De provincie Noord-Brabant heeft op 31 december 2019 een restschuld van € 5.830.037. Tot en met 2023 dient de provincie jaarlijks € 1,5 miljoen aan rente en aflossing te betalen waarvoor ze in het provinciefonds volledig wordt gecompenseerd. Vanwege de financieringsconstructie is de resterende schuld niet opgenomen als langlopende schuld in de balans.

Overige garanties (bijlage 7b)

De provincie heeft voorts garanties verstrekt aan Havenschap Moerdijk, voor de woningbouw, BNG bank, TOM, het Nationaal groenfonds, IPO/BNG, Federatie Nederlandse Vakbeweging, Energiefonds Brabant BV,

gemeenten Cuijk, Mook en Middelaar, Lightyear, Participatiefonds Wind A16 BV en de gemeente Breda. Deze maximaal in te roepen garanties belopen een totaal van € 82,8 miljoen.

Een specificatie van de mutaties in de garantieverplichtingen aan instellingen in 2019 is onderstaand opgenomen:

Mutaties garantieverplichtingen	bedragen in €	
	jaarrek.2018	jaarrek.2019
Overige garantieverplichtingen ultimo 2018	116.494.466	
<u>Vervallen garantieverplichtingen</u>		
Restant garanties stimulering woningbouw		-3.817.122
Lagere garantie IPO-BNG		-60.000
CBRE		-300.000
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen		-1.248.561
Heliox Solar		-1.000.000
Stichting Midpoint Brabant		-739.855
gemeente Deurne		-28.938.794
gemeente 's-Hertogenbosch		-381.784
<u>Nieuwe garantieverplichtingen</u>		
gemeente zundert		1.500.000
participatiefonds wind A16		1.100.000
gemeente Breda projectleider wind a16		225.908
Totaal overige garantieverplichtingen 2019		<u>82.834.258</u>

Niet uit de balans blijvende gerelateerde rechten en verplichtingen

Derivaten

Door de provincie Noord-Brabant wordt gebruik gemaakt van één derivaat: voor de afdekking van een renterisico dat is ontstaan bij het PPS project voor de aanleg van de autosnelweg A59. De financiering voor dit project bestaat voor een deel uit een langlopende lening (bij aanvang ruim € 86 miljoen) die het bouwconsortium Poort van Den Bosch is aangegaan bij de BNG. Deze lening wordt in de periode 2006 - 2020 volledig afgelost in gelijke driemaandelijks termijnen.

De provincie betaalt voor de beschikbaarheid van de weg elke drie maanden naast een vergoeding aan het consortium een bedrag aan rente en aflossing van de genoemde lening direct aan de BNG. De lening heeft een variabele rente (driemaands euribor).

Bij het financieringsmodel voor de PPS A59 is de provincie uitgegaan van een rente van 3,475%. De provincie wenste het risico van een hogere rente van de lening af te dekken en heeft daarom een renteswap afgesloten. Met de renteswap wordt de variabele rente geruild tegen een vast rente die is bepaald op 3,475%.

Voordat de renteswap is afgesloten heeft de provincie deze casus voorgelegd aan de toezichthouder, het ministerie van BZK. Deze heeft ingestemd met de wijze waarop de provincie het renterisico heeft afgedekt. De renteswap is afgesloten bij de Rabobank. De rating van deze bank is AA respectievelijk A (afhankelijk van ratingbureau).

De renteswap heeft gedurende de looptijd een marktwaarde. Aan het einde van de looptijd van de lening bedraagt de marktwaarde altijd nul. Voor deze renteswap geldt geen bijstortverplichting.

De marktwaarde van de renteswap is gerelateerd aan het niveau van de lange rente.

Per 31 december 2019 was die marktwaarde -/- € 179.498. Met de bank is een bedrag afgesproken in relatie tot de marktwaarde van de renteswap: € 17.062.000. Indien de marktwaarde van de renteswap daalt tot onder

het niveau van het afgesproken bedrag, heeft de bank op grond van het contract, het recht te verlangen het niveau van de dekking weer op peil te brengen. De mogelijkheid dat het niveau van het huidige afgesproken bedrag wordt overschreden is uitgesloten.

Overeenkomst Provincie Noord-Brabant en Groenontwikkelfonds Brabant (GOB).

De provincie Noord-Brabant is met het GOB een overeenkomst aangegaan over de beschikbaarstelling van gronden aan het GOB zoals vastgelegd in de Overeenkomst trekkingsrecht grond van 1 juli 2014. Het GOB is gerechtigd tot de positieve netto-opbrengsten welke rechtstreeks voortvloeien uit het beheer van de Gronden. Onder de netto-opbrengsten wordt verstaan de opbrengsten die voor de Provincie rechtstreeks voortvloeien uit het beheer van de gronden onder aftrek van alle kosten die voor de provincie rechtstreeks verband houden met (het beheer van) de gronden en de (economische) eigendom daarvan. Eventuele verliezen die rechtstreeks voortvloeien uit het beheer van de gronden zullen verrekend worden met de verkoopopbrengsten.

Ruimtelijke ordening

In het kader van het gewijzigd beleid m.b.t. ruimtelijke ordening loopt nog een aantal claims. Op dit moment is nog onduidelijk of dit gaat leiden tot aansprakelijkheid van de provincie Noord-Brabant. Daarnaast is het onduidelijk wat de mogelijke omvang is van deze claim. In de risicoreserve is voor deze claims een bedrag van € 1,8 mln gereserveerd, voor het geval dat deze claims worden toegewezen.

Natuurtaken

De commissie BBV, die verantwoordelijk is voor het stellen van de jaarverslaggevingsregels voor de decentrale overheden, heeft begin april 2015 een uitspraak gedaan over de verwerking van de verplichtingen, die naar de provincies zijn overgekomen. Daarbij is de aanwijzing gegeven dat alle verplichtingen voortkomend uit beschikkingen verleend vóór 2014 nog verwerkt moeten worden op basis van het zogenaamde kasstelsel. Dit wil zeggen de lasten worden pas door de provincie verantwoord indien de uitgave richting het RVO worden gedaan. Deze keuze is met name voortgekomen omdat de rijksfinanciering ook op deze wijze plaats vindt.

De verplichtingen die de provincie in het kader van haar natuurtaken vanaf 2014 is aangegaan zijn volgens het baten en lastenstelsel verwerkt. Dit is daarmee in lijn met de verwerkingwijze van alle andere provinciale subsidies.

Ultimo 2019 resteert aan openstaande verplichtingen m.b.t. grondgebonden regelingen nog € 52,4 mln.

Uitkering provinciefonds

De realisatiecijfers uitkering provinciefonds zijn gebaseerd op de decembercirculaire 2019. Bij de mei/junicirculaire 2020 zal blijken of het uitkeringsbedrag 2019 nog naar beneden wordt bijgesteld door het Rijk. Zoals gebruikelijk wordt een lagere of hogere bijstelling verrekend met het volgende uitkeringsjaar (dus 2020). Afhankelijk van het publicatiemoment zal de verrekening worden betrokken bij burap of bij de begroting 2021.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen m.b.t. verstrekte geldleningen

Door de provincie zijn voor het vertrekken van geldleningen, overeenkomsten aangegaan met diverse partijen. Op basis van deze overeenkomsten hebben deze partijen nog trekkingsrechten per ultimo 2019:

Bedragen in €				
Naam lening	Maximum o.b.v. overeenkomst	Verstreking t/m 2018	Verstreking 2019	Trekkingsrecht Ultimo 2019
Lening Cleantechfonds	12.000.000	6.500.000		5.500.000
Lening Innovatiefonds	125.000.000	24.500.000	18.500.000	82.000.000
Lening Energiefonds	60.000.000	25.500.000	2.500.000	32.000.000

Bedragen in €				
Naam lening	Maximum o.b.v. overeenkomst	Verstrekking t/m 2018	Verstrekking 2019	Trekkingsrecht Ultimo 2019
Lening Noordkade	3.000.000	2.500.000		500.000
Lening DSFF	11.900.000	0	8.460.754	3.439.246
Lening Boei / KVL	1.661.000	1.388.000		273.000
Lening OLSP	12.500.000	9.400.000		3.100.000
Lening High Tech XL	750.000	450.000	150.000	150.000
Lening Rockstart	300.000	200.000	100.000	0
Lening Green Chemistry	4.133.400	1.445.145	2.688.255	0
Lening Start Up Fonds	10.000.000	1.000.000	2.000.000	7.000.000
Lening Europees Inv.fonds	30.000.000	1.030.000		28.970.000
Lening Woonconnect	1.200.000	414.000	786.000	0
Lening Kempentoren	365.000	35.000	330.000	0
Lening Ministerie van Defensie	22.000.000	5.000.000	10.000.000	7.000.000
Lening Gemeente Geldrop Mierlo	3.028.000	2.119.600	908.400	0
Lening Gemeente Son en Breugel	2.535.844	1.775.091	760.753	0
Lening Gemeente Eindhoven	15.000.000	10.500.000		4.500.000
Lening Stichting Europees Keramisch Werkcentrum	4.536.068	0	4.169.434	366.634
Lening Stichting Park Campus	2.375.000	0	1.075.000	1.300.000
Lening OneLogistics	1.666.666	0	1.666.666	0
Lening Familievarken	550.000	0	550.000	0
Lening Brainport	150.000	0	150.000	0
Lening Deel Auto	25.000	0	25.000	0
Lening Ildiz en Meijers (vrachtauto Zonnepanelen)	25.000	0	25.000	0
Lening Stichting Photodelta	9.291.975	0	0	9.291.975
				<u>185.390.855</u>

Kunstbezit

De provincie bezit een aantal kunstwerken die niet op de balans zijn opgenomen. De verzekerde waarde van deze kunstwerken bedraagt € 6,2 miljoen.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume onderdeel vormen van de uiteenzetting over de financiële positie in de begroting.

Deze verplichtingen zijn ook in de meerjarenraming opgenomen.

Bedragen zijn exclusief indexering (prijspeil 2019).

Ambtelijk apparaat

Vakantiegeld

Met ingang van 2015 het vakantiegeld onderdeel geworden van het Individueel Keuze-Budget, dat binnen het kalenderjaar volledig moet zijn opgenomen. Daarmee is er ultimo van het boekjaar geen verplichting meer van opgebouwd vakantiegeld.

Inkomensvoorziening vml. personeel via uitkeringsinstantie (werkloosheid, gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid, suppletie)

De Provincie is eigenrisicodrager voor de WW- en de WGA-uitkeringen o.g.v. de Wet Inkomen en Arbeid. Dat geldt uiteraard ook voor het bovenwettelijk deel van de WW. De uitkeringsinstanties die deze voorzieningen uitvoeren declareren de kosten maandelijks bij de provincie.

De werkelijke uitkeringen in 2019 resp. de te verwachten uitkeringen en uitvoeringskosten in de komende jaren zijn:

Bedragen x € 1.000	2019	2020	2021	2022
uitkeringen	341	350	350	350
uitvoeringskosten	1	1	1	1

Vertrekregelingen / mobiliteitsdienstverband

In bijzondere gevallen worden met medewerkers afspraken gemaakt bij beëindiging van het dienstverband, o.m. via vaststellingsovereenkomsten. De kosten hiervan zijn veelal meerjarig. In 2019 was nog sprake van 1 lopende overeenkomst, die is geëindigd aan het eind van het jaar.

Bedragen x € 1.000	2019	2020	2021	2022
loonkosten	71	0	0	0
uitvoeringskosten	0	0	0	0

Mobiliteitsregelingen

Voor de financiële consequenties van de mobiliteitsregelingen die in het kader van strategisch personeelsbeleid in 2017 voor het personeel zijn opengesteld is een voorziening gevormd.

Voor de meerjarige consequenties wordt verwezen naar bijlage 8a Informatie over ontslagregelingen.

Bestuur

Verplichtingen inzake wachtgeld en pensioenen van (voormalig) gedeputeerden (o.g.v. de Wet APPA)

Voor deze verplichtingen is een permanente voorziening beschikbaar. Deze verplichtingen worden hier niet meer opgenomen.

Verplichtingen inzake wachtgeld van (voormalige) statenleden

De wachtgeldregeling voor Statenleden is vervallen, alsmede de overgangsregeling.

Verplichte bijlagen

Schatkistbankieren.

In verband met verplicht schatkist-bankieren dient onderstaand overzicht in de toelichting op de balans te worden opgenomen.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
Verslagjaar 2019					
(1)	Drempelbedrag	4.860			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	176	1.261	615	535
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	4.684	3.598	4.244	4.325
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
Verslagjaar					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	1.054.790			
(4b)	Het deel van het begrotings totaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	500.000			
(4c)	Het deel van het begrotings totaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	554.790			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	4.860			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	15.845	114.777	56.618	49.185
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	176	1.261	615	535

Wet normering Topinkomens (WNT)

WNT-verantwoording 2019 Provincie Noord-Brabant

De WNT is van toepassing op [Provincie Noord-Brabant]. Het voor [Provincie Noord-Brabant] toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2019 € [€ 194.000,-] ([het algemeen bezoldigingsmaximum])

1. Bezoldiging topfunctionarissen

Beloning van bestuurders en overige topfunctionarissen in de (semi)publieke sector dienen wettelijk genormeerd respectievelijk gemaximeerd te worden. Dit heeft geresulteerd in de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector, thans aangeduid als 'Wet normering topinkomens' (WNT). Voor 2019 is het algemeen maximum € 194.000,- inclusief belaste kostenvergoeding en pensioenbijdrage werkgever. De WNT geeft aan dat de provincie verplicht is om jaarlijks in het financieel jaarverslag de bezoldiging van iedere topfunctionaris en gewezen topfunctionarissen op persoonsnaam op te nemen, ongeacht een eventuele overschrijding van het bezoldigingsmaximum. Voor de Provincie Noord-Brabant houdt dit in dat de bezoldiging van de algemeen directeur en griffier opgenomen moet worden in de jaarstukken. In 2019 betreft dit de volgende personen:

Gegevens 2019		
bedragen x € 1	Dhr. M.J.A. van Bijnen	Mevr. K.A.E. ten Cate
Functiegegevens ⁵	[Provinciesecretaris/ Algemeen directeur]	[Griffier van Provinciale Staten]
Aanvang ⁶ en einde functievervulling in 2019	[01/01] - [31/12]	[01/01] - [31/12]
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte) ⁷	[1,0]	[1,0]
Dienstbetrekking ⁸	[ja]	[ja]
Bezoldiging ⁹		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	150.704	106.977
Beloningen betaalbaar op termijn	20.177	17.990
<i>Subtotaal</i>	<i>170.881</i>	<i>124.967</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum ¹⁰	194.000	194.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag ¹¹	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	170.881	124.967
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan ¹²	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling ¹³	N.v.t.	N.v.t.

Gegevens 2018¹⁴		
bedragen x € 1	Dhr. M.J.A. van Bijnen	Mevr. K.A.E. ten Cate
Functiegegevens⁵	Provinciesecretaris / Algemeen directeur	Griffier van Provinciale Staten
Aanvang ⁶ en einde functievervulling in 2018	[01/01] - [31/12]	[01/01] - [31/12]
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte) ⁷	[1,0]	[1,0]
Dienstbetrekking ⁸	[ja]	[ja]
Bezoldiging⁹		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	[137.707]	[98.200]
Beloningen betaalbaar op termijn	[18.520]	[16.338]
<i>Subtotaal</i>	<i>[156.227]</i>	<i>[114.538]</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum ¹⁰	[189.000]	[189.000]
Bezoldiging	[156.227]	[114.538]

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2019 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Gebeurtenissen na balansdatum

Ook Noord-Brabant wordt hard getroffen door het coronavirus en door de maatregelen om het virus te beteugelen. Op tal van terreinen liggen activiteiten en het openbare leven stil en hoelang dat gaat duren is ongewis. De zorgen zijn groot en de gevolgen voor de middellange en lange termijn zijn niet te overzien. De vrees dat de gevolgen van het virus een zware wissel trekken op de economie wordt steeds meer gevoeld en een recessie lijkt onontkoombaar.

Wat de vertraging of het afblazen van activiteiten van de provincie zelf gaat kosten staat nog niet vast. En ook is niet duidelijk wat dit voor de grote projecten van de provincie betekent die op stapel staan.

Laat staan dat we weten wat het financieel voor onze partners, gemeenten, grote en kleine ondernemers, ondernemers die nog maar net zijn gestart en tal van instellingen op het gebied van cultuur samenleving en sport en voor onze burgers betekent.

Voor harde conclusies is het nog te vroeg. We brengen nu in kaart wat de gevolgen zijn voor onze eigen projecten, we gaan na wat het betekent voor onze kosten en opbrengsten, voor onze contractuele verplichtingen en overeenkomsten, voor onze subsidies en ons subsidieproces, voor onze aanbestedingen, voor onze deelnemingen, voor de verstrekte leningen etc etc.

Tegelijkertijd gaan we aan de slag om in aanvulling op de rijksmaatregelen te bezien waar samen met onze partners de inzet van de provincie het meest nodig en effectief is en in welke vorm die inzet het best uitvoerbaar is om de gevolgen van deze crisis zoveel mogelijk te verzachten.

Overige verplichte bijlagen

- De voorgeschreven bijlage met de lasten en baten ingedeeld naar taakvelden is opgenomen in de bijlagenbundel onder nummer 11a.

- De SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over de van het Rijk ontvangen specifieke uitkeringen is in de bijlagenbundel opgenomen in bijlage 11b
- De bijlage met het voorgeschreven overzicht van incidentele lasten en baten met daarbij het overzicht van structurele mutaties in de reserves, is opgenomen in de bijlagenbundel in bijlage 12.
- De voorgeschreven kengetallen over de financiële positie behorend bij de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn in de bijlagenbundel opgenomen en toegelicht in bijlage 13.

Bijlagenbundel Jaarstukken 2019 – (PS 23/20)

Provincie Noord-Brabant

Specificaties van de balans

1	Immateriële vaste activa	4
2	Materiële vaste activa	6
3	Financiële vaste activa	
a	Deelnemingen	8
aa	Uitwerking paragraaf verbonden partijen: Toelichting deelnemingen en overige verbonden partijen en investeringsfondsen	9
b	Verstekte geldleningen	27
4	Reserves	32
5	Voorzieningen	38
5a	Transitoria inzake uitkeringen van het Rijk en EU	41
6	Vaste schulden	43
7	Borg- en garantstellingen	
a	Gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen	44
b	Garanties	45

Overige bijlagen

8	Informatie i.v.m. ontslagregelingen personeel	49
9	Modelstaten A en B bij paragraaf treasury	51
10	Toelichting begrotingsrechtmatigheid	56
11	Bijlagen jaarrekening i.o.m. BBV art 24 lid 3c en 3d	58
11a	Lasten en baten per taakveld	59
11b	Sisa bijlage doeluitkeringen: E12-Bermmaatregelen N-wegen en E27 Brede doeluitkering verkeer en vervoer	70
12	Overzicht van de incidentele lasten en incidentele baten	71
13	Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	82

De in deze bijlagen vermelde financiële cijfers betreffen bedragen in hele Euro, tenzij in de desbetreffende bijlage anders is vermeld.

Navigeren door de bijlagen:

Door in deze inhoudsopgave op de bijlage-regel te klikken.

Terug naar de inhoudsopgave door onderaan de pagina op het paginanummer te klikken.

De bijlagenbundel is onderdeel van de [Jaarstukken 2019](#).

Immateriële vaste activa

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar
Agio op obligaties	277.528.511	3.821.745	21.245.604	260.104.652	247.814.635
	277.528.511	3.821.745	21.245.604	260.104.652	247.814.635

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

Immateriële vaste activa

bijlage 1

Omschrijving	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan 2019	Totaal van de afschrijvingen in 2019	Afschrijvingen per 31 dec 2019	Boekwaarde per 31 dec 2019
Agio op obligaties	Looptijd obligaties	L	29.713.876	5.988.532		6.301.485
			29.713.876	5.988.532	0	6.301.485

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

Verloop van de materiële vaste activa

bijlage 2

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Herrubricering	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving
<u>Investerings met economisch nut</u>						
<u>Bedrijfsgebouwen</u>						
Provinciehuis	111.815.923	142.723		111.958.646	71.553.831	20 jaar
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384			28.389.384	6.220.127	25 jaar
Beveiliging	2.443.339			2.443.339	2.411.411	10 jaar
Steunpunten	5.891.878	200.786		6.092.664	5.658.172	20 jaar
Waterstraat 16-18	2.396.141			2.396.141	1.476.229	20 jaar
<u>Machines apparaten en installaties</u>						
Brandweerauto	112.837			112.837	70.475	15 jaar
Kantoorinnovatie	908.065			908.065	710.017	10 jaar
Materieel Provinciale wegen	3.640.013	154.378		3.794.391	1.096.425	Diverse
Telefooncentrale	983.424			983.424	287.427	15 jaar
Laadinfrastructuur	1.057.892			1.057.892	506.912	7 jaar
ICT & Automatisering	652.807	2.291.357		2.944.164	189.810	3 jaar
<u>Overige materiële vaste activa</u>						
Meubilair	2.220.392			2.220.392	2.205.439	Diverse
<u>Gronden en terreinen</u>						
Gronden ontwikkelbedrijf in mindering gebrachte voorziening	1.038.356	27.120.495		28.158.851		Geen
Totaal investeringen met economisch nut		29.909.739	0			

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut
Oud voor 2017
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

Uit te voeren projecten	9.662.140			9.662.140	9.662.139	15 jaar
Wegeninvesteringen	526.404.127			526.404.127	354.408.116	15 jaar
Benutten (DVM)	10.404.754			10.404.754	7.782.792	15 jaar
N-261	78.900.000			78.900.000	18.489.898	15 jaar
Infraprojecten in voorbereiding	11.735.191			11.735.191	4.883.773	15 jaar
Monitoring meetnet	543.972			543.972	443.257	15 jaar
Komomleiding	9.278.174			9.278.174	1.698.990	15 jaar

Nieuw m.i.v. 2017
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

Wegeninvesteringen	110.251.180	54.542.282		164.793.462	4.196.165	15 jaar
N-261	84.077	60.475		144.552	2.272	15 jaar
Komomleiding	4.150.406	946.726		5.097.132	222.482	15 jaar

Overige materiële vaste activa

Tot.inv.openb.ruimte met mij nut	55.549.483	0
---	------------	---

Totaal Materiële vaste activa	85.459.222	0
--------------------------------------	-------------------	----------

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Verloop van de materiële vaste activa

bijlage 2

Omschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan 2019	Totaal van de afschrijvingen in 2019	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 2019
<u>Investerings met economisch nut</u>						
<u>Bedrijfsgebouwen</u>						
Provinciehuis	L	40.262.092	4.533.265			35.871.550
Renovatie Noordbrabants Museum	L	22.169.257	837.736			21.331.521
Beveiliging	L	31.927	17.062			14.865
Steunpunten	L	233.706	12.194			422.298
Waterstraat 16-18	L	919.912	131.416			788.496
<u>Machines apparaten en installaties</u>						
Brandweerauto	L	42.362	3.259			39.104
Kantoorinnovatie	L	198.048	44.058			153.989
Materieel Provinciale wegen	L	2.543.588	276.163			2.421.803
Telefooncentrale	L	695.997	65.562			630.436
Laadinfrastructuur	L	550.980	151.127			399.852
ICT & Automatisering	L	462.997	217.602			2.536.751
<u>Overige materiële vaste activa</u>						
Meubilair	L	14.954	14.954			0
<u>Gronden en terreinen</u>						
Gronden ontwikkelbedrijf		1.038.356	0			28.158.851
in mindering gebrachte voorziening						-17.007.527
Totaal investeringen met economisch nut		69.164.175	6.304.399			75.761.988
<u>Investerings in de openbare ruimte met r</u>						
Oud voor 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Uit te voeren projecten	L	0	0			0
Wegeninvesteringen	L	171.996.011	29.849.294			142.146.717
Benutten (DVM)	L	2.621.962	684.537			1.937.425
N-261	L	60.410.102	5.260.000			55.150.102
Infraprojecten in voorbereiding	L	6.851.418	782.346			6.069.072
Monitoring meetnet	L	100.716	41.606			59.110
Komomleiding	L	7.579.184	618.545			6.960.639
Nieuw m.i.v. 2017						
<u>Grond-, weg- en waterbouwkundige werken</u>						
Wegeninvesteringen	L	106.055.015	7.349.097		16.397.087	153.248.199
N-261	L	81.805	5.605			136.675
Komomleiding	L	3.927.924	276.694		97.191	4.597.957
<u>Overige materiële vaste activa</u>						
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut		359.624.137	44.867.724			370.305.896
Totaal Materiële vaste activa		428.788.312	51.172.123			446.067.884

* afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

Kapitaalverstreking aan deelnemingen 2019

Bijlage 3a

	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderen in de loop van het jaar	Restant bedrag aan het einde van het dienstjaar
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	9.608.400			9.608.400
Aandelen Agro & Co (2.000.380)	0			0
BV BOM Holding	31.328.137			31.328.137
Deelneming Hightec Automotive Campus	0			0
Deelneming vordering Enexis	6.166			6.166
Deelneming CBL Vennootschap BV	6.166			6.166
Deelneming Verkoop op Vennootschap BV	6.166			6.166
Deelneming Claim Vennootschap BV	6.166			6.166
Deelneming Aviolanda	6.488.160			6.488.160
Deelneming LSP*	4.500.000		4.500.000	0
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumentenfonds	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	15.500.000			15.500.000
Deelneming Pivotpark / OLSP	1.230.363	5.071.442		6.301.805
Totaal	73.037.725	5.071.442	4.500.000	73.609.167
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>	-24.156.049			-10.659.804
<i>Balanswaarde</i>	48.881.676			62.949.363

* 50% van Deelneming LSP via Voorziening Kap. verstreking aan Deelneming

Bijlage 3aa Uitwerking paragraaf verbonden partijen

Toelichting deelnemingen, overige verbonden partijen en investeringsfondsen

1 Gemeenschappelijke regelingen (GR)

1.1

Havenschap Moerdijk

De verbonden partij Havenschap Moerdijk kent een meervoudige structuur in een GR-NV constructie. De Gemeenschappelijke Regeling vervult het aandeelhouderschap en verzorgt de financiering van de NV. De bedrijfsactiviteiten vinden plaats in de NV. Hieronder worden de gegevens met betrekking tot de GR en NV gesplitst.

Publiek belang:	De Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk maakt het bestaan van Havenbedrijf Moerdijk NV mogelijk door het vervullen van het aandeelhouderschap ervan en het aantrekken van de financiering.
-----------------	---

Wat is de bijdrage van havenschap Moerdijk aan de doelstellingen van de provincie?

Het Havenschap Moerdijk maakt het bestaan van Havenbedrijf Moerdijk NV mogelijk door het vervullen van het aandeelhouderschap en zorgdragen voor de financiering.

Vennootschap Havenbedrijf Moerdijk N.V.

Publiek belang:	Havenbedrijf Moerdijk (HbM) is van groot belang voor de versterking van de economische structuur van Brabant en voor de werkgelegenheid in de regio.
Belang provincie:	50 % (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van Havenbedrijf Moerdijk aan de doelstellingen van de provincie?

Op het Haven- en Industrierrein Moerdijk werken ongeveer 9,5 duizend mensen en indirect biedt het nog eens bijna 9 duizend banen, waarmee het stevig bijdraagt aan het Actieplan Economische Structuurversterking West-Brabant en de werkgelegenheid in de regio. Verder is de Haven van Moerdijk een nationaal en Europees knooppunt van multimodale vervoersstromen, dat een belangrijke positie inneemt in de Vlaams Nederlandse Delta. De aanwezige chemie op het terrein draagt bij aan innovaties op de cross sectorale ontwikkelingen van de biobased economy. Op het gebied van energie worden ook de mogelijkheden verkend om duurzame verbindingen tot stand te brengen door het hergebruik van warmte reststromen.

Conform de in juli 2014 vastgestelde Havenstrategie is het uitgangspunt hierbij een goede balans tussen waardecreatie, duurzaamheid en een veilige en leefbare regio. De ambitie is dat Moerdijk in 2030 hét belangrijkste knooppunt is van duurzame logistiek en duurzame chemie en procesindustrie in de Vlaams- Nederlandse Delta. Randvoorwaarde hierbij is dat groei niet ten koste mag gaan van de veiligheid en leefbaarheid in de regio. Tot de economische speerpunten behoren:

- Uitbouwen van de extended gate functie ten opzichte van Rotterdam en Antwerpen. Hiermee wordt de poort van de zeeterminal "verlegd" naar het achterland. Naar verwachting levert dit de voor Moerdijk substantiële extra goederenstromen op.
- Short sea shipping: Moerdijk heeft een directe verbinding met zee en kan een rol spelen in het intra-continentale zeeverkeer. Betrouwbaarheid van vaartijden en afhandeling en flexibiliteit zijn hierbij cruciaal. Randvoorwaarde voor deze functie is dat kwaliteit van ontsluiting minimaal gehandhaafd blijft en er voldoende terminalruimte beschikbaar is.
- Benutten van het chemisch industrieel complex; het gaat hierbij om het innovatief uitbouwen van het huidige complex, zowel op fijnchemie als biobased gefundeerde chemie. M.b.t. biobased

chemie gaat het zowel om overslag van grondstoffen als om het creëren van startups en benutten van reststromen. Maintenance levert een belangrijke bijdrage aan hoogwaardige dienstverlening en innovatiekracht in dit cluster.

1.2 Zuidelijke Rekenkamer (ZRK)

Publiek belang: Door onderzoek wil de rekenkamer voor Provinciale Staten en de burgers van de provincies Noord-Brabant en Limburg zichtbaar maken hoe publiek geld wordt besteed en wat er van de beleidsvoornemens terecht komt.

Belang provincie: 50% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de ZRK aan de doelstellingen van de provincie?

De Zuidelijke Rekenkamer onderzoekt de doeltreffendheid, de doelmatigheid en de rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Noord-Brabant en Limburg. Zij tracht met haar onderzoek inzicht te verschaffen in de bestedingen van publiek geld en de realisatie van bijbehorende beleidsvoornemens.

1.3 Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant (KCV)

Publiek belang: Regiotaxi vervoer als vangnet voor de OV reiziger.

Belang provincie: 8,33% (begin en eind van het jaar: samenwerking van de Provincie en 11 gemeenten)

Wat is de bijdrage van KCV aan de doelstellingen van de provincie?

Met de gemeenschappelijke regeling 'Kleinschalig Collectief Vervoer Noord-Oost Brabant' wordt een kwalitatief hoogwaardig stelsel van collectief vervoer nagestreefd ter voorziening in de behoefte aan openbaar vervoer, de instandhouding en verbetering van de bereikbaarheid van kleine kernen en het aanbod van adequate vervoersvoorzieningen.

Om de kleine kernen bereikbaar te houden, ontwikkelen we samen met gemeenten, vervoerders en (nieuwe) coöperaties flexibele vormen van gedeelde mobiliteit" (bestuursakkoord) KCV is een aanvulling op het OV in met name het landelijk gebied waar geen regulier OV rijdt.

1.4 Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

Publiek belang: Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). De maatschappelijke outcome is een betere leefomgeving.

Belang provincie: 43% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van OMWB aan de doelstellingen van de provincie?

De OMWB draagt, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de [kwaliteitscriteria 2.2](#) en het instrumenteel beleidskader.

1.5 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)

Publiek belang: Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving. De maatschappelijke outcome is bijdrage leveren aan een betere leefomgeving.

Belang provincie: 45% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van ODZOB aan de doelstellingen van de provincie?

De ODZOB draagt, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de [kwaliteitscriteria 2.2](#) en het instrumenteel beleidskader.

1.6 Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)

Publiek belang:	Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving. De maatschappelijke outcome is een betere leefomgeving.
Belang provincie:	37% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van ODBN aan de doelstellingen van de provincie?

De ODBN draagt, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de [kwaliteitscriteria 2.2](#) en het instrumenteel beleidskader.

2 Vennootschappen en coöperaties

2.1 Enexis NV

Publiek belang:	Altijd en overal in het voorzieningsgebied van Enexis kunnen beschikken over energie, tegen aanvaardbare aansluit- en transporttarieven.
Belang provincie:	30,8% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC / lid AHC.

Wat is de bijdrage van Enexis aan de doelstellingen van de provincie?

In 2019 is het uitvoeringsprogramma 'Energie verbindt' opgesteld op basis van de Energieagenda 2030. De uitvoering wordt opgepakt in samenwerking met de strategische partners van de provincie. Enexis is een van de partners in de Brabantse Energie Alliantie. De alliantie tussen Enexis en provincie biedt door zowel concrete als strategische samenwerking een belangrijk fundament voor het kunnen behalen van de doelstellingen ten aanzien van broeikasgasreductie en duurzame opwek. In Brabant zijn bijvoorbeeld energieke landschappen en groene mobiliteit thema's waarvoor de rol van Enexis van grote meerwaarde is. In de (nationale) totstandkoming van het klimaatakkoord vond op diverse onderdelen afstemming plaats met Enexis. Vertegenwoordigers van Enexis nemen deel aan de ontwikkeling van Regionale Energiestrategieën (RES-en) in de vier Brabantse RES-regio's. En met Enpuls, de organisatie binnen Enexis Group ingericht op conceptontwikkeling voor het versnellen van de energietransitie, wordt onder meer samen gewerkt op het gebied van sociale innovatie en sociale inclusie in de energietransitie.

2.2 CBL Vennootschap BV

Publiek belang:	Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent. (namens de verkopende aandeelhouders van Essent)
Belang van de provincie:	30,8% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de SPV aan de doelstellingen van de provincie?

De Special Purpose Vehicles, waaronder CBL Vennootschap B.V., zijn opgericht om de verkoop van Essent financieel af te wikkelen en daarmee verbonden risico's te beheersen. CBL Had tot doel het beheren van een fonds ter dekking van kosten en eventuele aansprakelijkheden van Enexis, Essent en bepaalde bij de Cross Border Leases ("CBL's") betrokken groepsmaatschappijen naar aanleiding

van de verkoopovereenkomst voor de verkoop van Essent N.V.. Aan de AvA van voorjaar 2020 wordt voorgesteld om over te gaan tot opheffen van deze SPV.

2.3 Vordering op Enexis BV

Publiek belang:	Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent. (namens de verkopende aandeelhouders van Essent)
Belang van de provincie:	30,8% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de SPV aan de doelstellingen van de provincie?

De Special Purpose Vehicles, waaronder Vordering op Enexis B.V. zijn opgericht om de verkoop van Essent financieel af te wikkelen en daarmee verbonden risico's te beheersen. In VoE is het beheer van de aandeelhoudersleningen aan Enexis ondergebracht. In september 2019 is de laatste tranche van de leningen afgelost. Aan de AvA van voorjaar 2020 wordt voorgesteld om over te gaan tot opheffen van de SPV.

2.4 Verkoop Vennootschap BV

Publiek belang:	Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent. (namens de verkopende aandeelhouders Essent)
Belang van de provincie:	30,8% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de SPV aan de doelstellingen van de provincie?

De Special Purpose Vehicles, waaronder Verkoop Vennootschap B.V. zijn opgericht om de verkoop van Essent financieel af te wikkelen. VV had tot doel het houden van bepaalde rechten en verplichtingen van haar aandeelhouders ten opzichte van Essent en RWE die samenhangen met de verkoopovereenkomst voor de verkoop van Essent N.V.. Aan de AvA van voorjaar 2020 wordt voorgesteld om over te gaan tot opheffen van de SPV.

2.5 CSV Amsterdam BV

Publiek belang:	Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent en Attero. (namens de verkopende aandeelhouders van Essent en Attero)
Belang van de provincie:	30,8% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de SPV aan de doelstellingen van de provincie?

De Special Purpose Vehicles, waaronder CSV Vennootschap B.V. zijn opgericht om de verkoop van Essent en Attero financieel af te wikkelen. Partijen hebben begin 2020 overeenstemming bereikt over de afwikkeling van openstaande vorderingen en uitkering van de escrow. Na afwikkeling kan de SPV naar verwachting in de loop van 2020 worden ontbonden.

2.6 Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV

Publiek belang:	Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent. (namens de verkopende aandeelhouders Essent)
Belang van de provincie	30,8% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de SPV aan de doelstellingen van de provincie?

De Special Purpose Vehicles, waaronder Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. (PBE) zijn opgericht om de verkoop van Essent financieel af te wikkelen. PBE is partij bij het Convenant inzake Publieke Belangen Kerncentrale Borssele en de Alternative Governing Arrangements. In 2019 heeft de AvA heeft ingestemd met het voorstel om noodzakelijke stappen te zetten om PBE in nabije toekomst te ontbinden. Dit proces loopt.

2.7 Brabant Water N.V.

Publiek belang:	Veilig, betrouwbaar en betaalbaar drinkwater voor iedereen in het verzorgingsgebied. Publiek aandeelhouderschap wettelijk bepaald in Drinkwaterwet.
Belang provincie:	31,6% (begin en eind van het jaar), stemrecht / voordrachtsrecht lid RvC / lid AHC.

Wat is de bijdrage van Brabant Water N.V. aan de doelstellingen van de provincie?

Brabant Water N.V. verzorgt de drink- en industriewatervoorziening aan 2,5 miljoen inwoners en het bedrijfsleven in Noord-Brabant. Op grond van de Drinkwaterwet dienen drinkwaterbedrijven in publieke handen te zijn.

Brabant Water en de provincie Noord-Brabant hebben in 2019 een overeenkomst afgesloten voor de periode 2018 t/m 2022, waarbij het accent ligt op a) een maximaal onttrekkingsplafond voor de periode 2018/2022 en b) waterbesparing en substitutie laagwaardig gebruik teneinde te voorkomen dat de grondonttrekkingen door Brabant Water sterk toenemen in deze periode. De overeenkomst met Brabant Water is een resultante van de herziening van het grondwaterbeleid van de provincie Noord-Brabant in 2018 waarin GS met alle grondwateronttrekkers in Brabant (waarvoor de provincie bevoegd is) bestuurlijke afspraken maakt over het benutten van het grondwater en het zoeken naar alternatieven voor grondwater teneinde een toename aan de totale onttrekkingsomvang in Brabant te voorkomen. Aangezien Brabant Water de grootste grondwateronttrekker in Brabant is, is met Brabant Water de eerste bestuurlijke overeenkomst afgesloten in dit kader. In de overeenkomst zijn ook afspraken gemaakt in het robuust(er) maken van de drinkwatervoorziening 2018-2022 en de inzet op Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

2.8 Eindhoven Airport N.V.

Publiek belang:	Een goede bereikbaarheid van Brabant via de lucht, wat eraan bijdraagt dat Brabant aantrekkelijk is als vestigingsklimaat voor bedrijven en burgers.
Belang provincie:	24,5% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van Eindhoven Airport N.V. aan de doelstellingen van de provincie?

Eindhoven Airport werkt aan een optimale verbondenheid van Brabant. Om concurrentiekracht te behouden moet de kwaliteit van de Brabantse infrastructuur in alle modaliteiten (inclusief ICT) minimaal op hetzelfde niveau zijn als dat van concurrerende regio's. In dat kader past de ondersteuning voor de regio Eindhoven als Brainport, die inmiddels op landelijk niveau als mainport is aangemerkt. Een airport is daar een onlosmakelijk onderdeel in, om de (internationale) verbinding in brede zin te faciliteren.

2.9 Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM Holding B.V.)

Publiek belang:	Een innovatief midden- en kleinbedrijf in Noord-Brabant dat bijdraagt aan de economische ontwikkeling van de provincie
-----------------	--

Belang provincie:

Noord-Brabant en daarmee een bijdrage levert aan de maatschappelijke opgaven en bijdraagt aan de werkgelegenheid in Noord-Brabant.

100% (begin en eind van het jaar)

De onderliggende dochter BV's zijn: BOM Business Development & Foreign Investments, BOM Capital I, BOM Capital II, BOM Bedrijfslocaties, BOM Vastgoed, Innovatiefonds BV en Energiefonds BV. Om fiscale redenen is een fiscale eenheid gerealiseerd van BOM Holding met BOM Business Development & Foreign Investments en BOM Capital I. Als gevolg hiervan is de provincie meerderheidsaandeelhouder geworden van BOM Business Development & Foreign Investments en BOM Capital I. De aandelenverhouding is vanaf januari 2013 als volgt: provincie 50,1%, Rijksoverheid 49,9%.
Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van de BOM aan de doelstellingen van de provincie?

Het beleid van de provincie Noord-Brabant is erop gericht om te komen tot een veerkrachtige, concurrerende economie die de basis biedt voor voldoende werkgelegenheid en die werkt aan de maatschappelijke opgaven. Doel is om te behoren tot de top van kennis- en innovatieregio's in Europa. De transitie naar een dergelijke innovatieve, circulaire en robuuste Brabantse economie draagt bij aan een aantal maatschappelijke opgaven. De uitvoering van het Economisch Programma en de inzet van de BOM gaan immers niet alleen over maximalisatie van groei, maar leveren ook een bijdrage aan de maatschappelijke uitdagingen van onze tijd. De provincie Noord-Brabant stuurt daarbij op een fors aantal vlakken, in lijn met het bovenstaande beleidskader. En de provincie Noord-Brabant werkt daartoe samen met een fors aantal organisaties. Naast de BOM betreft dit organisaties als de triple-helixorganisaties, de universiteiten en hogescholen, gemeenten, de valorisatieprogramma's, etc. De totaalopgave voor het bevorderen van een concurrerende economie in relatie tot de maatschappelijke opgaven is daarbij het uitgangspunt. De opdracht van de BOM is een afgeleide van de totaalopgave zoals we die zien.

De BOM heeft als doel het stimuleren en begeleiden van samenwerkingsverbanden om innovaties om te zetten in producten of diensten. Daarnaast begeleidt BOM buitenlandse bedrijven naar en in Brabant, investeert zij in kansrijke, innovatieve ondernemingen en ontwikkelt zij bestaande en nieuwe duurzame werklocaties. Ook is een aantal fondsen bij de BOM ondergebracht, zoals het Innovatiefonds Brabant en het Energiefonds Brabant. De BOM draagt bij aan het innovatieve deel van de Brabantse economie. Zij doet dat door innovatieve MKB-bedrijven te ondersteunen met kennis, toegang tot markten en risicodragend kapitaal.

2.10 Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR)

Publiek belang:

De eerder uitgave aan de sanering van de intensieve veehouderij, de glastuinbouw, de voormalige militaire terreinen en de sloop van overbodige bebouwing terug verdienen met de verkoop van ruimte voor ruimte-kavels. In combinatie met de ontwikkeling van ruimte voor ruimte-locaties maatschappelijke meerwaarde creëren, zoals het oplossen van knelpuntsituaties in het buitengebied en natuurontwikkeling.

Belang provincie: BV: 100% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.
CV: 99 % (begin en eind van het jaar), stemrecht / commanditair vennoot.

Wat is de bijdrage van ORR aan de doelstellingen van de provincie?

De ORR komt voort uit de Ruimte voor Ruimte aanpak (Pact Brakkenstein, 2000). Het doel van deze aanpak is om aanzienlijke milieu- en ruimtelijke kwaliteitswinst te behalen door in ruil voor sanering van (oorspronkelijk) intensieve veehouderij, en later ook glastuinbouw en voormalig militair terreinen, de bouw van woningen op een passende locatie toe te staan. Met de uitgifte van deze kavels, waartoe de ORR is opgericht, worden de kosten verbonden aan deze regeling (totaal € 215,1 mln.) terugverdiend. Daarnaast wordt beoogd om, in combinatie met de ontwikkeling van ruimte voor ruimte-locaties maatschappelijke meerwaarde te creëren, zoals het oplossen van knelpuntsituaties in het buitengebied en natuurontwikkeling. Per ultimo 2019 is circa 62% terugverdiend. De terugverdienperiode loopt zoals nu voorzien tot 2033.

Met de opbrengst uit de verkoop van woningbouwkavels voorziet de ORR in een verbetering van de kwaliteit en leefbaarheid van het buitengebied. Het gaat daarbij niet alleen om het terugverdienen van investeringen die in het verleden zijn gedaan (sanering van de intensieve veehouderij, de glastuinbouw, voormalige militaire terreinen en overtollige bebouwing in het buitengebied). Ook actuele knelpunten in het buitengebied worden aangepakt in combinatie met de verkoop van woningbouwkavels (ruimte voor ruimte). De knelpunten kunnen divers zijn, zoals het opruimen van verrommelde situaties, en de verplaatsing of beëindiging van bedrijven op ongewenste locaties, maar ook natuurontwikkeling.

2.11 Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij (TOM)

Publiek belang: In het economisch belang gebieden gereed maken voor de vestiging van (grote) glastuinbouwbedrijven en in het belang van landschap en milieu bijdragen aan de ruimtelijke concentratie van glastuinbouwbedrijven.

Belang provincie: BV: 50% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.
CV: 49,8% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / commanditair vennoot.

Wat is de bijdrage van de TOM aan de doelstellingen van de provincie?

De TOM ontwikkelt glastuinbouwgebieden en draagt hierdoor bij aan verbetering van de ruimtelijke kwaliteit als gevolg van de concentratie van glastuinbouwbedrijven, waarbij tevens door toepassing van innovaties verduurzaming wordt bereikt. Sinds 2014 richt zij haar aandacht nagenoeg geheel op het glastuinbouwgebied in het Agro- en Foodcluster Nieuw Prinsenland (AFC NP) in de gemeente Steenberghe. Met de vestiging van (grote) glastuinbouwbedrijven wordt ook de economische ontwikkeling van de regio gestimuleerd.

2.12 Busines Park Aviolanda (BPA)

Publiek belang: Vanuit het economisch belang het bevorderen van bedrijvigheid in de sector Aerospace & Maintenance, vanuit het belang van een goede ruimtelijke ordening het scheppen van vestigingsmogelijkheden voor bedrijven op een reeds lang bestaand bedrijventerrein, waardoor verdere aantasting

van de ecologische hoofdstructuur bij de vliegbasis Woensdrecht wordt voorkomen.
Belang provincie: 60% (begin en eind van het jaar), stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van BPA aan de doelstellingen van de provincie?

Het BPA draagt bij aan het verzilveren van kansen voor het topcluster Aerospace & Maintenance die ontstaan door de komst van onderhoudswerk aan de F-35 naar Woensdrecht. We stimuleren de verdere uitbouw van de Brabantse topsectoren en -clusters (met nadruk op F35, smart maakindustrie), waarbij we mkb'ers meer direct willen betrekken. Dit gebeurt onder andere via het Maintenance & Services Programma Brabant.

2.13 Nederlandse Waterschapsbank NV

Publiek belang: Efficiënte financiering publieke sector.
Belang provincie: 0,12% aandelen (begin en eind van het jaar), 0,23% waarde, stemrecht.

Wat is de bijdrage van de NWB aan de doelstellingen van de provincie?

De NWB Bank levert een belangrijke bijdrage aan de financiering van de publieke sector in Nederland: gemeenten, provincies, waterschappen, onderwijs- en zorginstellingen, woningbouwcorporaties.

2.14 NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank)

Publiek belang: Efficiënte financiering publieke sector.
Belang provincie: 0,07% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van de BNG aan de doelstellingen van de provincie?

De BNG Bank levert een belangrijke bijdrage aan de financiering van de publieke sector in Nederland: gemeenten, provincies, waterschappen, onderwijs- en zorginstellingen, woningbouwcorporaties.

2.15 PZEM N.V. (voorheen Delta N.V.)

Publiek belang: Activiteiten vooral gericht op Zeeland. Energienetwerkbedrijf Enduris, drinkwaterbedrijf Evides, Energie centrales en trade. Het belang voor Brabant is zeer gering.
Belang provincie: 0,05% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van PZEM N.V. aan de doelstellingen van de provincie?

PZEM NV is hoofdzakelijk georiënteerd op Zeeland met haar activiteiten. Het belang voor Brabant is dan ook gering en daarmee ook de bijdrage van PZEM aan het programma Energie, circulaire samenleving & gezondheid. PZEM kiest steeds vaker voor duurzame vormen van energieopwekking. Aangezien het werkingsgebied van PZEM zich in Zeeland bevindt en er geen gezamenlijke projecten zijn is er geen bijdrage van PZEM NV aan de Brabantse beleidsprogramma's.

2.16 Pivotpark Holding BV

Publiek belang: Bijdragen aan de campusorganisatie die op een rendabele wijze de campus exploiteert, zodat het park zal uitgroeien tot een volwaardige open innovatie campus voor Life Sciences &

Health met een focus op vroege medicijnontwikkeling in Brabant.
Belang provincie: 70,73% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van Pivot Park aan de doelstellingen van de provincie?

Pivot Park als open innovatie campus draagt als zodanig bij aan de ontwikkeling van de topsector Lifesciences & Health. Pivot Park wordt doorontwikkeld naar een innovatief pharma ecosysteem.

2.17 Green Chemistry Campus BV (GCC)

Publiek belang: Versterken economische structuur van West-Brabant en bevordering van werkgelegenheid in de biobased economy.
Belang provincie: 60% (begin en eind van het jaar), stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van de GCC aan de doelstellingen van de provincie?

De Green Chemistry Campus draagt bij aan het creëren van werkgelegenheid, met name in West-Brabant, zoals ook het doel is van het Actieplan Economische Structuurversterking West-Brabant. De ontwikkeling op de campus betreft de biobased economy, die deel uitmaakt van het bereiken van een circulaire en CO2-neutrale economie. De biobased economy stimuleert de cross-sectorale samenwerking tussen chemie, agrofood en andere (top)sectoren, waarmee nieuwe verdienmodellen worden opgezet.

2.18 Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB)

Publiek belang: Het in de provincie Noord-Brabant versterken van de ontwikkeling en de realisatie van het Natuur Netwerk Brabant.
Belang provincie: 100 % (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van GOB aan de doelstellingen van de provincie?

Het GOB is verantwoordelijk voor het Natuur Netwerk Brabant en de Ecologische verbindingzones dat de basis vormt voor de doelstelling Hoogwaardige kwaliteit van de Omgeving / Water, Natuur, Milieu, uit het bestuursakkoord 2019-2023 Kiezen voor kwaliteit.

2.19 Monumenten Beheer Brabant (vh NV Monumenten Fonds Brabant)

Publiek belang: Behoud provinciaal erfgoed
Belang provincie: 72% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van Monumenten Beheer Brabant aan de doelstellingen van de provincie?

NV Monumenten Beheer Brabant zorgt voor de instandhouding van monumentaal Erfgoed in de provincie Noord-Brabant dat in bezit is van de NV. Momenteel zijn 10 monumentale panden in eigendom van NV Monumenten Beheer, die zo veel mogelijk worden verhuurd, zodat met de huurinkomsten kan worden gezorgd voor instandhouding van deze monumenten.

Eind 2017 heeft NV Monumenten Beheer, in opdracht van de provincie Noord-Brabant, een aanvullende rol gekregen, namelijk het stimuleren van beweging, dat wil zeggen beweging gericht op het verder brengen van initiatieven in de samenleving met betrekking tot herbestemming, samen met partners en door een samenwerkende keten van organisaties. Dit betreft één van de prioriteiten uit het beleidskader erfgoed 2016-2020

2.20 Brabant Startup Fonds BV (BSF)

Publiek belang:	Sluitende financieringsketen voor innovatief MKB en ontwikkeling van innovaties financieel mogelijk maken.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van Brabant Startup Fonds BV aan de doelstellingen van de provincie?

In het bestuursakkoord 2015 – 2019 is ter stimulering van de economische groei en ter versterking van de concurrentiekracht werkbudget opgenomen voor valorisatie. Met dit budget is het Brabant Startup Fonds BV opgericht dat innovatieve startups in de Brabantse topclusters ondersteunt met converteerbare leningen. BSF richt zich op kennisvalorisatie binnen de sterke economische clusters waarmee het bijdraagt aan de in het Economisch Programma geformuleerde ambitie om een Europese topregio te zijn.

Het beleid van Brabant Startup Fonds BV is gericht op het verstrekken van converteerbare leningen aan startups die voor minimaal 90% deel uitmaken van de topclusters van Brabant. Bovendien worden 60% van de financieringen gedaan in startups op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven.

2.21 Breedbandfonds Brabant BV (BBFB)

Publiek belang:	Het aanjagen en versnellen van de beschikbaarheid van breedbandaansluitingen en het bevorderen van het gebruik daarvan in 'witte' (niet-aangesloten) buitengebieden en bedrijventerreinen.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van Breedbandfonds Brabant BV aan de doelstellingen van de provincie?

Het Breedbandfonds is opgericht in april 2014 en dat eerste jaar betrof een pilot. Per 1 april 2015 is hoofdfonds geopend. 3 projecten zijn gecommitteerd voor een bedrag van € 4,075 miljoen.

De instelling van het Breedbandfonds heeft ertoe geleid dat de markt voor aanleg van Breedband in beweging is gekomen en dat initiatieven hebben geleid tot aanleg van Breedband in de buitengebieden en op bedrijventerreinen in Brabant.

Op 16 oktober 2016 is via Statenmededeling "De tussentijdse voortgang van het Breedbandfonds" verteld dat de uitrol van breedband in Brabant doorgaat, maar zonder inzet van het fonds.

In 2018 is het beheer van de twee lopende financieringen uit het fonds (totaal €3,8mln) overgenomen van de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij. Het beheer is ondergebracht bij het Provinciaal Ontwikkelbedrijf. Gelet op het karakter van de financieringen (subsidies in de vorm van een lening met een hypotheekrecht op de glasvezelinfrastructuur) sluit dit aan bij de subsidieleningen in de vastgoedportefeuille van het Provinciaal Ontwikkelbedrijf.

3 Verenigingen en stichtingen

3.1 Inter Provinciaal Overleg (IPO)

Publiek belang:	Overheid
Belang provincie:	9,63 % (begin en eind van het jaar), Lid van het bestuur.

Wat is de bijdrage van het IPO aan de doelstellingen van de provincie?

Het Interprovinciaal Overleg zet zich in voor een slagvaardig en resultaatgericht provinciaal bestuur.

Het IPO is in 1986 opgericht en is de belangenbehartiger van en voor de provincies in 'Den Haag' en 'Brussel'. Ook is het IPO het platform van de provincies voor innovatie en kennisuitwisseling.

3.2 Huis van de Nederlandse Provincies

Publiek belang:	Belangenbehartiging voor Nederlandse provincies bij EU instellingen in Brussel.
Belang provincie:	8,33 % (begin en eind van het jaar), lid van het bestuur.

Wat is de bijdrage van het HNP aan de doelstellingen van de provincie?

Het HNP vervult als vooruitgeschoven post een signalerende functie en is een platform voor de gezamenlijke belangenbehartiging van de provincies en het IPO in Brussel. Provincies moeten voldoen aan de wet- en regelgeving die zijn oorsprong vindt in Brussel en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en handhaving van veel Europese regels en beleid. Het is belangrijk om bij de ontwikkeling van provinciaal beleid rekening te houden met Europese wet- en regelgeving en beleidskaders.

3.3 Stichting Brabant C Fonds

Publiek belang:	Kunst- en cultuuraanbod van Brabant versterken en vergroten zodanig dat het via de projecten ook bijdraagt aan versterking van het Brabantse cultuursysteem, het vergroten van de nationale en internationale aantrekkingskracht van Brabant en aan vernieuwing van financiering in cultuur.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar), benoeming schorsing en ontslag leden RvT.

Wat is de bijdrage van Brabant C Fonds aan de doelstellingen van de provincie?

De missie van Brabant C is kunst en cultuur van (inter)nationaal niveau in Brabant mogelijk te maken en tevens het cultuursysteem van Brabant te versterken. En om dit te bereiken, hanteert Brabant C een vernieuwende werkwijze: Brabant C bouwt aan netwerken, gaat actief op zoek naar projecten (scouten en aanjagen) en kiest voor de gevraagde (co)financiering een bij dat project passende vorm. Dat kan een participatie, een garantstelling, een lening of een subsidie zijn. Brabant C draagt concreet bij aan versterking van het Brabantse cultuursysteem door op een vernieuwende manier te investeren in kunst en cultuur van (inter)nationaal niveau. De kwaliteit van de kunst zelf, maar ook ondernemerschap, vrijetijdseconomie en talentontwikkeling zijn expliciete elementen in de financieringsafwegingen die Brabant C maakt.

3.4 Brabantse Investeringsfondsen Nieuwbouwwoningen (BIFN)

Publiek belang:	Een afzetgarantie te kunnen geven aan projectontwikkelaars voor onverkochte woningen, doorstroming op de woningmarkt bevorderen
Belang provincie:	50% (begin en eind van het jaar), lid van het bestuur.

Wat is de bijdrage van BIFN aan de doelstellingen van de provincie?

De fondsen komen voort uit de woningbouwstimuleringsmaatregelen (2009), die in het leven zijn geroepen om de gevolgen van de financiële crisis zoveel mogelijk op te vangen. Door de financiële crisis dreigde de woningbouw in de provincie (grotendeels) stil te vallen terwijl in de periode daarvoor veel inspanningen waren gedaan om de woningbouw op te schroeven om de schaarste op de woningmarkt het hoofd te bieden. Met het BIFN zijn projecten met in totaal enkele honderden woningen (toch) gerealiseerd.

3.5 Stichting Beheer Museumkwartier

Publiek belang:	Exploiteren en beheren van het vastgoed en de installaties in het museumkwartier.
-----------------	---

Belang provincie: 75% (begin en eind van het jaar), benoeming schorsing en ontslag leden RvT

Wat is de bijdrage van Museumkwartier aan de doelstellingen van de provincie?

Het beheer en onderhoud van het Museumkwartier is geen kerntaak van de provincie. De stichting is opgericht om de provincie op dit gebied te ontzorgen.

3.6 Stichting Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant (LOF)

Publiek belang: Creëren van aantrekkelijke locaties/parken om vrije tijd te besteden

Belang provincie: 50% (begin en eind van het jaar), lid van het bestuur

Wat is de bijdrage van het LOF Brabant aan de doelstellingen van de provincie?

Het LOF Brabant moet structureel meer bezoekers aan te trekken die langer verblijven en meer besteden en draagt daarmee bij aan het versterken van de Brabantse economie.

3.7 Stichting Brainport Smart District

Publiek belang: Realiseren van de slimste wijk in Europa

Belang provincie: 25% (begin en eind van het jaar), lid van het bestuur

Wat is de bijdrage van de stichting Brainport Smart District aan de doelstellingen van de provincie?

Het living lab Brainport Smart District creëert de slimste wijk ter wereld door innovaties aan te jagen op allerlei terreinen zoals duurzaam bouwen, energie, circulaire economie, agrofood, mobiliteit en (sociale) inclusiviteit. Op technologiegebied wordt gewerkt aan systemen die bewoners regie op hun eigen leefomgeving geven. Brainport Smart District heeft een omvang van 1.500 woningen en 12 hectare bedrijfsruimte en wordt gerealiseerd in de periode van 2018 tot 2028.

3.8 Stichting La Vuelta Holanda

Publiek belang: Het topsportevenement inspireert en verbindt Brabanders op cultureel, economisch en sportief vlak

Belang provincie: 15% (begin en eind van het jaar), lid van de stuurgroep

Wat is de bijdrage van de stichting La Vuelta Holanda aan de doelstellingen van de provincie?

Een evenement als de Vuelta kan zorgen voor een substantiële economische en sociaal maatschappelijke boost. Denk aan extra bestedingen voor de Brabantse vrijetijdseconomie en meer internationale bekendheid van Brabant als innovatieve regio. Maar ook versterking van de sociale cohesie doordat allerlei activiteiten en side-events die voorafgaand, tijdens en na het evenement plaatsvinden, mensen met elkaar verbinden. Daarnaast kan het evenement ook cultureel en sportief inspireren.

4 Overige verbonden partijen

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen provincie Noord-Brabant

Publiek belang: Beheer vermogen voor nazorg gesloten stortplaatsen.

Belang provincie: 100% (begin en eind van het jaar), GS vormen AB, twee gedeputeerde vormen DB

Wat is de bijdrage van het Nazorgfonds aan de doelstellingen van de provincie?

Het Nazorgfonds draagt bij aan de wettelijke taak van de provincie om eeuwigdurende nazorg uit te voeren op de gesloten stortplaatsen om daarmee het milieu te beschermen.

5 Brabantse investeringsfondsen

5.1 Innovatiefonds Brabant (IFB)

Innovatiefonds Brabant

Provincie Noord-Brabant

Deel
Investeert (in)direct in startende en doorlopende innovatieve bedrijven gericht op Brabantse topclusters en maatschappelijke opgaven. Drie "virtuele" subfondsen:

	Fondsomvang	€	Fonds-in-fonds	€	Directe investeringen	€	Subfondsen in eigen beheer	€
			37.925.000		33.825.000		30.750.000	
	Verplichting	€	44.000.000		26.688.000		15.996.000	
	Restant	€	6.675.000		7.137.000		14.754.000	

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd dezelfde nominale waarde als bij aanvang.

Norm: De verwacht eindwaarde is in 2037 gelijk aan € 125 miljoen. Nominale instandhouding van EUR 125 miljoen fondsomvang d.w.z. TVPI = 1.

Waar staan we nu?
Huidige TVPI = 1,59
De waardeontwikkeling van de IFB-portefeuille is positief, met een TVPI van 1,59 zitten we ruim boven cumulatieve investeringen en kosten. Hiermee kunnen we de ingeslagen weg voortzetten om ook te investeren in ondernemingen met een grote maatschappelijke impact maar kleiner potentieel rendement. L.g. groter risico, een neutrale money multipler en meer aandacht voor diversiteit in ondernemingschap en managementteams.

Multiplier

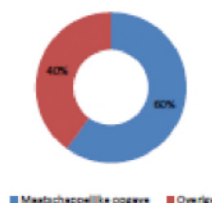

KPI: Het innovatiefonds verhoudt andere financiers om zoveel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor innovatieve MKB-bedrijven in Noord-Brabant.

Norm: Met € 125 miljoen aan middelen mobiliseert het innovatiefonds minimaal € 125 miljoen aan middelen van andere financiers - dit komt neer op een multiplier van 1.

Waar staan we nu?
Bij alle investeringsronden is de multiplier ruim groter dan 1.

Geïnvesteed in Maatschappelijke opgave

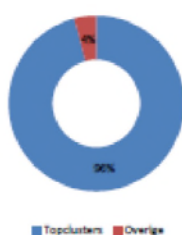

KPI: Bijlagen aan nieuw te ontwikkelen voor maatschappelijke opgaven middelen innovatie, bijvoorbeeld duurzame opwekking, gezond ouder worden, slimme mobiliteit en duurzame energie.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het innovatiefonds bestaat voor 40-50% uit bedrijven die zich richten op maatschappelijke opgaven.

Waar staan we nu?
Het aandeel van de portefeuille met een bijdrage aan een van de vier maatschappelijke opgaven (duurzame opwekking, gezond ouder worden, slimme mobiliteit en duurzame energie) ligt met 60% van het geïnvesteerd vermogen boven het gestelde doel.

Geïnvesteed in Topclusters

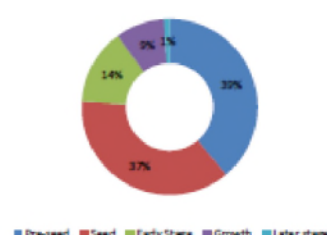

KPI: Het innovatiefonds versterkt de Brabantse economie en bevordert de werkgelegenheid door ondersteuning van innovatieve MKB-bedrijven in de (cross-overs van) topclusters van Brabant: hightech systems & materialen, life sciences, bio-based economy, agrifood, luchtvaart en mechatronica en de daarmee samenhangende sectoren zoals de creatieve industrie en breedbanddiensten.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het innovatiefonds bestaat voor 50-60% uit bedrijven uit (cross-overs van) topclusters.

Waar staan we nu?
Zowel in geïnvesteerde bedragen als in aanpak investeringen ligt IFB met ruim halve van meer dan 95% ruim boven de doelstelling uit het IFB-fondsplan.

Life Fase

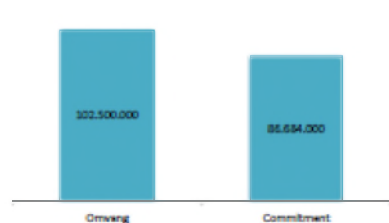

KPI: Sluiten van de keten van financieringsmogelijkheden voor innovatieve MKB-bedrijven in de topclusters van Noord-Brabant. Met name in de (Pre-)Seed, Early Stage en Growth fasen van bedrijfsontwikkeling is het marktfalen het meest prominent.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het innovatiefonds Brabant bestaat voor minimaal 60% uit bedrijven in de (Pre-)Seed, Early Stage en Growth fasen van innovatieve MKB-bedrijven en consortia.

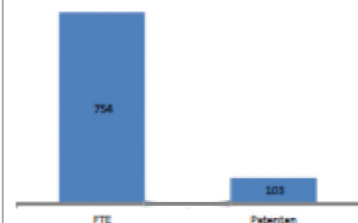
Waar staan we nu?
Bij de huidige investeringsronden is dit 90% en voldoet daarmee aan de norm.

Gecommitteerd vermogen

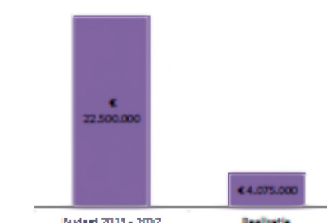
Waar staan we nu?
Het gecommitteerd vermogen ontwikkelt zich goed, zowel bij direct investements als bij F2F en F2F-accomplice. Het ontwikkelingsfonds blijft echter in de ontwikkeling. Een miljoen aan de ruimte voor kleine vroege fase tickets beschikbaar. De focus ligt nog meer op potentiële participaties in de vroege fase, waarmee we tevens via Venture Building de aanpak naar een hogere kwaliteit tillen.

Ontwikkeling

Waar staan we nu?
Het eind 2018 is het aantal FTE van alle 56 bedrijven (inclusief F2F) gegroeid tot 754 en zijn er 103 patenten aangevraagd.

Fondsbeheer

Waar staan we nu?
De fondsbeheerkosten onder de periode 2013 - 2018 liggen onder het begroedte bedrag.

5.2 Energiefonds Brabant (EFB)

Energiefonds Brabant

Provincie Noord-Brabant

Doel:
Het aanjagen en versnellen van energiebesparing en opwekking van duurzame energie in Brabant door bij te dragen aan de financiering van bewezen duurzame energie technieken.
Inzichten op grootschaliger uitrol van bewezen en beproefde technieken voor max. CO₂ reductie. Overbrugging om energieprojecten in de exploitatiefase te krijgen.

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd dezelfde nominale waarde als bij aanvang.
De naar innovering gewogen gemiddelde looptijd van de investeringen.

Norm: De verwachte eindwaarde is in 2027 gelijk aan 4,60 miljoen.
¹ De verwachte eindwaarde van het fonds is na 3 jaar en elk opevolgend jaar groter of gelijk aan de initiële.
² De gewogen gemiddelde looptijd is < 12 jaar.

Waar staan we nu?
De revolverendheidsratio fonds is 1. Als deze ratio op minimaal 1 ligt betekent het dat verwacht mag worden dat de waarde van het fonds aan het eind van de looptijd minimaal EUR 60 miljoen is, zonder verdere investeringen te doen, terwijl tot nu toe de fondskosten op hetzelfde niveau blijven doorlopen.

Multiplier

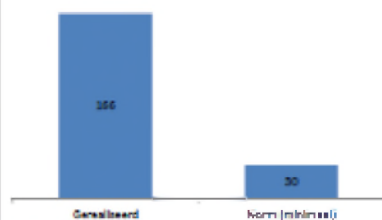
Energiefonds	
Fondsomvang	€ 60.000.000
Geïnvesteed	€ 21.703.772
Verplichting	€ 23.481.228

KPI: Het Energiefonds verleent andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor energieprojecten in Noord-Brabant.

Norm: Met 4,60 miljoen aan middelen mobiliseert het energiefonds minimaal 4,240 miljoen aan middelen van andere financiers, een multiplier van minimaal 4.
(multiplier van 2 voor het ontwikkelingsfonds multiplier van 4 voor het wandelurfonds)

Waar staan we nu?
De financieringsmultiplier in Wankoufonds komt uit op 7,1, ruim boven het minimum van 4 (gebaseerd op het maximum van 35% financiering).

Kg CO₂ reductie per geïnvesteerde euro

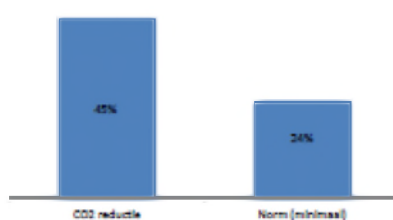

KPI: De minimale CO₂ reductie per geïnvesteerde euro.

Norm: > 30 kg CO₂ besparing per 1 euro investering.

Waar staan we nu?
De realisatie ligt ruim boven de norm voor de portefeuille van 30kg. De toename in de tweede helft van 2019 wordt met name verklaard door zonnepark Bavelse Berg.

CO₂ reductie en ingezet fondsvermogen

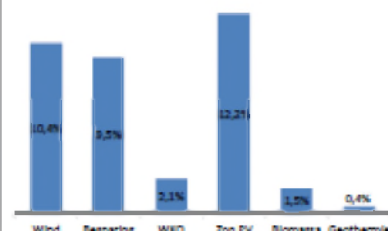

KPI: De gemiddelde grootheden van de maatschappelijke opgave in aantallen en vermogen (CO₂ reductie en ingezet fondsvermogen).

NORM:
Lineair oplopend: ieder jaar 4% van de doelstelling. Totaal 3600 kton over de gehele looptijd.

Waar staan we nu?
De KPI betreft de hoeveelheid gereduceerde CO₂-reductie als percentage van de totale doelstelling van het fonds over haar levensduur. Aan de doelstelling is ruimschoots voldaan; de investering en zijn goed voor een cumulatieve besparing van 3.612 kton CO₂, dat is gelijk aan 44,8% van 3.600 kton.

Technologieaandeel

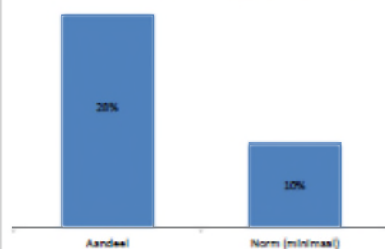

KPI: De maxima van de gerealiseerde grootheden van de maatschappelijke opgave over het fondsvermogen.

NORM:
A: Minimaal 35% per technologie.
B: Aanvaardbare inspanning in financiering van kleinschalige projecten.

Waar staan we nu?
A: De gerealiseerde KPI betreft altijd het aandeel van de technologie waarin het meeste is geïnvesteerd, in dit geval zon PV (12,2% van de fondsovereenkomst).
B: Aandeel kleinschalige projecten in portfolio is 28%

Aandeel kleinschalige projecten

Norm:
Minimaal 10%

Waar staan we nu?
Het kleinschaligheidsaandeel is een minimum dat wordt gesteld aan de inspanning om ook kleinschalige projecten te financieren door middel van bundeling ervan binnen het partnershipconcept. Hierdoor bereiken we het aandeel kleinschalige projecten vanaf het moment dat een indicatief aanbod is uitgeroepen. De KPI ligt met 28,3% ruimschoots boven het minimum van 10%.

Verder mag het aandeel van een project nooit hoger zijn dan 10% van de fondsgrootte, dit is een absoluut maximum van EUR 6.000.000 per investering. De grootste investering is 840 utility (6,0%).

Fondsbeheerkosten

Waar staan we nu?
De lagere kosten liggen in lijn met de lagere investeringsbedragen. De huidige kostenstructuur biedt ruimte om het team in de toekomst uit te breiden met capaciteit voor management van de (markt)portefeuille.

5.3 Brabant-C Fonds

Brabant C Fonds

Provincie Noord-Brabant

Doel:
Brabant C versterkt en vergroot het kunst en culturaanbod van Brabant, onderaan de nationale en internationale aantrekkingskracht van Brabant te vergroten. Brabant C versterkt het cultuursysteem en draagt bij aan vernieuwing van financiering in cultuur.

Brabant C Fonds

Fondsomvang	€ 34.000.000
Verplichting	€ 21.325.798
Restant	€ 12.674.202

Revolverendheid

KPI: Over revolverendheid zijn geen afspraken gemaakt in relatie tot het totale fonds. In plaats daarvan zijn afspraken gemaakt over het realiseren van deel leningen in enig jaar. De hieronder 'aandeel leningen'.

Norm:

Waar staan we nu?

Multiplier

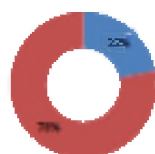
KPI: Het Brabant C Fonds realiseert een multiplier van minimaal 3.

Norm: 2,3

Waar staan we nu?

De investeringen van 17 miljoen en een totale invloeding van 76,2 mln in de culturele sector. Dit is een multiplier van 4,5

Aandeel leningen

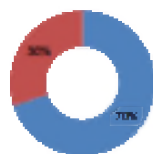
KPI: Het aandeel leningen van de jaarlijkse uitgaven middelen stijgt vanaf 2017 met gemiddeld 4% per jaar, met een middellange termijn perspectief van minimaal 25% in 2017 naar terminatie 32% eind 2023.

NORM: voor 2018 25%

Waar staan we nu?

In 2018 is 23% van de beschikkingen uitgegeven in de vorm van leningen of garanties.

Cross-overs

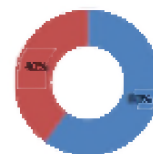
KPI: Het percentage gerealiseerde projecten waarin wordt samengewerkt met partijen buiten de culturele sector (te meten in gerealiseerde cross-overs en samenwerkingen)

NORM: Minimaal 70%

Waar staan we nu?

Op basis van de onderliggende KPI's (met name waarin het project in staat is om cross-overs te realiseren en andere partijen (buiten cultuur) te betrekken; met name in het publiek het aanbod als innovatief beschouwd; met name waarin het publiek het aanbod als onderscheidend beschouwd) stellen we vast dat de doeltelling van Brabant C (onder voorbehoud) is behaald.

Innovatief

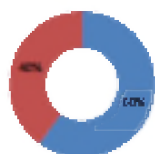
KPI: Percentage gerealiseerde projecten dat vernieuwend en innovatief is (te meten in associaties in innovatief en onderscheidend)

NORM: Minimaal 50%

Waar staan we nu?

Met 60% van de projecten wordt door het publiek als innovatief en onderscheidend beschouwd, daarmee voldoet Brabant C aan de doeltelling.

Versterking cultuursysteem

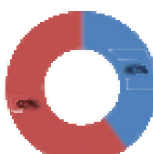
KPI: Percentage gerealiseerde projecten dat het cultuursysteem versterkt (te meten in duurzaamheid en publiekbeleving)

NORM: Minimaal 60%

Waar staan we nu?

Op basis van de onderliggende KPI's (aantal projecten waarvan verwacht wordt dat voortdurend wordt gewerkt; aantal projecten dat de doelstellingen behaalt met betrekking tot de gewenste doelgroepen; NPS (Net Promoter Score) en beleving; bijdragen aan een positieve attitude ten opzichte van kunst & cultuur in het algemeen en het aanbod ten opzichte van andere kunst en cultuurvormen); stellen we vast dat de doeltelling van Brabant C is behaald. Brabant C is in staat om een weloverwogen keuze te maken tot het ondersteunen van kwalitatief hoogwaardige projecten. Dit is terug te zien in overwegend hoge publiekswaarderingen. Een merendeel van de bezoekers van de projecten geeft ook aan dat het bezoek aan het cultuur van andere kunst en cultuurvormen en dat de houding ten opzichte van cultuur (positief) is veranderd door het bezoek.

(inter)nationaal niveau

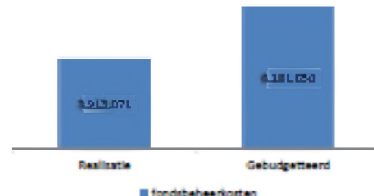
KPI: Percentage gerealiseerde projecten van aantoonbaar (inter)nationaal niveau (te meten in herkomst bezoekers, publieksoordeel, publicaties, nominaties)

NORM: Minimaal 60%

Waar staan we nu?

Op basis van de onderliggende KPI's (aantal bezoekers uit binnen- (van buiten de provincie) en buitenland; media exposure in binnenlandse en buitenlandse media; aantal nationale en internationale nominaties); kunnen worden vastgesteld dat de doeltelling van Brabant C is behaald. Een merendeel van de gerealiseerde projecten voldoet qua publiekswaardering aan de normen voor zowel bekend maakt het groter deel de doeltelling op het gebied van media exposure en nominaties/awards.

Fondsbeheerkosten

Waar staan we nu?

De totale fondsbeheerkosten liggen binnen het gebudgetteerde niveau.

De gerealiseerde beheerkosten 2015-2019 bedragen 4.513.000,-

5.4 Groen Ontwikkelfonds voor Brabantse natuur (GOB)

Groen Ontwikkelfonds Brabant

Provincie Noord-Brabant

Doel:
Het Groen Ontwikkelfonds Brabant EV (GOB) heeft als doelstelling het realiseren van het volledige Natuur Netwerk Brabant. Het GOB is opgericht op 1 mei 2014 en het fonds loopt tot en met 2027.
Het GOB gaat het provinciale- en rijksdeel van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) realiseren. Het provinciale deel wordt gefinancierd met provinciale middelen en het rijksdeel met rijksmiddelen in de vorm van geld of grond.

Fondsomvang

Verplichting

Restant

	In €	In grond
Fondsomvang	€ 198.423.800	€ 90.817.031
Verplichting	€ 44.632.467	€ 38.918.546
Restant	€ 153.791.333	€ 51.898.485

Revolverendheid

KPI: Geen of nauwelijks revolverendheid

Norm: -

Waar staan we nu?

Multiplier

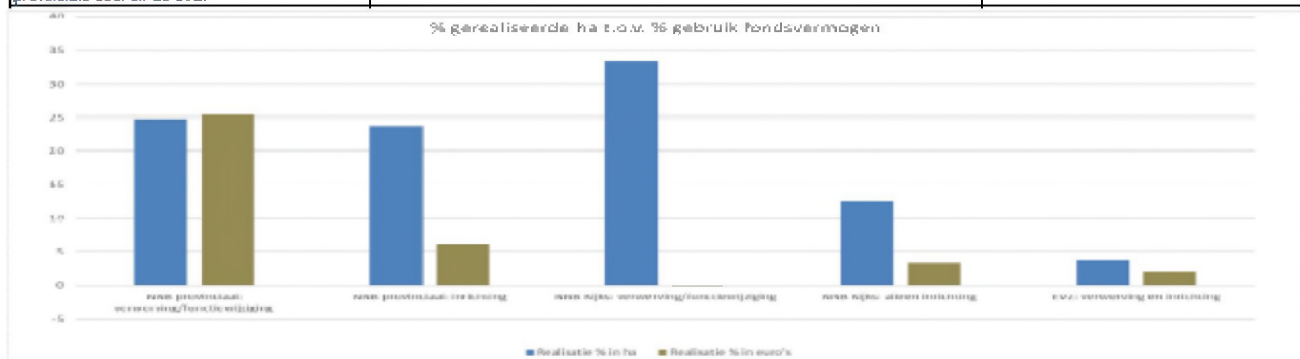

KPI: De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C.

Norm: De multiplier is 2 voor het provinciale deel van het NNB.

Waar staan we nu?
De multiplier is 2 (over de periode 2014-2019).

Omschrijving KPI's	Normen	Toelichting voortgang
1. Het aantal gerealiseerde ha per jaar voor verwerving en inrichting in het rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Aantal hectares per jaar.	309 ha verworven provinciaal en Rijksdeel, 229 ha ingericht provinciaal en Rijksdeel, 7 ha EVZ gerealiseerd
2. De mate van uitputting van het fonds. Het nog beschikbare vrije fondsvermogen is groot genoeg om de nog te realiseren maatschappelijke opgave binnen de gestelde kaders waar te maken.	Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel	Ja. Zie tabel "Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel gebruik van het fondsvermogen".
3. De omvang van categorie C is minstens even groot als de omvang van categorie A in de provinciale EHS.	Categorie C ≥ categorie A. In categorie B is de multiplier altijd 2.	Tot op heden zijn er geen projecten gehonoreerd in categorie C of categorie A.
4. De multiplier. De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C.	De multiplier is ≥ 2 voor het provinciale deel van het NNB.	De multiplier is 2 (afgerond, exact 1,97 over de periode 2014-2019).
5. De multiplier. De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B in de EVZ.	De multiplier is ≥ 2 (50% subsidie) voor 1275 ha en ≥ 1,33 (75% subsidie) voor 500 ha. De indicator is omgezet van km naar ha om uniformiteit met het Investeringsreglement GOB te creëren.	De multiplier is respectievelijk 2 en 1,33 (over de periode 2014-2019).
6. De verhouding tussen de waarde aan beschikbare ruilgrond en de waarde aan gerealiseerde natuur in categorieën A, B en C in het rijksdeel NNB.	De verhouding moet kleiner of gelijk aan 1 zijn.	De verhouding is 0,89 (over de periode 2014-2019).
7. De gerealiseerde prestatie in grootheden van de maatschappelijke opgave per jaar in aantallen, inbreng aan middelen en grond.	In ha versus €, jaar 1 +2 is 5%, jaar 3 en volgende zijn gemiddeld 7,5%.	7 %.
8. De totale bijdrage aan financiering per jaar voor verwerving en inrichting in het rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Middelen per jaar.	€ 19.254.467 (over de periode 2014-2019).
9. De bijdrage van de Manifestpartners aan de maatschappelijke opgave per jaar voor verwerving en inrichting in het rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Middelen en ha.	€ 8.307.560 en 617 ha (over de periode 2014-2019).

5.5 Leisure Ontwikkelfonds (LOF)

Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant

Provincie Noord-Brabant

Doel:

Het Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant (LOF Brabant) verstrekt marktconforme leningen aan ondernemers met een innovatief, kwalitatief onderscheidend plan voor de Brabantse vrijetijdsector.

Zo stimuleert het LOF Brabant de ontwikkeling van nieuw vrijetijdsaanbod in Brabant met als doel structureel meer bezoekers van verder weg naar de provincie te trekken. Meer bezoekers die langer blijven en meer besteden betekent meer inkomsten en groei van de werkgelegenheid. Binnen de vrijetijdsector zelf, maar ook in aanverwante sectoren.

	LOF
Fondsomvang	€ 5.000.000
Reeds gestort	€ 2.175.000
Restant	€ 2.825.000

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd een kleinere nominale waarde als bij aanvang.

Norm: 33-66%

Waar staan we nu?

Vanaf 12 september 2017 is het LOF Brabant opengesteld.

Er is gestart met een beperkt aantal prestatie-indicatoren zoals de mate van revolverendheid. En is op voorhand uitgegaan van een revolverendheid van 33-66%, maximale overheadkosten etc. Op basis van de ervaring van de eerste twee jaar wordt in 2020 een voorstel ontwikkeld voor een complete set aan prestatie-indicatoren inclusief, indien mogelijk, het maatschappelijke rendement, vast te stellen door de raad van deelnemers van het fonds.

Multiplier

KPI: Het LOF Brabant verleent andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor investeringen in de Brabantse vrijetijdsector.

Norm: 2

Waar staan we nu?

Het fonds heeft een multiplier van 2

De stortingen van de Provincie hebben een multiplier van minimaal 4. Het fonds financiert voor maximaal 50% van de investering en wordt voor de helft gefinancierd door de Provincie. Maar de multiplier voor de provincie is veel groter

Nieuwe gegevens over het fonds worden door de fondsbeheerder gepubliceerd op de website [klik hier](#).

5.6 Brabant Startup fonds (BSF)

Brabant Startup Fonds

Doel: Het Brabant Startup Fonds financiert innovatieve startende ondernemingen in Noord-Brabant die innovatief, kennisintensief zijn. Het fonds helpt hen om van idee tot product-marktfit te komen en (vervolg-)investeers aan te trekken. Zo zorgen we voor blijvende impact voor de provincie Noord-Brabant.

Fondsomvang

Verplichting (per 1-7-20)

Restant

Overgenomen fonds MW-Brabant 2019

overgenomen liquiditeit:

ontvangen rente en aflossingen

uitgeleende leningen in 2019

restant liquiditeit per 1-1-2020

overgenomen uitstaande leningen

BSF

€ 10.000.000

€ 5.600.000

€ 4.400.000

1.000.000

100.000

1.100.000

0

1.500.000

Revolverendheid

KPI: Start van de financieringsketen.

Norm: De verwachte revolverendheid van het fonds is 50% op de uitbetalingen.

Waar staan we nu?

De leningen hebben een looptijd van 6 jaar, daarom kan pas omstreeks 2025 een eerste indicatie worden gegeven over de mate van revolverendheid.

Multiplier

KPI: Verleiden van andere financiers.

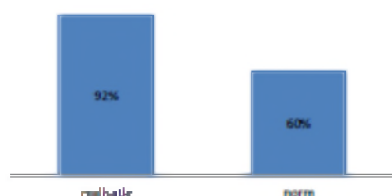
Norm: Met EUR 10 miljoen mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal EUR 20 miljoen aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 3.

Dit mobiliserend effect is de optelling van vier effecten: cofinanciering en vervolfinanciering in bedrijven, cofinanciering op fondsniveau en herfinancieringen.

Waar staan we nu?

Aangezien Brabant Startup Fonds medio 2018 is gestart, is het nu nog te vroeg om de multiplier van het fonds te bepalen.

Maatschappelijke opgaven

KPI: Bijdragen aan maatschappelijke opgaven:

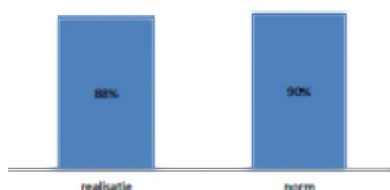
- Duurzame Agro- & Food ketens
- Gezonder ouder worden
- Slimme mobiliteit
- Duurzame energie

NORM: 60% van de financieringen wordt gedaan op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven.

Waar staan we nu?

In de eerste 1,3 jaar van het fonds (1 juli 2018 - 1 jan. 2020) zijn 25 leningen geïmmitteerd, waarvan 23 aan bedrijven die werken aan een maatschappelijke opgave. Daardoor staat de realisatie op 92%.

Topclusters inclusief cross-overs

KPI: Versterken van innovatieve groei in Brabant door leningen te verstrekken aan bedrijven in Brabantse topcluster (of crossover tussen clusters):

- High-tech Systems & Materials
- Life Sciences & Medische Technologie
- (Agro)food
- Biobased Economy
- Maintenance
- Logistiek

NORM: Percentage gerealiseerde leningen aan startups die actief zijn in één van de Brabantse topclusters. De ambitie topclusters is 90%.

Waar staan we nu?

In de eerste 1,3 jaar (1 juli 2018 - 1 jan. 2020) zijn 25 leningen geïmmitteerd, waarvan 22 leningen onder de topsectoren vallen of direct gelieerd zijn. Daardoor staat de realisatie op 88%.

Fondsbeheerkosten + fondsomvang

Fondsbeheerkosten

De exploitatiekosten voor een fonds dat zich richt op startups in vroege fase van innovatie liggen normaal gesproken tussen de 1,3 en 2,5 %. De fondsbeheerkosten bij het Brabant Startup Fonds lagen in 2019 op € 234.000 en blijven daarmee binnen deze marge.

Vanwege het feit dat het Brabant Startup Fonds laag revolverend is, worden de kosten voor het fondsmenagement niet ten koste geproduceerd van het fonds, maar als aparte exploitatiekosten opgenomen.

Uitbreiding fondsomvang

In april 2019 heeft Brabant Startup Fonds de activa uit het Valorisatiefonds van Startersliff overgenomen. Dit betrof € 1 miljoen aan liquide middelen en € 1,6 miljoen aan uitstaande leningen. Naar verwachting worden in 2020 eveneens activa overgenomen uit het Valorisatiefonds van Zuidoost-Brabant. Dit leidt tot een uitbreiding van de fondsomvang van Brabant Startup Fonds. Hierbij dient het fonds er voor te zorgen dat de uitstaande leningen zoveel mogelijk worden afgelost, zodat hiermee weer nieuwe leningen aan startups kunnen worden verstrekt. In de volgende rapportage in de P&C cyclus wordt in beeld gebracht wat dit betekent voor de beheerskosten van het fonds.

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen							bijlage 3b
Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
Leningen aan deelnemingen							
Vordering Enexis		107.898.628		5.826.526	107.898.628		0
lening BOM (spinn-off)	3,780%	4.043.998	42.423	42.423	272.794		3.813.627
lening aan pivotpark	0,000%	5.051.637,00			5.051.637		0
lening Pivotpark (vervolg)	0,000%	2.100.000	1.300.000				3.400.000
Biobased investeringsfonds	0,000%	10.000.000					10.000.000
lening BOM Holst / MKB valorisatie	0,000%	3.000.000				3.000.000	0
NV Monumentenfonds	3,000%	2.424.722		72.742			2.424.722
lening OLSP (hypotheclair)	2,000%	6.900.000		138.000			6.900.000
lening OLSP (Ex BHB lening)	0,000%	2.500.000					2.500.000
lening Aviolanda	Div.	1.687.927		62.761	115.000		1.572.927
lening TOM	4,500%	17.165.016	4.772.326	625.522	8.422.725		13.514.618
lenining NWB	3,100%	50.000.000		1.548.584			50.000.000
Hybride lening BNG	Div.	149.800.000		5.244.900			149.800.000
lening High Tech XL	0,000%	450.000	150.000				600.000
lening Rockstart	0,000%	200.000	100.000				300.000
lening Aviolanda	4,500%	123.147					123.147
lening Green Chemistry	0,000%	1.445.145	2.688.255				4.133.400
Stichting Monumentenfonds	1,490%	4.829.463		71.054	131.357		4.698.106
lening Breedbandfonds	0	5.077.112			550.000		4.527.112
lening Brabant Startup fonds	0,000%	1.000.000	2.000.000				3.000.000
lening Starterslift	0,000%	450.000					450.000
<i>Subtotaal leningen aan deelnemingen</i>		376.146.795	11.053.005	13.632.512	122.442.141	3.000.000	261.757.659
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>		-17.219.694					-6.561.394
<i>Balanswaarde</i>		358.927.101					255.196.264
Leningen aan overige verbonden partijen							
Biobased lening PWP water	0,000%	50.000			34.792	15.208	0
Life Science & Health Fund	0,000%	3.909.279					3.909.279
lening Bio-connection	0,000%	500.000			138.742		361.258
lening Treeport	0,000%	25.000					25.000
lening Cleantechfonds	0,000%	6.500.000					6.500.000
lening Innovatiefonds	0,000%	48.182.091	18.500.000				66.682.091
lening Energiefonds	0,000%	25.500.000	2.500.000				28.000.000
<i>Subtotaal leningen aan overige verbonden partijen</i>		84.666.370	21.000.000	0	173.534	15.208	105.477.628
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>		-6.426.426					0
<i>Balanswaarde</i>		78.239.944					105.477.628
Overige leningen							
<i>Pubieke lichamen</i>							
lening MKB-bedrijven	Div.	1.939.697				148.333	1.791.364

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
Lening het Groene Woud	0,000%	950.000					950.000
Energieleningen part. Woningeigenaren	1,500%	191.941		1.899	95.380		96.561
Versterken electrisch rijden (EMOSS)	8,000%	500.000				500.000	0
Startersleningen	Div.	13.086.425		506.047	2.779.805		10.306.620
Lening RedMedTech Discovery Fund	0,000%	1.125.000					1.125.000
Lening Go-cartridge	4,500%	500.000					500.000
Lening 5 sterren regio NO (Has)	0,000%	1.000.000					1.000.000
Lening Manege Heijligers	0,000%	340.000			40.000		300.000
Lening Visit Brabant	0,000%	650.000					650.000
Lening Collectieven	0,000%	711.125					711.125
Lening Paardensportcentrum den Goubergh	0,000%	336.000			-82.000		418.000
Lening Krediet Unie Brabant	0,000%	100.000					100.000
Lening Stichting Zero emissie	0,000%	-					0
Lening CHV Veghel	3,500%	2.200.000		77.000	75.000		2.125.000
Lening Nieuwstraat Breda	3,200%	5.600.000		172.800	400.000		5.200.000
Lening Efteling	1,745%	10.500.000		176.899	1.500.000		9.000.000
Lening Catharinadal	3,650%	2.700.000		39.876	82.500		2.617.500
Lening Bright Move	0,000%	1.500.000					1.500.000
Lening Ondernemerslift	0,000%	300.000					300.000
Lening KVL (Boei)	2,500%	1.343.674		33.582	22.997		1.320.677
Lening Safariresort Beekse Bergen	2,790%	41.500.000		1.135.843	2.075.000		39.425.000
Lening Krediet Unie Tilburg	0,000%	50.000					50.000
Lening Brouwhuis	2,700%	1.295.792		33.985	68.500		1.227.292
Lening Elzeneindhuis	Div.	2.020.855	130.000	45.839	97.745		2.053.111
Lening Krediet Unie Noord-Oost	0,000%	50.000					50.000
Lening Onelogistics	6,320%	261.688	16.539	16.539			278.226
Lening Klein paradijs	1,500%	725.000	25.000	11.250	25.000		725.000
Lening Stichting Noord-Brabants Museum	1,000%	1.500.000		14.704	50.000		1.450.000
Lening Howlogy	4,000%	25.504	1.074	1.074			26.578
Lening Bosgroep Zuid-Nederland	0,000%	1.500.000					1.500.000
Lening Krediet Unie West-Brabant	0,000%	50.000					50.000
Lening Solarge	4,500%	200.000		8.981			200.000
Lening Snoertseplak	0,000%	26.500				26500	0
Lening Breedband Tilburg	4,000%	100.000		3.798	20.000		80.000
Lening Europees Inv.fonds	0,000%	1.030.000					1.030.000
Lening Stichting Groenfonds	0,000%	10.000.000					10.000.000
Lening Woonconnect	0,000%	414.000	786.000				1.200.000
Lening Itom	5,000%	213.817	10.691	10.691			224.508
Lening Vtec Lasers	5,000%	540.280	27.014	27.014			567.294
Lening Effect Photonics	5,000%	776.099	38.805	38.805			814.904
Lening Smart Photonics	5,000%	435.532	21.777	21.777			457.309
Lening Kempentoren	1,000%	35.000	330.000	3.650	18.250		346.750
Lening Ministerie van Defensie	1,410%	5.002.125	10.112.830	112.830			15.114.955

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen							bijlage 3b
Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
Lening Agrifood Global	0,000%	50.000					50.000
Lening Min. EZ	6,500%	0	1.758.675	92.009			1.758.675
Lening Stichting Park Campus	0,000%	0	1.075.000				1.075.000
Lening St. Eur.Ker.Centrum	0,900%	0	4.169.434	67.031			4.169.434
Lening Big Developments	4,000%	0	562.334	12.334			562.334
Lening Brainport	3,000%	0	150.000	1.886			150.000
Lening Deel Auto	4,000%	0	25.112	112			25.112
Lening Ildiz en Meijers (vrachtauto Zonnepanelen)	4,000%	0	25.090	90			25.090
Subtotaal overige leningen publieke lichamen		113.376.054	19.265.375	2.668.345	7.268.178	674.833	124.698.419
In mindering gebrachte voorziening		-3.414.120					-2.836.287
Balanswaarde		109.961.934					121.862.131

Overige leningen
Decentrale overheden

Emmen	2,130%	15.000.000		319.225			15.000.000
Oldambt	2,170%	8.666.668		186.119	333.333		8.333.335
Heerde	1,120%	4.500.000		48.627	750.000		3.750.000
Alphen aan de Rijn	2,250%	25.000.000		562.087			25.000.000
Groningen	1,770%	10.000.000		176.959			10.000.000
Schouwen-Duiveland	1,530%	4.000.000		60.644	250.000		3.750.000
Capelle	1,790%	4.333.333		77.313	166.667		4.166.666
Amsterdam	1,189%	50.000.000		594.407			50.000.000
Amsterdam	1,419%	50.000.000		709.388			50.000.000
Rotterdam	1,229%	75.000.000		921.640			75.000.000
Nijmegen	0,590%	20.000.000		118.000			20.000.000
Katwijk	1,000%	8.500.000		80.726	500.000		8.000.000
Hendrik Ido Ambacht	0,500%	10.000.000		49.895			10.000.000
Waterschap Vallei en Veluwe	1,530%	12.000.000		182.258	750.000		11.250.000
Maastricht	1,260%	22.901.045		281.168	717.357		22.183.688
Amsterdam	0,548%	100.000.000		547.020			100.000.000
Zwolle	1,000%	10.000.000		99.851			10.000.000
Groningen	1,435%	50.000.000		716.512			50.000.000
Lening Havestrategie Moerdijk	2,500%	10.627.681	265.692	265.692			10.893.373
Drents overijsselse Delta	0,990%	5.000.000		49.396			5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,030%	5.000.000		51.392			5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000.000		79.991			5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,670%	5.000.000		83.491			5.000.000
Schiedam	1,600%	15.000.000		239.910			15.000.000
Almere	3,849%	15.000.000		259.412	15.000.000		0
Drents overijsselse Delta	1,580%	10.000.000		158.000			10.000.000
Schiedam	1,340%	5.500.000		73.700			5.500.000
Groningen	1,695%	30.000.000		507.335			30.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
Schiedam	1,390%	5.500.000		76.279			5.500.000
Arnhem	1,345%	50.000.000		671.211			50.000.000
Apeldoorn	1,020%	15.000.000		152.754			15.000.000
Groningen	1,440%	20.000.000		287.536			20.000.000
Barendrecht	1,250%	9.500.000		114.869	500.000		9.000.000
Zwolle	1,195%	10.000.000		119.319			10.000.000
Papendrecht	1,500%	9.224.225		136.080	275.852		8.948.374
Maastricht	1,310%	28.800.000		368.812	1.200.000		27.600.000
Nuenen	0,000%	2.180.720		0	44.190		2.136.530
Zutphen	1,520%	9.666.667		145.394	333.333		9.333.334
Sittard-Geleen	1,245%	15.000.000		180.404	600.000		14.400.000
Vlaardingen	0,950%	10.000.000		94.836			10.000.000
Hoogeveen	1,265%	9.600.000		121.027	400.000		9.200.000
Groningen	1,255%	30.000.000		376.427			30.000.000
Drents overijsselse Delta	1,520%	5.000.000		75.985			5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,540%	5.000.000		76.985			5.000.000
Urk	1,320%	25.000.000		319.030	833.333		24.166.667
Velsen	1,380%	10.000.000		137.997			10.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	1,285%	19.333.333		248.155	666.667		18.666.667
Tilburg	0,000%	3.292.574		0	44.327		3.248.247
Hilversum	1,255%	12.000.000		145.781	480.000		11.520.000
Nijmegen	0,890%	25.000.000		222.500			25.000.000
Arnhem	1,540%	20.000.000		308.000			20.000.000
Sittard-Geleen	1,320%	10.000.000		127.884	400.000		9.600.000
Maasgouw	1,425%	9.000.000		124.256	300.000		8.700.000
Overbetuwe	1,290%	10.000.000		123.434	500.000		9.500.000
Wijdemeren	1,500%	7.000.000		101.989	233.333		6.766.667
Drents overijsselse Delta	1,640%	5.000.000		82.000			5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000.000		80.000			5.000.000
Arnhem	1,730%	30.000.000		519.000			30.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	1,550%	30.000.000		451.921	1.000.000		29.000.000
Nijmegen	1,360%	10.000.000		136.000			10.000.000
Gooise Meren	1,370%	10.000.000		131.220	500.000		9.500.000
Zaansstad	1,490%	20.000.000		287.491	800.000		19.200.000
Krimpen aan de IJssel	1,500%	15.000.000		217.244	600.000		14.400.000
Zevenaar	1,330%	10.000.000		127.346	500.000		9.500.000
Helmond	0,000%	2.500.000		0			2.500.000
Geertruidenberg	0,000%	1.500.000		0			1.500.000
Renkum	1,350%	8.000.000		103.627	400.000		7.600.000
Assen	1,335%	15.000.000		192.199	750.000		14.250.000
Barendrecht	1,300%	10.000.000		124.774	500.000		9.500.000
Maassluis	1,440%	10.000.000		139.981	400.000		9.600.000
Groningen	1,430%	30.000.000		428.265			30.000.000

Financiële vaste activa / Verstrekte geldleningen

Naam van de lening	Rente	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	bijlage 3b Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
	Percentage						
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000.000		79.866			5.000.000
Son en Breugel	1,130%	1.014.338		10.937	62.434		951.904
Geldrop-Mierlo	1,130%	1.211.200		13.059	74.551		1.136.649
Cranendonck	1,130%	1.300.000		14.017	80.017		1.219.983
Waalre	1,130%	1.232.745		13.291	75.877		1.156.868
Gemert-Bakel	1,130%	1.335.000		14.394	82.171		1.252.829
Eindhoven	1,130%	6.000.000		64.692	369.308		5.630.692
Arnhem	1,650%	20.000.000		329.516			20.000.000
Drents overijsselse Delta	1,500%	5.000.000		74.891			5.000.000
Velsen	1,590%	5.000.000		79.389			5.000.000
Eindhoven	1,180%	4.500.000		52.375	275.995		4.224.005
Son en Breugel	1,180%	760.753		8.854	46.659		714.095
Son en Breugel	1,280%	0	507.169	4.629			507.169
Son en Breugel	1,330%	0	253.584	719			253.584
Geldrop-Mierlo	1,180%	908.400		10.573	55.714		852.686
Geldrop-Mierlo	1,280%	0	605.600	5.528			605.600
Kampen	1,360%	12.500.000		168.948	500.000		12.000.000
Amsterdam	1,450%	50.000.000		724.815			50.000.000
Sittard-Geleen	1,400%	10.000.000		139.753			10.000.000
Winterswijk	1,700%	10.000.000		169.972			10.000.000
Groningen	1,450%	25.000.000		362.403			25.000.000
Den Bosch (DSFF)	2,000%	0	8.460.754	109.874			8.460.754
Geldrop-Mierlo	1,330%	0	302.800	858			302.800
<i>Subtotaal overige leningen Decentrale overheden</i>		1.343.888.682	10.395.599	17.831.522	32.351.116	0	1.321.933.166
<i>In mindering gebrachte voorziening</i>		-3.700.000					-3.700.000
<i>Balanswaarde</i>		1.340.188.682					1.318.233.166
Totaal		1.918.077.901	61.713.979	34.132.380	162.234.968	3.690.041	1.813.866.871
<i>In mindering gebrachte voorzieningen</i>		-30.760.241					-13.097.682
Balanswaarde verstrekte geldleningen		1.887.317.660					1.800.769.190

Uitgangspunt voor de presentatie van de reserves in deze jaarstukken is de Nota reserves die door PS op 21 oktober 2016 is vastgesteld. De geactualiseerde instellingsbesluiten voor de reserves zijn in de nota reserves opgenomen.

Het eigen vermogen van de provincie bestaat uit de reserves die worden onderscheiden naar:

- de Algemene reserve
- de Bestemmingsreserves (een bestemmingsreserve is een reserve waar PS een bepaalde bestemming aan hebben gegeven). De veruit grootste bestemmingsreserve van de provincie is reserve Essent.

In de begroting en jaarstukken is bij elk programma per productgroep de bijdrage uit de bestemmingsreserves aangegeven.

I Algemene reserve (nr 0001)

De algemene reserve bestaat uit een aantal componenten:

1 Overhevelingen

Voor het schuiven met lasten tussen verschillende begrotingsjaren wordt de component overhevelingen binnen de algemene reserve gebruikt. Wanneer tijdens het begrotingsjaar blijkt dat een prestatie niet meer tot uitvoering kan komen, kunnen binnen de daarvoor met PS overeengekomen criteria de prestatie en de daarbij horende financiële middelen worden doorgeschoven naar het volgende begrotingsjaar. De component overhevelingen van de Algemene Reserve dient daarbij als tijdelijke stallingsplaats voor de aansluiting tussen de begrotingen van beide jaren.

2 De component 'doorgeschoven begrotingsruimte'

in de Algemene Reserve omvat de ruimte op de begroting die op basis van de geactualiseerde inkomstenraming nog niet aan een programma is toegewezen.

3 De component voorfinanciering

van de algemene reserve bevat de middelen van activiteiten op de meerjarenbegroting die in de tijd naar voren zijn gehaald. Met het naar voren halen in de tijd ontstaat in een later jaar ruimte op de begroting. Deze ruimte wordt gebruikt om de tijdelijke voorfinanciering via de Algemene Reserve te compenseren.

De mutaties in 2019 hebben betrekking op de voorfinanciering van de regionale uitvoeringsdiensten.

4 Component Risicoreserve (nr. 0505 PS 51/04)

Bij de Voorjaarsnota 2004 is door Provinciale Staten de risicoreserve ingesteld om de beleidsrisico's (de risico's die uitdrukkelijk zijn aanvaard als consequenties van bepaald functioneel beleid en die in de toekomst kunnen leiden tot extra budgettair beslag) af te dekken.

Een nadere toelichting op de risico's die via de risicoreserve worden afgedekt is in de jaarstukken opgenomen in paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

5 Bestuursakkoordmiddelen (PS 63/14)

In het kader van de uitwerking van het vorige bestuursakkoord is de component bestuursakkoord-middelen 2015-2019 binnen de algemene reserve ondergebracht.

II Bestemmingsreserves

Reserve Essent

Met de opbrengst van de verkoop in 2009 van Essent is een obligatieportefeuille gevormd en deze opbrengst is in de reserve Essent gestort.

De reserve Essent is onderverdeeld in vier componenten:

1 Immunisatieportefeuille (PS 60/10)

Deze component heeft tot doel om eeuwigdurend jaarlijks de met de aandelenverkoop vervallen dividenduitkering van Essent te compenseren (zie ook de paragraaf Treasury).

De reserve wordt gevoed met de jaarlijkse resultaten c.q. het rendement op de immunisatieportefeuille die is gevormd met de verkoopopbrengst Essent (zogenoemd stamkapitaal).

Onttrekkingen uit de reserve hebben jaarlijks plaats om de algemene inkomsten in de begroting op niveau te houden. De stortingen betreffen het rendement op de immunisatieportefeuille.

2 Investeringsagenda (PS 60/10)

De reserve staat ten dienste van de investeringsstrategie van de Agenda van Brabant en moet op de juiste momenten de middelen genereren voor de uitvoering van de geplande investeringen

De reserve wordt gevoed met de jaarlijkse opbrengsten (beleggingsrendementen en kapitaalopbrengsten) voortvloeiend uit de aandelenverkoop Essent, voor zover het de middelen betreft die niet zijn aangemerkt als onderdeel van de immunisatieportefeuille.

Onttrekkingen uit de reserve hebben plaats om de projecten uit de investeringsstrategie te realiseren.

3 Dividend- en rentereserve (PS 63/14)

De reserve dient voor het opvangen van rente- en dividendschommelingen en voor het afdekken van eventuele tekorten in het structureel begrote beleggingsrendement van de immunisatieportefeuille.

Bij Najaarsbrief 1999 is een Dividendreserve ingesteld om schommelingen in dividendopbrengsten op te vangen.

Bij Najaarsnota 2011 is besloten de reserve tevens in te zetten in relatie tot ons gesloten rentesysteem (integrale financiering). Indien in enig jaar een negatief verschil ontstaat tussen de geraamde en gerealiseerde renteopbrengsten, dan wordt de reserve als buffer ingezet.

In de Najaarsbrief 2014 is voorgesteld om de Dividend- en rentereserve samen te voegen met de Indexatiereserve voor het opvangen van eventuele tekorten in het structureel begrote beleggingsrendement. Het Treasury Committee heeft in juli 2014 over deze integratie een positief advies uitgebracht. Op basis van het advies van de Treasurycommissie van 6 juni 2016 is de maximale stand van deze component bepaald op € 360 mln.

4 Balansverkorting

In 2010 hebben PS besloten de provinciale balans te verkorten door het afwaarderen van investeringsbijdragen aan derden (waar geen provinciaal bezit tegenover staat). Conform het advies van de accountant bij de jaarrekening 2009 zijn de geactiveerde bijdragen aan investeringen van derden vervroegd afgeschreven (Zie ook Voorjaarsnota 2010 blz 25/26). Hiervoor is een deel van de opbrengst verkoop Essent aangewend.

Het effect van deze maatregel is dat de jaarlijkse kapitaallasten in de begroting komen te vervallen.

Door de versnelde afwaardering ontstaat een tekort dat vanaf 2016 jaarlijks wordt aangezuiverd met een storting van € 30 mln in de reserve.

Reserve Cofinanciering Europese programma's (nr. 360 PS 35/08 PS 62/15)

Bij de Voorjaarsnota 2008 hebben PS de reserve cofinanciering Europese programma's ingesteld. Doel van de reserve is de cofinanciering van projecten (inclusief uitvoeringskosten) die medegefinancierd worden door Europa. De provinciale middeleninzet kan per jaar sterk wisselen.

Cofinanciering is beschikbaar voor de volgende onderdelen:

- 1 Operationeel Programma Zuid (OPZuid);
- 2 PlattelandsontwikkelingsProgramma (POP);
- 3 Interregionale samenwerking (Interreg);
- 4 Uitvoeringskosten Europese programma's genoemd onder 1 t/m 3.

Reserve instandhouding onroerend erfgoed (nr. 0410 PS 24/05)

De reserve instandhouding onroerend erfgoed wordt aangewend op basis van de Uitvoeringsnota monumenten (vastgesteld door PS op 1 juli 2004) en de hieruit voortvloeiende beleidsregels, zoals bijvoorbeeld de kerken- en molenregeling. Voornaamste doelstelling is het in stand houden van monumentale waarden. De reserve wordt tevens aangewend voor implementatiekosten, voortvloeiend uit de Uitvoeringsnota monumenten en binnen de doelstelling passende incidentele knelpunten.

Omdat restauratiesubsidies vaak een lange voorbereidingstijd hebben, waarbij er zich onvoorziene aspecten kunnen voordoen zoals tijdsduur bij het verkrijgen van de benodigde vergunningen of regelen aanvullende / volledige financiering, heeft de subsidieverlening een grillig verloop. Daarnaast wil de provincie flexibel en adequaat kunnen omspringen met de genoemde reserve.

Reserve Natuur en landschapsbeleid (voorheen:revitalisering landelijk gebied) (nr. 1690 PS 53/07 PS 08/08 PS burap 2016)

De reserve is bedoeld voor projecten die bijdragen aan:

- samenhangend en robuust netwerk van natuurgebieden incl. verbindingen onderhoud natuur (EVZ);
- behoud en herstel van biodiversiteit;
- goede leef en vestigingsklimaat;
- verankering van natuur en landschap in de samenleving;

Zoals vastgelegd in het beleidskader Brabant Uitnodigend groen 2012-2022.

Het Beleidskader is vastgesteld tot 2022, bij evaluatie van het beleidskader wordt ook de opheffing of voortzetting van de reserve betrokken.

Reserve Ontwikkelbedrijf (nr 1710 PS 56/08 PS 56/09 PS 60/10)

De reserve ontwikkelbedrijf bestaat uit 3 componenten.

Component ontwikkelbedrijf

Reserve behorende bij revolverend investeringskrediet Ontwikkelbedrijf van € 235 mln (PS 56/08) en bestemd voor afdekking van financiële risico's van de investeringen.

De toegestane maximumstand is € 48 mln. Dit is inclusief de omvang van de vanuit deze reserve gecreëerde voorzieningen en exclusief de toevoegingen vanuit de beleidsprogramma's voor afdekking van voorcalculatorische risico's. Dit laatste voor zover het lopende exploitaties betreft.

De toevoegingen betreffen:

- Winsten uit grondexploitaties bij verkoop
- Tussentijdse inkomsten uit grondexploitaties zoals huur of rente
- Bijdrage vanuit overige beleidsterreinen bij aanvang van de exploitatie voor afdekking van voorcalculatorische risico's.

Onttrekking:voor kosten en risicoafdekking van activiteiten van het ontwikkelbedrijf

Aangezien het investeringskrediet waarvoor de risicoreserve bestemd is een perpetueel karakter heeft, ligt het niet voor de hand de reserve op te heffen alleen slechts dan wanneer het investeringskrediet wordt opgeheven.

Component Egalisatie grondkosten

In 2016 is de regelgeving m.b.t. grondexploitaties aangescherpt. Dit heeft gevolgen voor de manier waarop de kosten van gronden geraamd en verantwoord moeten worden. De reserve-component "egalisatie grondkosten" heeft tot doel de kosten van gronden voor zover die niet geactiveerd mogen worden (BIE en niet-BIE) over de jaren heen te egaliseren. Omdat de kost voor de baat uitgaat, kunnen er grote schommelingen optreden in het exploitatie-verloop. Deze schommelingen worden via de reserve-component opgevangen waarmee de normale exploitatie voor grote uitschieters wordt behoud.

De reserve dient alleen ter egalisatie van de kosten van grond voor zover die kosten niet kunnen worden gerekend tot de vervaardigingskosten als bedoeld in artikel 63, 3e lid BBV. De vervaardigingskosten die wel kunnen worden geactiveerd zijn nader gespecificeerd in artikel 6.2.4 van het besluit Ruimtelijke ordening.

Component Woningbouwstimulering

Deze component hoort bij het investeringskrediet woningbouwstimuleringsmaatregelen (PS 56/09). Dit revolverend investeringskrediet van € 250 mln is bestemd voor diverse woningbouwstimuleringsmaatregelen a.g.v. de kredietcrisis. De maatregelen hebben een eindig karakter. Na afronding van de maatregelen (naar verwachting rond 2019/2020) kan deze component opgeheven worden.

Na afronding van de woningbouwstimuleringsmaatregelen is het restant eventueel beschikbaar voor het component reserve Ontwikkelbedrijf met dien verstande dat daarmee niet de maximumstand overschreden wordt.

Reserve Provinciaal Waterplan (nr.1820 PS 26/11)

In 2010 is de reserve provinciaal waterplan gevormd t.b.v. de dekking van de kosten van het uitvoeringsplan PWP 2010-2015.

Bij afloop van het PWP zal de reserve opgeheven worden, tenzij het PWP verlengd wordt. Ten behoeve van afwikkeling kan de reserve nog enige tijd doorlopen na afloop van het PWP.

Reserve natuurbeheer en ontwikkeling (voorheen du natuur PS 65/14)

De reserve is bedoeld om schommelingen op te vangen in de uitgaven voor:

- beheerskosten natuur;
- natuurbeschermingswet;
- verwerving/inrichting ontwikkelopgave;
- verwerving/inrichting PAS.

Verwerving vindt plaats tot 2027. Daarna wordt gezien of de reserve in stand blijft voor het opvangen van schommelingen in onderhoud en uitvoering van de wet.

Reserve DU-verkeer en vervoer/spaar- en investeringsfonds (nr. 1940 PS 44/18)

De reserve DU-verkeer en vervoer bevat 3 componenten:

Component 1 heeft een egalisatiefunctie en is bedoeld voor:

- de uitvoering van regionale ontwikkelagenda's (uitvoering regionale maatregelenpakketten, afdekking van aanleg en reconstructie van provinciale wegen, en bijdragen aan en subsidiëring van specifieke regionale infrastructurenprojecten, OV, smart mobility en fietsvoorzieningen);
- Specifieke ontwikkelagenda's ten behoeve de doorontwikkeling en versterking van goederenvervoer, fiets, vernieuwing en doorontwikkeling OV, Spoor, HOV en Knoop punten en Smart Mobility.

Component 2 Spaar- en investeringsfonds infrastructuur (SIF) heeft een spaarfunctie en is bedoeld voor de aanpak van mobiliteits-maatregelen om verbindingen binnen Brabant te verbeteren en de internationale bereikbaarheid te vergroten.

Deze reservecomponent wordt gevoed door:

- 18 jaarlijkse stortingen van € 50 miljoen voor de periode 2012 tot en met 2029;
- laatste storting van minimaal 15,3 mln in 2030, naar boven bij te stellen naar aanleiding van de indexatie van de bijdrage aan de PHS.

Component 3 Kapitaallasten

Voor investeringen die in het kader van de nieuwe BBV geactiveerd en afgeschreven moeten worden, wordt de dekking van de toekomstige afschrijvingslasten overgebracht naar een apart deel van de reserve. Uit dit deel worden de toekomstig kapitaallasten gedekt. Afschrijvingslasten worden hiermee geëgaliseerd. Het overbrengen is budgettair neutraal en dekt de gehele afschrijvingslasten.

Reserve grondportefeuille De Kempen (nr 2010 PS 62/12 – Najaarsbrief 2012)

Reserve voor Grondportefeuille de Kempen (gronden en opstallen) waarmee de provincie bijdraagt in projecten. Met de reserve worden de risico's afgedekt met betrekking tot de gronden (bijschrijving rente en waardeontwikkeling) alsmede de eventuele risico's die de provincie loopt bij participatie in projecten. Dit conform projectopdracht Levende Beerze 3.0.

De grondportefeuille wordt aangehouden tot 31-12-2022.

Reserve DU-bodem (PS 69/15)

Reserve voor uitvoering van het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties welke als doelstelling heeft het ondernemen van acties op 4 hoofdlijnen van beleid, te weten:

- 1) verdere decentralisatie;
- 2) ontwikkeling van een beleid voor de ondergrond;
- 3) ontwikkeling van een gebiedsgerichte aanpak;
- 4) versnelling van de aanpak spoedlocaties met risico's voor de volksgezondheid.

Zie ook convenant bodem en ondergrond op de internetsite van het ministerie van I&M.

De voeding van de reserve is gebaseerd op de decentralisatie uitkering van het Rijk (oud en opvolger van de bijdrageregeling Wet bodembescherming: Chemie-Pack en ISV-3).

Reserve Provinciaal milieu- en waterplan (PMWP)(PS 78/15)

De reserve is bedoeld voor de uitvoering van het Provinciaal Milieu- en Waterplan 2015-2021 (PMWP).

Voeding is gebaseerd op de bestuursakkoordmiddelen uit het bestuursakkoord 2015-2019 voor het PMWP (in totaal €34,8 mln). En op de toegekende budgetten voor het PMWP door PS.

Reserve Persoonlijk Ontwikkelbudget (PS 44/18)

Bij de totstandkoming van de CAO 2017-2018 is het persoonlijk ontwikkelbudget geïntroduceerd om daarmee voor provincie-ambtenaren een opleidingsbudget te creëren.

Het persoonlijk ontwikkelbudget wordt op basis van de cao bepaald voor een daarin vastgestelde periode (momenteel 5 jaar).

Gezien het meerjarige karakter van de beschikbare opleidingsmiddelen wordt de reserve ingezet om jaarlijkse verschillen in inzet van het beschikbare budget op te vangen.

Egalisatiereserve Vergunningen, toezicht & Handhaving Omgevingsdiensten (PS 48/18)

Aan de omgevingsdiensten worden meerjarige opdrachten verstrekt, waarin als gevolg van de planning de uitgaven per jaar verschillen. Het doel van deze reserve is om deze lasten in de begroting gelijk te verdelen over de jaren. Dit betreft de begrotingsposten voor de uitvoering van basistaken, verzoektaken en collectieve taken.

Reserve Werklocaties (PS 44/18)

De reserve is bedoeld voor de afdekking van risico's (incl. onrendabele top) voor investeringen in werklocaties (overgenomen taak BOM/BHB) en kent eenmalige en structurele elementen.

Eenmalig: In het kader van de overdracht van de taken van BOM/BHB naar de Provincie (jan 2017) wordt de huidige risicoafdekking in de algemene risicoreserve voor de afdekking van het risico van de deelneming BOM/BHB ad € 11,5 mln gestort in de Reserve Werklocaties. De overige € 2,5 mln wordt toegevoegd aan de Risicoreserve ontwikkelbedrijf voor afdekking van de door de Provincie overgenomen lening aan OLSP BV.

Structureel: Op basis van toekomstige besluitvorming ten aanzien van (bijdrages aan) investeringen in werklocaties kan (via begrotingswijziging) besloten worden aanvullende middelen in de reserve te storten ter afdekking van de risico's (incl. onrendabele top). Daar waar de uitvoering in handen wordt gelegd bij het ontwikkelbedrijf wordt het risicodeel overgebracht naar de risicoreserve van het ontwikkelbedrijf.

Verloop reserves

bijlage 4

Reserves	Saldo per 01-01-19	Vermeerderingen bijschrijving rente	overige toevoegingen	Verminderen totaal	waarvan ivm afschrijving	Saldo per 31-12-19
<u>Centrale reserves</u>						
<u>Algemene reserve (centrale reserve)</u>						
- overheveling	-3.128.647		3.203.647			75.000
- doorgeschoven ruimte	151.836.043		124.700.725	133.893.244		142.643.524
- voorfinanciering	-1.500.000		1.500.000			0
- Risicoreserve	117.500.984		20.459.089	5.985.004		131.975.070
- BA middelen 2015-2019	11.261.331			3.315.054		7.946.277
Totaal algemene reserve	275.969.711	0	149.863.461	143.193.302	0	282.639.871
<u>Bestemmingsreserve Essent</u>						
- Immunisatieportefeuille	2.342.387.197		5.330.296	5.330.296		2.342.387.197
- Investeringsagenda	473.737.086		48.687.357	90.668.530		431.755.913
- Dividend- en rentereserve	315.242.267		36.492.141	37.615.974		314.118.434
- Balansverkorting	-354.681.369		30.000.000			-324.681.369
Totaal bestemmingsreserve Essent	2.776.685.181	0	120.509.794	133.614.800	0	2.763.580.175
<u>Overige bestemmingsreserves</u>						
Res.Co-financiering Europese programma's	51.204.928		7.654.440	26.569.303		32.290.066
Res.instandhouding onroerend erfgoed	10.143.701		3.120.907	7.992.237		5.272.371
Reserve ILG	0					0
Reserve Natuur & Landschapsbeleid	18.582.428		24.765.444	14.406.393		28.941.478
Reserve Ontwikkelbedrijf	50.422.206		3.457.200	11.901.096		41.978.310
Reserve Provinciaal waterplan (PWP)	281.894			281.894		0
Reserve Natuurbeheer & Ontwikkeling	50.209.175		97.710.241	54.363.491		93.555.926
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	297.966.206		140.836.024	61.965.023		376.837.207
Risicoreserve grondport. de Kempen	798.827		197.076	304.000		691.903
Reserve Bodem; DU Bodem	28.617.771		6.169.006	5.449.238		29.337.539
Reserve PMWP	68.824.065		26.937.373	26.997.319		68.764.119
Reserve POB (Opleidingen)	352.993		876.717	533.500		696.210
Reserve VTH Omgevingsdiensten	0		29.164.332	23.154.826		6.009.506
Reserve Werklocaties	11.500.000		6.030.636	1.878.230		15.652.407
Totaal overige bestemmingsreserves	588.904.193	0	346.919.396	235.796.549	0	700.027.040
Totaal Reserves	3.641.559.085	0	617.292.651	512.604.651	0	3.746.247.085

Voorziening APPA

De Appa-voorziening is gevormd ter dekking van de verplichtingen die voortvloeien uit de algemene pensioenwet politieke ambtsdragers. Op basis van actuariële berekeningen van Loyalis wordt de contante waarde van de pensioenverplichtingen per 31 december elk jaar bij de jaarrekening geactualiseerd.

Voorziening grondwaterheffing (nr 240 PS 24/05)

De kosten van het grondwaterbeheer worden bestreden uit de grondwaterheffing. De nog niet tot besteding gekomen middelen uit de grondwaterheffing worden in de voorziening gestort.

Voorziening risico beleidswijzigingen Ruimtelijke ordening

In verband met de wijzigingen van het bestaand beleid m.b.t. de Verordening ruimte loopt de provincie een risico. Naar aanleiding van het Burgerinitiatief "Megastallen Nee" en de uitbraak van de Q-koorts epidemie, is het ruimtelijk beleid m.b.t. de intensieve veehouderij aangepast en zijn de ontwikkelmogelijkheden van de Landbouw Ontwikkelingsgebieden (LOG's) ingeperkt. In verband met dit risico is bij de jaarrekening 2013 een voorziening gevormd.

Voorziening omgevingsdiensten

Voor het aandeel dat de provincie heeft in deze omgevingsdiensten is bij de jaarrekening 2013 een voorziening gevormd. Op basis van de verwachting omtrent het eigen vermogen van de omgevingsdiensten per 31 december 2018 wordt de voorziening in 2018 geactualiseerd.

Voorziening onderhoud Museumkwartier (PS 38/12)

De voorziening is ingesteld ter financiering van het groot onderhoud en vervangings-investeringen Waterstraatcomplex, Noordbrabants Museum en het provinciaal Depot voor bodemvondsten. Een en ander op basis van een 25 jarig onderhoudsplan. Klein/ dagelijks onderhoud verloopt via een beheersstichting. Onttrekking aan de voorziening geschiedt aan de hand van de werkelijke kosten op basis van het meerjarig onderhoudsplan.

Voorziening onderhoud provinciale gebouwen (nr 1040 PS 24/05)

De onderhoudskosten van de provinciale gebouwen fluctueren jaarlijks. Om deze fluctuerende lasten op te kunnen vangen is een onderhoudsregalisatievoorziening gewenst. Het betreft de provinciale gebouwen: hoogbouw (inclusief audiovisuele voorzieningen/beveiliging en beheer kunstwerken), nieuwbouw, en het PCC. Voor het onderhoud aan deze panden worden periodiek zgn. onderhoudsboeken opgesteld.

Risicovoorziening ontwikkelbedrijf/grondbank

Voor de garantie tot overname van per 2020 niet uitgegeven grond in projectvestiging glastuinbouw Deurne is bij de jaarrekening 2013 een voorziening gevormd tot een bedrag van € 15.412.322. De voorziening wordt jaarlijks geactualiseerd.

Risicovoorziening algemeen

In relatie tot de garantie aan de TOM is bij de jaarrekening 2013 een risicovoorziening gevormd. De voorziening wordt jaarlijks geactualiseerd.

Voorziening steunpunten

Vanwege de constatering van bodemverontreiniging door zoutopslag bij een aantal steunpunten is in 2018 een voorziening gevormd de saneringskosten. Op basis van vervolgonderzoeken is de omvang van de voorziening vastgesteld op € 5 mln.

Voorziening Nazorg stortplaatsen

De egaliseringsreserve gesloten stortplaatsen van het Nazorgfonds gaat naar verwachting negatief lopen. In verband daarmee is in de provinciale jaarrekening ultimo 2018 een voorziening van € 1,2 mln gevormd.

Voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa.

Naast de voorzieningen die aan de passiva kant van de geprognosticeerde balans zijn opgenomen, kent de provincie ook een aantal voorzieningen waarvan in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten is voorgeschreven dat deze rechtstreeks op de waardering van het actief in mindering gebracht dienen te worden. Het overzicht van deze voorzieningen is eveneens opgenomen.

Verloop van de voorzieningen

bijlage 5

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-19	Toevoegingen	Verminderen door:		Saldo per 31-12-19
			vrijval	aanwending	
Voorziening APPA	11.738.742	2.089.894			13.828.636
Voorziening Grondwaterheffing	30.465.630	4.198.490		2.434.691	32.229.430
Voorziening beleidswijzigingen RO	284.445	215.000		499.445	0
Voorziening Omgevingsdienst	0				0
Voorziening Museumkwartier	1.054.582	487.000		451.418	1.090.164
Voorziening Onderhoud Provinciehuis	1.061.107	647.691		715.258	993.540
Voorziening Sanering Steunpunten	5.011.629				5.011.629
Voorziening Nazorg Stortplaatsen	1.200.000		1.200.000		0
Totaal Voorzieningen	50.816.136	7.638.075	1.200.000	4.100.812	53.153.399

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 1-1-2019	Toevoegingen	Verminderen door:		Saldo per 31-12-2019
			vrijval	aanwending	
Voorziening grondexploitatie	2.130.000		238.745	1.891.255	0
Voorziening Dubieuze Debiteuren	1.042.961	114.668		182.375	975.254
Voorziening leningen aan deelnemingen	13.339.694	444.004	2.487.656	7.961.853	3.334.189
Voorziening overige leningen	3.414.120	97.000		674.833	2.836.287
Voorziening Escrow	3.477.488				3.477.488
Voorziening Kap.verstreking aan deelnemingen	24.156.049	8.804.910		22.301.155	10.659.804
Voorziening Leningen overig verbonden partijen	6.426.426		6.411.218	15.208	0
Risicovoorziening algemeen*	3.880.000		652.795		3.227.205
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	16.471.514	536.013			17.007.527
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.700.000				3.700.000
	78.038.253	9.996.595	9.790.414	33.026.679	45.217.755

Verloop transitoria				bijlage 5a
	Saldo per 01-01-19	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo per 31-12-19
<u>EU</u>				
Nog te ontvangen Europese Commissie	43.842.302	8.768.675		52.610.977
Nog te ontvangen TB OP zuid EC	4.545.082		3.077.185	1.467.897
Nog te ontvangen Interreg	229.301	207.303	479.223	-42.618
Totaal nog te ontvangen bijdragen van de EU	48.616.685	8.975.978	3.556.408	54.036.256
<u>Rijk</u>				
Nog te ontvangen bedragen van het Rijk	21.634.489	22.335.995	21.785.972	22.184.512
Nog te ontvangen rente deposito PNB	2.590.718	2.583.639	2.590.718	2.583.639
Nog te ontvangen rente leningen Openbare Lichamen	8.717.470	8.202.583	8.717.470	8.202.583
Sanering MOB-complexen	12.359.153		12.359.153	0
Totaal nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	45.301.830	33.122.217	45.453.313	32.970.734
<u>Overige overheid</u>				
Nog te ontvangen bedragen van overige overheden	1.245.173	1.595.519	736.001	2.104.691
Nog te ontvangen TB provincies	3.518.650	100.918	1.618.739	2.000.829
Afdrachten gemeenten RvR	17.019.950		17.019.950	0
Totaal nog te ontvangen bijdragen van overige overheid	21.783.774	1.696.437	19.374.690	4.105.521
Totaal nog te ontvangen bijdragen	115.702.289	43.794.632	68.384.411	91.112.511

Verloop transitoria

bijlage 5a

	Saldo per 01-01-19	Vermeerderingen	Verminderings	Saldo per 31-12-19
<u>EU</u>				
Doeluitkering OP Zuid	8.414.901		199.396	8.215.505
Totaal doeluitkering EU	8.414.901	0	199.396	8.215.505
<u>Rijk</u>				
Doeluitkering BDU	40.777.347		40.777.347	0
Doeluitkering Externe Veiligheid	163.725		58.476	105.249
Doeluitkering SPUK N-wegen	0	1.624.975	407.154	1.217.821
Totaal doeluitkering Rijk	40.941.072	1.624.975	41.242.977	1.323.070
<u>Overige overheid</u>				
Doeluitkering IPO-BOOG	220.651		128.186	92.465
Totaal doeluitkering overige overheid	220.651	0	128.186	92.465
Totaal doeluitkeringen	49.576.624	1.624.975	41.570.559	9.631.040

Vaste schulden

bijlage 6

Lening- nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente- percen- tage	Restantbedrag van de lening aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar opgenomen leningen	Bedrag van de rente of het rentebe- standdeel	Bedrag van de aflossing of het aflos- singsbestanddeel	Restantbedrag van de lening aan het einde van het dienstjaar
-------------------	---	---------------------------	---	---	--	---	---

Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen

PPS-A59	80.850.377	3,475	14.316.552		411.581	7.032.677	7.283.875
BOM-lening*	2.566.666		2.566.666				2.566.666
Totaal	83.417.043		16.883.218	0	411.581	7.032.677	9.850.541

* = Schuldrelatie met het Ministerie van Economische Zaken

Overzicht van gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen (en risico-afdekking)
Bijlage 7a

Nr	Oorspronkelijk bedrag is aangegaan	Door wie de lening	Gevallen van gemeenschappelijke waarborging van de lening	Datum van besluit	Restant per 1 januari	Aflossingsbestanddeel	Restant per 31 december
			Namen van andere lichamen die waarborgen	Deel dat door de provincie is gewaarborgd	PS c.q. GS van de goedkeuring		
a.	2.500.000	Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	2.500.000 0 2.500.000 Aflossing op 01-06-2022
b.	25.000.000	Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	25.000.000 0 25.000.000 Aflossing op 15-12-2020
c.	4.500.000	Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	4.500.000 0 4.500.000 Aflossing op 01-02-2020
d.	7.900.000	Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	7.900.000 0 7.900.000 Aflossing op 03-10-2019
e.	3.000.000	Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	3.000.000 3.000.000 0 Aflossing op 01-08-2019
f.	4.500.000	Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	4.500.000 0 4.500.000 Aflossing op 01-02-2020
g.		Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	6.104.099 104.099 Saldo van de door het Nationaal Groenfonds aangetrokken kortlopende leningen
Totaal	47.400.000					53.504.099 3.000.000 44.504.099	
						7.009.037 5.830.037 Aandeel NBr 13,1%	

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)

Bijlage 7b

Rechtspersoon en maatregel	Garantieverplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
Havenschap Moerdijk	Geldleningen Havenschap	0	-	-	-	T.a.v. de door het Havenschap te sluiten geldleningen staat elk der deelnemers naar rato in (provincie en gemeente Moerdijk ieder voor 50%) voor de betaling van rente en aflossingen, zonder dat daarvoor een afzonderlijk besluit is vereist. In de PS-vergadering van 2 juli 2016 is ingestemd met de nieuwe governance van het Havenbedrijf en het Havenschap. Daarbij is ook ingestemd met de wijze waarop het Havenbedrijf zal worden gefinancierd. De financiering van het Havenbedrijf gebeurt door het Havenschap. De leningen die het Havenschap aantrekt worden direct doorgezet naar het Havenbedrijf. Daartoe is een kredietovereenkomst opgesteld waarin een kredietplafond is vastgesteld van € 280 miljoen. Jaarlijks wordt door het bestuur van het Havenschap een kredietlimiet vastgesteld die niet mag uitstijgen boven het kredietplafond. De kredietlimiet voor 2020 is door het bestuur van het Havenschap vastgesteld op € 177,2 miljoen. Ter beperking van het risico heeft het Havenschap zekerheidsrecht op alle bezittingen van het Havenbedrijf (hypotheekrecht op alle vastgoed en pandrecht op alle vorderingen). Bij de vaststelling van de Havenstrategie Moerdijk 2013 t.b.v. kern Moerdijk is door PS op 4 juli 2014 (Statenbesluit 29/14) ingestemd met een mogelijke garantstelling voor eventuele aanvullende financiering van max. € 12,5 mln. Op 9 december 2014 is door GS besloten om een incidentele subsidie te verlenen van € 22.500.000 in de vorm van een geldlening (€ 10.000.000) en in de vorm van een garantstelling (€ 12.500.000) aan de gemeente Moerdijk voor de uitvoering van de waarborgregeling Kern Moerdijk voor de periode tot 1 januari 2030 in het kader van de Algemene subsidieverordening Noord-Brabant. Per 1 januari 2030 draagt de gemeente Moerdijk de waarborgregeling over aan Havenbedrijf Moerdijk. De voortdurende vertraging van het LPM heeft een negatief effect op de initiële grondexploitatie. Dit wordt veroorzaakt door oplopende rentelasten en een opwaartse druk op de aanlegkosten door de aantrekkende economie. Het niet of later kunnen voldoen aan de huisvestingsvraag van bedrijven leidt voor het Havenbedrijf ook tot economisch nadeel. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 97,3 miljoen. Het weerstandsvermogen van het Havenbedrijf wordt daarmee voldoende groot geacht om (on)voorzien tegenvallers op te vangen.
BNG Bank	Financiering van RvR CV's	50.000.000	-	4.804.988	-	In 2002 is besloten tot een 2e tranche van maximaal € 155,0 mln. Het uiteindelijke programma inclusief rente t/m 2011, sanering glastuinbouwlocaties en MOB-complexen heeft een omvang van € 131,0 mln. Ultimo 2019 staat hiervan € 81,2 mln. open. De ORR moet dit bedrag terugverdienen. De provincie is 100% eigenaar van Ruimte voor Ruimte Beheer BV en voor 99% van de beide CV's. Deze overname is gebaseerd op een positieve businesscase met bijbehorende risico-analyse. Jaarlijks wordt de businesscase geupdate. De laatste versie is GREX 2019Q4 en deze sluit op een positief resultaat van € 5,9 miljoen in 2032. In 2017 is € 4 miljoen van I CV in II CV gestort. Daarnaast is in 2018 de achtergestelde lening van € 15,5 miljoen omgezet in een agiostorting. Voor de financiering is in januari 2016 een lening van maximaal € 50 miljoen aangetrokken bij de BNG Bank. De provincie heeft zicht hiervoor borg gesteld, maar daarvoor in de plaats heeft de provincie de mogelijkheid om hypotheek te vestigen op de gronden van de RvR CV's. In 2019 is € 257.000 aan borgstellingsvergoeding ontvangen van RvR II CV. <u>Per ultimo 2019 bedraagt de uitstaande kredietfaciliteit - volgens opgave van de BNG - € 19 miljoen.</u>
TOM	Garantstelling voortvloeiend uit de leningovereenkomst met de Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij.	2.000.000				Bij het sluiten van de leningovereenkomst met de Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij zijn ook de garantstellingsovereenkomsten opnieuw gesloten met een drietal partijen. Ultimo 2019 loopt er nog 1 garantstelling tot eind 2020. Ter afdekking van het risico is ultimo 2019 gezamenlijk voor de geldlening en de garantstellingen een voorziening getroffen van 3,88 miljoen

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)
Bijlage 7b

Rechtspersoon en maatregel	Garantieverplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
Nationaal Groenfonds	Garantstellingen in het kader van de voorfinanciering subsidieregeling particulier natuurbeheer Noord-Brabant	23.136.300	-	-	-	Aan het Groenfonds zijn twee garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De eerste garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt. De tweede garantstelling betreft het geval de subsidiegrondslag vervalt. Bij elkaar genomen gaat het om maximaal € 23,1 mln. De garanties lopen door tot 2042 PS(29/08).
Gemeente Zundert	Garantie om financiële claims inzake Fort Oranje af te kunnen dekken.	1.500.000	100%		1.500.000	De provincie heeft besloten de gemeente Zundert financieel te ondersteunen in de kosten die zij heeft gemaakt voor de aanpak van de problemen op Fort Oranje en het Fort in stand te houden en te ontwikkelen voor o.a. herhuisvesting van mensen met zorgindicatie. De provincie stelt een financiële bijdrage in het vooruitzicht bij medewerking aan 'ruimte voor ruimte' projecten in de gemeente en verstrekt een voorfinanciering. Daarnaast geeft de provincie een garantstelling om mogelijke financiële claims af te dekken.
IPO/BNG	Borgstelling op een lening die het IPO is aangegaan bij de BNG Bank.	300.000	0%		-	Het Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft besloten tot (herhuisvesting) van het IPO-Bureau naar een nieuwe kantoorlocatie. De benodigde financiering (€ 1.200.000) wordt verstrekt door de BNG. De BNG vraagt hiervoor een borgstelling. De provincie Noord-Brabant en een andere provincie hebben zich bereid verklaard om borg te staan. De provincie Noord-Brabant stelt zich garant voor een bedrag van € 600.000. De looptijd van de lening is 10 jaar. De kosten van de verhuizing komen ten laste van de IPO begroting. Voor de dekking van de begroting van het IPO dragen alle provincies jaarlijks een bijdrage af aan het IPO. De provincie Noord-Brabant heeft als aanvullende voorwaarde gesteld dat indien er aanspraak op de borgstelling wordt gemaakt, de provincie Noord-Brabant bevoegd is om de aanspraak te verrekenen met de reguliere bijdragen die de provincie doet aan het IPO. Naar verwachting zal de borgstelling niet ingeroepen worden. Er zal dan ook geen beslag worden gelegd op een reserve. De restant hoofdsom bedraagt per 31 december 2019 € 600.000,-. Het maximale risico voor de provincie Noord-Brabant is per 31 december 2019 € 300.000,-
Federatie Nederlandse vakbeweging	Project Grenzeloos werken gericht op invulling van vacatures in België en Duitsland met Nederlandse werkzoekenden	22.050	15%	3.308		FNV beschikt niet over de benodigde eigen vermogen van tenminste 80% van het aangevraagde subsidiebedrag dat wordt aangevraagd bij het ministerie van SoZaWe van de regeling cofinanciering sectorplannen 2015. Uit de Samenwerkingsovereenkomst volgt dat de Provincie Noord-Brabant samen met de Provincies Drenthe, Overijssel, Gelderland, Limburg en Zeeland de financiële risico's gezamenlijk dragen. Voor de PNB gaat het om maximaal € 500.000 in een periode van 2 jaar. De garantstelling heeft een looptijd van 1-1-2016 t/m 1-2-2018. De uitvoering van het project is niet doorgegaan. FNV heeft een claim van € 22.050,- ingediend inzake de verrekening van voorbereidingskosten. Het besluit tot subsidievaststelling moet nog worden
Energiefonds Brabant BV	Garantie om risico's tot en met de eerste boring van de projecten af te dekken. EFB participeert voor € 3,5 mln. in Geothermie BV.	3.500.000	100%	-	-	Het genoemde bedrag is een maximum subsidiebedrag. Voor zover noodzakelijk en adequaat in relatie tot het doel van de subsidie komt het waardeverlies van het geïnvesteerde vermogen in de activiteiten tot en met de eerste boring inclusief projectontwikkeling, bodemonderzoek en booractiviteiten ten behoeve van 5 aardwarmteprojecten in aanmerking voor de subsidie. De omschrijving van deze activiteiten is gebaseerd op de aanvraag. Er zijn drie scenario's: 1. Er is sprake van een misboring die leidt tot een uitkering van de Regeling Nationale EZ-subsidies (RNES) en stopzetting van het betreffende aardwarmteproject; 2. Er is sprake van een boring waarbij de RNES-verzekering niet uitkeert, maar de reservoir-capaciteit zodanig is dat een waardevermindering optreedt van de investering; 3. Het project wordt gedurende de ontwikkelingsperiode, maar voordat de eerste boring plaatsvindt, stopgezet vanwege gegronde redenen.

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)
Bijlage 7b

Rechtspersoon en maatregel	Garantieverplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
Snelfietsroute Cuijk - Nijmegen	In de ondertekende samenwerkingsovereenkomst is de garantiestelling afgegeven voor een tweetal risico's. Deze zijn afgegeven ter verlichting van de financiële risico's van de gemeenten Cuijk en Mook en Middelaar bij de aanleg (€ 0,65 mln.) en het beheer en onderhoud (€ 0,2 mln.) van de brug. In 2018 is een beroep gedaan op de risico-reservering van € 0,2 mln. voor het beheer en onderhoud van de brug bij het verlenen van de begrotingssubsidie.	650.000	100%	650.000	-	Voor het afdekken van de garantiestelling is in 2015 een storting gedaan in algemene risicoreserve van totaal € 850.000. Daarvan is in 2018 € 200.000 aangesproken.
Lightyear	Garantstelling door provincie aan Lightyear voor overbrugging van het verschil tussen wat een start up bedrijf aan huurprijs en huurgarantie kan bieden en wat een ontwikkelaar aan zekerheid nodig heeft	400.000			60.000	De provincie heeft een projectsubsidie van € 100.000,00 en een garantstelling van € 400.000,00, aan Lightyear, de bedenker en maker van een duurzame gezinsauto op zonne-energie. Deze bijdrage in de huisvestingskosten maakt de bouw van een productiefaciliteit op de Automotive Campus in Helmond (mede) mogelijk, waar de Lightyear gezinsauto in productie wordt genomen. de komst van deze productiefaciliteit draagt bij aan werkgelegenheid en heeft bovendien een belangrijke toegevoegde waarde voor de aantrekkelijkheid van de campus voor snelgroeiende bedrijven en voor de innovatie- en concurrentiekracht van Brabant op het gebied van automotive en high tech. Het risico t.a.v. de garantstelling is bepaald op € 60.000,00. de garantstelling is via het Ontwikkelbedrijf beschikbaar gesteld. Ter dekking van het risico is er vanuit het budget werklocaties € 60.000,00 toegevoegd aan de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf.
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen	Garantstelling dekking negatieve egalisereserve Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen.	0		0		Uit de periodieke rapportages van het Nazorgfonds blijkt dat de egalisereserve van het Nazorgfonds per 31 december 2019 positief is. De reden hiervan is dat in 2019 het netto resultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds hoger is dan de verplichte jaarlijkse oprenting (5,06%) van de voorziening. Het surplus is gestort in de egalisereserve die daarmee niet langer een negatieve waarde heeft. De waarde van de egalisereserve per 31 december 2019 bedraagt € 559.662. Op 31 december 2018 was de waarde -€ 1.248.561. De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egalisereserve bij de gesloten stortplaatsen, waarmee dit bedrag nu vrijvalt. De voorziening van de provincie wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van de meest recente informatie.
Participatiefonds Wind A16 BV	Garantstelling voor het project "MLOEA netaansluiting Wind A16"	1.100.000		0	-	De provincie Noord-Brabant heeft de ambitie om te verduurzamen, door in 2030 50% van de energie op te wekken uit duurzame bronnen en 50%-reductie van de CO2 uitstoot ten opzichte van 1990 te realiseren. Het project MLOEA (Meerdere Leveranciers Op Een Aansluiting) netaansluiting Wind A16 past bij de doelstelling om de schaarste van netcapaciteit tegen te gaan. Het doel is om de netaansluitingen in de A16 te realiseren tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Tussen alle betrokken partijen (PNB, Enexis en de windontwikkelaars) zijn afspraken gemaakt over het realiseren van MLOEA om de gezamenlijke kosten te minimaliseren. De provincie staat garant voor betaling van de verschuldigde bedragen aan Enexis Beheer B.V. in geval van gehele of gedeeltelijke beëindiging c.q. ontbinding van de tussen partijen gesloten overeenkomst. De afdekking van de garantstelling vindt plaats d.m.v. laberling binnen de reserve IA Energietransitie.

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)

Bijlage 7b

Rechtspersoon en maatregel	Garantieverplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in Risicoreserve / voorziening	Afdekking in Reserve/Voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
Gemeente Breda	Garantstelling voor het project "Inzet projectleider participatie windenergie A16"	225.908		0	-	De provincie Noord-Brabant heeft de ambitie om te verduurzamen, door in 2030 50% van de energie op te wekken uit duurzame bronnen en 50%-reductie van de CO2 uitstoot ten opzichte van 1990 te realiseren. De provincie vindt maatschappelijk draagvlak erg belangrijk binnen deze energietransitie (Energieagenda 2019-2030). Het bevorderen van sociale participatie in dit project draagt hieraan bij. Windenergie Aló is een samenwerking tussen provincie en vier gemeenten. Ten behoeve van de gemeenten is er een gemeenschappelijke werkeenheid ingesteld. Er is een garantstelling gegeven voor de gemaakte kosten die samenhangen met de inzet van de projectleider participatie windenergie A16.

Afdekking garanties

5.458.2961.560.000

Informatie i.v.m. ontslagregelingen**bijlage 8**

Conform het door u vastgestelde formats geven wij u inzicht in de uitdiensttredingen in 2019, alsmede in de categorisering van de loonkosten.

UITDIENSTTREDINGEN

(aantal uitdiensttredingen)

Schaal	Einde tijdelijke aanstelling	Ontslag op eigen verzoek	Ontslag door werkgever	Ouderdoms pensioen	Overlijden	Eindtotaal
03						
05		1		1		2
06		2		1		3
07		5				5
08		5		1		6
09		5		2		7
10		11		2	1	14
11		26	4	5	1	36
12		17	2	4	1	24
13		7	1			8
14			1	1		2
15		1		1		2
16		1				1
17						
18				1		1
NVT	3	1				4
Eindtotaal	3	82	8	19	3	115

Toelichting bijzondere uitdiensttredingen:

- bij ontslag door werkgever
 - 6 x ontslag na langdurige arbeidsongeschiktheid
 - 1 x ontslag na einde proefaanstelling
 - 1 x ontslag op staande voet
- bij ontslag op eigen verzoek
 - 25 deelnemers aan het Mobiliteitskader

MAATWERKAFSPRAKEN BIJ BEÏNDIGING DIENSTVERBAND

In het kader van de gewenste flexibilisering en vitalisering van de organisatie hebben GS in 2017 ingestemd met een totaalpakket met de volgende maatregelen gericht op mobiliteitsbevordering:

- levensfaseregeling (Deze regeling is inmiddels gesloten voor deelname.) Met deze regeling wordt beoogd aan de ene kant kennis en kunde van oudere werknemers te behouden, en tegelijkertijd ruimte te creëren voor de instroom van nieuwe talenten. Daartoe zijn medewerkers van 60 jaar en ouder eenmalig in de gelegenheid gesteld om vrijwillig minder te gaan werken met een gedeeltelijke salariscompensatie en een gegarandeerde pensioenopbouw, in 3 varianten:
60% blijven werken tegen 78% loon en 100% pensioenopbouw;

70% blijven werken tegen 83,5% loon en 100% pensioenopbouw;
80% blijven werken tegen 89% loon en 100% pensioenopbouw.

- mobiliteitskader Dit kader biedt ondersteuning met individueel maatwerk in situaties waarbij er geen goede match meer is tussen ambities en vereisten vanuit de organisatie en de ambities/competenties van medewerkers.
(Deze regeling staat nog open voor deelname.) Dit aanbod bestaat uit opleiding, coachingstraject of geld, tot een waarde van max. 10 maandsalarissen.

De hiermee gemoeide kosten (garantiesalaris en –pensioenopbouw, mobiliteitskosten) komen voor het verslagjaar en de komende jaren neer op:

	LEVENSFASE- regeling	MOBILITEITS- kader
2019	1.311.651,41	1.145.301,56
2020	1.158.551,39	58.435,34
2021	984.276,94	0,00
2022	821.203,51	0,00
2023	506.382,38	0,00
2024	235.323,65	0,00
2025	6.345,50	0,00
	<u>5.023.734,77</u>	<u>1.203.736,90</u>

FINANCIËLE VERANTWOORDING LOONKOSTEN

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	ACTIEF PERSONEEL	VOORMALIG PERSONEEL	TOTAAL
<u>werkelijke salarislasten</u>	98.156		98.156
<u>incidentele betalingen, anders dan gratificaties ¹⁾</u>	724		724
<u>overige afkoopsommen / loonkosten- vergoedingen e.d. ²⁾</u>		71	71
<u>wachtgeld- / werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen</u>		341	0
TOTAAL	98.880	412	98.951

¹⁾ Incidentele betalingen

Dit betreft de mobiliteitskosten in 2019 van het mobiliteitskader.

²⁾ Afkoopsommen en loonkostenvergoedingen

Dit betreft de betalingen van de afkoopsommen en outplacement-trajecten bij/na beëindiging van het dienstverband, anders dan o.g.v. het Mobiliteitskader

Bijlage 9

Modelstaat A

- **Liquiditeitspositie** over het 1ste kwartaal van het jaar 2019
- Van de decentrale overheid: Provincie Noord-Brabant

Toelichting: liquiditeitspositie in relatie tot kasgeldlimiet

De modelstaten A over de kwartalen van het voorafgaande jaar worden normaliter eenmaal per jaar als onderdeel van de financieringsparagraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. De liquiditeitspositie heeft betrekking op de financiering met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. Een derivaat kan daarbij de looptijd van de financiering veranderen. Zo kan een derivaat vaste schuld omzetten in een korte schuld met variabele rente. De liquiditeitspositie is het saldo van (a) de vlottende of korte schulden, zoals schulden in rekening-courant en in bewaring zijnde kasgelden van derden en (b) de vlottende middelen zoals kasgelden en tegoeden in rekening-courant. De liquiditeitspositie heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, alsmede op de gemeentelijke kredietbank en op diensten zoals het grondbedrijf, exclusief interne schuldverhoudingen. De gemiddelde liquiditeitspositie van de drie kwartaal maanden wordt getoetst aan het bedrag van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet heeft betrekking op het totaal van de begroting van het lopende jaar naar de stand van 1 januari. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient de betrokken decentrale overheid de drie kwartaalrapportages toe te zenden aan de toezichthouder, met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Berekening (bedragen in 1000)			
Stappen (1–4)	(1) Vlottende schuld	(2) Vlottende middelen	(3) Netto vlottend (+) of Overschot middelen (–)
(1) – (2) = (3)			
ultimo maand 1	0	665.580	-665.580
ultimo maand 2	0	645.517	-645.517
ultimo maand 3	0	643.100	-643.100
(4) gemiddelde van (3)			-651.399
Stappen (5–9)	Variabelen		Bedragen
(5)	kasgeldlimiet		73.835
(6a) = (5>4)	ruimte onder de kasgeldlimiet		725.234
(6b) = (4>5)	overschrijding van de kasgeldlimiet		
Berekening kasgeldlimiet (5)			
(7)	Begrotingstotaal		1.054.790
(8)	Percentage regeling		7
(5) = (7) x (8) / 100	Kasgeldlimiet		73.835

Bijlage 9

Modelstaat A

- **Liquiditeitspositie** over het 2de kwartaal van het jaar 2019
- Van de decentrale overheid: Provincie Noord-Brabant

Toelichting: liquiditeitspositie in relatie tot kasgeldlimiet

De modelstaten A over de kwartalen van het voorafgaande jaar worden normaliter eenmaal per jaar als onderdeel van de financieringsparagraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. De liquiditeitspositie heeft betrekking op de financiering met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. Een derivaat kan daarbij de looptijd van de financiering veranderen. Zo kan een derivaat vaste schuld omzetten in een korte schuld met variabele rente. De liquiditeitspositie is het saldo van (a) de vlottende of korte schulden, zoals schulden in rekening-courant en in bewaring zijnde kasgelden van derden en (b) de vlottende middelen zoals kasgelden en tegoeden in rekening-courant. De liquiditeitspositie heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, alsmede op de gemeentelijke kredietbank en op diensten zoals het grondbedrijf, exclusief interne schuldverhoudingen. De gemiddelde liquiditeitspositie van de drie kwartaal maanden wordt getoetst aan het bedrag van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet heeft betrekking op het totaal van de begroting van het lopende jaar naar de stand van 1 januari. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient de betrokken decentrale overheid de drie kwartaalrapportages toe te zenden aan de toezichthouder, met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Berekening (bedragen in € 1000)			
Stappen (1–4)	(1) Vlottende schuld	(2) Vlottende middelen	(3) Netto vlottend (+) of Overschot middelen (–)
(1) – (2) = (3)			
ultimo maand 4	0	656.956	-656.956
ultimo maand 5	0	629.463	-629.463
ultimo maand 6	0	775.938	-775.938
(4) gemiddelde van (3)			-687.452
Stappen (5–9)	Variabelen	Bedragen	
(5)	kasgeldlimiet	73.835	
(6a) = (5>4)	ruimte onder de kasgeldlimiet	761.287	
(6b) = (4>5)	overschrijding van de kasgeldlimiet		
Berekening kasgeldlimiet (5)			
(7)	Begrotingstotaal	1.054.790	
(8)	Percentage regeling	7	
(5) = (7) x (8) / 100	Kasgeldlimiet	73.835	

Bijlage 9

Modelstaat A

- **Liquiditeitspositie** over het 3de kwartaal van het jaar 2019
- Van de decentrale overheid: Provincie Noord-Brabant

Toelichting: liquiditeitspositie in relatie tot kasgeldlimiet

De modelstaten A over de kwartalen van het voorafgaande jaar worden normaliter eenmaal per jaar als onderdeel van de financieringsparagraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. De liquiditeitspositie heeft betrekking op de financiering met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. Een derivaat kan daarbij de looptijd van de financiering veranderen. Zo kan een derivaat vaste schuld omzetten in een korte schuld met variabele rente. De liquiditeitspositie is het saldo van (a) de vlottende of korte schulden, zoals schulden in rekening-courant en in bewaring zijnde kasgelden van derden en (b) de vlottende middelen zoals kasgelden en tegoeden in rekening-courant. De liquiditeitspositie heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, alsmede op de gemeentelijke kredietbank en op diensten zoals het grondbedrijf, exclusief interne schuldverhoudingen. De gemiddelde liquiditeitspositie van de drie kwartaal maanden wordt getoetst aan het bedrag van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet heeft betrekking op het totaal van de begroting van het lopende jaar naar de stand van 1 januari. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient de betrokken decentrale overheid de drie kwartaalrapportages toe te zenden aan de toezichthouder, met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Stappen (1–4)	(1) Vlottende schuld	(2) Vlottende middelen	(3) Netto vlottend (+) of Overschot middelen (–)
(1) – (2) = (3)			
ultimo maand 7	0	1.038.289	-1.038.289
ultimo maand 8	0	1.120.992	-1.120.992
ultimo maand 9	0	1.379.992	-1.379.992
(4) gemiddelde van (3)			-1.179.757
Stappen (5–9)	Variabelen		Bedragen
(5)	kasgeldlimiet		73.835
(6a) = (5>4)	ruimte onder de kasgeldlimiet		1.253.592
(6b) = (4>5)	overschrijding van de kasgeldlimiet		
Berekening kasgeldlimiet (5)			
(7)	Begrotingstotaal		1.054.790
(8)	Percentage regeling		7
(5) = (7) x (8) / 100	Kasgeldlimiet		73.835

Bijlage 9

Modelstaat A

- **Liquiditeitspositie** over het 4de kwartaal van het jaar 2019
- Van de decentrale overheid: Provincie Noord-Brabant

Toelichting: liquiditeitspositie in relatie tot kasgeldlimiet

De modelstaten A over de kwartalen van het voorafgaande jaar worden normaliter eenmaal per jaar als onderdeel van de financieringsparagraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. De liquiditeitspositie heeft betrekking op de financiering met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. Een derivaat kan daarbij de looptijd van de financiering veranderen. Zo kan een derivaat vaste schuld omzetten in een korte schuld met variabele rente. De liquiditeitspositie is het saldo van (a) de vlottende of korte schulden, zoals schulden in rekening-courant en in bewaring zijnde kasgelden van derden en (b) de vlottende middelen zoals kasgelden en tegoeden in rekening-courant. De liquiditeitspositie heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, alsmede op de gemeentelijke kredietbank en op diensten zoals het grondbedrijf, exclusief interne schuldverhoudingen. De gemiddelde liquiditeitspositie van de drie kwartaal maanden wordt getoetst aan het bedrag van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet heeft betrekking op het totaal van de begroting van het lopende jaar naar de stand van 1 januari. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient de betrokken decentrale overheid de drie kwartaalrapportages toe te zenden aan de toezichthouder, met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Stappen (1–4)	(1) Vlottende schuld	(2) Vlottende middelen	(3) Netto vlottend (+) of Overschot middelen (–)
(1) – (2) = (3)			
ultimo maand 10	0	1.559.910	-1.559.910
ultimo maand 11	0	1.491.603	-1.491.603
ultimo maand 12	0	1.463.172	-1.463.172
(4) gemiddelde van (3)			-1.504.895
Stappen (5–9)	Variabelen	Bedragen	
(5)	kasgeldlimiet	73.835	
(6a) = (5>4)	ruimte onder de kasgeldlimiet	1.578.730	
(6b) = (4>5)	overschrijding van de kasgeldlimiet		
Berekening kasgeldlimiet (5)			
(7)	Begrotingstotaal	1.054.790	
(8)	Percentage regeling	7	
(5) = (7) x (8) / 100	Kasgeldlimiet	73.835	

Bijlage 9 Modelstaat B

- Renterisico vaste schuld over de jaren 2020-2023
- Van de decentrale overheid: Provincie Noord-Brabant

Toelichting: renterisico vaste schuld in relatie tot renterisiconorm

Modelstaat B wordt eenmaal per jaar als onderdeel van de financierings-paragraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. Op deze staat wordt over het renterisico van de komende vier jaren gerapporteerd. Het renterisico heeft betrekking op de vaste schuld en op het bedrag waarover renterisico wordt gelopen. Naast de renteherzieningen zijn hiervoor ook de aflossingen van belang, want het renterisico wordt verkleind door aflossingen in de tijd te spreiden. Het renterisico heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, op de gemeentelijke kredietbank en op diensten zoals het grondbedrijf. Het renterisico wordt getoetst aan het bedrag van de renterisiconorm. De renterisiconorm heeft betrekking op het totaal van de begroting van uitsluitend het komende jaar. Het komende jaar is jaar T in de tabel hierna.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Stap	Variabelen Renterisico(norm)	Jaar 2020:	Jaar 2021:	Jaar 2022:	Jaar 2023:
(1)	Renteherzieningen	0	0	0	0
(2)	Aflossingen	0	0	0	0
(3)	Renterisico (1+2)	0	0	0	0
(4)	Renterisiconorm	221.111	221.111	221.111	221.111
(5a) = (4>3)	Ruimte onder renterisiconorm	221.111	221.111	221.111	221.111
(5b) = (3>4)	Overschrijding renterisiconorm	0	0	0	0
Renterisiconorm					
Berekening					
(4a)	Begrotingstotaal jaar 2020 (T)	1.105.554			
(4b)	Percentage	20			
	Renterisiconorm (van alleen jaar T)	221.111			
(4) = (4a x 4b/100)					

Begrotingsrechtmatigheid

Bijlage 10

Overschrijdingen van de geraamde lasten worden getoetst aan de begrotingscriteria van de commissie BBV.

In deze bijlage zijn de kostenoverschrijdingen > € 50.000 op productgroepniveau toegelicht.

	Toelichting	afwijking t.o.v. de begroting			saldo
		lasten	baten		
01.01	<u>Provinciebestuur</u> De noodzakelijke toevoeging aan de voorziening Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA) is gebaseerd op de jaarlijkse actuariële herberekening van de pensioenverplichtingen rekening houdend met levensverwachting en rekenrente. Deze toevoeging aan de voorziening APPA leidt tot een overschrijding van de lasten van productgroep 01.01 van € 1.077.818.	-1.077.818	N	36.914 V	-1.040.904 N
02.01	<u>Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaiek</u> Eind 2019 is een afrekening GOL voor de partners uitgevoerd, waarbij meer in rekening is gebracht dan geprognosticeerd. Ophoging voorziening kapitaalverstrekking aan deelnemingen green chemistry en pivotpark (overschrijding lasten € 3,8 mln) Afwaardering van OLSP en Borkel en Schaft (overschrijding niet geraamd ad € 5,4 mln)	-8.543.718	N	24.139.111 V	15.595.393 V
03.04	<u>Natuur netwerk Brabant</u> De grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) laten zich moeilijk ramen. Bij de Bestuursrapportage wordt op basis van de meest recente grondmutaties ramingen bijgesteld. In de laatste maanden van 2019 hebben nog een aantal aankopen van gronden plaatsgevonden met name rijks EHS die niet voorzien waren bij de slotwijziging 2019, waardoor een overschrijding van € 4,7 mln. optreedt (gedekt door GOB-fonds en rijksmiddelen).	-4.689.165	N	4.108.264 V	-580.901 N
04.01	<u>Algemeen economisch beleid</u> -De Efro bijdrage OP Zuid is zowel aan de lasten- als baten-kant € 13,8 mln. hoger dan geraamd. (budgetair neutrale boeking). Wordt veroorzaakt doordat bij de raming alleen rekening is gehouden met projecten waar een bijdrage van de provincie nodig is.	-10.127.943	N	13.481.647 V	3.353.704 V
04.04	<u>Duurzame energie en energietransitie</u> Er is een lichte overschrijding van de lasten na de slotwijziging van de begroting van € 0,3 mln., maar deze wordt weer grotendeels gecompenseerd door hogere inkomsten ad € 0,2 mln. Dekking vindt plaats vanuit de reserve investeringsagenda 3e tranche.	-330.261	N	162.763 V	-167.497 N
05.01	<u>Basis op orde</u> Op de onderhoudsbegroting van provinciale wegen is € 0,88 mln meer uitgegeven. Het betreft vooral uitgaven voor bestrijding van de eikenprocessierups en voor kleinschalige reparaties aan het provinciale wegennet. Daar staan ongeveer € 0,6 mln extra inkomsten tegenover met name uit vergoedingen voor schade aan provinciale infrastructuur.	115.563	N	866.611 V	982.174 V
	<u>Algemene dekkingsmiddelen</u> De lasten van de treasuryfunctie vielen in 2019 hoger uit dan geraamd. Tegenover deze overschrijding aan de lasten kant staan hogere baten tot een surplus van € 2,5 mln.	-335.652	N	27.644.866 V	27.309.213 V
BV	<u>Bedrijfsvoeringskosten</u>	-4.432.549	N	4.315.528 V	-117.021 N

Begrotingsrechtmatigheid		Bijlage 10	
Overschrijdingen van de geraamde lasten worden getoetst aan de begrotingscriteria van de commissie BBV.			
In deze bijlage zijn de kostenoverschrijdingen > € 50.000 op productgroepniveau toegelicht.			
Toelichting		afwijking t.o.v. de begroting	
		lasten	saldo
Het saldo van de lasten en baten van de bedrijfsvoering wordt als organisatiekosten aan de verschillende programma's in de begroting en jaarstukken toegerekend op basis van de ureninzet van de medewerkers die een directe bijdrage leveren aan het desbetreffende programma. De organisatiekosten die tot de overhead behoren worden niet aan de programma's toebedeeld. In totaliteit komen de toe te rekenen kosten € 0,8 mln hoger uit dan eerder geraamd. Daar staat een bijdrage van derden voor organisatiekosten van € 1,4 mln tegenover.			

In artikel 24 van het besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is bepaald dat de jaarrekening twee verplichte bijlagen dient te bevatten.

Bijlage 11 a bevat de uitvoeringsinformatie met het voorgeschreven overzicht van lasten en baten per taakveld.

Daarvan is in het BBV in artikel 66 het volgende bepaald:

- 1. De door gedeputeerde staten onderscheidenlijk het college van burgemeester en wethouders vast te stellen uitvoeringsinformatie bestaat:
 - a. uit een totaaloverzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld, ten tijde van de begroting;
 - b. uit een totaaloverzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld, ten tijde van de jaarstukken;
 - c. het verdelingsprincipe waarmee de taakvelden over de programma's zijn verdeeld.
- 2. De raming onderscheidenlijk realisatie van het totaaloverzicht van de baten en lasten per taakveld is integraal en omvat dezelfde totaalbedragen als de begroting onderscheidenlijk de jaarstukken.
- 3. Voor het overzicht met de gerealiseerde baten en lasten worden hetzelfde verdelingsprincipe en dezelfde indeling gebruikt als voor het overzicht met de ramingen.
- 4. De voor de uitvoeringsinformatie te gebruiken taakvelden worden bij ministeriële regeling vastgesteld.

Zoals in artikel 66 lid 4 is aangegeven is de indeling van de taakvelden die in de uitvoeringsinformatie wordt opgenomen, uniform voor alle provincies bij ministeriële regeling vastgesteld.

Deze indeling is bepalend voor het op te nemen overzicht zoals bedoeld in artikel 66 lid 1 b. (zie bijlage 11 a).

Verdelingsprincipe

Alle begrotingsposten zijn zowel gekoppeld aan de programma's in de door PS vast te stellen begroting/jaarstukken als gekoppeld aan de bij ministeriële regeling voorgeschreven taakvelden (art.66 lid 2).

Het overzicht van de lasten en baten ingedeeld naar de uniform voor alle provincies door het rijk voorgeschreven taakvelden is opgenomen in bijlage 11 a. De totalen in dit overzicht naar taakvelden sluiten volledig aan bij de totalen van het overzicht van lasten en baten ingedeeld naar programma's en productgroepen.

Bijlage 11 b bevat de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen die van het rijk door de provincie zijn ontvangen.

Dit betreft de door het rijk voorgeschreven SiSa-bijlage. (SiSa: Single information – Single Audit). In deze Sisa-bijlage moet - volgens het voorgeschreven model - de verantwoordingsinformatie over de door het rijk verstrekte specifieke uitkeringen worden opgenomen.

De in deze bijlage opgenomen verantwoordinginformatie betreft de specifieke uitkeringen:

- E12 Bermmaatregelen N-wegen
- E27 Brede doeluitkering verkeer en vervoer.

Jaarrekening 2019 bijlage lasten en baten		Begroting oorspronkelijk		Bijlage 11a
Uitvoeringsinformatie: Indeling naar taakvelden		Lasten	Baten	Saldo
0. Algemene dekkingsmiddelen				
0.1 Uitkering provinciefonds	0	252.135.633		252.135.633
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	257.000.000		257.000.000
0.3 Geldleningen en uitzettingen	10.498.681	66.271.592		55.772.911
0.4 Deelnemingen	0	30.880.558		30.880.558
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	50.880.336	10.000		-50.870.336
0.6 Overhead	57.628.127	0		-57.628.127
0.7 Vennootschapsbelasting	0	0		0
0.8 Mutaties reserves	327.090.527	361.977.877		34.887.350
0.9 Resultaat	0	0		0
Totaal algemene dekkingsmiddelen	446.097.671	968.275.660		522.177.989
1. Bestuur				
1.1 Provinciale Staten	5.527.310	0		-5.527.310
1.2 Gedeputeerde Staten	2.289.820	2.267		-2.287.553
1.3 Kabinetszaken	2.011.884	0		-2.011.884
1.4 Bestuurlijke organisatie	2.451.882	0		-2.451.882
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.304.617	0		-1.304.617
1.6 Openbare orde en veiligheid	1.316.126	0		-1.316.126
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	4.571.994	0		-4.571.994
Totaal bestuur	19.473.633	2.267		-19.471.366
2. Verkeer en vervoer				
2.1 Landwegen	131.016.633	19.743.647		-111.272.986
2.2 Waterwegen	21.433.590	0		-21.433.590
2.3 Openbaar vervoer	100.248.838	27.809.607		-72.439.231
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	11.407.362	72.000		-11.335.362
Totaal verkeer en vervoer	264.106.423	47.625.254		-216.481.169
3. Water				
3.1 Waterkeringen	550.000	0		-550.000
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	3.005.000	0		-3.005.000
3.3 Kwantiteit grondwater	9.331.637	3.977.657		-5.353.980
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	6.943.550	0		-6.943.550
3.5 Kwaliteit grondwater	330.000	0		-330.000
3.9 Water, overige baten en lasten	9.630.750	0		-9.630.750
Totaal water	29.790.937	3.977.657		-25.813.280
4.0 Milieu				
4.1 Bodembescherming	11.562.252	0		-11.562.252
4.2 Luchtverontreiniging	1.053.652	0		-1.053.652
4.3 Geluidhinder	160.665	12.607		-148.058
4.4 Vergunningverlening en handhaving	27.853.081	1.194.295		-26.658.786
4.5 Ontgronding	0	280.500		280.500
4.6 Duurzaamheid	9.791.637	181.350		-9.610.287
4.9 Milieu, overige baten en lasten	2.908.256	7.749.000		4.840.744
Totaal milieu	53.329.543	9.417.752		-43.911.791
5. Natuur				
5.1 Natuurontwikkeling	7.809.286	1.284.050		-6.525.236
5.2 Beheer natuurgebieden	59.543.116	1.900.000		-57.643.116
5.3 Beheer flora en fauna	9.376.873	0		-9.376.873
5.9 Natuur, overige baten en lasten	3.578.773	176.472		-3.402.301
Totaal natuur	80.308.048	3.360.522		-76.947.526
6. Regionale economie				
6.1 Agrarische aangelegenheden	14.326.695	520.000		-13.806.695
6.2 Logistiek	0	0		0
6.3 Kennis en innovatie	5.567.547	0		-5.567.547
6.4 Recreatie en toerisme	0	0		0
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	51.186.406	18.122.500		-33.063.906
Totaal regionale economie	71.080.648	18.642.500		-52.438.148

Jaarrekening 2019 bijlage lasten en baten		Begroting oorspronkelijk		Bijlage 11a
Uitvoeringsinformatie: Indeling naar taakvelden		Lasten	Baten	Saldo
7.	Cultuur en maatschappij			
7.1	Cultuur	44.125.362	678.618	-43.446.744
7.2	Maatschappij	9.531.000	0	-9.531.000
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	6.339.826	132.159	-6.207.667
	Totaal cultuur en maatschappij	59.996.188	810.777	-59.185.411
8.	Ruimte			
8.1	Ruimtelijke ordening	29.573.745	2.678.007	-26.895.738
8.2	Volkshuisvesting	887.054	0	-887.054
8.3	Stedelijke vernieuwing	46.506	0	-46.506
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	100.000	0	-100.000
	Totaal ruimte	30.607.305	2.678.007	-27.929.298
Totaal generaal		1.054.790.396	1.054.790.396	0

Jaarrekening 2019 bijlage lasten en baten		Begroting na wijziging		Bijlage 11a
Uitvoeringsinformatie: Indeling naar taakvelden		Lasten	Baten	Saldo
0. Algemene dekkingsmiddelen				
0.1 Uitkering provinciefonds	0	258.187.488		258.187.488
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	257.000.000		257.000.000
0.3 Geldleningen en uitzettingen	6.096.155	102.628.531		96.532.376
0.4 Deelnemingen	0	37.704.296		37.704.296
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	1.308.402	20.807.723		19.499.321
0.6 Overhead	67.830.532	0		-67.830.532
0.7 Vennootschapsbelasting	0	0		0
0.8 Mutaties reserves	600.768.964	544.811.942		-55.957.022
0.9 Resultaat	0	0		0
Totaal algemene dekkingsmiddelen	676.004.053	1.221.139.980		545.135.927
1. Bestuur				
1.1 Provinciale Staten	5.507.177	0		-5.507.177
1.2 Gedeputeerde Staten	2.456.760	2.267		-2.454.493
1.3 Kabinetszaken	2.108.353	0		-2.108.353
1.4 Bestuurlijke organisatie	2.597.927	40.267		-2.557.660
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.377.107	0		-1.377.107
1.6 Openbare orde en veiligheid	1.585.126	0		-1.585.126
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	4.537.893	0		-4.537.893
Totaal bestuur	20.170.343	42.534		-20.127.809
2. Verkeer en vervoer				
2.1 Landwegen	141.284.483	19.446.522		-121.837.961
2.2 Waterwegen	1.911.990	0		-1.911.990
2.3 Openbaar vervoer	89.575.625	42.937.347		-46.638.278
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	8.901.234	0		-8.901.234
Totaal verkeer en vervoer	241.673.332	62.383.869		-179.289.463
3. Water				
3.1 Waterkeringen	829.976	218.890		-611.086
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	2.937.299	0		-2.937.299
3.3 Kwantiteit grondwater	10.345.084	3.991.201		-6.353.883
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	4.342.804	549.575		-3.793.229
3.5 Kwaliteit grondwater	330.000	176.460		-153.540
3.9 Water, overige baten en lasten	15.860.318	223.000		-15.637.318
Totaal water	34.645.481	5.159.126		-29.486.355
4.0 Milieu				
4.1 Bodembescherming	15.140.807	2.593.454		-12.547.353
4.2 Luchtverontreiniging	1.674.720	7.950		-1.666.770
4.3 Geluidhinder	160.665	12.607		-148.058
4.4 Vergunningverlening en handhaving	32.826.741	5.535.491		-27.291.250
4.5 Ontgronding	0	353.750		353.750
4.6 Duurzaamheid	18.873.639	631.350		-18.242.289
4.9 Milieu, overige baten en lasten	3.007.659	610.002		-2.397.657
Totaal milieu	71.684.231	9.744.604		-61.939.627
5. Natuur				
5.1 Natuurontwikkeling	30.791.547	6.460.550		-24.330.997
5.2 Beheer natuurgebieden	52.440.925	1.920.000		-50.520.925
5.3 Beheer flora en fauna	9.686.950	0		-9.686.950
5.9 Natuur, overige baten en lasten	4.748.546	150.000		-4.598.546
Totaal natuur	97.667.968	8.530.550		-89.137.418
6. Regionale economie				
6.1 Agrarische aangelegenheden	24.990.242	313.962		-24.676.280
6.2 Logistiek	0	0		0
6.3 Kennis en innovatie	22.135.765	720.000		-21.415.765
6.4 Recreatie en toerisme	0	0		0
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	38.944.743	6.117.452		-32.827.291
Totaal regionale economie	86.070.750	7.151.414		-78.919.336

Jaarrekening 2019 bijlage lasten en baten		Begroting na wijziging		Bijlage 11a
Uitvoeringsinformatie: Indeling naar taakvelden		Lasten	Baten	Saldo
7.	Cultuur en maatschappij			
7.1	Cultuur	56.440.219	838.546	-55.601.673
7.2	Maatschappij	10.812.290	0	-10.812.290
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	6.609.135	257.159	-6.351.976
	Totaal cultuur en maatschappij	73.861.644	1.095.705	-72.765.939
8.	Ruimte			
8.1	Ruimtelijke ordening	14.125.854	1.204.571	-12.921.283
8.2	Volkshuisvesting	502.191	0	-502.191
8.3	Stedelijke vernieuwing	46.506	0	-46.506
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	0	0	0
	Totaal ruimte	14.674.551	1.204.571	-13.469.980
Totaal generaal		1.316.452.353	1.316.452.353	0

Jaarrekening 2019 bijlage lasten en baten		Realisatie jaarrekening		Bijlage 11a
Uitvoeringsinformatie: Indeling naar taakvelden		Lasten	Baten	Saldo
0. Algemene dekkingsmiddelen				
0.1 Uitkering provinciefonds	0	258.637.038		258.637.038
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	259.369.890		259.369.890
0.3 Geldleningen en uitzettingen	6.449.475	105.405.367		98.955.891
0.4 Deelnemingen	-11.299	37.888.469		37.899.768
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	0	42.681.924		42.681.924
0.6 Overhead	63.321.718	214.695		-63.107.023
0.7 Vennootschapsbelasting	0	0		0
0.8 Mutaties reserves	617.292.653	512.604.652		-104.688.002
0.9 Resultaat	0	0		0
Totaal algemene dekkingsmiddelen	687.052.548	1.216.802.035		529.749.487
1. Bestuur				
1.1 Provinciale Staten	4.915.373	18.075		-4.897.298
1.2 Gedeputeerde Staten	4.693.702	21.106		-4.672.595
1.3 Kabinetszaken	2.504.964	0		-2.504.964
1.4 Bestuurlijke organisatie	2.507.914	310.969		-2.196.945
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.468.975	0		-1.468.975
1.6 Openbare orde en veiligheid	1.594.126	0		-1.594.126
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	4.442.434	0		-4.442.434
Totaal bestuur	22.127.487	350.150		-21.777.337
2. Verkeer en vervoer				
2.1 Landwegen	140.184.030	18.454.456		-121.729.574
2.2 Waterwegen	1.589.043	0		-1.589.043
2.3 Openbaar vervoer	89.639.146	43.513.478		-46.125.668
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	7.584.030	1.373.183		-6.210.848
Totaal verkeer en vervoer	238.996.250	63.341.116		-175.655.133
3. Water				
3.1 Waterkeringen	578.863	200.970		-377.893
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	2.203.001	0		-2.203.001
3.3 Kwantiteit grondwater	8.374.853	4.293.478		-4.081.375
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	3.978.367	629.575		-3.348.792
3.5 Kwaliteit grondwater	290.810	193.510		-97.300
3.9 Water, overige baten en lasten	15.027.898	180.267		-14.847.631
Totaal water	30.453.791	5.497.799		-24.955.992
4.0 Milieu				
4.1 Bodembescherming	11.019.091	2.507.336		-8.511.755
4.2 Luchtverontreiniging	1.014.414	159.432		-854.981
4.3 Geluidhinder	8.305	106.226		97.921
4.4 Vergunningverlening en handhaving	28.604.783	3.144.606		-25.460.177
4.5 Ontgronding	0	325.684		325.684
4.6 Duurzaamheid	18.494.111	794.113		-17.699.998
4.9 Milieu, overige baten en lasten	1.952.935	383.227		-1.569.708
Totaal milieu	61.093.639	7.420.625		-53.673.013
5. Natuur				
5.1 Natuurontwikkeling	32.945.336	10.530.663		-22.414.672
5.2 Beheer natuurgebieden	49.649.554	1.602.138		-48.047.416
5.3 Beheer flora en fauna	8.817.373	0		-8.817.373
5.9 Natuur, overige baten en lasten	4.794.185	160.331		-4.633.855
Totaal natuur	96.206.448	12.293.132		-83.913.316
6. Regionale economie				
6.1 Agrarische aangelegenheden	15.130.403	145.967		-14.984.436
6.2 Logistiek	0	0		0
6.3 Kennis en innovatie	16.812.299	342.175		-16.470.124
6.4 Recreatie en toerisme	0	0		0
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	50.340.540	20.554.506		-29.786.034
Totaal regionale economie	82.283.242	21.042.647		-61.240.595

Jaarrekening 2019 bijlage lasten en baten		Realisatie jaarrekening		Bijlage 11a
Uitvoeringsinformatie: Indeling naar taakvelden		Lasten	Baten	Saldo
7.	Cultuur en maatschappij			
7.1	Cultuur	55.948.508	874.125	-55.074.382
7.2	Maatschappij	10.875.041	0	-10.875.041
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	6.475.704	212.980	-6.262.724
	Totaal cultuur en maatschappij	73.299.252	1.087.105	-72.212.148
8.	Ruimte			
8.1	Ruimtelijke ordening	23.958.324	25.302.104	1.343.779
8.2	Volkshuisvesting	246.427	0	-246.427
8.3	Stedelijke vernieuwing	26.132	0	-26.132
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	740.780	0	-740.780
	Totaal ruimte	24.971.663	25.302.104	330.441
Totaal generaal		1.316.484.319	1.353.136.714	36.652.394

Verdeling taakvelden over programma's

Realisatie jaarrek.2019

Programma

Productgroep

Taakveld		Lasten	Baten	Saldo
01 Programma Bestuur				
01.01	Provinciebestuur			
1.1	Provinciale Staten	3.781.782	18.075	-3.763.707
1.2	Gedeputeerde Staten	4.114.408	21.106	-4.093.302
1.3	Kabinetszaken	208.245	0	-208.245
1.4	Bestuurlijke organisatie	14.602	0	-14.602
1.6	Openbare orde en veiligheid	1.594.126	0	-1.594.126
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	808.697	0	-808.697
7.1	Cultuur	604.798	0	-604.798
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	500.000	0	-500.000
		11.626.658	39.181	-11.587.477
01.02	Bestuurlijke samenwerking			
1.4	Bestuurlijke organisatie	292.151	59.573	-232.578
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	2.403.998	0	-2.403.998
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	97.394	0	-97.394
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	193.728	150.000	-43.728
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	0	0	0
		2.987.270	209.573	-2.777.698
01.03	Interbestuurlijk toezicht			
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	29.551	0	-29.551
4.4	Vergunningverlening en handhaving	0	0	0
		29.551	0	-29.551
	Organisatiekosten			
1.1	Provinciale Staten	1.133.592	0	-1.133.592
1.2	Gedeputeerde Staten	579.293	0	-579.293
1.3	Kabinetszaken	2.296.719	0	-2.296.719
1.4	Bestuurlijke organisatie	1.274.282	251.396	-1.022.885
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.439.424	0	-1.439.424
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	1.107.760	0	-1.107.760
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	0	0	0
8.1	Ruimtelijke ordening	0	0	0
		7.831.069	251.396	-7.579.673
	Totaal Programma Bestuur	22.474.548	500.150	-21.974.398
02 Programma Ruimte				
02.01	Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaiek			
4.6	Duurzaamheid	-160.000	0	160.000
4.9	Milieu, overige baten en lasten		0	0
5.1	Natuurontwikkeling	0	0	0
6.1	Agrarische aangelegenheden	-9.490	41.578	51.068
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	1.503.230		-1.503.230
8.1	Ruimtelijke ordening	13.288.455	25.302.104	12.013.649
8.2	Volkshuisvesting	246.427	0	-246.427
8.3	Stedelijke vernieuwing	0	0	0
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	-5.137	0	5.137
		14.863.485	25.343.682	10.480.197
02.02	Agrofood			
4.6	Duurzaamheid	573.094	0	-573.094
6.1	Agrarische aangelegenheden	9.723.287	104.389	-9.618.898
8.1	Ruimtelijke ordening	215.000	0	-215.000
		10.511.380	104.389	-10.406.991
	Organisatiekosten			
6.1	Agrarische aangelegenheden	2.110.714	0	-2.110.714
8.1	Ruimtelijke ordening	10.309.079	0	-10.309.079

Verdeling taakvelden over programma's

Realisatie jaarrek.2019

Programma

Productgroep

Taakveld	Lasten	Baten	Saldo
8.2 Volkshuisvesting	0	0	0
8.3 Stedelijke vernieuwing	0	0	0
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	745.917	0	-745.917
	13.165.710	0	-13.165.710

Totaal Programma Ruimte**38.540.575 25.448.071 -13.092.504****03 Programma Natuur, Water en Milieu**

03.01 Water

2.2 Waterwegen	1.237.382	0	-1.237.382
3.1 Waterkeringen	43.242	200.970	157.728
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	2.203.001	0	-2.203.001
3.3 Kwantiteit grondwater	8.374.853	4.198.490	-4.176.362
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	3.978.367	629.575	-3.348.792
3.5 Kwaliteit grondwater	238.476	193.510	-44.967
3.9 Water, overige baten en lasten	12.564.254	180.267	-12.383.986
4.4 Vergunningverlening en handhaving	0	0	0
5.1 Natuurontwikkeling	6.545.502	0	-6.545.502
5.2 Beheer natuurgebieden	0	0	0
6.2 Logistiek	0	0	0
	35.185.077	5.402.812	-29.782.265

03.02 Milieu

3.3 Kwantiteit grondwater	0	94.988	94.988
4.1 Bodembescherming	9.360.570	2.507.336	-6.853.234
4.2 Luchtverontreiniging	370.187	159.432	-210.755
4.3 Geluidhinder	8.305	106.226	97.921
4.4 Vergunningverlening en handhaving	27.086.850	3.144.606	-23.942.244
4.5 Ontgronding	0	325.684	325.684
4.6 Duurzaamheid	136.675	0	-136.675
4.9 Milieu, overige baten en lasten	1.041.755	383.227	-658.528
5.2 Beheer natuurgebieden	0	0	0
5.3 Beheer flora en fauna	0	0	0
6.1 Agrarische aangelegenheden	19.006	0	-19.006
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	880.047	0	-880.047
8.3 Stedelijke vernieuwing	26.132	0	-26.132
	38.929.527	6.721.500	-32.208.028

03.03 Natuur en Landschap

5.1 Natuurontwikkeling	5.266.279	1.067.400	-4.198.879
5.2 Beheer natuurgebieden	47.676.867	1.602.138	-46.074.729
5.3 Beheer flora en fauna	8.498.086	0	-8.498.086
5.9 Natuur, overige baten en lasten	3.341.338	10.331	-3.331.008
6.2 Logistiek	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	145.790	0	-145.790
	64.928.360	2.679.868	-62.248.492

03.04 Groen Ontwikkelfonds Brabant

0.1 Uitkering provinciefonds	0	0	0
5.1 Natuurontwikkeling	17.902.915	9.463.264	-8.439.651
	17.902.915	9.463.264	-8.439.651

Organisatiekosten

3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	0	0	0
3.3 Kwantiteit grondwater	0	0	0
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	0	0	0
3.5 Kwaliteit grondwater	52.333	0	-52.333
3.9 Water, overige baten en lasten	2.463.644	0	-2.463.644
4.1 Bodembescherming	1.658.521	0	-1.658.521

Verdeling taakvelden over programma's

Realisatie jaarrek.2019

Programma

Productgroep

Taakveld	Lasten	Baten	Saldo
4.2 Luchtverontreiniging	644.226	0	-644.226
4.4 Vergunningverlening en handhaving	1.517.933	0	-1.517.933
4.6 Duurzaamheid	508.926	0	-508.926
4.9 Milieu, overige baten en lasten	911.180	0	-911.180
5.1 Natuurontwikkeling	3.230.639	0	-3.230.639
5.2 Beheer natuurgebieden	1.972.686	0	-1.972.686
5.3 Beheer flora en fauna	319.287	0	-319.287
5.9 Natuur, overige baten en lasten	1.452.847	0	-1.452.847
6.1 Agrarische aangelegenheden	0	0	0
	14.732.223	0	-14.732.223

Totaal Programma Natuur, water en milieu**171.678.103****24.267.443****-147.410.660****04 Programma Economie**

04.01 Algemeen economisch beleid

0.4 Deelnemingen	-11.299	9.784	21.083
1.4 Bestuurlijke organisatie	926.880	0	-926.880
4.6 Duurzaamheid	0	0	0
6.1 Agrarische aangelegenheden	3.286.887	0	-3.286.887
6.3 Kennis en innovatie	2.685.704	342.175	-2.343.530
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	39.711.885	19.568.945	-20.142.940
7.1 Cultuur	1.500.000	0	-1.500.000
	48.100.058	19.920.904	-28.179.154

04.02 Economisch programma Brabant

4.6 Duurzaamheid	3.186.113	0	-3.186.113
6.2 Logistiek	0	0	0
6.3 Kennis en innovatie	12.894.296	0	-12.894.296
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	1.521.134	83.300	-1.437.834
	17.601.543	83.300	-17.518.243

04.04 Duurzame energie en energietransitie

4.6 Duurzaamheid	11.498.821	794.113	-10.704.708
6.3 Kennis en innovatie	164.834	0	-164.834
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	0	0	0
	11.663.655	794.113	-10.869.542

Organisatiekosten

1.4 Bestuurlijke organisatie	0	0	0
4.6 Duurzaamheid	2.750.482	0	-2.750.482
6.2 Logistiek	0	0	0
6.3 Kennis en innovatie	1.067.465	0	-1.067.465
6.4 Recreatie en toerisme	0	0	0
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	6.529.851	902.261	-5.627.590
7.1 Cultuur	0	0	0
	10.347.798	902.261	-9.445.537

Totaal Programma Economie**87.713.053****21.700.578****-66.012.476****05 Programma Mobiliteit**

05.01 Basis op orde

2.1 Landwegen	21.073.309	2.174.215	-18.899.095
2.2 Waterwegen	0	0	0
2.3 Openbaar vervoer	84.682.420	42.921.207	-41.761.213
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	846.440	115.704	-730.736
6.2 Logistiek	0	0	0
	106.602.169	45.211.125	-61.391.044

Uitvoeringsinformatie

bijlage 11a

Verdeling taakvelden over programma's
Realisatie jaarrek.2019

Programma

Productgroep	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo
05.02	(Regionale) Ontwikkelagenda mobiliteit			
2.1	Landwegen	19.369.166	142.666	-19.226.500
2.2	Waterwegen	351.660	0	-351.660
2.3	Openbaar vervoer	2.922.639	592.271	-2.330.368
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	1.834.011	1.090.734	-743.277
		24.477.476	1.825.671	-22.651.805
05.03	Strategische agenda			
2.1	Landwegen	87.169.041	16.099.100	-71.069.941
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	2.736.202	166.745	-2.569.458
3.1	Waterkeringen	535.621	0	-535.621
		90.440.865	16.265.845	-74.175.020
	Organisatiekosten			
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	121.979	0	-121.979
2.1	Landwegen	12.572.514	38.476	-12.534.038
2.2	Waterwegen	0		0
2.3	Openbaar vervoer	2.034.088		-2.034.088
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	2.167.376	0	-2.167.376
		16.895.957	38.476	-16.857.482
	Totaal Programma Mobiliteit	238.416.467	63.341.116	-175.075.351

06 Programma Cultuur en samenleving

06.01	Cultuur			
7.1	Cultuur	21.878.396	41.170	-21.837.226
7.2	Maatschappij	4.666.256	0	-4.666.256
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	57.642	41.322	-16.319
		26.602.294	82.492	-26.519.801
06.02	Erfgoed			
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	0		0
7.1	Cultuur	29.832.096	832.955	-28.999.141
		29.832.096	832.955	-28.999.141
06.03	Sociale veerkracht			
7.2	Maatschappij	0		0
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	5.724.334	21.658	-5.702.676
		5.724.334	21.658	-5.702.676
06.04	Sport			
7.1	Cultuur	0		0
7.2	Maatschappij	4.940.743	0	-4.940.743
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	0	0	0
		4.940.743	0	-4.940.743
	Organisatiekosten			
7.1	Cultuur	2.133.218		-2.133.218
7.2	Maatschappij	1.268.042		-1.268.042
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	0		0
		3.401.260	0	-3.401.260
	Totaal Programma Cultuur en samenleving	70.500.726	937.105	-69.563.621

Algemeen financieel beleid
31.02 Algemene dekkingsmiddelen

	Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting			
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	259.369.890		259.369.890
	Algemene uitkeringen			0
0.1	Uitkering provinciefonds	0	258.637.038	258.637.038
	Financieringsfunctie			0

Verdeling taakvelden over programma's

Realisatie jaarrek.2019

Programma

Productgroep

Taakveld		Lasten	Baten	Saldo
0.3	Geldleningen en uitzettingen	6.334.807	105.405.367	99.070.559
	Dividend			0
0.4	Deelnemingen	0	37.878.685	37.878.685
	Overige algemene dekkingsmiddelen			0
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	0	42.681.924	42.681.924
5.9			150.000	150.000
6.9	Reg. econ. overige B/L	97.000		-97.000
		6.431.807	704.122.904	697.691.096
31.03	Overhead, VPB en stelposten			
	Overhead			
0.6	Overhead	63.321.718	214.695	-63.107.023
	Vennootschapsbelasting			
0.7	Vennootschapsbelasting	0		0
	Stelposten			
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	114.668	0	-114.668
	Onvoorzien			
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten			0
		63.436.386	214.695	-63.221.691
	Totaal Algemeen Financieel beleid	69.868.193	704.337.599	634.469.406
				0
	Totaal Lasten, Baten, Saldo	699.191.666	840.532.062	141.340.396
		Stortingen	Onttrekkingen	Saldo
31.04	Mutaties in reserves			
0.8	Mutaties reserves (Toevoegingen)	617.292.653		-617.292.653
0.8	Mutaties reserves (Onttrekkingen)		512.604.652	512.604.652
		617.292.653	512.604.652	
	Saldo mutaties reserves			-104.688.002
	Gerealiseerd resultaat 2019			36.652.394
	Samenvatting totalen			
	Totaal lasten	699.191.666		
	Totaal baten		840.532.062	
	Mutaties reserves (Toevoegingen)	617.292.653		
	Mutaties reserves (Onttrekkingen)		512.604.652	
A	Totaal lasten + toevoegingen aan reserves	1.316.484.319		
B	Totaal baten + onttrekkingen aan reserves		1.353.136.714	
	Gerealiseerd resultaat 2019			36.652.394

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 6 maart 2020

IenW	E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen Provincies	Totale besteding (jaar T) ten laste van het Rijk <i>Aard controle R Indicatornummer: E12 / 01</i>	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T (inclusief 2018)) ten laste van het Rijk <i>Aard controle R Indicatornummer: E12 / 03</i>	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T (inclusief 2018)) <i>Aard controle R Indicatornummer: E12 / 04</i>		
			€ 492.656	€ 492.656	€ 1.477.967		
IenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)	Projectnaam / nummer <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E12 / 05</i>	Project wijkt meer dan 10% af (Ja/Nee) <i>Aard controle N.v.t. Indicatornummer: E12 / 02</i>	Totale omvang per type maatregel. <i>Aard controle R Indicatornummer: E12 / 06</i>	Project afgerond Ja/Nee <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E12 / 07</i>	Eindverantwoording Ja/Nee <i>Aard controle R Indicatornummer: E12 / 08</i>
			1 N639 geleiderail	Ja	5496	Ja	Nee
			2 N639 geleiderail	Ja	5512	Ja	
			3 N260 bermverharding	Nee	8296	Ja	
			4 N260 bermverharding	Nee	12435	Ja	
			5 N324 geleiderail	Ja	15969	Ja	
			6				
			100				
IenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1) <i>Aard controle R Indicatornummer: E27 / 01</i>	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T) <i>Aard controle R Indicatornummer: E27 / 02</i>	Besteding (jaar T) <i>Aard controle R Indicatornummer: E27 / 03</i>	Correctie over besteding (T-1) <i>Aard controle R Indicatornummer: E27 / 04</i>	Eindsaldo/-reservering (jaar T) <i>Aard controle R Indicatornummer: E27 / 05</i>
			€ 41.504.725	€ 2.563.740	€ 43.727.599	€ 254.222	€ 595.088

De commissie BBV heeft op 30 augustus 2018 de Notitie structurele en incidentele baten en lasten gepubliceerd - die de eerdere notitie uit 2012 van de commissie BBV hierover - vervangt. De nieuwe notitie treedt met ingang van begrotingsjaar 2019 in werking. De notitie vormt een aanvulling op de artikelen 28 c en 28 d van het BBV zoals die bij de jaarrekening van kracht zijn.

De regelgeving van het BBV schrijft voor dat inzicht moet worden gegeven in de incidentele lasten en baten per programma (BBV art 28c) en in de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves (BBV art 28d).

In afwijking van de aanbeveling van de commissie BBV is ervoor gekozen om de tabel inzake de presentatie van het structureel begrotingssaldo anders op te nemen dan in de voornoemde notitie van de commissie BBV op blz 8 is uitgewerkt. Dit om vermenging van lasten/baten enerzijds en toevoegingen/onttrekkingen aan reserves anderzijds, te voorkomen.

De op basis van de BBV-notitie te presenteren tabel is - rekening houdend met de hierboven aangegeven aanpassing - als volgt te presenteren:

Presentatie van het structureel begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)

	Jaarrekening jaar 2019	Begroting jaar 2020	jaar 2021	jaar 2022	jaar 2023
A) Lasten	699.192	824.644	708.288	633.083	650.688
B) Baten	840.532	639.277	623.361	631.198	642.684
Saldo van lasten en baten (B/-A)	141.340	-185.367	-84.926	-1.885	-8.003
C) Toevoegingen aan reserves	617.293	288.399	265.999	237.794	228.285
D) Onttrekkingen aan reserves	512.605	473.766	350.925	239.678	236.289
(Geraamd) resultaat (B/-A+D/-C)	36.652	0	0	0	0
E) Incidentele lasten	200.242	276.549	167.285	103.154	169.039
F) Incidentele baten	216.529	22.184	7.384	1.000	1.000
G) Structurele lasten (A/-E)	498.949	548.095	541.003	529.928	481.649
H) Structurele baten (B/-F)	624.003	617.093	615.977	630.198	641.684
I) Structurele toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0
J) Structurele onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0
Structureel saldo (H/-G+J/-I)	125.054	68.998	74.974	100.270	160.036

In bovenstaande tabel is er tevens voor gekozen om in afwijking van de notitie van de commissie BBV de term "Begrotingssaldo na bestemming" te vervangen door "(Geraamd) resultaat". Dit om aansluiting te blijven houden met de terminologie die ook in het BBV artikel 17 en artikel 27 is opgenomen.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat sprake is van een meerjarig positief saldo van de begroting. Omdat de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves allemaal als incidenteel zijn aangemerkt, is geen sprake van structurele toevoegingen en of structurele onttrekkingen aan reserves.

De specificatie per programma van de incidentele lasten en baten uit de jaarrekening zoals voorgeschreven in BBV art 28c is in onderstaande tabel opgenomen, waarbij op begrotingspost-niveau is gezien of de last c.q. bate van de jaarrekening 2019 ook in de begroting 2020 en meerjarenraming (2021 en verder) voor komt. Het criterium voor incidenteel is bepaald op korter dan vier jaar.

Komt een last of bate in de jaarrekening op een begrotingspost voor en is op diezelfde begrotingspost ook in de vier jaren 2020 t/m 2023 een raming > € 0 opgenomen in niet meer dan twee van de vier jaarschijven, dan is de last of bate uit de jaarrekening aangemerkt als incidenteel. Komt een last of een bate op een begrotingspost gedurende de periode 2019 t/m 2023 in meer dan drie jaar voor dan is de desbetreffende post als structureel aangemerkt.

Onderaan in de tabel is inzichtelijk gemaakt dat er sprake is van structureel evenwicht. Met andere woorden de structurele baten komen hoger uit dan de structurele lasten.

Overzicht van incidentele lasten en baten		Incidenteel Lasten 2019	Incidenteel Baten 2019
01	Programma Bestuur		
<u>0101</u>	<u>Provinciebestuur</u>		
	Overige voorzieningen statenleden	599	
	Toev voorz APPA (Pensioenwet Ambtsdr.)	2.089.894	
	Ontwbudg veiligheid	14.602	
	Wedde Ged. Staten en Comm. van de Koning		596
	Restitutie kosten fractiewerkzaamheden		18.075
		<u>2.105.095</u>	<u>18.671</u>
<u>0102</u>	<u>Bestuurlijke samenwerking</u>		
	Majeure projecten West-Brabant	97.394	
	Werkagenda BrabantStad	82.953	
	Bijdragen partners programma Brabantstad		59.573
	Bijdrage derden in project VND		150.000
		<u>180.346</u>	<u>209.573</u>
02	Programma Ruimte		
<u>0201</u>	<u>Ruimtelijke ontwikkeling van het mozaïek</u>		
	Implementatie Omgevingswet	343.839	
	Nimby	-5.137	
	Uitg. tlv risicores. grondport.De Kempen	410.095	
	Ruimtelijke kwaliteit Kleine Beerze	22.158	
	Exploitatielasten de Pielis	0	
	Brainport Oost - Ruimtelijke kwaliteit	-160.000	
	Toev. voorz. grdb/Ontw.bedr. tlv fin res	536.013	
	Toev. voorz kap.verstr. aan deelneming	3.843.057	
	Uitvoeringsprogramma Werklocaties	1.503.230	
	Leegstand	574.082	
	Correctie verliezen OB	-1.891.255	
	Brabantse Agenda Wonen	181.124	

Overzicht van incidentele lasten en baten	Incidenteel Lasten 2019	Incidenteel Baten 2019
Werkbudget omgevingskwaliteit	35.689	
Opbr.locatie Vossenhol - Biest-Houtakker		0
Exploitatie baten ontwikkelbedrijf		1.142.865
Baten woningbouw kredietcr.		1.632.482
Ink. tlv risicores. grondport. de Kempen		205.797
Inkomsten programma Wonen en Leefomgevin		41.578
Ontfr. Vz. Kap.verstr. Deelnemingen OB		22.320.960
	5.392.895	25.343.682

0202 Agrofood

Milieuinformatiesysteem	32.939	
UBA4.4 Stuurgroep LIB	481.785	
PMJP: V.I.V. (od, pnb)	28.430	
UBA 4.5 Interreg B NWE 'Food Heroes	44.757	
Interreg V String	28.868	
UBA 0 Programmamanagement	540.155	
Toev. voorz. Beleidswijzigingen RO	215.000	
UBA 6.2 Sanering Knelpunten	848.506	
UBA 4.2 landbouwinnovatiecampus	182.274	
UBA 6 Verbinden en aanjagen	980.867	
UBA4.3 Translab	34.000	
UBA 6.1 Mestbeleid	85.038	
UBA 2 Gezondheid en agrofood	158.739	
UBA 5.2 Agrofood plantaardig	161.735	
UBA 5.1 Circulaire Economie Agrofood	37.818	
UBA 1.1 Heldere kaders	170.135	
UBA 4.5 Internationalisering agrofood	90.031	
UBA 4.4 Toekomstbedrijven	7.500	
UBA 1.2 BZV	129.445	
POP3 bijdr.Agrofood Landbouw	3.865.066	
UBA 5.1 Ondersteunende Maatregelen	2.318.784	
UBA 5.2 Stalderingsloket	42.895	
UBA 4.5 EUREGA	26.614	
Natuurinclusieve landbouw	0	
Interreg V String		28.868
Ink agrofood UBA alg		60.265
UBA 4.5 EUREGA inkomsten		15.256
	10.511.380	104.389

03 Programma Natuur, water en milieu

0301 Water

Integrale visie Delta wateren (dekk.STUW)	0
Strategie waterkwaliteitsbeleid	0

Overzicht van incidentele lasten en baten	Incidenteel Lasten 2019	Incidenteel Baten 2019
Water voor Natuur	0	
Waterv. Riv.geb. STUW	0	
Monitoring	0	
Ruimte watersys.hers STUW	0	
Inrichting vaarwegen (dekking STUW)	0	
DP-ZWD: Roode Vaart	0	
Overeenkomst Waterpoort (Uitg)	167.228	
DP-ZWD: Zoet water	1.275.000	
DP-DHZ (PNB)	3.851.221	
DP-Veilig/Rivieren	43.242	
Proceskosten DP-Coördinatie	588.620	
Groene groei water A	107.500	
Samenwerken water A Klimaatagenda	200.219	
Gezonde leefomgeving water A Zwemwater	245.887	
DP-DHZ (Rijk)	8.160.000	
Stuw doelen buiten N2000 gebieden	1.829.249	
POP3 bijdragen Water	6.545.502	
Afwikkeling tweede bestuursovereenkomst	43.929	
BO 6e NAP Nitraatuitspoeling	31.900	
Groene groei water A, grondwater	48.256	
DP-ZWD: Connecting Delta	0	
DP-Ruimtelijke Adaptatie	3.261.500	
Mozaiek Dommelvallei	549.000	
Kwartiermaker ruimtelijke adaptatie rbom	80.449	
waterbeschikbaarheid DHZ	151.335	
Venherstel	928.001	
Wijstherstel	18.051	
Proceskosten Communicatie	0	
Evaluatie toestandsrapportage	17.459	
Gezonde leefomgeving A DAWZ en KRW	514.262	
Inkomsten partners schoon water 16/20		193.510
Overeenkomst Waterpoort (Ink.)		86.942
Inverdientaakst. Natuur, water en milieu		0
InkomstenGroene groei water DDW		20.000
Kwartiermaker ruimtelijke adaptatie rbom		73.325
inkomsten DP Maas		200.970
inkomsten gezonde leefomgeving water		80.000
	<u>28.657.809</u>	<u>654.747</u>
0302 Bodem		
Programma kosten Afvalstoffenbeleid	0	
Kosten repressieve handhaving acties	27.236	
Dumpen Drugsafval	338.736	
Interim-bedrijvenregeling	2.675.573	

Overzicht van incidentele lasten en baten	Incidenteel	Incidenteel
	Lasten 2019	Baten 2019
Bodem	4.105.014	
Uitvoer.kstn Wett.taken (app.kstn).	723.136	
Regionale uitvoeringsdiensten	136.554	
Uitgaven bodemsanering tlv ISV-3	26.132	
Externe veiligheid	58.476	
Vermindering fosfaat	19.006	
Kosten uitvoering nazorg	95.739	
Impuls omgevingsveiligheid	880.047	
Groene groei milieu A	151.898	
Samenwerken milieu A	-11.893	
Veilige leefomgeving milieu A	138.764	
Gezonde leefomgeving milieu A	146.124	
Vitale bodem	523.264	
Duurzame benutting ondergrond A	31.903	
Duurzame benutting ondergrond (DUB)	139.370	
Duurzaamheid A	89.305	
Lucht, geluid, geur A	15.141	
Vitale Bodem (dub)	264.716	
Interim-bedrijvenregeling		1.901.552
Inkomst.gemeenten/waterschapp. bodem (T)		12.330
Inkomsten provincie N-Brabant bodem (T)		30.000
Decentralisatie-uitkering Bodem		563.454
Decentralisatie-uitkering Ext.Veiligheid		58.476
Bijdrage uitvoeringskosten nazorg		103.236
Inkomsten IOV		19.400
Inkomsten optimaliseren leefomgeving		7.950
Inkomsten Dumpen drugsafval		15.000
	10.574.240	2.711.398
0303 Natuur en landschap		
Parkschap Nationaal Park de Biesbosch	62.912	
PMJP: verw.& inr. EVZ-droog (res,od,pnb)	19.936	
Uitgaven natuurcompensatie (T)	582.064	
Bestaande natuur EHS	79	
Organisatiekosten Landschappen v. Allure	25.578	
Te verdelen LvA subsidies	120.977	
Europa Natuur & Milieu	3.203	
Transitie DLG projecten (res ILG)	71.325	
Ontsnipperingsmaatregelen A58	0	
Ontsnipperingsmaatregelen N65	0	
POP3 bijdragen Natuur	4.865.088	
Natuur Inclusief Ondernemen	1.203.005	
Nat. samenwerkingprog. luchtkwaliteit T		151.482
Transitie DLG projecten (res ILG)		833.613

Overzicht van incidentele lasten en baten		Incidenteel Lasten 2019	Incidenteel Baten 2019
Bijdr. Agrarisch Beheer Waterschappen			187.612
"Inkomsten uitv.nota ""uitnodigend groen			10.331
Pas			46.175
		6.954.166	1.229.212
0304 Groen Ontwikkelfonds Brabant			
Kosten (verwerv./doorlev.) rijks EHS	5.343.120		
Lente-akkoord middelen (23 mln)	889.138		
GOB verwerving Prov. EHS	1.701.811		
GOB verwerving Rijks EHS	60.000		
verlies grond in bezit GOB (prov.)	356.278		
Verlies grond in bezit van PAS	7.487.135		
verlies en winst ruilgrond GOB (revol.)	418.413		
verlies en winst verwerven van gebouwen	265.966		
Verlies grond in bezit GOB (rijks)	401.119		
"DU-rijks-EHS; grond voor grond"			1.702
Inkomsten / winst prov EHS			1.701.810
Inkomsten / verkopen Rijks-EHS			5.343.121
Inkomsten tbv Lenteakkoordproject			14.935
Winst gronden PAS			1.362.498
winst grond in bezit GOB (prov.)			356.277
verlies en winst ruilgrond GOB (revol.)			258.919
verlies en winst verwerven van gebouwen			22.883
Winst grond in bezit GOB (rijks)			401.119
	16.922.980		9.463.264

04 Programma Economie

0401 Algemeen economischbeleid			
EFRO bijdrage OP Zuid	18.948.899		
Spin-off fonds BOM (maatregelenpakket)	60.000		
Procesmgmt MKB-innovatiefonds (mtr pkkt)	17.441		
Secretariaatskosten comm.deelnemingen	-11.299		
Co-financiering OP-Zuid 2014-2020	2.962.543		
Toev. Vz. Leningen aan Deelnemingen	444.004		
Advieskosten havenstrategie Moerdijk	65.241		
Co-financiering Interreg V	999.167		
Uitvoeringskosten Interreg	0		
Intens. internat & brand 2017-2019	652.721		
Mindlabs	2.020.000		
Vastgoed Van Gogh Brabant.	1.250.000		
Uitgaven transitoria OP Zuid	199.396		
Regiodeal Midden- en West-Brabant	2.500.000		
EFRO bijdrage OP Zuid			18.948.899

Overzicht van incidentele lasten en baten	Incidenteel Lasten 2019	Incidenteel Baten 2019
Bijdr.aandeelhouders in secr.kstn.deeln.		9.784
Inkomsten Internationalisering		10.726
Vanguard Initiative		0
Bijdrage derde in Europese projecten		80.467
Bijdr. uitvoeringskosten Europese Progr.		261.708
Inkomsten internationalisering		12.291
Bijdragen 3e Digitalisering		300.875
ontt tran OP zuid		199.396
	30.108.115	19.824.147

0402 Milieu

Subsisieregeling PHP	1	
Fes gelden herstructur.Bedrijventer.	900.474	
Innovatie met Topsectoren	227.365	
Arbeidsmarkt voor de kenniseconomie	1.498.169	
Ruimte voor bedrijvigheid	45.727	
Digitalisering	326.662	
Innovatieprogramma Agrofood	553.541	
Versterking cluster HTSM	2.837.109	
Ontwikkeling maintenance cluster Brabant	1.358	
Instrumentarium (MIT)	4.833.841	
Biobase economie 2016-2020 3e tr.	2.962.824	
Life Science & Health	1.734.264	
Maintenance & Services Brabant 2017-2020	790.305	
MIT (Invest.agenda 3e tr.)	0	
Circulaire economie	223.290	
ARBEIDSMIGRANTEN	35.899	
Inkomsten innovatie met topsectoren		83.300
	16.970.827	83.300

0404 Duurzame energie en energietransitie

Elektrisch rijden & slimme netwerken	51.070
Solar valorisatieprogramma	-5.000
Beheerskt Energielening Won. Eigenaren	315
Energietransitie	4.032
Energieke landschappen - IA	407.174
Energie neutrale industrie - IA	614.875
Gebouwde omgeving - exploitatie	841.300
Gebouwde omgeving - investeringsagenda	1.353.566
Overige - IA	3.069.505
Smart and Green Mobility - IA	446.840
Omgang met ruimtelijk beleid (energietr)	164.834
Duurzame Energieopslag Fuelliance	1.369.232

Overzicht van incidentele lasten en baten	Incidenteel Lasten 2019	Incidenteel Baten 2019
Brabant Geeft Energie (subs)	2.563.329	
Inkomstenpost Energietransitie 2016-2020		636.737
	10.881.071	636.737

05 Programma mobiliteit

0501 Basis op orde

Wegenoverdrachten aan gemeenten	652.813	
ITS programmabureau	499.827	
ITS verkeersmanagement	347.365	
Afwikkelingsverschillen BDU	-3.513.427	
Inkomsten gladheidsbestrijding		56.901
Inkomsten verkeersveiligheid		5.700
Materieel Inruil/verkoop		113
Bijdragen derden OV concessies		351.500
Rijksbijdrage BDU (OV 02.01)		40.777.347
Bijdrage ITS-bureau en VM		181.371
Bijdragen derden OV-concessies BDU		1.792.360
Werkbudget Verkeer en Vervoer		115.704
	-2.013.421	43.280.996

0502 (Regionale) ontwikkelagenda's

Wilhelminakanaal Tilburg	2.225	
Regionale maatregelen tlv BDU	0	
Fiets in de versnelling res.VenV	2.588.303	
Wegenoverdrachten tlv V&V'	0	
Ontwikkeling regionale luchtvaart	61.188	
Actieprogramma groei op het spoor	0	
BB 2.0 Begrotingssubsidies Rijk	198.802	
Brabants Mobiliteitsnetwerk Rijk	15.388	
Brabants Mobiliteitsnetwerk PNB	13.961	
Ons Brabant Fietst - RIJK	-9.956	
Ons Brabant Fietst - PNB	116.124	
Maaslijn	0	
Landelijk Verbeterprogramma Overwegen	-6.738	
Talking Traffic	124.664	
UP Spoor, HOV en Knooppunten	1.170.698	
Snelfietsroute amendement Hoogland	0	
C-ITS ontwikkel- en werkbudget	0	
C-ITS werksporen	0	
C-ITS Mobility MoveZ.NL	662.065	
Werkbudget Integraal mobiliteitsbeleid	1.063.435	
Bijdrage EIK XL 1e tranche	0	
Postweg Vught	1.960.000	

Overzicht van incidentele lasten en baten		Incidenteel Lasten 2019	Incidenteel Baten 2019
Inkomsten Intercor			142.666
Ontwikkelteam OV Regio's			315.796
Bijdrage haalbaarheidsstudies SHK			276.475
Inkomsten Integraal mobiliteitsbeleid			1.071.960
		7.960.159	1.806.897
0503 Strategische agenda			
Projectkosten PPS-A59	16.118.182		
PHS ten laste van SIF	0		
PHS ten laste van BDU	0		
Werkbudget aandeel Rijk	413.223		
N65 t.l.v. BDU	935.138		
N65 t.l.v. SIF	0		
Hoopolder tlv SIF	8.221.000		
Werkbudget SmartwayZ	399.900		
C-ITS SM Mobility Market	771.648		
C-ITS SM Mobility Lab	72.668		
C-ITS SM Reizigersaanpak	311.250		
Bijdrage A67	0		
N279 Smart Mobility	220.092		
Bijdragen derden PPS A59			162.456
Inkomsten SmartwayZ			4.289
	27.463.101		166.745
06 Programma Cultuur en samenleving			
0601 Cultuur			
Symphonische muziekvoorziening	1.500.000		
Brabant C	3.618.500		
Participatie DC Network Cultuur	779.678		
Uitw. buitenschoolse cultuureducatie	40.138		
Planontw Culturele etalageprojecten	25.000		
Uitvoering Cultuur	213.552		
Amendent begr. '19 lokale journalistiek	74.985		
Inkomsten cultureel beleid			41.170
	6.251.852		41.170
0602 Erfgoed			
Subsidies topmonumenten	0		
Kwaliteitsborging	117.955		
"Werkgelegenh.imp.;Restauratie Monumente	-3.888		
Subsidie t.l.v. Res. Hist. Erfcompl.	5.042.800		
Verbeeldingskracht Erfgoed 2016-2020	5.336.298		
Interreg VA Demi More (Uitgaven)	144.752		

Overzicht van incidentele lasten en baten		Incidenteel Lasten 2019	Incidenteel Baten 2019
	Erfgoedfabriek Beweging stimuleren	182.790	
	Interreg VA: Demi More (Inkomsten)		144.752
	Inkomsten kwaliteitsborging		10.235
	Inkomsten Erfgoedbeleid		36.965
		10.820.707	191.952
<u>0603</u>	<u>Sociale Veerkracht</u>		
	Impactmonitoring en kennisontwikkeling	162.558	
	Brabant Breed Lerend Netwerk	228.863	
	Leren in en van en versterking van concr	5.305.242	
	Horizon 2020: Project SEED	-6.013	
	Interreg: ITHACA project	33.684	
	Horizon 2020: Project SEED		-12.026
	Interreg: ITHACA project		33.684
		5.724.334	21.658
<u>0604</u>	<u>Sport</u>		
	"Alg.proj/Sportnetwerken;sportservice-ad	357.670	
	Sportinnovatie	421.020	
	Topsportevenementen - Sponsoring	1.732.017	
	Talentontwikkeling	900.000	
	Aangepast sporten	1.151.472	
		4.562.179	0
<u>3102</u>	<u>Algemene dekkingsmiddelen</u>		
	Rente opgenomen kasgeld	2.779	
	Toevoeging voorziening overige Leningen	97.000	
	Dividend Eindhoven Airport NV		113.445
	Onttrekking vrijval voorzieningen		10.125.374
	Dividend Oikocredit		2.353
	DU-PF: Overige		4.800.917
	Boekwinst op verkoop Obligaties		49.317.188
	DU-PF: Bodem		6.169.006
	DU-PF: Verkeer en vervoer		3.201.982
	DU-PF: zoetwatervoorz. hoge zandgronden		4.463.580
	Vrijval voorziening OB/Grondexploitaties		238.745
	Vrijval voorziening OB/risicovoorz alg.		652.795
	voordelige afwikkeling sub. Vorig dnstj		31.655.010
		99.779	110.740.395
3103	Stelposten en overig lasten en baten		
	Toevoeging vrz dubieuze debiteuren	114.668	
		114.668	

Overzicht van incidentele lasten en baten	Incidenteel Lasten 2019	Incidenteel Baten 2019
Totaal incidentele lasten	200.242.283	
Totaal incidentele baten		216.528.931
Totale lasten	699.191.667	
Totale baten		840.532.062
Structurele lasten	498.949.384	
Structurele baten		624.003.131
Saldo structurele baten en structurele lasten		125.053.748

Risico-inventarisatie en afdekking

Bijlage 13

	bedragen x € 1.000	Risico-aandeel provincie	Percentage af te dekken	Benodigde dekking	Aanwezige dekking begroting	Restrisico binnen grondbedrijf	Restrisico binnen Risicores.	totaalrisico	Toelichting
1. Financieel belang en risico's i.r.t. verbonden partijen									Zie paragraaf 6 Verbonden partijen
1.1 balanswaarde deelnemingen / aandelen (bijlage 9a)	73.609	divers	69.486	17.148	6.598	49.771	56.370		Risico-aandeel provincie betreft de bruto balanswaarde excl. getroffen voorzieningen. De getroffen voorzieningen bedragen ca. € 10,7 mln. Daarnaast wordt het risico voor ca. € 6,5 mln afgedekt in de reserve ontwikkelbedrijf
1.2 niet volgestort aandelenkapitaal	570	100%	570	2.567	0	570	570		Lening van het Rijk, i.v.m. overname aandelen BOM met gesloten beurs
1.4 vordering op de Verkoop Vennootschap BV i.r.t. Attero	3.477	100%	3.477	3.477	0	0	0		betreft € 556.000 Eindhoven Airport en € 14.000 NV Waterschapsbank dekking d.m.v. voorziening escrow (zie toelichting balans)
2. Leningen en overige kapitaalverstrekkingen									
2.1 leningen aan deelnemingen en overige verbonden partijen (bijlage 9c)	366.785	divers	353.790	312.343	14.437	27.010	41.447		zie bijlage verstrekte geldleningen, dekking in de begroting betreft: de voorziening leningen, de reserve en voorziening ontwikkelbedrijf, de reserve investeringsagenda voor de gevormde fondsen en de immunisatieportefeuille
2.2 overige leningen publieke lichamen (bijlage 9c)	125.148	divers	90.522	71.679	4.700	14.144	18.844		zie bijlage verstrekte geldleningen, dekking in de begroting betreft: de voorziening leningen, de reserve en voorziening ontwikkelbedrijf, de reserve investeringsagenda voor de gevormde fondsen en de immunisatieportefeuille
2.3 overige leningen decentrale overheden (bijlage 9c)	1.321.933	divers	1.300.143	1.295.694	1.200	3.248	4.448		leningen vormen onderdeel van de treasuryactiviteiten en worden voornamelijk afgedekt binnen de immunisatieportefeuille en een voorziening
3. Waarborgen en garanties									
3.1 gewaarborgde geldleningen aan groenfondsen (bijlage 13a)	5.830	10%	583	583	0	0	0		totaal gemeenschappelijke leningen € 44,5 mln. per 31-12-2019 w.v. aandeel Brabant 13,1%
3.2 overige garantieverplichtingen (bijlage 13b)	-	divers	7.018	0	1.560	5.458	7.018		zie toelichtingen bijlage 13c
4. Majeure projecten									Zie desbetreffende programma's
a claims rond beleidswijzigingen ruimtelijke ordening	1.792	100%	1.792	0	1.792	1.792	1.792		Benodigde dekking is inclusief de getroffen voorziening
b PPS A59	5.700	100%	5.700	0	5.700	5.700	5.700		beschikbaar voor afdekking risico's
c projecten/beleidsrisico's ontwikkelbedrijf	29.788	100%	29.788	29.788	29.788	0	29.788		afdekking tot 100% in Reserve ontwikkelbedrijf (zie paragraaf 7), inclusief voorziening grondexploitaties
d overige krediet ontwikkelbedrijf	4.266	100%	4.266	4.266	4.266	0	4.266		zie paragraaf grondbeleid/ontwikkelbedrijf
e nog af te dekken risico's economisch programma (economisch programma Brabant (PS 18/12),	8.583	100%	8.583	0	8.583	8.583	8.583		toevoeging voor de verder uitwerking van het economische programma Brabant, incl. Clean-tech fonds
f hogere verwervingskosten natuur ivm N2000-verplichtingen						pm	pm		Bij de realisatie van de N2000-herstelmaatregelen kan een financieel tekort ontstaan. Met name als gevolg van grondprijstijgingen, mogelijke schadeclaims en meerkosten in de 2e N2000-periode (2021 - 2027). Het risico is ingeschat op een bedrag van € 20 - 25 miljoen.
5. Bedrijfsrisico's									
juridische en procesrisico's (3%-norm)	14.823	100%	14.823	0	14.823	14.823	14.823		buffer 3% netto begrotingsomvang wordt gereserveerd voor bedrijfsrisico's
6. Financiering									
risico's i.r.t. treasury (dividend- en renterisico's)	-	-	270.317	270.317	0	0	0		
7. Risico's i.r.t. rijksbeleid, wetgeving en samen-werking met derden									
totaal (rest-)risico's	-	-	2.160.858	2.007.862	62.548	131.100	193.648		

Kengetallen en uiteenzetting financiële positie

Gelet op BBV art.11 tweede lid (en de wijziging van het BBV van 15 mei 2015 en de Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 9 juli 2015 nr. 2015-0000387198 gepubliceerd in de Staatscourant 17 juli 2015 nr. 20619) behoren in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing zes kengetallen te worden vermeld.

Het opnemen van de kengetallen in begroting en jaarstukken past in het streven naar meer transparantie. Tevens wordt beoogd provinciale staten in staat te stellen gemakkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie met het oog op hun kaderstellende en controlerende rol.

Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid en de signaalfunctie beoogd.

De voorgeschreven kengetallen betreffen:

- 1a Netto schuldquote
- 1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- 2 Solvabiliteitsratio
- 3 Grondexploitatie
- 4 Structurele exploitatieruimte
- 5 Belastingcapaciteit

Ad 1a) Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Netto schuldquote ultimo jaar	Bedragen x € 1.000		
Ultimo jaar	jaarrek.2018	begr 2019	jaarrek.2019
A Vaste schulden (BBV art. 46)	16.883	9.851	9.851
B Netto vlottende schuld (BBV art. 48)	226.650	48.026	179.889
C Overlopende passiva (BBV art. 49)	711.121	873.086	612.971
D Uitzettingen > 1 jr (BBV art.36 lid d,e,f)	-1.482.441	-1.422.665	-793.074
E Uitzettingen < 1 jr (BBV art.39)	-422.187	-504.904	-1.183.928
F Liquide middelen (BBV art.40)	-65	-190	-51
G Overlopende activa (BBV art 40a)	-138.607	-158.076	-135.055
Netto schuld (A+B+C-D-E-F-G)	-1.088.646	-1.154.872	-1.309.398
Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	792.565	692.813	840.532
Netto schuldquote	-137,4%	-166,7%	-155,8%

De provincie Noord-Brabant heeft een negatieve schuldquote, en dat is gunstig. Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een netto schuldenlast ofwel de vorderingen zijn hoger dan de schulden. De provincie Noord-Brabant heeft vanwege de verkoop van de aandelen Essent voldoende middelen beschikbaar en hoeft geen leningen aan te gaan.

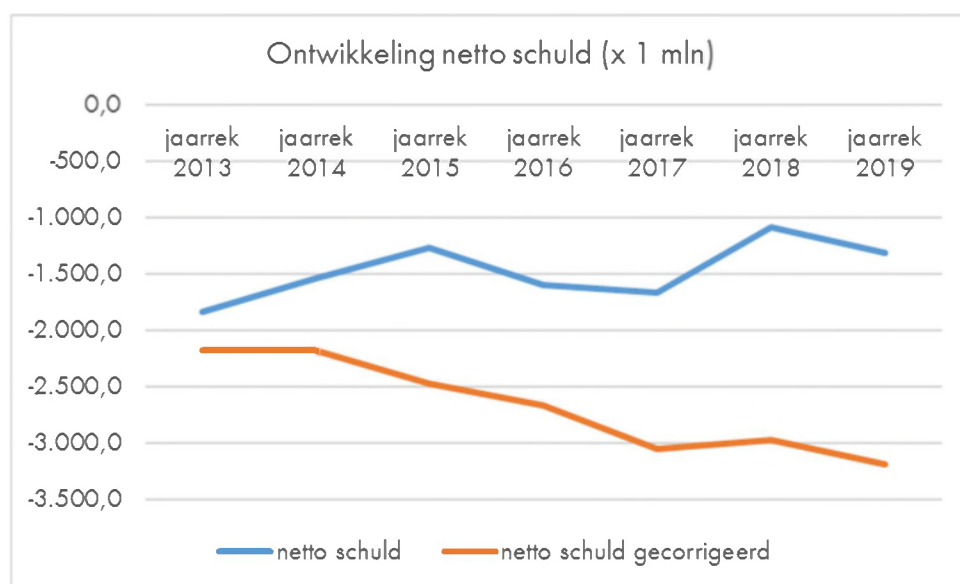
Ad 1b) Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De gecorrigeerde netto schuldquote geeft inzicht in het effect van de verstrekte geldleningen op de schuldquote. (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Hiermee wordt in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

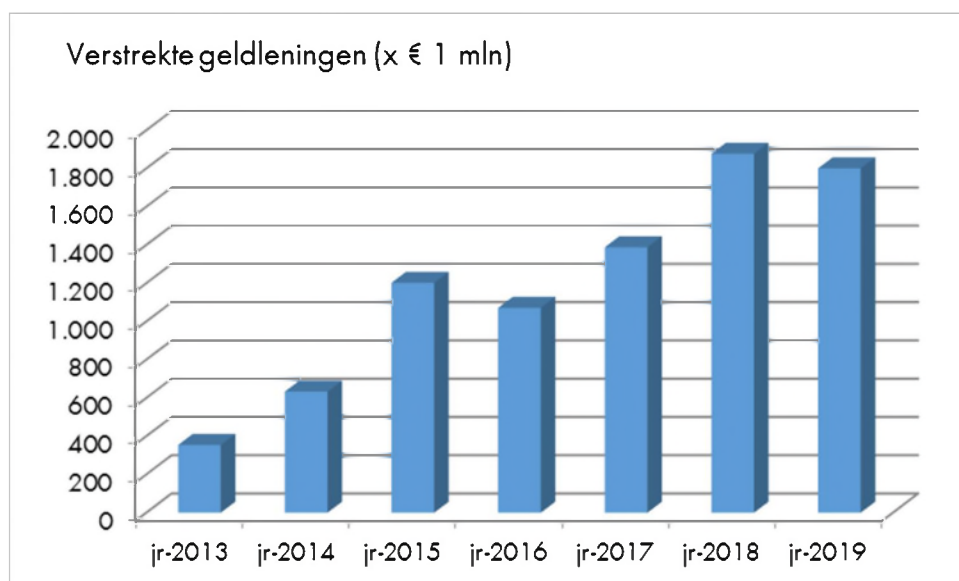
Netto schuldquote gecorrigeerd	Bedragen x € 1.000		
	jaarrek.2018	begr 2019	jaarrek.2019
Ultimo jaar			
A Vaste schulden (BBV art. 46)	16.883	9.851	9.851
B Netto vlottende schuld (BBV art. 48)	226.650	48.026	179.889
C Overlopende passiva (BBV art. 49)	711.121	873.086	612.971
D Financiële vaste activa excl.kapitaalverstrekking (BBV art.36 lid b,c,d,e,f)	-3.369.759	-3.066.786	-2.675.010
E Uitzettingen < 1 jr (BBV art.39)	-422.187	-504.904	-1.183.928
F Liquide middelen (BBV art.40)	-65	-190	-51
G Overlopende activa (BBV art 40a)	-138.607	-158.076	-135.055
NETTO SCHULD (A+B+C-D-E-F-G)	-2.975.963	-2.798.993	-3.191.334
Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	792.565	692.813	840.532
Netto schuldquote gecorrigeerd	-375,5%	-404,0%	-379,7%

Het verschil tussen 1a de netto schuldquote en 1b de gecorrigeerde netto schuldquote wordt veroorzaakt door het effect van de door de provincie verstrekte leningen (zie bijlage 3b Verstrekte geldleningen). Het verschil met 1a Netto schuldquote is zichtbaar op regel D. Logischerwijze wordt de netto schuld lager als ook de door de provincie verstrekte leningen worden meegenomen in de berekening.

Van de ontwikkeling van de netto schuld in de afgelopen jaren is het volgende beeld te geven:

Het verschil in verloop tussen netto schuld en gecorrigeerde netto schuld wordt veroorzaakt door de door de provincie verstrekte geldleningen. Van het verloop van de verstrekte geldleningen kan het volgende beeld worden gegeven:

Ad 2) Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves van de provincie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter het deel van de activa dat is gefinancierd met eigen middelen en hoe groter de financiële weerbaarheid van de provincie.

Solvabiliteitsratio	Bedragen x € 1.000		
	jaarrek.2018	begr 2019	jaarrek.2019
Ultimo jaar			
Eigen vermogen (BBV art.42)	3.641.559	3.531.568	3.782.899
Totaal vermogen (BBV art.32)	4.663.501	4.522.538	4.638.763

Solvabiliteitsratio

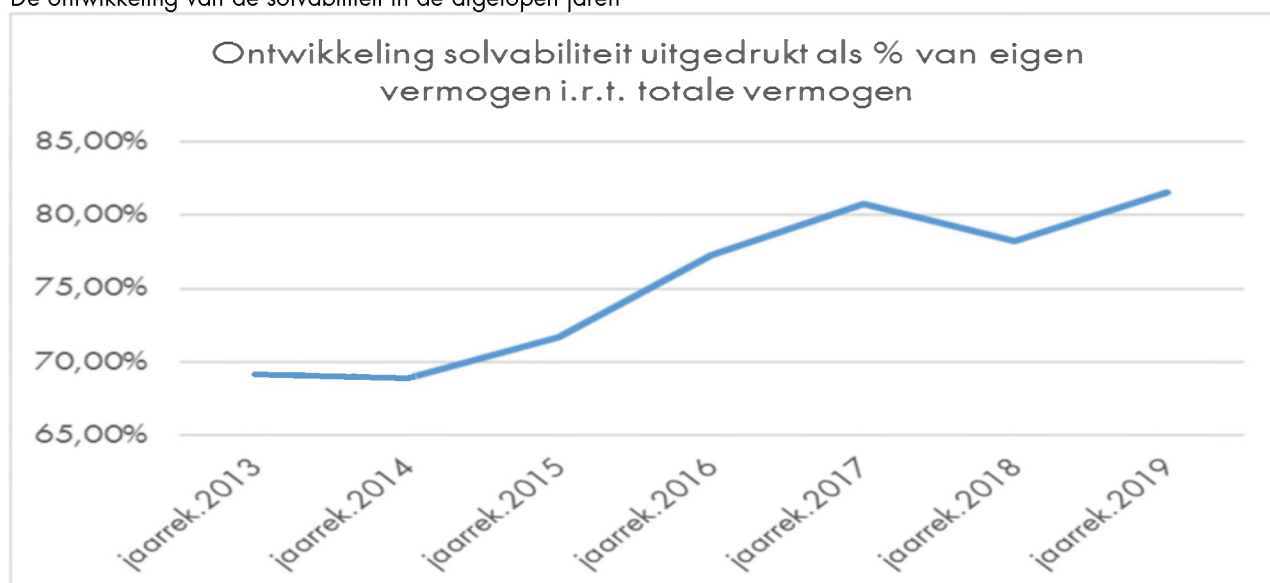
78,1%

78,1%

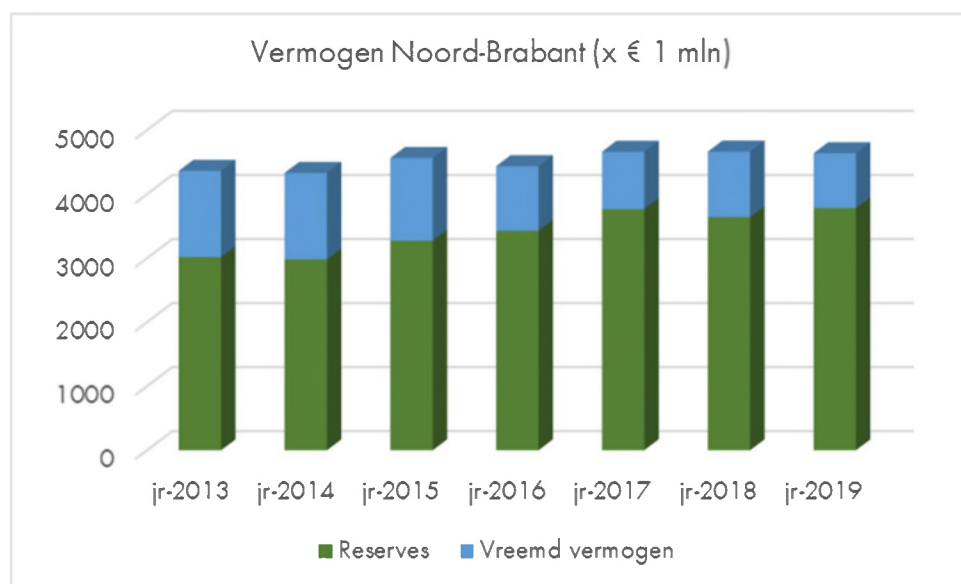
81,5%

Met een solvabiliteitspercentage van 81,5 % komt de provincie uit op een gezonde vermogenspositie.

De ontwikkeling van de solvabiliteit in de afgelopen jaren

De verhouding tussen het eigen vermogen (reserves en batig rekeningresultaat) en het vreemde vermogen is in onderstaand staafdiagram aangegeven.

Ad 3) Kengetal grondexploitatie

Kengetal grondexploitatie Ultimo jaar	Bedragen x € 1.000		
	jaarrek.2018	begr 2019	jaarrek.2019
Bouwgronden in exploitatie (BBV art.38 lid b)	53.775	64.006	40.882
Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	792.565	692.813	840.532
Kengetal grondexploitatie	6,8%	9,2%	4,9%

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als bouwgronden in exploitatie op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. Voor de berekening van dit kengetal wordt de bouwgrond in exploitatie gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage.

Ad 4) Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering uit het provinciefonds en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel beleid, om bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten.

Noord-Brabant merkt alle mutaties in de reserves als incidenteel aan.

Structurele exploitatieruimte (BBV art.19 lid c/art.28 lid c)		Bedragen x € 1.000	
Ultimo jaar	jaarrek.2018	begr 2019	jaarrek.2019
Structurele lasten	533.718	538.271	498.949
Structurele baten	621.807	625.246	624.003
Structurele stortingen in reserves	0	0	0
Structurele onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Structureel batig saldo	88.089	86.975	125.054
Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	792.565	692.813	840.532
Structurele exploitatieruimte	11,1%	12,6%	14,9%

Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten bevordert dat de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Dit is voor alle gepresenteerde jaren het geval.

Ad 5) Belastingcapaciteit

Voor de provincies wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van het gemiddelde landelijke gehanteerde tarief voor de opcenten. Hoewel bij de provincies het opcententarif op de motorrijtuigenbelasting wettelijk is gemaximeerd, is door het ministerie van BZK omwille van eenheid van de systematiek, de belastingcapaciteit van een provincie gerelateerd aan het gemiddelde landelijk tarief.

Elke provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal aantal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief (maximaal tarief 2019: 113,2 en maximaal tarief 2020: 115,0).

De belastingcapaciteit van provincies wordt met dit voorgeschreven kengetal, berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage. Dat is wat anders dan de feitelijke onbenutte belastingcapaciteit. Dit is namelijk het verschil tussen het tarief dat de provincie Noord-Brabant heft en het door het Rijk wettelijk bepaalde maximum. Het (ongewogen) landelijk gemiddelde van het aantal opcenten in 2019 bedraagt 81,4 en in 2018 was dat eveneens 80,6.

Belastingcapaciteit	jaarrek.2018	begr.2019	jaarrek.2019
Opcententarif Noord-Brabant	76,1	76,1	76,1
Landelijk gemiddelde aantal opcenten in jaar er voor	80,5	80,5	80,5
Benutte belastingcapaciteit	94,5%	94,5%	94,5%

Samen met de rentebaten uit de financieringsfunctie en met de rijksuitkeringen (algemene uitkering uit provinciefonds, specifieke uitkeringen en de decentralisatieuitkeringen) en de dividenden, vormen de belastingopbrengsten die de provincie ontvangt uit opcenten op de motorrijtuigenbelasting ca 80% van de baten en zijn daarmee belangrijke pijlers onder de sluitende begroting.

De groei van de inkomsten uit de financieringsfunctie staat door de lage rente al een aantal jaren onder druk. De groei van de belastingopbrengsten moet bij gelijkblijvend opcententarif uit de groei van het wagenpark komen. Maar met de komst van steeds meer elektrische auto's en gelet op de ontwikkelingen bij de vrijstelling voor de motorrijtuigenbelasting van deze auto's is de belastingopbrengst uit de opcenten MRB aan steeds meer onzekerheden onderhevig.

De onbenutte belastingcapaciteit van Noord-Brabant t.o.v. het maximale tarief dat door het Rijk is bepaald op 115 opcenten, bedraagt uitgedrukt in potentiële extra opbrengsten uit de opcenten MRB ruim € 130 mln.

Conclusie

De mate waarin een tegenvaller kan worden bijgestuurd, wordt ook wel de wendbaarheid van de begroting genoemd. Wanneer een provincie te maken heeft met een hoge schuld en de structurele lasten hoger zijn dan de structurele baten en de opcenten al relatief hoog zijn, dan is er minder ruimte om te kunnen bijsturen.

Wat de gevolgen zijn van de corona-crisis op de financiële positie van de provincie is bij de jaarrekening 2019 nog niet aan te geven.